

BÜLENT ECEVİT

Bu Düzen
Değişmelidir

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kültür Yayınları

Bülent Ecevit

Bu Düzen Değişmelidir

BÜLENT ECEVİT
BU DÜZEN DEĞİŞMELİDİR

editör :LEVENT CİNEMRE
görsel yönetmen: BİROL BAYRAM
düzelti: ASLI SOLAKOĞLU
grafik tasarım uygulama: TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

Mustafa Bülent Ecevit

28 Mayıs 1925'te İstanbul Beşiktaş'ta doğdu.

İstanbul ve Ankara Konservatuvarlarında öğretmenlik yapmış olan annesi Fatma Nazlı Hanım, Türkiye'nin ilk profesyonel kadın ressamlarından biridir.

Babası Ahmet Fahri Ecevit, Ankara Hukuk Fakültesi'nde adli tıp profesörlüğü yapmış, 1943'te chp'nin Kastamonu milletvekili olmuştur.

Liseyi Robert Kolej'de, edebiyat kolunda okuyan Ecevit, 1944'te bu okulu bitirdi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bir süre devam etti. Hint ve Doğu felsefesiyle ilgileniyordu.

1944'te Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çevirmen olarak başladığı çalışma hayatına, 1946'da Türkiye'nin Londra Elçiliği Basın Ataşeliği Katibi olarak devam etti.

22 Ağustos 1946 tarihinde Zekiye Rahşan Aral ile evlendi.

İngiltere'de bulunduğu yıllarda Londra Üniversitesi'ne kayıt yaptıran ve burada İngiliz dili ve edebiyatı, Sanskritçe, Bengalce ve sanat tarihi üzerine eğitim aldı ancak eğitimini tamamlamadı.

Katiplik görevinden 1950 yılında ayrıldı ve aynı yıl Cumhuriyet Halk Partisi'nin çıkarttığı Ulus gazetesinde işe başladı. Bu gazetenin kapatılması üzerine Ecevit, Halkçı gazetesinde, Forum dergisinde ve Yeni Ulus gazetesinde yazı işleri müdürlüğü görevini üstlendi, aynı zamanda bu gazetelerde yazılar da yazıyordu.

Ulus gazetesinde başlayan siyaset ilgisi, onu 1954 yılında chp Çankaya Ocağı'na kaydolmaya itti. Bu sırada gazetecilik görevine devam eden Ecevit, 1954 sonları ile 1955 başları Amerika'nın Kuzey Carolina eyaletine bağlı Winston-Salem'de The Journal and Sentinel adlı gazetede konuk gazeteci olarak çalışmaya başladı.

1957'de kazandığı bursla Harvard Üniversitesi'nde sekiz ay boyunca Ortadoğu tarihi ile sosyal psikoloji çalıştı. Aynı yıl chp'den milletvekili olarak aktif siyaset hayatına adım attı.

1957'den 1980'e kadar Ankara ve Zonguldak'tan chp milletvekili seçilen Ecevit, 12 Ocak 1959'da İsmet İnönü'nün listesinden chp Parti Meclisi'ne girdi. 1960'ta Kurucu Meclis üyesi, 1961'de İsmet İnönü hükümetinde Çalışma Bakanı

oldu. Bakanlık görevini 1965'e kadar sürdürdü. Ecevit'in Çalışma Bakanlığı döneminde toplu sözleşme ve grev hakkı yasalaştı, sendika özgürlüğü sağlandı, genel olarak çalışma hakları ve sosyal güvenlik genişletildi.

1965'te Ecevit'in Zonguldak milletvekili seçildiği seçimde chp muhalefet partisi oldu. Bu tarihten sonra Bülent Ecevit, "ortanın solu" fikrini benimsemeye ve bu akımın öncüsü olmaya başladı. 18 Ekim 1966'da chp'de başlayan demokratik sol hareketle birlikte genel sekreterliğe seçildi.

12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra oluşturulan hükümete chp'nin de katkıda bulunmasına karşı çıkararak 21 Mart 1971'de Genel Sekreterlik görevinden istifa etti.

Ecevit, 1972 yılında yapılan 5. Olağanüstü Kurultay'da chp Genel Başkanı seçildi. 1973 seçimlerinde en çok oyu aldığı halde hükümet kuramayan Ecevit, 6 Şubat 1974 yılında chp-msp koalisyonunda ilk kez başbakan oldu. Aynı yıl 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirdi. Bu dönemde haşhaş ekimi yasağı, yasadışı kullanımı önleyici tedbirler alınarak kaldırıldı, Türkiye'nin Ege'deki hakları gündeme getirildi, açık yükseköğrenim başlatıldı.

5 Haziran 1977 seçimlerinde chp'nin aldığı yüzde 41,4'lük oy oranı ile 213 milletvekili çıkararak Ecevit, Türk siyasetinde sol bir partinin aldığı en yüksek oy oranı olarak tarihe geçti. Ecevit 21 Haziran 1977'de azınlık hükümeti kurdu ama güvenoyu alamadı.

1978'de kurduğu hükümette 21 ay başbakanlık görevini yürüttü.

12 Eylül 1980 darbesi sonrasında, askeri darbelerin antidemokratik olduğunu düşünerek karşı çıktığı askeri yönetim tarafından üç kez hapse mahkum edildi ve bir süre cezaevinde yattı. Birçok siyasetçi ile birlikte 10 yıl süreyle politikadan uzaklaştırıldığı dönemde siyasal çalışmalarını sürdürdüğü için hakkında yaklaşık 130 dava açıldı.

21 Şubat 1981'de Arayış dergisini çıkartmaya başladı ancak dergi askeri yönetim tarafından kapatıldı.

1985 yılında Hamburg Üniversitesi'nde bir sömestr ders verdi. Yasaklı olduğu bu dönemde ve daha sonraki tarihlerde Avrupa üniversitelerinde, 1988 ve 1992 yılında ise muhtelif Amerikan üniversitelerinde konferanslar verdi.

14 Kasım 1985 yılında Demokratik Sol Parti, Ecevit siyasi yasaklı olduğu için eşi Rahşan Ecevit'in başkanlığında kuruldu.

1987'de siyasi yasakların referandumla kaldırılması üzerine 13 Eylül 1987 tarihinde dsp'nin başına geçti. Ancak aynı yıl yapılan seçimlerde partisi barajı aşamayınca siyasetten çekilme kararı aldı.

1989'da tekrar siyasete dönerek partisinin genel başkanı oldu.

20 Ekim 1991 seçimlerinde Zonguldak'tan milletvekili seçildi.

1995 seçimlerinden sonra DSP, yüzde 14,6 oy oranıyla solun en büyük partisi konumuna geldi. 30 Haziran 1997'de kurulan 55. Hükümet'te başbakan yardımcısı, daha sonraki 11 Ocak 1999'da kurulan 56. Azınlık Hükümeti'nde 4. kez başbakan oldu.

1999 seçimlerinde yüzde 21,7 oy oranıyla partisini birinci parti haline getiren Ecevit, 28 Mayıs 1999'da kurulan 57. Hükümet'te 5. kez yüklendiği başbakanlık görevini 2002 yılına kadar sürdürdü.

24 Temmuz 2004'te dsp 6. Olağan Büyük Kurultayı'nda genel başkanlık görevinden ayrıldı.

Bu tarihten sonra Ulusal Uzmanlar Kurulu adında bir düşünce grubu kurarak ülke gündemiyle ilgili çalışmalarına devam etti.

Bülent Ecevit, 18 Mayıs 2006 tarihinde geçirdiği beyin kanaması sonucunda Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde tedavi altına alındı. Yaklaşık 6 ay boyunca tedavi gördüğü bu hastanede 5 Kasım 2006'da, 81 yaşında hayata veda etti. 11 Kasım 2006'da Devlet Mezarlığı'na defnedildi.

Siyasi hayatı boyunca kendisine altı kez suikast girişiminde bulunulan Ecevit, dürüstlüğü, nazik kişiliği ve eşi Rahşan Ecevit ile geçirdiği mutlu evlilikle daima kendisinden söz ettirmiştir.

1973 yılında, chp'nin seçim kampanyası sırasında Türk siyasi sahnesinde "Karaoğlan" olarak anılmaya başlanan Ecevit, ak güvercin, mavi gömlek ve eniştesi İsmail Hakkı Okday'ın hediyesi olan Erika marka daktilosu ile adeta simgeleşmiştir.

Asıl mesleğini hep gazetecilik olarak dile getiren Ecevit'in siyasi yaşamı yanında şair ve yazardı. Yazarlığa sanat yazıları ile başlamıştı. 1950'li yıllarda çağdaş sanat akımlarını tanıtmak üzere kurulan Helikon derneğinin kurucuları arasında yer aldı ve bir süre Sanat Eleştirmenleri Derneği'nin genel sekreterliğini yaptı. Sanskrit, Bengal ve İngilizce dillerinde çalışmalar yapmış olan Ecevit'in lise yıllarında Rabindranath Tagore'dan çevirdiği iki kitap yayımlanmıştır.

Bunun dışında T.S. Eliot'un şiir dramı Kokteyl Parti ile Ezra Pound ve Bernard Lewis'in yapıtlarını Türkçeye çevirdi. Şiirleri, Ich Meisselte Lich Aus Stein (IşığI Taştan Oydum) adıyla Almancaya çevrildi. Şiirler, Elele Büyüttük Sevgiyi ve en son olarak da 17 yaş şiirlerini de içeren Bir Şeyler Olacak Yarın isimli şiir kitapları vardır. Ecevit'in şiirleri Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Romanya, Danimarka ve İsveç gibi ülkelerde yayımlandı. Edebiyat dünyasına Hep Bu Topraktan dergisindeki şiirleriyle giren, Milliyet gazetesinde günlük yazılar yazan Ecevit, siyaset ve şiir kitaplarının dışında Özgür İnsan (1972), Arayış (1981) gibi dergiler çıkartmıştır.

Çeşitli konulardaki görüş ve konuşmaları da kitapçıklar halinde yayımlanmıştır. Ecevit'in bazı eserleri şöyledir:

Ortanın Solu, Bu Düzen Değişmelidir, Atatürk ve Devrimcilik, Kurultaylar ve Sonrası, Demokratik Sol ve Hükümet Bunalımı, Demokratik Solda Temel Kavramlar ve Sorunlar, Dış Politika, Türkiye/1965-1975, Umut Yılı: 1977, 1980'lere Girerken Türkiye ve Dünya, 10 Yıl Önce 10 Yıl Sonra 24 Ocak Kararları, 1991 Sonunda tbmm Konuşmaları, 1996 Sonunda Türkiye, Azerbaycan ve Batı Trakya Olayları, Bağımsızlık ve Özgürlük, Başbakan Ecevit'le Sohbet, Başbakan Ecevit "Ekonomiyi Güçlendirme Programını" Anlatıyor, Bozuk Düzeni Değiştireceğiz, Bölge Merkezli Dış Politika, Bülent Ecevit'in Kurultay Konuşmaları 1988, CHP'nin Düzen Değişikliği Programında Çalışanların Hakları ve Etkinliği, Değişen Dünya ve Türkiye, Demokratik Sol ve Hükümet Bunalımı, Demokratik Solda İşçi Köylü Elele, Dış Politika, Dış Sorunlar, Dış Ülkelerdeki İşçilerimizin Sorunları, Doğu'nun Kalkınması, Ecevit Kıbrıs ve Helsinki Gerçeği, Ecevit'in Açıklamaları 1976, Ekonomimizin Durumu ve Güçlendirilmesi, Karşı Anılar, Kendi Düşüncemi Desteklemem Yasaklanamaz, Kıbrıs Gerçeği ve Irak Sorunu, Körfez Bunalımının Öncesi Sonrası, Mithat Paşa ve Türk Ekonomisinin Tarihsel Süreci, Perdeyi Kaldırıyorum, Siyasal Yaşamı Tıkanıklıktan Kurtarma Yolları, Sömürü Düzeninde Yeni Aşama, Toplum Siyaset Yönetim, Toplumsal Kültürün Türk Siyasal Yaşamına Etkisi, Uygulamada Demokratik Sol.

İkinci Baskı İçin Önsöz

Bu Düzen Değişmelidir adlı kitabımın ikinci baskısı söz konusu olduğunda ilkin duraksadım. Bu Düzen Değişmelidir, 1968'de Millet Meclisi'nde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına yaptığım uzun bütçe konuşmasına dayanarak hazırlanmış bir kitaptı. Şimdi yıl, 1973... Üstünden beş yıl geçtikten sonra böyle bir kitabın güncelliğini yitirmiş olması gerekir diye düşündüm.

Fakat kitabı bir kez daha gözden geçirdiğimde hiç de öyle olmadığını üzülenek gördüm.

Geçen beş yılda gerçi Türkiye'nin ekonomisi büyümüştü. Ulusal geliri de, bütçesi de büyümüştü. Toplumun eğitim ve bilinçlenme düzeyi yükselmişti; hareketliliği de artmıştı. Üstelik bu beş yıllık dönemin ikinci yarısında büyüyen, gelişen toplumumuz için artık büsbütün eski ve yetersiz kalan bir düzeni biraz olsun yenileştirmek ve yeterli kılmak üzere Anayasa gereği reformlar yapılmasını isteyen bir "Muhtıra" da verilmiş ve bir "müdahale" rejimi altında bu "Muhtıra"nın gerçekleştirilmesi beklenmişti.

Bütün bunlara rağmen düzen gene eski düzendi ülkemizde. "Muhtıra"dan sonra birtakım "reform"larla bu düzende yapılıp gibi görünen bazı değişikliklerse göz boyamadan, aldatmacadan, hatta bazı alanlarda düzenin adaletsizliğini ve bozukluğunu daha da arttırmaktan başka bir sonuç vermemişti.

Örneğin, beş yıl önce yazılmış bu kitapta, eğitim düzenindeki adaletsizlikten yakınılıyordu. Beş yıl sonra şu önsöz yazıldığı sırada tbmm'den geçmek üzere bulunan bir "reform" tasarısı ise yüksek öğrenimi paralı yaparak adaletsizliği büsbütün arttırmaktadır.

Beş yıl önce yazılan bu kitapta "yeraltı kaynaklarına yönelen tehlike"den söz edilmişti. 12 Mart 1971 sonrası dönemde hazırlanan bazı "reform" tasarılarıyla, hele bu tasarılarla tbmm'den verilen biçimle ise yeraltı kaynaklarımıza yönelen tehlike büsbütün artmıştır. Bor Üzerine Yeni Oyunlar diye bir başlık vardı kitapta... Beş yıl sonra "yeni oyunlar"a yeni oyunlar eklenmiştir.

Kitapta zorunluluğu belirtilen toprak reformu bakımından beş yılda tek ilerleme ise "toprak reformu" sözünün –başına bir de "tarım ve" eklenmek şartıyla– "tabu"luktan çıkmış ve reform zorunluluğunun tbmm çoğunluğunca – gönülsüz olarak– kabul edilmiş olmasıdır. Beş yıl sonra –bu önsöz yazıldığı sırada– "Toprak ve Tarım Reformu" adı altında tbmm'den çıkarılmak üzere olan yasa ise aslında, gerçek bir toprak reformuna giden yola yeni yokuşlar

eklemektedir.

Beş yıl önce yazılan kitapta değinilen aracılık, tefecilik düzeni, beş yıl sonra da olduğu gibi sürüp gidiyor ülkemizde... Ürünler gene üretici köylünün elinden yok pahasına çıkıp tüketici halka ateş pahasına ulaşıyor.

Balıkçılıktaki düzen çoğu yerde gene eskisi gibi... Şu önsözü yazmadan birkaç hafta önce Isparta'nın Senirkent ilçesinin "Garip" Köyü'ne düşmüştü yolum. Eğridir Gölü'nün balığını, ıstakozunu değerlendirmek üzere bu köylülerin kurdukları kooperatifin nasıl oyuna getirildiğini ve köylünün "garip"liğinin, yalnızlığının, yoksulluğunun nasıl sürüp gittiğini köylülerden dinledim.

Bu beş yıl içinde bir personel reformu yapılmıştı. Ama iki yılda yüzde 50'yi bulan fiyat artışları, memurlardan çoğunu birkaç yıl önceki geçim düzeylerini özler duruma düşürmüştür. Toplu sözleşme ve grev hakkına rağmen işçi ücretlerindeki artış, fiyat artışlarının en az bir yıl gerisinden gelmektedir. Üstelik grevler azalıp etkisizleşirken, lokavtlar dünyada duyulmadık ölçüde artmıştır.

Beş yıl önceki kitapta, işçilerin ortaklaşa yatırımlar yapmalarını sağlayacak kanun önerisinden söz edilmişti. Beş yıl sonra bu öneri, komisyon dosyalarında hâlâ uyumaktadır.

Kısacası, bu beş yılda Türkiye biraz daha gelişmişti, bütçeler büyümüştü, bazı sayılar, veriler değişmişti; Anayasa değişmişti; bir ölçüde rejim değişmişti; ama Türkiye'nin beş yılda daha çok eskiyen düzeni değişmemişti hâlâ...

Beş yıl önceki bütçe dolayısıyla yapılmış bir konuşmaya dayanarak hazırlanmış bir kitap, o yüzden, beş yıl sonra bile geçerliğini, güncelliğini yitirmemiş oluyordu. Türkiye bakımından üzülmenecek bir durumdu bu...

*

Beş yıl önce yazılmış bu kitapta, Cumhuriyet Halk Partisi'ndeki değişimle ilgili iyimser sözler yer alıyordu. Aradan geçen olaylar, beş yıl önceki iyimserliğimin biraz vakitsiz olduğu izlenimini verebilir. Çünkü partideki değişime kafalarını uydurmuş gibi görünmekle beraber aslında bu değişimi içlerine sindiremeyen bazı kimseler, beş yıllık dönemin ikinci yarısında demokrasiye bir ölçüde ara verilmesi üzerine, gerçek eğilimlerini açığa vurdular; "fırsat bu fırsattır" deyip, chp'de yeni boy veren akımı durdurmaya, geri döndürmeye kalkıştılar. Fakat önemli olan şu ki, başaramadılar. Olağan dışı bir rejimde devlet gücünü arkalarına aldıkları hâlde başaramadılar. Ayrılıp gitmekten başka çare

bulamadılar. chp'deki yenileşme de daha güçlenip gürleştii öylece...

*

Beş yıl sonra vardığımız aşamada, kitabın güncelliğini en çok koruyan, hatta biraz da arttıran bölümü "chp'nin Devrimciliğı ve Demokrasi" başlıklı son bölümdür.

Kitabın yazıldığı 1968 yılı, Adalet Partisi iktidarı zamanında devlet gücüne dayanan zorbalıkların arttığı, bunların tepkilerinin de artmaya ve gençlik olaylarının şiddete dönüşmeye başladığı yıllardı. chp o günlerde şiddeti – kimlerden ne amaçla gelirse gelsin her türlü şiddeti– zorbalığı, ihtilâlciliğı ne kadar kesin bir dille reddediyordu ise 12 Mart 1971'e doğru, olayların tırmanma aşamasında şiddet taraftarlığının ve ihtilâlciliğın bazı "ilerici" kesimleri bir moda gibi, bir salgın gibi sardığı sıralarda da o kadar, hatta daha kesin bir dille reddetmişti. 12 Mart sonrasında şiddete karşı şiddet hareketleri de gene chp'yi bulmuştu karşısında...

12 Mart üzerine chp örgütü, parti içinde çatlamaya varan sert sürtüşmeleri göze alarak, ancak halkın isteğıyle ve desteğıyle reformlar yapılabileceğini savunmuştur ve 12 Mart'ın üstünden geçen iki yılı aşkın sürede olup bitenler, chp'nin bu savında ne kadar haklı olduğunu göstermiştir. 1968 Bütçe konuşmasında chp adına söylediğim ve bu kitaba aldığım bazı sözler, chp'deki yeni akımın başlangıçtan beri bu demokratik anlayışı benimsemiş olduğunun bir kanıtıdır. Demişim ki 1968'de:

"Biz, halkı ikna edebildiğimiz ölçüde, halkın isteğı ile ve desteğı ile devrimler ve reformlar yapmak isteyen partiyiz. Bunun için ne kadar uzun süre muhalefette kalmak gerekirse beklemeye razıyız. Bir tek şartımız vardır: Partilere halkı ikna etme imkânı sağlayan demokrasi, zedelenmeden, yozlaştırılmadan, meclis içinde ve dışında sopalı ve tabancalı saldırılarla soysuzlaştırılmadan devam etsin. Bu şartı koşmak da demokrasiye gerçekten bağlılığın gereğidir."

Bazı çevrelerden demokrasiye gelebilecek tehlikeyi ise 1968'de şöyle belirtmişim kitapta:

"Demokrasiye tehlike, yalnız demokratik yöntemlere sabırları yetmeyen tahammülsüz ilericilerden, devrimcilerden gelmez. Demokrasiye tehlike, halk yararına demokratik devrimleri her ne pahasına olursa olsun önlemek isteyenlerden, tutucu güçlerden de gelir."

"Belli çevrelerin çıkarlarını her ne pahasına olursa olsun korumak isteyen tutucu güçler, demokrasiye ancak bir noktaya kadar tahammül gösterirler: O çevrelerin çıkarları, halkın gerçekleri görmesi karşısında tehlikeye düşünceye kadar. O noktadan itibaren onların da demokrasiye tahammülleri tükenir. Müsamahanın yerine zorbalık, hür tartışmanın yerine sopalar ve silâhlar gelir."

Gerçekten, bu kitabın yazılışından sonra sözünü ettiğim çevrelerin demokrasiye tahammülleri iyice tükendi. Türkiye'yi kardeş kavgasına sürükleyen bu çevreler, kendi kasıtlı ve beceriksiz yönetimleri yüzünden demokrasiye ara verilmesini fırsat bilerek, demokrasiyi yozlaştırmak için ellerinden geleni yaptılar. Gene bu kitabın son bölümünde sözünü ettiğim gibi bir "karşı devrim" yolunda adımlar attılar.

*

Fakat 1968'de yazılmış bu kitabın "Son söz"ü, "DEMOKRASİNİN ÜSTÜNLÜĞÜ" dür...

Kitap, acı yönleriyle geçerliğini, güncelliğini sürdürüyor ama "demokrasinin üstünlüğü" de ülkemizde geçerliğini ve güncelliğini sürdürmektedir ve sürdürecektir.

Türk Ulusu, demokrasiden başka bir rejime katlanamayacak kadar kendine saygılı ve özgür yaratılışlıdır. Onun içindir ki bazı tutucu güçlerin bütün çabalarına rağmen Türk demokrasisi temelinden yıkılamamıştır. Türk demokrasisinin geleceği önlenememiştir.

Demokrasi üstünlüğünü korumaktadır Türkiye'de... Bütün engellemelere rağmen demokrasi yaşayacaktır ve Türk Ulusu, insanca bir toplum düzenine, gerçek özgürlüğe ve sosyal adalete, demokrasi yolundan ulaşacaktır. Kalkınma amaçlarına, demokrasiden sapmaksızın erişecektir.

Buna, beş yıl önce inandığım kadar değil, daha çok inanıyorum bugün.

Haziran 1973

BÜLENT ECEVİT

Önsöz

Bu kitap, Millet Meclisi'nde, 1968 Bütçesi'nin tümü üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi adına, 15 Şubat 1968 Perşembe günü yaptığım konuşma esas alınarak hazırlanmıştır.

Ancak, konuşmanın fazla uzun olmaması için meclis kürsüsünden söyleyemediğim birkaç paragrafa kitapta yer verilmiş, bazı notlar eklenmiş; buna karşılık, tekrar niteliğinde bulunan veya kitaba geçirilmesi gerekli olmayan bazı yerler de metinden çıkarılmıştır. Ayrıca metin kitap haline getirilirken, üslûp bakımından da küçük bazı değişiklikler yapılmıştır.

Bu Düzen Değişmelidir adını verdiğimiz bu kitap, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1968 Bütçesi üzerindeki genel görüşlerini ortaya koyduğu gibi başlıca memleket sorunlarını, partinin ortanın solundaki tutumu açısından çözümleyen; bu sorunlar için düşündüğümüz çözüm yollarının ana çizgilerini belirten bir belge niteliğini de taşımaktadır.

Kitapta memleket sorunları, ayrı ayrı meseleler gibi değil, birbirleriyle ilişkileri belirtilerek ele alınmıştır.

Ortada bir bozuk düzen vardır. Toplumumuzda ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden gördüğümüz bütün aksaklıklar, temeldeki bu düzen bozukluğunun belirtileridir. Bu düzen bozukluğu, gelişme sürecinde bulunan, geri kalmışlıktan kurtulabilmek ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmek için gelişmesini hızlandırmak zorunda olan Türk toplumunu birtakım dar boğazlara veya çıkmazlara sokmaktadır.

Düzen bozukluğunun köklerine inmeksiz yapılabacak yüzeysel düzeltmelerle veya yönetsel tedbirlerle, o dar boğazları açmak, o çıkmazları aşmak mümkün olmayacaktır.

*

Oysa bugün iktidarda tutucu bir parti vardır. Tutucu bir parti olarak, Adalet Partisi, düzen bozukluğunun köklerine inmemekte, Türkiye'de bir düzen değişikliğinin gerekli olduğunu kabul etmemektedir. Onun için de Türkiye'yi o dar boğazlardan, o çıkmazlardan kurtaramamaktadır. Kurtarma umudunu bile verememektedir.

Böyle bir düzen değişikliğinin gerekliliğini savunanları da en ağır ve haksız biçimde suçlamaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin istediği düzen değişikliği, Anayasa çerçevesi içinde ve Anayasa'nın gereği olan düzen değişikliğidir.

O bakımdan, bu partinin yürüttüğü ortanın solu hareketi, bir Anayasa hareketi olarak tanımlanabilir.

*

Bütçe tartışmaları sırasında, hükümet adına konuşan bir Bakan, düzeni değiştirmeye kalkışmanın Türk Ceza Kanunu'na göre suç olduğunu, çünkü Türk Ceza Kanunu'nun 142'inci Maddesi'nin, "memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek... için her ne suretle olursa olsun propaganda..." yapmayı suç saydığını söylemiştir.

Bu görüş temelinden sakattır.

Çünkü bütün kanunların, o arada Türk Ceza Kanunu'nun da üstünde Anayasa vardır. Türk Ceza Kanunu'nun korunmasını istediği nizam, yani düzen, 9 Temmuz 1961'den, yeni Anayasa'nın ulusça kabulünden bu yana, ancak bu Anayasa'nın gerekli kıldığı düzen olabilir. O düzen ise henüz birçok yönleriyle "müesses" değildir, kurulmuş değildir.

Cumhuriyet Halk Partisi, "Bu düzen değişmelidir" derken, henüz birçok yönleriyle "müesses" olmayan, kurulu olmayan Anayasa düzenini kurmayı, bunu sağlayıcı bir düzen değişikliği yapmayı istemektedir.

Bu konudaki siyasal eğimlerde ille "suç" aramak gerekirse, asıl Anayasa'nın öngördüğü düzenin kurulmasını engellemeye kalkışmayı suç saymak gerekir.

Anayasa'nın kurulmasını öngördüğü düzenin, henüz her yönü ile "müesses" olmadığını bizzat Sayın Başbakan da itiraf etmektedir. Nitekim Anayasa'nın emrettiği düzeni kurmanın, "müesses" hâle getirmenin savsaklamasını mazur göstermek içindir ki Anayasa'nın 53'üncü maddesine sığınmak mecburiyetini duymaktadır.

*

Türkiye'de düzen niçin ve nasıl değişmelidir?

Bu soruyu cevaplandırabilmek için önce Türkiye'de bugün nasıl bir düzen bulunduğu; Türkiye'de bulunan düzenle Anayasa'nın öngördüğü düzen arasında ne gibi ayrılıklar olduğu saptanmalıdır.

Kitap bir yandan bunu saptamakta, bir yandan da düzenin niçin ve nasıl değişmesi gerektiğini ayrıntılarıyla göstermektedir.

Böyle bir kitabın boyutları içinde, bir ölçünün ötesinde ayrıntılara girmek, elbette mümkün olmazdı. Fakat ayrıntılar, Cumhuriyet Halk Partisi'nin istediği düzen değişikliğinin temel ilkeleri üzerinde, yönü ve amaçları üzerinde ileri sürülen bazı kuşkuların yersizliğini ve iyi niyetten yoksun ithamların haksızlığını göstermeye yetecek ölçü ve açıklıkta belirtilmeye çalışılmıştır.

*

Kitap, aslında 1968 Bütçesi vesilesiyle hazırlanan bir metin olduğu için Birinci Bölüm'de bütçenin eleştirisine geniş yer ayrılmıştır. Düzen değişikliğiyle ilgili bir kitapta bu bölümü fazla teknik ve uzun bulanlar olabilir. Fakat bu bölüm, bir "bütçe eleştirisi" olmanın ötesinde, düzen değişikliğini reddeden bir iktidarın, başlıca politika aracı olan yıllık bütçede nasıl çıkmazlara, çelişkilere düşmeye mahkûm bulunduğunu da göstermiş olmaktadır.

Kitabın bu bölümünün hazırlanışında, başta chp Parti Meclisi Üyesi Prof. Besim Üstünel olmak üzere, ortanın solu hareketine bilimsel çalışmalarıyla katkıda bulunan değerli uzman ve araştırmacıların büyük emekleri geçmiştir. Kendilerine içten şükranlarımı sunarım.

BÜLENT ECEVİT

I

TEMEL SORUNLARIMIZ VE BÜTÇE

Ne Söz Verildi?

Ne Yapıldı?

Başbakan Sayın Süleyman Demirel, 9 Şubat 1968 Cuma günü, senatoda bütçe görüşmelerinin son konuşmasını yaparken, sözlerinin başlarında şöyle dedi:

"Her siyasi teşekkül taahhüt ettiği programlarına bağlıdır. Bu programlar seçim beyanamesi, parti programları ile başlar, hükümet programı ile bağlanır. Bu, prensipler manzumesidir. Bu prensipler içerisinde icraat yapıldığı müddetçe, 'niçin bu program ve beyanname dışındaki hususları yerine getirmiyorsunuz' gibi tenkitleri makûl karşılamaya imkân yoktur."

1968 Bütçesi'ne ilkin, Sayın Başbakan'ın ortaya koyduğu bu kural açısından bakmak yerinde olacaktır.

Adalet Partisi Hükümeti'nin bugüne kadar izlediği tutum ve 1968 Bütçesi, Adalet Partisi'nin seçim bildirgesindeki, parti programındaki, hükümet programındaki bazı ilkelerle ne kadar bağdaşıktır?.. Bir başka deyişle, Adalet Partisi iktidarı, kendi içinde ne kadar tutarlıdır, ne kadar çelişkindir?..

Adalet Partisi'ni yalnız bu belgeler değil, kendi iktidarı sırasında hazırlattığı İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ve plânın ilk uygulama yılına ait program da, 1968 Programı da aynı ölçüde bağladığına göre, 1968 Bütçesi, bu belgelere ne kadar uygundur ve değildir?

Önce bu hususlar üzerine eğilmek, sonra 1968 Bütçesi'nin ne ölçüde gerçekçi olduğunu veya olmadığını, Türk ekonomisinin ve toplumunun bugün içinde bulunduğu ortama uyup uymadığını, daha sonra da Adalet Partisi iktidarının ve bütçesinin, Türkiye sorunlarına doğru teşhisler koyup koymadığını, doğru ve tutarlı çözüm yolları getirip getirmediğini araştırmak isterim.

Bunları yaparken, aynı zamanda Adalet Partisi iktidarının bütçe politikasını ve genel tutumunu, Cumhuriyet Halk Partisi açısından eleştirmek de şüphesiz ödevimiz olacaktır.

Ayrıca, ortanın solunda yer almış Cumhuriyet Halk Partisi'nin, bugünkü düzenden şikâyetlerini ve nasıl bir düzen değişikliği istediğini de bir kez daha açıklamak fırsatını bulmuş olacağım. Buna kendimizi mecbur sayıyoruz. Çünkü başta Sayın Başbakan olmak üzere Adalet Partisi'nin hemen bütün sorumluları, bir yıldır bizi bu konuda açıklığa çağırıyorlar.

Biz yeteri kadar açık olduğumuz, açık konuştuğumuz kanısındayız. Fakat kendileri söylediklerimizi ya anlamıyorlar ya da anlamaz görünüyorlar. Onun için bu konudaki görüşlerimizi daha ayrıntılı olarak anlatmaya çalışmakta fayda vardır.

Gerçi Sayın Başbakan, gene senato konuşmasında:

"Ortanın solunu ve düzen değişikliğini köylüye anlatabildiğinizi iddia ediyorsunuz. Bana anlatabileceğinizi zannetmiyorum" demiştir.

Biz de zannetmiyoruz. Ama bir kez daha deneyeceğiz. Gerekirse, başka vesilelerle de anlatmaya devam edeceğiz. Bütün ülkede bunu anlamayan, yalnız Sayın Başbakan'la yakın arkadaşları kalıncaya kadar anlatacağız.

*

Şimdi, bu girişle çizdiğim çerçeve içinde, esasa geçiyorum.

Kısa bir hatırlama, vaktiyle Adalet Partisi'nin Türk halkına ne kadar yersiz ve tutarsız vaatlerde bulunmuş olduğunu ortaya çıkaracaktır.

Bu hatırlatmayı yaparken, Adalet Partisi'nin "her şoföre bir vasıta" gibi fantazi niteliğindeki, ciddiyetten uzak vaatlerine önem vermeyeceğiz. Gerçi Sayın Başbakan, 1965 seçimlerinden önce partisinin resmen yaptığı bu vaadi, son basın konferansında da tekrarlayacak kadar, "Şoför vatandaşlarımızın birer vasıta sahibi olmasının imkânlarını araştırmaktayız" diyecek kadar, ciddiye alır görünmektir. Ama bu vaat ilk yapıldığından beri kamyon fiyatlarının iki misli artmış olduğu ve şoförler için yeni bir vergi yükünün getirilmek üzere bulunduğu göz önünde tutulursa, artık en iyimser bir şoför vatandaşın bile, bu sözü ciddiye aldığı herhalde düşünülemez.^[1]

Biz, daha ciddi bazı konularda birkaç hatırlatma yapmakla yetineceğiz.

Doğru Teşhis Yanlış Tedavi

Adalet Partisi muhalefette iken, hatta iktidara geldikten sonra da uzunca bir süre, Türkiye'nin temel sorunlarına doğru teşhisler koyamamıştı. Ülkemizin gelişmesini, sıhhatli bir toplum düzenine kavuşmasını, halkımızın çoğunluğunun yoksulluktan ve sömürülmekten kurtulmasını engelleyen köklü nedenlerin, dar boğazların, düzen bozukluklarının neler olduğunu kavrayamamıştı.

Ancak, iktidara geldikten bir süre sonra Adalet Partisi, Türkiye'nin gerçeklerini

öğrenmeye, daha doğrusu bu gerçekleri kabul etme zorunluğunu duymaya başlamıştır.

Fakat yeni yeni öğrenip kavramaya başladığı bu sorunlara, bu engellere tutarlı ve geçerli çözümler getirmek cesaretini hâlâ gösterememektedir.

İkinci Beş Yıllık Plân, resmi bir belge olarak bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Adalet Partisi iktidarı, bu belge ile –herhalde bir ölçüde plânlama uzmanlarının da etkisiyle– Türkiye'nin temel sorunlarını geniş ölçüde idrak etmiş; ekonomik ve sosyal alandaki düzen bozukluklarını, kısmen de olsa görmüş ve itiraf etmiştir.

Fakat ne çare ki Adalet Partisi'nin statükocu yapısı ve tutucu karakteri, plânda az çok doğru olarak konan birçok teşhislere, doğru ve cesur, geçerli ve tutarlı tedavi ve çözüm yolları getirmesini imkânsız kılmıştır.

O yüzden de Adalet Partisi iktidarı, bir hastalığa zatürree teşhisi koyup zatürreeyi sadece Aspirin'le tedaviye kalkışmak gibi; ameliyat gerektiği sonucuna varıp hastayı narkozla bayılmak ve o halde bırakmak gibi, tansiyon düşüklüğü tespit edip tansiyonu daha da düşürücü ilâçlar vermek gibi davranışlara sürüklenmiştir.

Bu benzetişlerimizde hiçbir mübalâğa olmadığını göstermek için kısaca, birkaç örnek vermek isterim.

İkinci Beş Yıllık Plân, gelir dağılımındaki adaletsizliği belirtmekte; ona rağmen Adalet Partisi iktidarı, bu adaletsizliği daha da arttırıcı bir yol izlemektedir. Çünkü köylülerimizin büyük bir çoğunluğunun geçim seviyesi düşmekte; memurlara işçilere verilen zamları, fiyatlara yapılan zamlar fazlasıyla silip götürmüş bulunmaktadır.

Bölgelerarası dengesizlik kabul edilmekte; en az gelişmiş bölgemiz olan Doğu'ya özel sektörün yatırım yapmadığı doğrulanmakta; buna rağmen, devlet bütçesinden doğuya ayrılacak geniş kaynaklar, Uygulama Kanunu ile özel teşebbüse verilmektedir.

Vergi düzenindeki adaletsizlik belirtilmekte, fakat bu adaletsizliği giderici herhangi bir köklü reforma yanaşılmamaktadır. Hatta en adaletsiz vergi türü olan dolaylı vergilerin, İkinci Beş Yıllık Plân döneminde daha da arttırılması öngörülmektedir.

Toprak dağılımındaki ve tarımsal gelir dağılımındaki adaletsizlik ve dengesizlik ve bunların tarımsal üretim üzerindeki olumsuz etkileri; plânda da plânın dayandığı resmi raporlarda da açıkça belirtilmekte; fakat bu dengesizliği ve adaletsizliği düzeltici tedbirler reddedilmektedir.

Dış ticaret düzenindeki aksaklıklar belirtilmekte, ama çaresi gösterilmemektedir.

Dış yardıma bağılıktan kurtulmanın, yalnız sıhhatli bir gelişme için değil, ulusal bağımsızlığımızı güçlendirmek ve güvence altına almak için de gerekli olduğu ifade edilmekte, ama dış yardıma bağılılık süresinin uzatılacağı açıklanmaktadır. Oysa dış yardım imkânlarının da özellikle Amerika'nın son kararları üzerine, gitgide daraldığı ortadadır.

Bankacılığın ve kredi düzeninin aksaklığı ve adaletsizliği, plânda ve Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın resmi belgelerinde açıkça ve bütün acılığıyla belirtilmekte, tefeciliğin yaygınlığı, hatta Merkez Bankası ve Ziraat Bankası tarafından da desteklendiği itiraf edilmekte, ama bu durumu düzeltici tedbirler de getirilmemektedir.

Özel kesimin başıboşluğu, ekonomik gelişmemize gereken katkıda bulunmadığı, plân amaçlarına ulaşılmasını engellediği belirtilmektedir. Fakat bunun da tedbirleri gösterilmemektedir.

Aracılığın sosyal ve ekonomik sakıncaları kabul edilmekte, fakat aracılığı azaltıcı tedbirlerden kaçınılmaktadır.

Türkiye'de devletçiliğin ne gibi zaruretlerden doğduğu belirtilmekte, ama devletçiliğin aleyhinde vaziyet almaya devam edilmektedir.

Plânda, geleneksel toplum düzeninden süratle çıkmamız gerektiği, geleneksel toplumun hayat tarzından, alışkanlıklarından, tutuculuğundan, hatta değer ölçülerinden bir an önce kurtulmamızın şart olduğu ileri sürülmektedir. Ama sonradan gene partisinin tutuculuğunu hatırlamış olacak ki Sayın Başbakan, son konuşmalarıyla, gelenekçiliğin, geleneksel değer ölçülerine bağlılığın erdemleri üzerinde yeniden durmaya başlamıştır.

Sosyal ve ekonomik yapıda köklü değişikliklere, bunlarla bağlantılı olarak bazı kurumsal değişiklik ve iyileştirmelere kesin ihtiyaç olduğu belirtilmekte, fakat bunların nasıl gerçekleştirileceği gösterilmemektedir. Bunları gerçekleştirmenin temel koşulu olan düzen değişiklikleri ise Adalet Partisi tarafından, kesin olarak reddedilmektedir.

Eğitimin, özellikle teknik eğitimin, kalkınma yönünden, plân amaçlarına ulaşma yönünden önemi üzerinde durulmakta, fakat uygulamada ve bütçede, teknik eğitimden çok din eğitimine ağırlık verilmektedir.

Tutarsızlığın Tevili

Bu gibi çelişme ve tutarsızlıkları belirtirken, hemen ekleyelim ki 1968 Bütçe Tasarısı ve bu tasarının temelini teşkil etmesi gereken 1968 Yıllık Programı, gelir ve harcama hedefleri bakımından ve başka bazı bakımlardan birbirinden ne kadar farklı olursa olsun, esas karakterleri bakımından Adalet Partisi'nin tutucu felsefesine ve İkinci Beş Yıllık Plân'ın statükocu yapısına son derecede uygun düşmektedir.

Esas karakterdeki ve temel felsefedeki bu uygunluk dışında, programla bütçe arasında, hedefler bakımından yer alan şaşırtıcı farklılıklara, Sayın Başbakan, son senato konuşması ile daha da şaşırtıcı bir izah yolu aramaktadır.

Farkların rakamlarla belirtilmesi karşısında, gerçeği inkâr edemeyecek duruma düşen Sayın Başbakan, "Bütçe ile Program arasında anlayış farkı vardır" diyerek açık bir itirafta bulunmakta ve şu garip tevili yapmaktadır:

"Şayet Bütçe'deki bir rakamla, Program'daki bir rakam aynı değilse, bu, iki doküman arasındaki tutarsızlıktan dolayı değil, iki dokümanda gösterilmiş rakamların farklı şeyleri irae etmesindedir. Bu rakam farklarını bütçe ile program arasında bir çelişme olarak almamanızı rica ederim. Biz çelişme ile huzurunuzda gelmeyiz. Bu kadar basit bir hatayı işlemeyiz."

Böyle demektedir Sayın Başbakan...

Birbirinin hemen ardı sıra, aynı Bakanlar Kurulu'nun imzalarıyla yayımlanan iki dokümanda, aynı hedefler için ayrı ayrı rakamlar verilecek ve bu, bir tutarsızlık, bir çelişme olmayacak!.. Sayın Başbakan'ın bu iddiasını kabul edebilecek, hatta anlayabilecek bir tek sağduyulu insan tasavvur edemiyorum.

Kaldı ki Bütçe Gerekçesi'nin "Giriş"inde de 1968 Mali Yılı Genel ve Katma Bütçe Kanun tasarılarından, "İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın ve 1968 Programı'nın esas ve hedeflerine uygun olan bu bütçeler" diye söz edilmektedir. [\[2\]](#)

Öyle olması da gerekirdi çünkü herkes bilir ki plânlı kalkınma ilkesini benimseyen bir ülkede, yıllık bütçeler, yıllık programların uygulama aracıdır.

Bütçe tasarılarının dayandığı mali ve iktisadi politikanın, statükocu ve tutucu

yönü ile Adalet Partisi felsefesine uygunluğunu kısaca belirttikten sonra Adalet Partisi'nin eski sözleriyle şimdiki tutumu arasındaki çelişmelere birkaç örnek vermek isterim.

Pahalı Devlet Yönetimi

"Pahalı devlet yönetimi," Adalet Partisi'nin muhalefette iken en çok üzerinde durduğu ve istismar ettiği konulardan biri idi. 1965 Seçim Bildirgesi'nde ve Hükümet Programı'nda da bu konuya yer verilmişti. Sayın Demirel, Hükümet Programı'nda aynen şöyle diyordu:

"Yıldan yıla, kamu harcamalarının hem hacim hem de milli gelire nispetle yüzdesinin artmasını önlemek, yüksek masraflı bir bütçe politikasına son vermek azmindeyiz."

Fakat o günden bu yana, böyle bir azmin en küçük belirtisi görülmediği gibi bu azimden bir daha söz de edilmemiştir.

Hatta böyle bir azmin sözünü etmek şöyle dursun, Sayın Başbakan, son senato konuşmasında, masrafçı bütçenin savunmasını yapmış, "Bu bütçe kâfi derece masrafçı bir bütçe değildir" demiştir. "Cari masraflardan istediğiniz kadar kısmanın imkânı elinizde yok. Mümkün değil" demiştir. Aczini itiraf etmiştir.

Mümkün değildi de koalisyonla iktidara gelip devlet işlerinin nasıl yürüdüğünü yakından görmek fırsatını elde ettikten sonra bile, niçin 1965 seçimlerine kadar masrafçı bütçe aleyhtarlığına, pahalı devlet edebiyatına o kadar geniş yer vermişlerdir?..

Vaktiyle bu edebiyatı yapan Adalet Partisi'nin kendi iktidarında, devlet mekanizması eskisinden çok daha pahalı çalışmaya başlamış; cari harcamalar büyük ölçüde yükseltilmiş; devlet parası sorumsuzca harcanmaya; törenler için milyonlar sarf edilmeye; devlete pahalıya mal olan yolsuzluklara göz yumulmaya; partizanlık yüzünden, özellikle devlet işletmelerinin kaynakları büyük ölçüde israf edilmeye başlamıştır. Birtakım kısır devlet harcamaları arttırılmış; geniş halk topluluklarına götürülen kamu hizmetlerinde hiçbir önemli artış olmaksızın, Sayın Demirel'in deyişiyle, "devlet harcamalarının hem hacmi, hem milli gelire nispetle yüzdesi arttırılmıştır."

Böylece, Adalet Partisi iktidarının, milli ekonomi üzerindeki yükü ve sözünde durmayışının maliyeti, en kötümserlerin bile tahminlerini aşmıştır.

Demirel Hükümetleri'nce hazırlanan bütçelerin ne kadar israfçı olduğunu

anlamak için her bütçede, bir önceki yıla göre bir milyanın üstünde cari masraf artışı yapıldığını; bu artışların, 1966 Bütçesi'nde yüzde 13, 1967 Bütçesi'nde yüzde 13.6, 1968 Bütçesi'nde de yüzde 10.1 gibi çok yüksek oranlara ulaştığını ve üç yılda 3 milyar 500 milyon lirayı bulduğunu göz önünde tutmak yeter sanırım.

Böylesine masrafçı bir devlet yönetimi ve bütçe politikası, plân hedeflerine de kalkınmanın gerekli kıldığı sermaye birikimine de Sayın Demirel'in ve partisinin, hükümet programındaki ve eski sözlerindeki iddialarına da taban tabana zıttır.

Devlet Kapitalizmi

Adalet Partisi'nin muhalefette iken ve iktidara yeni geldiği sıralarda önemle üzerinde durduğu bir başka konu da özel teşebbüsçülük-devletçilik konusu idi. Bütün siyasal belgelerde ve resmi demeçlerde Adalet Partisi, aşırı özel sektörcü, liberal bir ekonomik görüşü savunurdu. Devletçiliğin kesin sınırını çizeceğini ve karma ekonomiyi zamanla liberal kapitalist bir ekonomi düzenine dönüştüreceğini söylerdi.

Sayın Demirel, 1965 Seçim Kampanyası'nda, bu konuda bakınız ne diyordu:

"Devletin hiçbir zaman, ferdin teşebbüs ve sermaye gücü ile yapabileceği işlere girmesine taraftar değiliz."

Oysa Adalet Partisi iktidara geldiğinden bu yana, devletin yaptığı yatırımların, girdiği işlerin en az yüzde 80'i, nazari olarak ferdin, teşebbüs ve sermaye gücü ile yapılabilecek işlerdir.

Biz, elbette bundan şikâyetçi değiliz. Ama Adalet Partisi'nin temel felsefesinin memleket gerçeklerine aykırılığını göstermesi bakımından bunun üzerinde duruyoruz. Nitekim Adalet Partisi iktidarı da eski söz ve iddialarını unutarak memleket gerçeklerine bir ölçüde boyun eğmek zorunda kalmıştır.

Türkiye'de fertlerin, kendi teşebbüs ve sermaye güçleriyle yapabilecekleri birçok yatırımları devlete bırakmalarının başlıca nedeni, bugünkü düzende, o verimli ve yararlı yatırımları yapmaksızın, havadan, sudan, daha doğrusu halkın ve devletin sırtından, çok daha kolay ve çok daha büyük kârlar sağlamalarının mümkün oluşudur.

1965'ten bu yana, devlet yatırımlarının hem mutlak seviyesi hem de nispi önemi hızla artmıştır. Özel teşebbüsle devletin ekonomik faaliyet alanları

arasında –evvelce Adalet Partisi tarafından ve Sayın Demirel tarafından iddia edildiği gibi– "kesin sınırlar çizmek" şöyle dursun, günlük ve keyfi kararların etkisi altında, özel kesimdeki iş hayatı, daha büyük bir huzursuzluğa ve kararsızlığa, düzen bozukluğunun artması karşısında da daha çok sorumsuzluğa sürüklenmiştir.

Fakat Adalet Partisi'nin fiilen devletçi tutumuna bakıp da onun halktan yana bir iktidar olduğu, öyle bir iktidar haline geldiği sanılmamalıdır. Adalet Partisi iktidarının elinde, devletçilik, bir kısım besleme özel teşebbüsün ve halkı sömürenlerin yararına işleyen bir devlet kapitalizmidir. Bir partizanlık ve siyasi rüşvet aracıdır.

Dış Ticarete Düzensizlik

Hükümet programında Sayın Demirel'in önemle üzerinde durduğu bir başka nokta da dış ticaret rejimi idi. Bu konuda açıkça verilen söz şu idi:

"Döviz kontrolleri tedricen azaltılacak ve Türkiye serbest bir iktisat düzeninin kamçılayıcı dinamik şartları içinde çalışmaya başlayacaktır."

Arada geçen iki buçuk yılda bu söz de unutuldu. Tam tersi yönde bir uygulama başladı. O kadar ki 1967'de, "libere ithalât"ın ilgili bakanlıkların iznine bağlanması gibi görülmemiş yeni buluşlar ortaya çıktı. "Serbest iktisat düzeninin kamçılayıcı dinamik şartları" yerine, ithalâta ve montajcılıkta artan düzensizliklerle, pahalı ve verimsiz işleyen usûllerle karşılaşıldı.

AP ve Plânlama

Muhalefetteki Adalet Partisi'nin önemli şikâyet konularından biri de plânlama idi. Adalet Partisi, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın ve plânlı kalkınma ilkesinin karşısında yer almıştı. Plâncıları Marksistlik ile itham etmişti.

İktidara geldikten sonra da bir süre, Adalet Partisi, plânlama karşısında bu davranışını devam ettirdi. Sayın Başbakan, 1965-66 yılları boyunca, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nı bir yana itti. Bu teşkilâtı ve bu teşkilâtın üyelerini küçük düşürmek, önemsizleştirmek için elinden geleni yaptı. Aylarca Devlet Plânlama Teşkilâtı'na uğramadığı gibi Yüksek Plânlama Kurulu'nu da uzun süre toplamadı. Daire başkanlarının verdikleri önemli raporları okumadı. Plânlı dönemde devletin en hayati mevkilerinden biri olan Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı'na, uzun zaman bir atama yapmadı.

Plânlamayı bilinçli ve inançlı olarak benimseyen her ülkede, Plânlama

Teşkilâtı yöneticilerinin özel bir durumu olduğu halde, Sayın Demirel, onları emir kulu durumunda basit birer memur olarak gördü ve gösterdi. Teşkilâtı içinden yıkmak ve halkın gözünden düşürmek için elinden geleni yaptı.

1967'den itibaren ise Sayın Demirel'in Devlet Plânlama Teşkilâtı'na karşı davranışı birden bire değişti. Başına bir eski yakın arkadaşını getirdi. Öylelikle, plânlamanın dizginlerini sıkı sıkıya kendi eline almak istedi.

Üstelik "Yetki Kanunu" veya "Uygulama Kanunu" diye bilinen kanunla da Devlet Plânlama Teşkilâtı'na aşırı yetkiler vermek, bu teşkilâtı bütün icracı dairelerin üstünde icra yetkileriyle donatmak yoluna girdi.

Bu yeni tutumun sonucu olarak da Devlet Plânlama Teşkilâtı, bir merkeziyetçi plânlama örgütü durumuna getirildi. Öyle ki bugün Türkiye'de Devlet Plânlama Teşkilâtı'na tanınmış olanlar ölçüsünde yetkilerin ve bu teşkilât için benimsenen ölçüde icracılığın ve bir anlamda merkeziyetçiliğin, artık birçok komünist ülkelerin plânlama teşkilâtlarında bile görülemeyeceği rahatlıkla söylenebilir.

Plân Kimlere "Sevimli?"

Fakat Sayın Demirel'in plânlama ile ilgili bu yeni tutumu da yanlış değerlendirilmemelidir. Demirel Hükümeti'nin, birdenbire ciddi bir plânlama gereğini idrak ettiği için bu yolda olumlu bir evrim gösterdiği için böyle bir tutum değişikliği yaptığı sanılmamalıdır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'na şimdi verilen aşırı merkeziyetçi ve icracı karakterle, ne çok muhtaç bulunduğumuz gerçek bir plân disiplini sağlamak ne de Anayasa ve Plân gereği olduğu halde şimdiye kadar yapılmayan veya yapılamayan toprak reformunu, vergi reformunu, personel reformunu yapmak veya özel sektörü plân amaçlarına daha uygun çalışır duruma sokmak düşünülmüştür.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'na şimdi verilen aşırı merkeziyetçi ve icracı karakterle güdülen amaç, sadece yoksul halktan alınan vergilerden, dar gelirli ücretlilerin emeklilik fonlarından toplanan paralarla, bir kısım özel teşebbüsü "besleme" metotlarıyla, devlet ve halk sırtından daha bol ve kolay kazanç imkânlarına kavuşturmak ve hükümetin elindeki partizanlık, baskı ve siyasal rüşvet imkânlarını arttırmaktır.

1950-60 arasında olduğu gibi zorlama ve besleme karma teşebbüsler kurarak karma ekonomimizi karma karışık hale getirmek ve devlet sırtından fert zengin etmek imkânları yeniden canlandırılmak, her gelen yabancı sermaye

müracaatına, ince eleyip sık dokumaksızın yeşil ışık yakıp kolaylık göstermek hevesleri de bu aşırı yetki artırımında rol oynamıştır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'ndan bir yetkilinin Dördüncü Sanayi Kongresi'nde yaptığı açıklamaya göre, 1967'nin ilk sekiz ayında Yabancı Sermaye Komitesi 150 milyon liralık giriş izni verdiği halde, yetki Devlet Plânlama Teşkilâtı'na geçtikten sonra dört ayda, bunun iki katına, 302 milyon liralık yabancı sermayeye giriş izni verilmiştir.

Bu kadar âni olarak yabancı yatırımcıların iyi niyetleri artmış, projeleri iyileşmiş, aşırı tatlı kâr hevesleri azalmış olamayacağına göre Devlet Plânlama Teşkilâtı'nda kurulan yeni komitenin gösterdiği bu cömertlik, olsa olsa, Adalet Partisi felsefesini tam benimsemiş bir komite olmasıyla ve aralarında hiçbir iktisatçı bulunmamasıyla izah edilebilir.

Oysa memleket yararı açısından büyük bir titizlikle elenmeyen yabancı sermayenin, milli ekonomimize kattığından çok daha fazlasını memlekette alıp götürdüğünü, ileride örnek ve tanıtılarıyla göstereceğim.

Bir ara "sevimli plân" temasını işleyen Adalet Partisi, öyle anlaşılıyor ki halka değil, bir kısım özel teşebbüse ve yabancı sermayeye "sevimli" görünebilecek bir plânlama tutumu benimsemiştir.

Sosyal İlkelerden Uzaklaş

Adalet Partisi'nin ve Demirel Hükümeti'nin vaktiyle açık ve kesin olarak yaptıkları siyasal tercihlerle sonraki uygulamaları arasında görülen bu gibi çelişmelere daha çok örnekler verilebilir. "sosyal adalet ilkesine uygun bir ekonomik gelişmenin sağlanması", "kitlelere iş imkânları açan bir tam çalışma politikasının izlenmesi", bölgeler arası gelişme farklılıklarının azaltılması gibi konularda, hükümet programında, İkinci Beş Yıllık Plân'da yer alan ilkelerden de Adalet Partisi'nin uygulamada ne kadar uzaklaştığı ortadadır. 1968 Bütçe tasarıları, Adalet Partisi iktidarının, özellikle sosyal bakımdan bu ters gidişi devam ettireceğini gösteren yeni belgelerdir.

Yapısal Değişiklikler ve ap

Adalet Partisi Hükümeti'nin, memleket sorunlarına teşhis koyma bakımından az çok ilerlediği izlenimini veren İkinci Beş Yıllık Plân'la, 1968 Programı'nı ve Bütçe'yi karşılaştırdığımız zaman da birçok çelişme ve tutarsızlıklar görüyoruz.

İkinci Beş Yıllık Plân, kendine özgü çekingen ifade ve statükocu yapısı içinde

bile, bir gerçeği oldukça açık bir şekilde dile getiriyordu: Türkiye'nin kalkınması "sosyo-ekonomik" bazı yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesine bağlıdır... Bu yapı değişikliklerini güçleştiren birtakım dar boğazlar vardır... Bu dar boğazların aşılması için "insan-toprak ilişkileri"nin yeni bir düzene oturtulması gerekmektedir... Tasarruf yetersizliği, döviz yetersizliği ve yetişmiş insan gücü yetersizliği gibi temel sorunların, bazı köklü tedbirlerle çözülmesi gereklidir.

İkinci Beş Yıllık Plân'ın bu gerçekleri kabul etmesine rağmen, 1968 Yıllık Programı da, 1968 Bütçesi de bu sorunları tutarlı çözüm yollarına bağlayabilecek biçimde hazırlanmış değildir.

Cari Gider Artışı

Plân stratejisinde ve İkinci Plân'da kabul edilen hedef ve ilkelerle 1968 Programı ve Bütçesi arasındaki önemli farklardan biri de şudur:

Plân, yılda yüzde 7 gelişme hızına ulaşabilmek için gereken fonların sağlanması amacıyla devlete önemli bir "tasarruf yaratma" görevi vermiştir. Devlet bu görevini yerine getirirken, bir yandan kamu gelirlerinin arttırılmasına, bir yandan da kamu cari giderleri artışının çok ölçülü oranlar içinde tutulmasına dikkat edecektir. Oysa böyle bir görevin 1968 Bütçesi'nde yerine getirilmesi anlamına gelebilecek hiçbir tedbir veya tutuma rastlamak mümkün değildir. Tersine, ölçüsüz bir cari gider artışı Bütçe'de öngörülmüştür ve Bütçe'de öngörülen artış, Plândakinin de Programdakinin de çok üstündedir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'na göre kamu cari harcamalarının yıllık ortalama artış tavanı yüzde 8.5'tir. Plândan birkaç ay sonra meclise sunulan 1968 Programı'nda bu oran yüzde 9.2'ye çıkarılmıştır. 1968 Bütçesi ile ve tbmm Karma Komisyonu'nun bütçede yaptığı değişikliklerle de yüzde 10.1'e yükseltilmiştir.

Şimdi, Sayın Başbakan'ın iddia ettiği gibi bu rakamların "farklı şeyler irae" ettikleri nasıl söylenebilir ve bu farklılıkların, bir çelişme, bir tutarsızlık, bir kararsızlık ifadesi olmadığına vatandaş nasıl inandırılabilir?

Cari giderlerin artış hızında plânla bütçe arasındaki fark, yaklaşık olarak 1 milyar liralık bir fonun yatırımlar yerine kısır tüketim harcamalarında kullanılması anlamına gelmektedir.

Bunun bir başka anlamı da şudur: 1968 yılında karşılaşılabilecek tasarruf açığı, plânda da yıllık programda da görülenden çok daha büyük olacaktır. Yatırımlarda da o ölçüde geride kalınacaktır.

Tasarruf Açığı

Plân tahminlerine göre 1968'de Türk ekonomisinin "ek tasarruf gereği" 2 milyar 400 milyon lira olacaktı; bunun 1 milyar 800 milyonu dış kaynaklardan, 600 milyonu da iç kaynaklardan (yani yurt içi tasarruflar arttırılarak) sağlanacaktı.

1968 Programı'na göre ise "ek tasarruf gereği" 400 milyon artarak 2 milyar 800 milyon liraya ulaşmaktadır ve bunun 2 milyar 060 milyonu da dış kaynaklardan sağlanabilirse yurt içi tasarruf açığı 765 milyon lira olacaktı.

Fakat 1968 Bütçesi, Türk ekonomisinde sanki hiçbir "tasarruf açığı" sorunu yokmuş gibi bu bakımdan son derece sorumsuz bir tutumla hazırlanmıştır.

Oysa, "yurt içi tasarruf açığı"nın, iki nedenle program tahminlerinden çok daha fazla olacağı meydandadır.

Birinci neden; bütçenin, kamu cari giderlerini, program hedefinin 806 milyon lira üstüne çıkarmış olmasıdır. İkinci neden; dış yardım sağlamanın bu yıl daha da güçleşmiş bulunmasıdır.

Gerçekçi bir tahminle, Türkiye'nin 1968'de, ancak 140 milyon dolarlık –yani program tahmininden 800 milyon lira daha noksan olmak üzere, 1 milyar 260 milyon liralık– bir "dış kaynak" sağlayabileceği kabul edilmelidir. Bu takdirde, Türk ekonomisinde plânlanmış yatırımların gerçekleştirilebilmesi için –başka konularda program tahminleri doğru sayılsa bile– "yurt içi tasarruflar"da 2 milyar 400 milyon liralık bir artışın sağlanması gerekmektedir.

Şöyle ki:

(1) Programda kabul edilen

"Ek tasarruf gereği" 765 milyon liradır.

(2) Bütçede cari gider artışından

doğan ek tasarruf gereği 806 milyon liradır.

(3) Dış kaynakların yeterince

sağlanamamasından meydana

gelen ek tasarruf gereği de 800 milyon liradır.

(4) Toplam ek tasarruf gereği

(tasarruf açığı toplamı) 2 milyar 371 milyon lira olmaktadır.

Bütçe tasarısı bu gerçeği kabul etmediği ve ona göre hazırlanmadığı için 1968 yılında, bir yandan enflasyonist eğilimlerin şiddetlenmesi, bir yandan da plânlanmış yatırımların gerçekleştirilememesi –temeli atılmış birçok yatırım projelerinin sürüncemede kalması– beklenmelidir.

Dış Kaynaklara Bağlılık

1968 Bütçesi ile Plân ve Program arasındaki bir başka önemli fark, "Türkiye'nin dış kaynaklara bağılıktan kurtarılması" hedefi ile ilgilidir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın çok tartışılan hedeflerinden biri, bilindiği gibi Türk ekonomisinin dış kaynaklara bağılılığını tedricen azaltmak ve 1975'te ülkemizi dış yardıma muhtaç olmaktan kurtarmaktır. Biz, bu plân çerçevesinde bu hedefi uygun bulmakla beraber, 1975 yerine daha erken bir tarihin hedef alınabileceği kanısındayız. Plânın bu bakımdan gerekli çabayı göstermediğine inanıyoruz.

Buna rağmen, 1968 Bütçesi'nin ve Programı'nın getirdiği dış yardım ihtiyacı, plânın öngördüğü miktarı önemli ölçüde aşan bir rakama varmaktadır. 1968 yılı için dış finansman gereği, plânda 277 milyon dolardır; 1968 Programı'na göre ise 37 milyon dolar fazlasıyla 314 milyon dolardır.

1967 yılında elde edilebilen dış finansman imkânlarının 210 milyon dolar çevresinde kaldığı göz önünde tutulursa ve gerek Birleşik Amerika'nın dış yardımlarında yapmayı kararlaştırdığı kısıntılar, gerek Konsorsiyum'un diğer üyelerinin ekonomik durumlarının olumsuz yöndeki gelişmeleri hesaba katılırsa 1968 yılı için 314 milyon dolarlık bir dış yardım elde etme umudunun ne kadar hayalci olduğu kolaylıkla anlaşılır.

1968 için (proje ve program kredileri toplamı olarak), ancak 220-225 milyon dolarlık dış finansman imkânının gerçekleşmesi beklenebilir.

Bu durumda, bütçedeki çeşitli gelir kalemlerinin ve karşılık paralar fonu tahminlerinin buna göre düzeltilmesi; yatırım ve harcama hedeflerinin, gerçekçi bir tutumla yeniden gözden geçirilmesi gerekecektir.

Sosyal Adalet Tedbirlerinin Yetersizliği

1968 Bütçesi'nin en zayıf ve Anayasamızda öngörülen düzene en aykırı yönlerinden biri de daha önce belirttiğimiz gibi sosyal adalet ilkelerine göre

hazırlanmamış olmasıdır. Bu bütçe ile Adalet Partisi'nin "sosyal adalet" ve "sosyal devlet" anlayışının ne kadar yetersiz, ne kadar geri olduğu, bir kez daha açığa çıkmaktadır.

Gerekçede, bütçenin "sosyal adaletçi"liğine gösterilebilen sadece iki delil vardır: Bunlardan biri, tasarruf bonosundan bağışıklık sınırlarının yükseltilmesi; öbürü de Adalet Partisi iktidara geldiğinden beri ertelenen en az geçim indirimi artışının bu yıl ertelenmemesidir.

Böylece dar gelirli ücretlilerin ellerine 15-20 lira fazla para geçmesiyle Türkiye'deki büyük gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmiş, hatta hafifletilmiş olmayacağı açıktır.

Kaldı ki en az geçim indiriminin yükseltilmesi iki yıldan beri dar gelirli ücretli vatandaşların hakkı idi. Adalet Partisi Hükümeti'nin, iki yıl geciktirmiş olduğu bir hakkı şimdi bir atıfet gibi göstermesi çok gariptir.

ap iktidara gelir gelmez, meclise bu konuda bir erteleme kanunu sevk etmişti. 1966 başında uygulanması kanun gereği olan yeni en az geçim indirimi haddinin ertelenmesini istemişti. O sırada bazı muhalefet sözcüleri, yürürlükteki kanunun tanıdığı yetkiye dayanarak evvelce chp Hükümeti'nin de yapmış olduğu gibi ap Hükümeti'nin de hiç değilse işçiler için geçim indirimini 1966 başından itibaren yükseltecek bir kararname çıkartmasını istediler. O sırada Maliye Bakanı bulunan İhsan Gürsan, kanunun müzakerelerine katılmamıştı. Onun yerine hükümet adına konuşan zamanın Devlet Bakanı Sayın Cihat Bilgehan 24 ve 28 Aralık 1965 günleri tbmm kürsüsünden tam dört defa söz verdi: İşçiler için bu yolda bir kararnamenin mutlaka çıkarılacağını söyledi. Bunu "Sarahatan ifade etmekteyiz" dedi, "sureti mutlaka da yapacağız" dedi.

Fakat meclis tutanaklarına dört defa geçen bu hükümet sözü, iki yıl yerine gerilmedi. Daha sonra bizzat Sayın Cihat Bilgehan, Maliye Bakanı olduğu halde yerine getirilmedi.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın resmi raporlarında açıklandığına göre Türkiye nüfusunun düşük gelirli yüzde 80'i, milli gelirden yüzde 43 pay alırken, yüksek gelirli yüzde 20'si, milli gelirden yüzde 57 pay almaktadır.

Milli gelirden yarının altında pay alan, düşük gelirli yüzde 80 nüfus ise Türkiye'nin en çok çalışan, en çok yorulan, milli gelir artışına en çok katkıda bulunan insanlarından, köylü ve işçisinden, esnafından, memur, subay ve öğretmeninden meydana gelmektedir.

Bu adaletsizliğin, en az geçim indirimini birkaç lira yükseltmek gibi –hem de yıllarca gecikmeyle yükseltmek gibi– tedbirlerle düzeltilmesine imkân yoktur.

Kaldı ki bu sözde "sosyal adalet" tedbirleri, Türkiye'nin asıl yoksul kitlesi olan köylülerin gelir durumunu hiç etkilememektedir.

Türkiye'de sosyal adaletsizlikleri, gelir dağılımı dengesizliğini, bölgeler arası adaletsizliği azaltmanın gerçek yolu, Adalet Partisi iktidarınca hazırlatılan İkinci Beş yıllık Plân'da bile, açık-kapalı ifadelerle lüzumu belirtilen, fakat hiçbir tedbire bağlanmayan yapısal değişiklikleri ve düzen değişikliklerini gerçekleştirmektir.

Gelir Dağılımında Dengesizliğin Nedenleri

İkinci Beş Yıllık Plân ve Devlet Plânlama Teşkilâtı'nca hazırlanan belgeler de açıkça gösteriyor ki:

1. Türkiye'de gelir dağılımı dengesizliğinin ve adaletsizliğinin başlıca nedenlerinden biri, toprak mülkiyeti düzeni, daha doğrusu düzensizliğidir.
2. Bir başka neden, dış ticaret düzeninin bozukluğudur.
3. Bir başkası, kredi düzeninin bozukluğu ve adaletsizliğidir.
4. Gene bir başka esaslı neden, üreticiyi de tüketiciyi de sömüren aracılık düzenidir.
5. Vergi düzeninin bozukluğu ve adaletsizliği de gelir dağılımının ve sosyal adaletsizliğin önemli nedenlerinden biridir.
6. Eğitim sistemimizdeki adaletsizlikler de Türkiye'deki sosyal adaletsizliğin, hatta imkân ve fırsat eşitsizliğinin başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

Bu konularda köklü tedbirler alınmadan, cesur fakat demokratik reformlar yapılmadan, sosyal adaleti sağlamanın, gelir dağılımı dengesizliğini düzeltmenin, hatta ileride açıklayacağımız nedenlerle, ekonomik gelişmemizi bir ölçünün üstünde hızlandırmanın ve hızlı olarak devam ettirmenin mümkün olacağı düşünülemez.

Bu tedbirler alınmadıkça, bu yöndeki yapı ve düzen değişiklikleri yapılmadıkça, emek karşılığı olmayan, ekonomik gelişmemize hiçbir katkıda bulunmayan hak edilmemiş servet yoğunlaşmaları devam edecek ve alın terinin sömürülmesi sürüp gidecektir.

Türkiye kadar sosyal adaletsizlik ve dengesizlikler içinde bulunan bir ülkede, bir iktidarın, "sosyal adalet getiriyorum" diye, tasarruf bonosuyla ve en az geçim indirimiyle ilgili iki küçük tedbiri göstermesi, halkımız bakımından çok acıklı, iktidar bakımından da pek gülünç bir davranıştır.

Ekonomik Koşullar ve 1968 Bütçesi

1968 Bütçe Tasarısı'nı ve getirdiği politikayı, siyasal belgeler ve temel ekonomik belgeler ile karşılaştırarak yaptığımız değerlendirmeyi şimdilik burada keserek biraz da bütçeyi, 1967 yılı sonunun ekonomik koşulları açısından değerlendirmeye çalışalım.

Bunu yaparken, önce 1967 yılındaki gelişmeleri, sonra da 1968 için beklenen eğilimleri ele almak ve 1968 Bütçesi'nin bu açıdan gerçekçi olup olmadığını, Türkiye'nin temel sorunlarının çözümüne yardımcı olup olamayacağını –yani bir kalkınma aracı olarak etkinliğini– eleştirmek uygun olur.

1967'deki Gelişmeler ve Gerçek Durum

1967 yılının ekonomik gelişmeleri, resmi belgelerde ve Başbakan'la bazı bakanların demeçlerinde, gerçekçi sayılamayacak bir şekilde değerlendirilmektedir.

Asıl tehlikeli olan, bu aşırı iyimser değerlendirmeye, yalnız halkı inandırmaya çalışmaları değil, kendilerinin de inanmalarıdır.

Sayın Başbakan'ın basın toplantısında söylediklerine, Sayın Maliye Bakanı'nın bütçeyi sunuş konuşmasına ve bütçe gerekçesindeki tablolara bakılırsa, Türkiye'de her iş yolunda gitmektedir; Plân hedefleri gerçekleştirilmektedir: Sınai üretim hızla yükselmektedir; ihracat gelişmektedir; hatta döviz rezervlerimiz artmaktadır.

Bir de resmi istatistik ve belgelere dayanarak gerçek durum nedir, onu tespit etmeye çalışalım:

1. 1967'de kalkınma hızı, plân hedeflerinin gerisinde kalmıştır. 1966'daki seviyenin çok altındadır ve iddia edilen yüzde 6.6 gelişme hızının gerçekleşmiş olduğu da çok şüphelidir.

2. 1967'de üretim artış temposu yavaşlamış, fakat fiyat artışları hızlanmıştır.

3. Tasarrufları arttırma çabaları büyük ölçüde başarısızlığa uğramış ve yatırımlar plân hedeflerinin çok gerisinde kalmıştır.

4. Dış ekonomik ilişkilerimizde beklenmedik güçlükler ortaya çıkmıştır. İşçi dövizleri geliri azalmış, turizm geliri açığı artmış, üç kalem dışında bütün ihraç mallarımızda gerileme olmuş, umulan dış yardımlar da sağlanamadığı için altın ve döviz rezervlerimiz erimiştir. Bu rezervlerin yükseldiğini gösteren rakamlar verilirken, ne kadar transferin ne kadar gecikmiş olduğu saklanmaktadır. Ayrıca ithalât kapasitemiz, ekonomik gelişmemizi olumsuz biçimde etkileyecek kadar daralmıştır.

5. Para ve kredi politikası başarısız bir şekilde yürütüldüğü için 1967 yılında uzun bir süre piyasada likidite bunalımı, yani para sıkıntısı olmuş ve protesto edilen senetler miktarında bir önceki yıla göre yüzde 50'yi bulan artışlar olmuştur. Bu yüzden satışların ve sınai üretimin artış hızı beklenenin çok altında kalmıştır.

6. Gelir dağılımı daha bozulmuş ve bölgeler arası gelişme farklılığını artırıcı bir tutum izlenmiştir.

7. Türk ekonomisinde ve toplumunda üretim gücünün düşük kalmasına yol açan yapısal dengesizlikler ve düzen bozuklukları devam ettirilmiş, hatta daha artırılmıştır.

Gelişme Hızları ve Üretim Artışları

1967 yılının gerçek tablosunu bu şekilde çizdikten sonra şimdi, 1967'de sağlanan gelişme hızları ve üretim artışları üzerinde duralım:

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün, "1967 geçici milli gelir tahminleri" olarak verilen bilgiler yanlıştır, yanıltıcıdır ve çelişmelerle doludur. 1967'de gerçekleşen gelişme hızının yüzde 6.6 olması, yine Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı başka göstergelere göre imkânsızdır.

1967'nin gerçek gelişme hızı, ancak yüzde 5, hatta belki onun da altında olabilir. Bu yargıya şu nedenlerle varıyoruz:

1. Sınai kesimin gelişme hızı 1967'de daha da artmıştır, deniyor. 1966'da yüzde 10.6 iken 1967'de yüzde 12.5'e –yani plân hedefinin de üstüne– çıktığı ileri sürülüyor. Bu, gerçekçi bir tahmin değildir. Çünkü bütün başka göstergeler 1967'de sınai üretimin artış hızının yavaşladığını ve 1966'dakinin çok altında bir seviyede kaldığını açıkça göstermektedir.

Doğrudan doğruya bütçe gerekçesinde ve 1968 programında yer alan sınai üretim tabloları –ve özellikle 1967 sonu itibariyle bilgiler veren başka

kaynaklar– ortaya koymaktadır ki birçok sanayi dallarında üretim, 1967'de ya mutlak seviye olarak gerilemiştir veya üretim bir miktar artmış, fakat artış hızı 1966'daki artış hızının gerisinde kalmıştır. Bu genel eğilimin dışında kalan pek az sanayi dalı vardır.

Ayrıca sınai ürünlerin satışlarını gösteren tablolar, 1967'de satışların birçok dallarda azaldığını veya çok küçük artışlar kaydettiğini göstermektedir.

Sınai ham madde ithalâtının 1967 yılında, 1966'daki seviyenin bile altında kalmış olması, bu konudaki kanımızı kuvvetlendirmektedir.

Sanayide kullanılan elektrik enerjisinin 1966'da bir önceki yıla göre yüzde 12.5 artış göstermesine rağmen, 1967'de daha düşük, yüzde 12 oranında bir artış kaydetmesi de kanımızı destekleyen bir gerçektir.

Bu açık göstergeler ve resmi belgeler karşısında, 1967'de endüst-ri kesimindeki gelişme hızının artmaya devam ettiğini söylemek, herhalde inandırıcı olamaz.

Başka üretim kesimlerinde de gelişme hızı ile ilgili bazı güvenilir göstergeler, iyimserliğe kapılmanın mümkün olmadığını göstermektedir.

Tarım sektöründe 1967 üretiminin, 1966 seviyesini bile aşması çok şüphelidir. Tarımda ve sanayide üretim artış hızının azaldığı, ayrıca dış ticaret hacminin, yapı faaliyetlerinin ve toplam yatırımların mutlak seviye olarak gerilediği bir yılda yapı, ticaret, ulaştırma ve başka hizmetler kesimlerinde yüksek gelişme hızları beklemek de bilimsel verilerle bağdaşamaz.

Milli gelir tahminlerini şişirme çabası içinde böyle çelişik durumlara ve milleti veya kendi kendini aldatma durumuna düşülmesi, plânlı kalkınmada başarının temel koşullarından olan gerçekliğe aykırıdır.

Devlet İstatistik Enstitüsü sorumluları, bu hesaplar üzerine yeniden eğilip tahminlerini düzeltmeli ve gerekiyorsa tahmin yöntemlerini daha yeterli hale getirmelidirler.

Herhalde bir zorunluluk gitgide ağırlığını duyurmaktadır: Devlet İstatistik Enstitüsü gibi her türlü siyasal düşüncenin dışında kalması, objektif ve bilimsel ölçüler içinde çalışması gereken, böyle yapmaması son derece tehlikeli ve plânın gerçekliğini ortadan kaldıracı olan bir kurum, mutlaka idari ve mali özerkliğe kavuşturulmalıdır.

Hayat Pahalılığı

Hemen her alanda üretim artış temposu yavaşlarken, hatta bazılarında gerilemeler olurken, 1967 yılında fiyat artışları hızlanmış, hayat pahalılığı çok yüksek düzeylere ulaşmıştır.

Toptan eşya fiyatlarındaki şu artış temposu, bu gerçeği göstermeye yetse gerektir:

Fiyat Artışları	1966/65	1967/66
Genel Endekste.....	13 Puan (%4.4)	16 Puan (%5.2)
Gıda Maddeleri ve Yemlerde....	17 Puan (%5.8)	13 Puan (%4.2)
Sanayi Ham Maddeleri'nde.....	6 Puan (%2)	21 Puan (%7)

Toptan eşya fiyatları genel endeksi yılsonları, yani Aralık ayları itibariyle mukayese edildiği zaman, fiyat artışları daha açık görülmekte ve 1967 rakamı yüzde 6.2'ye yükselmektedir.

Ankara ve İstanbul geçinme endekslerinin ortaya koyduğu hayat pahalılığı artışı daha yüksek oranlardadır:

Fiyat Artışları	1966/65	1967/66
Ankara Geçinme Endeksi.....	15 Puan (%5.3)	15 puan (%6.4)
İstanbul Geçinme Endeksi.....	24 Puan (%8.7)	42 Puan (%14)

Hayat pahalılığının bir yılda yüzde 14 oranında arttığı bir şehirde yaşayan dar gelirli vatandaşlar, acaba Sayın Başbakan'ın vaktiyle söylediği, "Pahalılık sıhhat alametidir" sözünü hatırlayıp avunabilecekler midir?

Altın fiyatlarındaki artışlar da bunlara paraleldir. 1967'deki artışlar, 1966'dakinden daha şiddetlidir. Türk lirasının dış değerinde de 1967 yılında düşüşler olmuştur.

Enflasyon

Bütün bu göstergeler, 1967 yılında, plânın "istikrar içinde kalkınma" ilkesine uyulmadığını, enflasyonist baskıların önlenemediğini ve paramızın iç ve dış değerinin korunamadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Ekonominin genel dengesi, 1967'de "istikrar ilkeleri"ne uygun olarak sağlanamamıştır. Bunu 1968 Programı da bir anlamda itiraf etmektedir. Programın Resmi Gazete'de yayınlanan metninde 23 numaralı Kaynaklar Harcamalar (1966-67) başlığını taşıyan tablosuna göre:

Toplam reel kaynaklar 1967'de sadece yüzde 6 artmıştır – ki bunun da yüzde 5

olarak düzeltilmesi gerekir. Toplam harcamalar, yani talep hacmi ise yüzde 11.2 artmıştır. Aradaki fark yüzde 5.2'dir – veya bizim hesabımıza göre yüzde 6.2'dir.

İki değer arasındaki fark, Türk ekonomisinde toplam mal ve hizmet arzı ile toplam talep arasındaki dengenin (1967 başlarındaki fiyat seviyesinde) kurulamadığını göstermekte, aşırı talep önlenemediği için fiyat istikrarının sağlanamadığını ortaya koymaktadır. Fiyatlar genel seviyesinin bir yıl içinde yüzde 6.2 artmasına, hayat pahalılığının bazı büyük şehirlerimizde yüzde 14'e varan şiddetli artışlar göstermesine yol açan bu durum, enflasyonun ta kendisidir.

1968 Programı'nın aynı tabloda verdiği bilgiler, bu enflasyonist baskının hangi kaynaklardan geldiğini de göstermektedir.

Bu talep şişkinliği, hızlı kalkınmadan ya da hızlı yatırımdan doğmamıştır. Hükümet sözcülerinin iddialarının aksine, 1967 yılı, yatırımlar bakımından çok durgun bir yıl olmuştur. Asıl talep artışı, özel tüketim harcamalarının (yüzde 12.5 gibi), plânın harcama tavanlarının çok üstünde artmış olmasından ileri gelmiştir.

Toplam tüketim harcamalarının bir yılda yüzde 13 arttığı bir ülkede, milli ekonominin iç dengesi de bozulur, dış dengesi de... Böyle bir durumda yatırımların plân hedeflerinden çok geride kalması ve tüketim malları fiyatlarının (hayat pahalılığı endekslerinin) başka fiyatlardan çok daha hızlı artması beklenmeliydi.

İstanbul geçinme endeksinin "toptan fiyatlardan" daha hızlı artışı da bu görüşü desteklemektedir.

Yatırım Seviyesindeki Gerileme:

Çeşitli göstergeler, 1967'de toplam yatırım seviyesinin -reel yatırımlar olarak- 1966 seviyesini bile bulmuş olmayacağını göstermektedir.

Özellikle yatırım malları ithalâtı ve yatırım mallarının yurt içi satışlarıyla ilgili istatistikler 1967'de önemli gerilemeler olduğunu belli etmektedir.

1967 Ocak-Kasım döneminde, yatırım malları ithalâtı, geçen yılın aynı dönemine kıyasla, yüzde 4.8 oranında, 14 milyon 700 bin dolarlık bir azalma göstermiştir.

Ayrıca toplam yatırımlar içinde büyük bir payı olan yapı faaliyetleri 1967 yılında yavaşlamış ve bazı dallarda önemli gerilemeler kaydetmiştir. Belediyelerce verilen ruhsatlara göre 1967'nin Ocak-Kasım döneminde yapı

faaliyetleri, bir önceki yılın aynı dönemine göre sayı olarak yüzde 4.2 gerilemiş, yüzölçümü olarak da ancak yüzde 2.5 oranında artmıştır. Kıymet olarak artış oranı yüzde 8.9 olmakla beraber, bu bizi aldatmamalıdır. Çünkü aynı dönemde metrekare maliyeti yüzde 6.2 oranında pahalılaşmıştır. Kıymet artışı, bu durumda, gerçek yatırım artışı değildir.

Kaldı ki çeşitli yapılar içinde, ticari ve sınai yapılarla kültürel yapılar, sağlık yapıları ve sosyal yapılar gibi ülkenin üretim kapasitesi açısından en önemli yapı türlerinde –cari fiyatlarla ve artmış maliyetlerle ölçülen değerlerde bile– önemli gerilemeler olduğu, bütçe tasarısındaki tabloda açıkça görülmektedir.

Ayrıca kamu kesiminin en önemli yatırımcı kuruluşları olan İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin yatırımları, sadece program hedeflerinin değil, 1966 seviyelerinin de gerilerinde kalmıştır. Bu gerilemenin sabit fiyatlarla yüzde 9.4 gibi önemli bir oranda olduğunu 1968 Programı'nın 21 numaralı tablosunda görmekteyiz. Cari fiyatlarla bile gerileme yüzde 3.5'i bulmaktadır. Bunlar da tahmini rakamlardır. Gerçek gerileme belki daha da çok olacaktır. Oysa 1967 Programı, İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımlarını sabit fiyatlarla yüzde 11.5 artmasını öngörüyordu.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın iyimser bir tahminle yaptığı hesaplar, başka yatırımlarda da program hedeflerinin gerisinde kaldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki rakamlar, 1967 ve 1968 Programları'ndan alınmış sabit fiyatlarla yatırım artış hızlarıdır:

Yatırım Türleri	1967 Program Hedefi	Gerçekleşme Tahmini
1. Kamu Yatırımları	%8.0	%4.2
Genel ve Katma Bütçe	%5.8	%9.6
İktisadi Devlet Teşekkülleri	%11.5	(Eksi) %-9.4
2. Özel Sektör Yatırımları	%21.7	%9.5
3. Toplam Sabit Sermaye Yatırımları	%13.4	%6.6
Toplam Yatırımlar	%12.1	%1.8

Kamu yatırımlarının ve toplam sabit sermaye yatırımlarının artış hızının, hedefin ancak yarısında kaldığı; toplam yatırımlarda ise yüzde 12.1 artış yerine, bunun ancak yedi de biri oranında bir artış sağlanabildiği bu rakamlarla ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bu tahminleri de muhtemelen fazla

iyimserdir. 1967 yılında toplam yatırımların, 1966 seviyesinden bile geride kalmış olması mümkündür.

Tükenen Miras

Başbakan Sayın Demirel'in, yaz ayları boyunca, bütün yurdu dolaşarak yoğun bir temel atma ve söylev verme faaliyeti göstermiş olduğunu hatırlayan yurttaşlarımız için yatırımların gerçekte azaldığını gösteren bu resmi bilgiler şaşırtıcı olabilir. Ama bu bilgiler, bizzat Sayın Başbakan'a bağlı Devlet Plânlama Teşkilâtı'nca açıklandığına göre muhalefetin bir kötü gösterme gayretine yorulmaması gerekir.

1967 yılındaki bu yatırım hızı düşüşünün, büyük dolaylı vergi artırımlarıyla ve zamlarla yoksul halk topluluklarından toplanan paralara rağmen yer almış olması çok düşündürücüdür. Kaynak yaratma, yatırımları hızlandırma gerekçesiyle yoksul vatandaşın, zam olarak dolaylı vergi olarak alınan paralar, belli ki büyük ölçüde cari harcamalara, lüks harcamalara ve pahalı devlet idaresine gitmiştir.

Geçen yaz yapılan temel atma ve kurdele kesme törenleri, aslında tükenmek üzere olan bir mirasla yapılan son çalımlardı.

Cumhuriyet Halk Partisi, ihtilâl sonrası şartlar içinde, durgun bir ekonomiyi, 1960 öncesinin borç yükü altındaki ekonomisini devralmış; bütün güçlülere rağmen ve devlet teşkilâtının plânlama alanındaki tecrübesizliğine rağmen, üç yıl içinde ekonomimizin çürük temellerini büyük ölçüde sağlamlaştırmış; durgun bir ekonomiden canlı bir ekonomiye geçilmesini sağlamış; maliyemize istikrar, paramıza güç kazandırmış; Türk ekonomisini yatırım gücünü önemli ölçüde arttırmıştır.

O sayededir ki Sayın Demirel, hepsi kendi iktidarından önce başlanmış veya projesi yapılmış, kaynağı ayrılmış, hiç değilse ön hazırlıkları tamamlanmış, yatırımların temellerini atmak; bazılarının açılışını yapmak; aylar önce açılmış olanların tekrar açılışını yapmak imkânını bulmuştur.

O arada, Karadeniz bakır tesisleri gibi daha bugüne kadar ne projesi ne ihalesi yapılmış olan, hukuki statüsü bile henüz belli olmayan tesislerin de büyük törenlerle temelini attığı görülmüştür.

Ama bu miras artık tükenmektedir.

Sayın Başbakan, bütçeden sonra muhtemelen sekiz-on günlük bir temel atma veya kurdele kesme törenlik vesile daha bulabilecektir... Ondan sonra Seçim

Kanunu'nun "tören yasakları" hükmü, kendisinin imdadına yetişecektir.

Dış Ekonomik İlişkiler:

Dış ekonomik ilişkilerimizde 1967 yılında kaydedilen olumsuz gelişmelerse çok kaygı vericidir.

Örneğin, turizm bilânçosu açığımızın 1967'de 2 milyon dolara inmesi programda öngörülmüştü. Oysa bu açık 12 milyona yükselmiştir.

İşçi döviz gelirlerinin 130 milyon dolara çıkması bekleniyordu. Oysa, ancak 93 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam, 1966'nın 22 milyon dolar, program hedefinin ise 37 milyon dolar gerisindedir.

Özel yabancı sermaye yatırımları olarak 38 milyon dolar beklenirken sadece 10 milyon dolar gelmiştir. Buna karşılık yabancı şirketlerin kâr transferleri 24 milyon dolara çıkmıştır. Böylece bugünkü düzende, yabancı sermayenin Türk ekonomisine ve dış ödemeler dengesine yük olabileceği, faydadan çok zarar verebileceği, artık açıkça görülmeye başlamıştır.

Dış finansman kaynakları olarak 265 milyon dolar elde edileceği hesaplanmışken, ancak 210 milyon dolar sağlanabilmiştir.

Dış borç taksiti olarak program tahmini olan 98 milyon dolar yerine 113 milyon dolar ödemek gerekmiştir. Borç faizleri olarak da 32 milyon dolar yerine 40 milyon dolar ödenmiştir. Böylece faizleriyle birlikte borç taksitleri için toplam olarak 130 milyon dolar ödenmesi beklenirken, 153 milyon dolar ödenmiştir.

İhracatımızda, fındık, tütün ve pamuk gibi üç geleneksel ihrac ürünümüz dışında, hemen hemen bütün kalemlerde, 1967 yılında 1966 seviyesinin gerisinde kalınmış; ihracatımızın yapısını değiştirme hedefine hiçbir yönden yaklaşamamıştır.

Geleneksel ürünlerimizin artan ihracı sayesinde -görünüş olarak- gerçi program hedefleri aşılmıştır. Fakat toplam ihracatın 510 milyon dolar yerine 522 milyon dolara çıkması, tek başına, başka döviz gelirlerimizdeki daralmaları karşılayamamıştır.

Sonuç olarak Türkiye'nin 1967 yılındaki ithalât kapasitesi büyük bir düşüş göstermiştir. 1967 Programı 800 milyon dolarlık ithalâtı öngördüğü halde, gerçekleşme 116 milyon dolarlık bir azalma ile 684 milyon dolar çevresinde ve bir önceki yılın da gerisinde kalmıştır.

Dış Yardımların Katkısı

Dış ödemeler konusunda 1967'nin değerlendirilmesini bitirmeden önce şimdi, elde edilen dış yardımların nerelerde kullanıldığını ve Türk kalkınmasına ne oranda katkıda bulunabildiğini rakamlarla göstermek isterim.

1967 rakamları geçici gerçekleştirmelerdir. Kesin rakamlar alınınca durum bir-iki milyon dolar farklı olabilir. Fakat sonuç esas itibariyle değişmez. 1968 için vereceğim rakamlar ise tahmin niteliğindedir. Ancak, 1968 Programı'nın ve bütçesinin dayandığı hayali tahminler gibi değildir.

Rakamlar tartışma kabul etmez bir şekilde gösteriyor ki bir yılda elde ettiğimiz toplam dış kredi kaynaklarının dörtte üçe yakını eski borçların faizi ve taksitlerine; kalanının büyük bir kısmını da dış gezilere ve yabancı sermaye kârlarının transferlerine tahsis ediyoruz. Kalkınmamızı olumlu yönde etkileyecek makine ve teçhizat ithali için ayrılabilen miktar ise onda bir oranında, marjinal bir değer taşımaktadır. Daha doğrusu, değersiz ve önemsiz bir rakam olarak kalmaktadır.

Dış Yardımlar ve Kullanımı

(Milyon Dolar)	1967 Gerçekleşme	1968 Tahmin
1. Toplam dış krediler:	<u>+ 210</u>	<u>+ 220</u>
I. Dış borç taksidine	- 113	- 105
II. Faiz ödemelerine	<u>- 40</u>	<u>- 47</u>
Toplam dış borç yükümü	- 153	- 152
III. Turizm giderleri (net)	- 12	- 10
IV. Yabancı sermaye kâr transferlerine	<u>- 24</u>	<u>- 30</u>
Toplam	- 189	- 192
V. İthal kapasitemizin arttırılması için kalan	- 21	- 28
2. Toplam dış kredi kullanımı	- 210	- 220

Bu tablo ve bu gerçekler, Türkiye gibi gelişme halindeki bir ülkenin, dış borçlanmalarda ne kadar dikkatli olması gerektiğini ve dış kaynaklara bağılıktan kendini bir an önce kurtarması zorunluluğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Oysa Adalet Partisi iktidarının bu gerekliliğe ve bu zorunluluğa uyduğu iddia edilemez. Tersine, geçen yıldan beri Adalet Partisi iktidarı, asla kalkınma kredisi niteliği taşımayan, kısa vadeli ve yüksek faizli pahalı dış kredileri de kabul etmeye başlamıştır.

Böyle bir tutum izlemeye devam edilirse, bir süre sonra dış yardımlardan elimize, kalkınmayı destekleme amacıyla kullanılabilir 20 milyon dolarlık kısım dahi kalmayacaktır.

Türk ekonomisini dış kaynaklara bağılıktan kurtarmak ve dış ekonomik ilişkilerimizde sıhhatli bir gelişmeyi sağlayabilmek için her şeyden önce Türk ekonomisinde önemli yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesi ve bunun için de temel reformlarla birlikte, milli ekonomide bir düzen değişikliğinin, yapılması kaçınılmaz zarurettir.

1968'de Beklenenler

1967 yılının gerçekleşme rakamlarına dayanarak yaptığım genel ekonomik değerlendirmeden sonra şimdi de 1968 yılında ne gibi gelişmeler beklenebileceğine, 1968'e hangi ekonomik eğilimlerin hâkim olabileceğine, hangi dar boğazların varlığını duyuracağına değinmek isterim.

Bu değerlendirmenin sonucunda, Türk ekonomisi için 1968'de nasıl bir bütçe politikasının gerekli olduğu ve elimizdeki bütçe tasarılarının hangi bakımlardan yetersiz ve tutarsız kaldığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Önce şunu belirtmek gerekir ki bütün göstergeler, 1967'deki olumsuz gelişmelerin 1968'de de devam edeceğini ve bazılarının daha da şiddetlenerek devam etme eğiliminin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

1968'de neler beklenebileceği ve neler beklenemeyeceği şöyle belirtilebilir:

1. Kalkınma hızı plân hedefinin gerisinde kalacaktır. Dış kaynaklarda da umulan artışlar sağlanamayacaktır. Bu durumda toplam mal ve hizmet arzının, yani toplam kaynakların, 1968 Programı'nda öngörülen seviyelere ulaşması beklenmemelidir.

2. 1968 yılında sınai üretim artmaya devam etse bile, artış hızı düşecektir. Özellikle, ithal edilecek ham madde ile çalışan sınai dallarında, ithal güçlüklerinin artması yüzünden, üretimi genişletmek son derecede güçleşecektir.

3. 1968'de ithal kapasitemiz, program hedefi olan 835 milyon doların çok gerisinde kalacaktır. Yaklaşık olarak 720 milyon dolar çevresinde kalması kuvvetle muhtemeldir. Tabii, yıl içinde köklü tedbirler alınmaz ise...

4. Toplam mal arzındaki artışların sınırlı kalmasına karşılık, 1968'de çeşitli kaynaklardan yaratılacak "talep" hacmi, özellikle bütçe açıklarının yaratacağı aşırı kamu harcamaları yüzünden, tehlikeli sayılabilecek ölçüde genişleyecektir.

Böylece, 1967'de olduğu gibi 1968'de de reel üretimin artış hızı düşerken, "enflasyonist" fiyat artışları hızlanacaktır.

5. 1968'de döviz kıtlığının yanı sıra, tasarruf yetersizliği de ekonomik gelişmemizi sınırlayan önemli bir etken olarak ortaya çıkacaktır.

Yurt içi tasarrufları arttırmak için gereken tedbirler vaktinde ve cesaretle alınmadığı –özellikle kamu cari harcamalarında kısıntı yapılmadığı– takdirde, 1968 yılının 2 milyar 300 milyon liraya varması muhtemel tasarruf açığı, yalnız enflasyonist baskıları şiddetlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda gerçekleştirilebilen yatırım seviyesini de çok düşürecektir,

6. Eğitim politikasının, ileride açıklayacağımız gibi plân hedeflerine aykırılığı dolayısıyla insan gücü açıkları artacaktır.

7. İktidar partisi, kendi temel felsefesinde değişiklik yapıp da bazı köklü tedbirler almazsa; yani bir düzen değişikliği yoluna girmezse, mevcut düzen bozuklukları ve dengesizlikler, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, bölgeler arasındaki aşırı gelişme farklılıkları, 1968'de de artarak devam edecektir.

İşte, beklenen bu gelişmeler karşısında, 1968 Programı'nın da onun en önemli uygulama aracı olan 1968 Bütçesi'nin de aynı iktidar tarafından hazırlanmış İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın temel ilkelerine ve hedeflerine uygun olduğu iddia edilemeyecektir.

Özellikle 1968 Bütçesi'nin israfçı karakteri, pahalı devlet yönetiminde rekor kırıcı niteliği, ülkemizi, plân hedeflerine yaklaştırmak şöyle dursun, o hedeflerden uzaklaştıracaktır.

Oysa Türkiye'nin doğal kaynakları da Türk halkının üstün nitelikleri de ekonomik alanda, bugünkü iktidarın tutumuyla sağlanabilecek olandan çok daha iyi sonuçlar alınmasını mümkün kılabilir. Yeter ki Türk halkı gerçekten başarılı bir yönetime kavuşabilsin ve gereken "düzen değişiklikleri" yapılabilin.

Dengesiz Bütçe Politikası

Biraz önce özet olarak belirtmeye çalıştığımız eğilimlerin ve tehlikelerin söz konusu olduğu bir milli ekonomi ortamında, devlet bütçesinin, en azından, gerçek anlamıyla denk olması şarttır. Ayrıca, tüketim harcamalarını sınırlayıcı ve milli tasarruf hacmini artırıcı nitelikte olması zorunludur. Gene bütçenin, yatırımcı bir hüviyetle gelirlerini sağlarken ve harcamalarını düzenlerken, sosyal adalet ilkelerine uygun olması gereklidir.

Şimdi, 1968 Bütçe Tasarısı'nın rakamlarına değinerek bu zorunluluk ve ilkelere, bu isterlere uygun bir yapısı bulunup bulunmadığına kısaca bakmak isterim.

Gerçek Açık: 3 Milyar Liradır

1968 Bütçesi denk bir bütçe değildir. Çok önemli açıklar taşıyan bir bütçedir. Sayın Maliye Bakanı kâğıt üzerinde nazari bir denklik sağladığı sanısındadır. Hiç değilse, Büyük Millet Meclisi'ne ve Türk Milleti'ne bu sanıyı verme çabasındadır.

Bütçenin gerçek açığı ne bütçe gerekçesinde ifade edilen 900 milyon lira seviyesindedir, ne de 1968 Programı'nda açıklanan 1 milyar 265 milyon lira seviyesindedir. Bütçenin gerçek açık miktarı 3 milyar lira çevresindedir.

Açık Nasıl Kapanır?

Hükümet bu açığı ya yeni vergiler ve zamlar getirerek kapatmaya uğraşacaktır, ya da yıl içinde geniş ölçüde ödenek iptal etme ve yatırım harcamalarını kısma yoluna gidecektir.

Üçüncü bir yol ise açık finansmana gitmek ve Merkez Bankası kaynaklarına el atmaktır.

Eğer hükümet, hazıranda seçimler olduğu düşüncesiyle, açığı kapatmak için birtakım zaruri tedbirleri erteleyecek veya üçüncü yolu tercih edecek olursa, o takdirde de devlet maliyesini, memleket ekonomisini büsbütün tehlikeli uçurumlara sürüklemiş olacaktır.

Bir dördüncü yol daha vardır: Bazı düzen değişikliği tedbirlerini süratle

almak... Öylelikle, hem belki biraz uzun vadede de olsa ekonomimizi sağlam temellere kavuşturmak hem de alınması gerekli acil tedbirlerin yoksul halk toplulukları üzerindeki baskısını hafifletmek... Bu yolun, 1968 Bütçesi'ndeki aksaklıkları büyük ölçüde gidermesi elbette beklenemez; fakat hiç değilse, bundan sonraki bütçeleri ve ekonomik ve sosyal alanda memleketin yakın geleceğini, daha büyük aksaklıklardan ve tehlikelerden kurtarmış olur.

Ama Adalet Partisi'nin temel felsefesi ve genel tutumu, şu sırada bu dördüncü yolu tutmasına el vermemektedir.

Açık Tahminlerinin Gerekçeleri

Bu bütçe açığı tahminlerinin gerekçeleri ve dayanakları kısaca nelerdir?

Önce bütçe tasarılarındaki ödenekleri ele alalım... Konsolide Bütçe ödenekleri toplamı, hükümet teklifinde 22 milyar 412 milyon lira idi. Bütçe Karma Komisyonu'nda kabul edilen 167.7 milyon liralık ek ödeneklerle, toplam 22 milyar 580 milyon lirayı bulmuştur.

Bütçe tasarısındaki gelir tahminlerine gelince, Karma Komisyon'da bu tahminlere ilaveler yapılmadan önce hükümet teklifi olarak getirilen rakamlar şöyledir:

1. Vergi Gelirleri	17 milyar 151 milyon lira
2. Vergi Dışı Gelirler	905 milyon lira
3. Özel Gelirler ve Fonlar	2 milyar 493 milyon lira
4. Katma Bütçe Gelirleri	962 milyon lira
Konsolide Bütçe Gelirleri	
Toplam	21 milyar 511 milyon lira
Görünen Açık	1 milyar 69 milyon lira

Vergi Geliri Tahminlerindeki Aşırılığın Nedenleri

Görüşümüz odur ki yeni ve önemli vergi tedbirleri alınmadığı takdirde, 1968 mali yılında bütçenin vergi gelirleri tahsilatı asgari 1 milyar 50 milyon lira eksiği ile gerçekleşecektir. Yani 16 milyar 100 milyon lira çevresinde kalacaktır. Hükümet tahminlerinin bu konuda gerçekçi bulmadığımız yönleri şunlardır:

1. İthalâttan alınan İstihsal Vergisi, Gümrük Vergisi ve ithalât damga resmi tahminleri hep, 1968 ithalâtının 835 milyon dolara ulaşabileceği varsayımına dayatılmıştır. Oysa buna imkân yoktur. Çünkü iç ve dış etkenler, ithal kapasitemizi, evvelce de belirttiğimiz gibi 720 milyon dolar seviyesinde

sınırlayacaktır. Bu sınırlamanın, sözü edilen üç vergi kaynağına olumsuz etkileri toplamı, 400-450 milyon lira olarak tahmin edilmektedir.

2. Tekel hasılatı tahminleri ile Tekel Savunma Vergisi tahminlerinde sağlam gerekçelere dayanmayan iyimser rakamlar yer almaktadır. Tekel idaresinin geçmiş yıllardaki tutumu göz önünde bulundurulursa, bu iki gelir kaleminde de en az 150 milyon lira indirim yapılması yerinde olacaktır.

3. Yetki Kanunu sayesinde yeni yetkiler ile donatılan Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın cömert bir tutumla uygulamaya başladığı vergi indirimlerinin, yatırım indirimlerinin ve Gümrük Vergisi bağışlamalarının 1968 içinde sebep olacağı gelir kaybı, Maliye Bakanlığı uzmanlarınca hesaba katılmamış gözükmektedir. Gerçekçi olmak için kaba bir tahmin ile bu yüzden kaybedilecek vergi gelirlerinin de 150-200 milyon lira çevresinde olacağı kabul edilmelidir.

4. Veraset Vergisi, Nakliyat Vergisi ve Akaryakıt İstihsal Vergisi'nin sağlayacağı gelirler de geçen yıllar olduğu gibi şişirilmiştir. Bu üç kalemden de en az 100 milyon lira indirim yapılması gerekir.

5. Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve başka çeşitli vergi kalemlerinde 1968 gelir tahminleri, iktisadi konjonktür iyi değerlendirilmeden yapılmıştır. 1967 hasılatının hızlı artışı, 1966 iyi mahsul yılının etkisiyle sağlanabilmiştir. Oysa 1968 mali yılında bu vergilerin büyük bir kısmı 1967 yılının izlerini taşıyacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi 1967'de üretim artışları ve gelişme hızı, 1966'dakinin çok gerisinde kalmıştır. Bu durumda, öteki vergi gelirlerinde de 10-150 milyon lira, tahminlerin gerisinde kalınması beklenmelidir.^[3]

Karşılık Paralar ve Proje Kredileri Gelir Tahminlerindeki Aşırılık

1968 Bütçe Tasarıları'nda verilen gelir tahminleri arasında en çok şişirilen kalemlerden biri de "karşılık paralar ve proje kredileri hasılatı"dır. Gelir Bütçesi gerekçesinin B/3 Cetveli'nde bu gelir çeşidi için 1 milyar 585 milyon liralık bir tahmin konmuştur. Ayrıca Katma Bütçe gelirleri arasında (Karayolları için 36 milyon, Devlet Su İşleri için 206 milyon olmak üzere) 242 milyon liralık proje kredisi hesaplanmıştır. Böylece 1968 mali yılı içinde toplam olarak 1 milyar 827 milyon liralık "karşılık para ve proje kredisi hasılatı" kullanılacağı tahmin edilmiştir. Bu tahminler de gerçekçi değildir. Çünkü:

1. Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın 1968 Programı'nda bu konuda verdiği tahmin rakamı olan 1 milyar 585 milyon lira katma bütçeli dairelerin kullanacağı proje kredilerini de kapsamaktadır.

2. Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bu tahminleri, 1968 ithalâtının 835 milyon dolar ve dış açık miktarının 229 milyon dolar, -2 milyar 100 milyon lira- olacağı varsayımına dayanmaktadır. Oysa gerçekleştirmeler bu seviyenin çok altında kalacaktır. Bunu da daha önce açıklamıştık.

3. Son bir nokta da bizzat Maliye Bakanlığının hazırladığı Aylık Ekonomik Göstergeler bülteninde ve bütçe gerekçesinde 1967 ve daha önceki yıllar için yapılan tahminlerin ne kadar eksik gerçekleştiğine dair verilen ilginç bilgilerdir. Mesela, 1967 Bütçesi'nde, "karşılık paralar ve proje kredileri hasılatı," Genel Bütçe'ye 1 milyar 445 milyon, Katma Bütçe'ye 399 milyon liralık imkân sağlayacaktır diye tahmin konmuştu; fakat şimdi, bizzat Maliye Bakanlığı, gerçekleşmenin 1 milyar 300 milyon lira olacağını, 1968 Bütçesi'nde kabul ediyor. Oysa geçen yıl Cumhuriyet Halk Partisi adına bütçe eleştirisi yapan Genel Başkanımız Sayın İsmet İnönü, 1967 Bütçesi'nde "karşılık paralar" tahmininin 600 milyon lira eksik gerçekleşeceğini söylediği zaman, buna, başta Sayın Maliye Bakanı olmak üzere, birçok kimseler itiraz etmişlerdi. Şimdi, Maliye Bakanlığı da gerçekleşmenin hemen hemen bu ölçüde eksik olduğunu itiraf ettiğine göre kimin daha gerçekçi olduğu anlaşılmalı.

4. 1968 mali yılında "karşılık paralar ve proje kredileri hasılatı"nın gerçekleşmesinin 1967'dekinden fazla olması için hiçbir makûl sebep göremiyoruz. Sayın Maliye Bakanı, bu konuda gelecek yıl da mahcup duruma düşmek istemezse, Gelir Bütçesi Tasarısı'nda yer alan tahminleri şimdiden düzeltmesini salık veririz.

Böylece 550 milyon liralık bir gelir eksikliğini daha tespit etmiş oluyoruz.

Başka Gelir Tahminlerindeki Aşırılık

Gelir tahminleri konusunda son bir nokta olarak "vergi dışı normal gelirler" grubunda 100 milyon liralık ve Katma Bütçe gelirlerinde 100 milyon liralık bir şişirme olduğuna da dikkati çekmek isterim. Her iki gelir grubunda da Maliye Bakanlığınca beklenen 1967 gerçekleşmesi 700 milyon lira çevresinde olduğuna ve bu gelir kategorilerinde yıldan yıla muntazam ve önemli artışlar şimdiye kadar görülmediğine göre 1968 mali yılı içinde bunlardan birinin 906 milyon, diğerinin 962 milyon liraya çıkacağını söylemek pek de inandırıcı olmayacaktır.

Toplayacak ve özetleyecek olursak, buraya kadar tespit edebildiğimiz gelir tahminleri şişkinliğini veya hatasını, 1 milyar liralık gelir-gider farkına, yani bütçenin "görünen açığı"na eklediğimiz zaman, toplam açığın 3 milyar liraya çok yaklaştığını görüyoruz.

Bu açığın bir kısmının otomatik tasarruflarla karşılanacağı düşünülebilir. Fakat İktisadi Devlet Teşekkülleri kaynaklarında gizlenen –biraz sonra ele alacağımız– finansman açıkları ve tahmin şişirmeleri 800 milyon lira olarak buraya eklenirse bütçenin ve tüm kamu kesimlerinin gerçek finansman açığı yine 3 milyar liraya çıkacaktır.

1968 bütçesi bu önemli dengesizliği taşıdığı sürece, Türk ekonomisinin iç ve dış dengesini büsbütün bozacaktır. Enflasyonist fiyat artışlarına yol açacaktır. Hayat pahalılığını her gün biraz daha şiddetlendirecektir. Türk parasının dış değerini daha çok yitirmesine sebep olacaktır.

Ekonomiye Yük Olan Bütçe

Elimizdeki bütçe tasarısının önemle üzerinde durulması gereken bir başka yönü, daha önce de belirttiğim gibi kısır devlet harcamalarına ağırlık veren ve pahalı devlet yönetimini milli ekonominin sırtına yükleyen bir bütçe olmasıdır.

22 milyar 580 milyon liralık Devlet Bütçesi'nin yarısından fazlasının (yüzde 50.4'ünü) cari harcamalarda kullanmak isteyen Adalet Partisi iktidarının, halka daha iyi hizmet götürme ya da daha geniş halk topluluklarına refah sağlama çabası içinde olduğu da sanılmasın.

Cari giderlerdeki artış, kırtasiyeciliğin büyümesinin, belirli bir kamu hizmetinin daha pahalıya görülmesinin veya bazı hizmetlerde gereksiz genişletmelerin sonucudur. Bunlara, partizanlığın ve siyasi nüfuz kullanarak devlet kapısından çıkar sağlamanın gittikçe daha yaygın hale gelmesinden doğan mali kayıpları da eklemek gerekir.

Vergide Adaletsizlik

1968 Bütçe Tasarısı'nın bir başka özelliği şudur: Hem gelirler bütçesi, hem gider bütçeleri, her ikisi de kendi içyapıları bakımından;

1. Gelişme ilkelerine,
2. Sosyal adalet ilkelerine aykırıdır.

Gelirler Bütçesi üzerinde yapılacak kısa bir inceleme gösterecektir ki vergi gelirlerinin çok büyük bir kısmı, düşük gelir gruplarından tahsil edilecektir.

İşçi, memur, müstahdem, Gelir Vergisi ödeyerek, orta halli veya yoksul geniş halk toplulukları çeşitli dolaylı vergiler ödeyerek, devletin masraflarına, mali kudretlerinin ötesinde katkıda bulunacaklardır. Oysa ithalâtçı, ihracatçı, tüccar,

büyük toprak sahibi, tefeci ve aracı, yine gereği gibi vergilendirilmeyecek, bunlar yine çok kazanıp az verecek ya da hiç vermeyeceklerdir.

Bu sosyal adaletsizliğin en ileri ölçüsüdür. 1968 Bütçesi de Plân ve Program belgeleri gibi bu durumu, bu adaletsizliği düzeltici hiçbir tedbir getirmemektedir.

Giderlerde Adaletsizlik

Gider bütçelerinin yarattığı sosyal adaletsizlikler ise biraz daha farklı niteliktedir fakat sonuç aynıdır.

Plân ilkelerine göre, kamu hizmetlerinin fertler ve bölgeler arasındaki dağılımının, mevcut farkları azaltıcı, sosyal adaleti sağlayıcı yönde olması gerekir. Oysa 1968 Bütçesi'nin getirdiği hizmet dağılımı dengesizdir, sosyal adalete aykırıdır; gelir grupları arasındaki ve bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal gelişme farklarını azaltıcı değil, arttırıcıdır.

Gider bütçelerinin gelişme ilkelerine, sosyal adalete ve plâna aykırı düşen bir başka yönü de ekonomik ve sosyal değişmeyi hızlandırabilecek mili eğitim, sağlık, tarımsal yayım harcamalarına gereken önemi vermemiş olmasıdır. İkinci Beş Yıllık Plân'da, sosyal altyapıyı kuracak ve güçlendirecek "eğitim ve sağlık carileri" için yüzde 13'er oranında yıllık artış hızı öngörülmüştü. Milli Savunma carilerinin ise sadece yılda yüzde 4 oranında artması istenmişti.

Plân, toplam kamu cari giderlerinin yılda yüzde 8.5 artmasını öngörmüştü. 1968 Bütçesi bir yandan bu toplam cari giderleri yüzde 8,5 yerine yüzde 10.1 gibi plân hedefinin çok üstünde arttırırken, bir yandan da "gelişme carileri"ni plân hedeflerinin gerisinde bırakmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı carileri sadece yüzde 9 oranında arttırılırken, Milli Savunma carilerinin yüzde 11'in de üstünde arttırılmış olması, bu ters tutumun belirgin örneklerinden biridir.

Eğitim ve yetişkin insan gücü sorunlarının çözüm beklediği ve ekonomik kalkınmamızın, toplumsal gelişmemizin, büyük ölçüde, eğitimde sağlanacak başarılarla bağlı olduğu ülkemizde, böyle ters bir tutumun Türk Ulusu'na çok pahalıya mal olacağı muhakkaktır.

Devlet Kesimi ve Özel Yatırımlar

1968 Bütçesi'nin tümü üzerindeki, genel yapısı üzerindeki görüş ve eleştirilerimizi bitirmeden önce devlet bütçesinin denklığı ve yapısı üzerinde ve ulusal ekonomimiz üzerinde büyük etkileri olan bir başka "kamu kesimi"nin, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin durumuna da değinmek isterim.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin Mali Durumu Bozuluyor

İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin de mali durumları Adalet Partisi iktidarı sırasında bozulmaya başlamıştır. Bunu gözlerden saklamak için birtakım aldatıcı tedbirlere başvurulmaktadır.

İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin 1967 yılındaki ek "finansman ihtiyacının" 3 milyar 300 milyon lirayı bulduğunu ve bunun 1968'de 3 milyar 800 milyon liraya çıkacağını resmi belgeler ortaya koymaktadır. (1968 Bütçe Gerekçesi, sayfa 194, tablo 1.)

Gene bu belgelere göre, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin kendi faaliyetleri sonucu yeterli kaynak yaratamamaları yüzünden ortaya çıkan ve gittikçe büyüyen ek finansman ihtiyacını karşılamak için devlet bütçesinden 1967'de 609 milyon lira, 1968'de ise 888 milyon lira ödenecektir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin yatırımları, devlet sektörüne düşman olan, onu ancak özel teşebbüsü beslemek veya partizanlığını yürütebilmek için kullanan Adalet Partisi iktidarı tarafından maksatlı olarak frenlendiği ve son iki yılda yatırımları sadece 414 milyon lira arttığı halde, bu derece önemli açıklar nereden doğmaktadır?..

Bu açıkların nedenlerine, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nde işletmeciliğin nasıl bozulduğuna, daha ileride, devlet sektörümüzdeki düzenden ve bu sektörde nasıl bir düzen değişikliği yapılması gerektiğinden söz ederken değineceğim.

chp İktidarının Sağladığı Düzelmeye

Cumhuriyet Halk Partisi, 1961 sonunda karma hükümetlerle iktidara gelir gelmez, İktisadi Devlet Teşekküllerini verimli çalışabilir bir duruma getirmek için çeşitli tedbirler almaya başlamıştır. Bu yoldaki çabaların olumlu sonuçları 1963'ten itibaren kendini göstermiştir. Öyle ki işletmeciler kurumlarının işletme

açıkları 1962 yılında -246 milyon 700 bin lira iken 1963'te -100 milyon liraya indirilmiş; 1964'te de -2.4 milyon liradan ibaret kalmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı sırasında alınan tedbirlerin etkisiyle de 1965'te bu teşekküller 212.700.000 liralık kaynak yaratır duruma gelebilmişlerdir. Özellikle 1964 ve 1965'teki çok başarılı durumun, toplu sözleşme düzenine geçildikten sonra ve İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin, büyük toplu sözleşme zamlarıyla, bu düzene öncülük yapmaya başladıkları sırada gerçekleşmiş olması, başarının önemini daha da çok arttırmaktadır.

1966'da Başlayan İşletme Açıkları

Fakat bu kuruluşlar, 1966'da yeniden 400 milyon liranın üstünde bir işletme açığı verme tehlikesi ile karşılaşmışlardır.

Ancak, Devlet Yatırım Bankası'na olan borçlarını kısmen ödememek suretiyle kâğıt üzerinde bu kaynakların miktarı + 669.500.000 lira olarak gerçekleşmiş gibi gösterilmiştir.

1967'de daha da ağır bir durumla karşılaşmıştır. İşletmeciler kuruluşların 1967 işletme açıklarının 1 milyar 347 milyon liraya varacağı tahmin ediliyordu. Ancak, bilindiği gibi o yılbaşında bazı İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin mallarının fiyatlarına büyük zamlar yapılarak durum bir ölçüde kurtarıldı. Ona rağmen, resmi belgelerdeki tahminlere göre bu kurumların fon açığı 1967'de -347 milyon lirayı bulacaktır. 1968'de de en iyimser resmi tahminlerle "işletme açıkları"nın, -391.500.000 lira olması beklenmektedir.

Ancak bu iyimser tahmin yapılırken, bazı etkenlerin hesaba katılmadığını, aynı resmi belgeler itiraf etmektedir. Nitekim 1968 Programı bu konuda şöyle demektedir:

"... kuruluşların kaynak yaratma durumları... toplu sözleşmelerin getireceği yük hesaba katılmadan gösterilmiştir. Toplu sözleşmeler yapılır ve bunlar yeni mali yükler getirecek olursa kaynaklar azalacak ve işletme açıkları daha da büyüyecektir." (Resmi Gazete'de yayınlanan 1968 Programı, sayfa 28.)

İşçilere Yüklenen Sorumluluk

Kısacası program, devlet sektöründeki bu kuruluşların açıklarının bu yıl daha da büyüyeceğini, o yüzden ekonomik durumumuzun daha çok sarsılacağını, belki yeni zamlar yapmak yoluna gidileceğini ve bunun da günahının, toplu sözleşme düzenine, işçilerin omuzlarına yükleneceğini şimdiden belli etmektedir.

Nitekim Sayın Başbakan, geçen yılbaşında yapılan zamları savunurken de bu zamlar için iki gerekçe göstermiştir:

1. Devlet işletmeleri kötü işletmelerdir; onun için zarar ediyorlar ve kaynak yaratamıyorlar.

2. Toplu sözleşmelerle işçi ücretlerine yapılan zamlar, bu işletmelerin açığını büyültmektedir.

Bu izah tarzını, bu mantığı kabul edecek olanlar da tabiatıyla, ekonomik durumun bozulmasından fiyatların artmasından, geçim şartlarının zorlaşmasından;

1. Devletçiliği,

2. Anayasa gereğince işçilerimize tanınan toplu sözleşme ve grev haklarını, sorumlu ve suçlu tutacaktır.

Oysa dünyanın hemen her yerinde toplu sözleşme düzeni, verim artışını, maliyet düşüşünü kamçılaman, işletmeleri daha iyi işletmecilik yöntemleri arayıp bulmaya yöneltten bir etken olmuştur.

Toplu sözleşme düzeni kurulduktan sonra Batı'nın sınılaşen ülkelerinde, sınılaşme temposu, yatırım hızı yavaşlamamış, daha da artmıştır. Çünkü hem işçi daha istekli çalışır duruma gelmiş hem de işletmeciler maliyet düşürmenin, işçiyi sömürmekten daha etkili ve daha olumlu başka yollarına başvurmak zorunda kalmışlardır.

Nitekim Türkiye'de, toplu sözleşme düzeninin uygulanmaya başladığı ilk yıllarda, devlet işletmelerinin durumu kötüleşmemiş aksine daha büyük bir hızla düzelmeye başlamıştır.

Gerçek Sorumlu

Demek ki şimdi büyüyen açıkların, bu açıkları kapatmak için yapılan zamların sorumlusu, ne devletçiliktir ne de işçi haklarıdır... Bunların sorumlusu, doğrudan doğruya, bugünkü iktidarın partizan tutumu ve devlet sırtından fert zengin etme, yani İktisadi Devlet Teşekkülleri'ni bazı partizanlara soydurma zihniyetidir.

Açık Tahminlerindeki İyimserlik

İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin fon açığını resmi tahminlerin üstüne çıkaracak bir başka etken de şudur: Bu teşekküllerin dış kaynaklardan sağlanan proje

kredilerini kullanma imkânları, yapılan tahminlerde bir hayli şişirilmiştir. 1965 ve 1966'da 170 milyon lira çevresinde kalan bu finansman kaynağı, 1967 ve 1968 Bütçeleri'nde bir çeşit açık gizleme örtüsü olarak kullanılmış ve 500 milyon olarak gösterilmiştir. Oysa 1967 gerçekleşmesinin 200 milyona bile ulaşmış olduğu çok şüphelidir. Bunun şüpheli olduğunu söyleyen de gene 1968 Programı'dır.

Bu durumda, 1968 yılında da proje kredilerinden ancak 200 milyon liralık bir finansman kaynağı elde edileceği düşünülebilir.

Böylece, 1968 Program yılında İktisadi Devlet Teşekkülleri kaynaklarındaki açığa, en azından 800 milyon lira daha eklemek gerekecektir. Tabii, eğer onların zaten çok mütevazı tutulan yatırım hedeflerine ulaşması isteniyorsa, bu kaynağı bulmak yoluna gidilecek, aksi halde birçok devlet sektörü yatırımları eksik kalacaktır.

Sosyal Güvenlik Fonları

İktisadi Devlet Teşekkülleri'nde olumlu bir gelişme, ancak tasarruf yaratıcı kamu kuruluşlarının kaynak yaratma güçlerinin artışında görülmektedir. Bunun nedeni de Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında sosyal güvenlik alanında sağlanan ilerlemedir. Çünkü öylelikle, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun topladığı prim miktarında büyük artışlar mümkün olmuştur.

Adalet Partisi iktidarı, bu kurumların fonlarına da sigortalılar için çalışanlar için bir güvenlik kaynağı olan o fonlara da bir kısım özel teşebbüsü beslemek veya bazı gösteriş harcamaları yapmak için el atmak eğilimindedir. Şimdiye kadar bu eğilimler, ancak sendikaların haklı tepkisi ve direnişi ile önlenebilmiştir. Bundan sonra da sendikaların bu konuda gereken titizliği göstereceklerine inanıyorum.

Devlet Teşekküllerinin Baltalanışı

İktisadi Devlet Teşekkülleri'nden söz ederken, Demirel Hükümeti'nin yatırım politikasına bir başka yönüyle de değinmek isterim.

İki yıldır, bazı İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin en parlak, en umut verici yatırım projeleri kasıtlı olarak baltalanmaktadır. Baltalananlar arasında, özellikle Türkiye'nin kalkınması, sınaileşmesi bakımından hayati önem taşıyan imalât sanayi alanındaki projeler gelmektedir.

Petrol boru hattı gibi çok kârlı, masrafını üç yıl içinde çıkaracak bir devlet

yatırımının hisselerini özel sektöre devretme teşebbüsü, bilindiği gibi şimdilik, ancak bir parlamento komisyonunun, memleket yararını, particiliğin ve çıkarıcılığın üstünde tutan davranışı sayesinde mümkün oldu.

Kamu kuruluşlarının plânladıkları gübre komplekslerine, bakır projelerine de özel sektörü ortak etmek, hatta hâkim kılmak için gayretler gösterilmektedir.

Petrol rafinerileri için özel teşebbüse verilen imtiyaz ve imkânlar ise bu alanda yapılan devlet yatırımlarını baltalayıcı ölçülere varmaktadır.

1968 Programı'ndaki ve 1968 Bütçesi'ndeki en iyimser hesaplara göre İktisadi Devlet Teşekkülleri için kabul edilen yatırım artışları yılda 200 milyon lira gibi çok düşük bir seviyede, ancak yüzde 5.9 oranında tutulmaktadır. Üstelik bu artışlar da cari fiyatlarıdır.

Gerçekte, İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımlarının 1967 gerçekleşme rakamlarının ise hem cari fiyatlarla hem 1965 sabit fiyatlarıyla 1966 yatırım seviyesinin önemli oranda gerisinde kaldığını, gene program belgesine dayanarak daha önce açıklamıştım.

Özel Sektör Yatırımları

İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımlarının, gelişme ilkeleriyle çatışan bu olumsuz gidişine karşılık, acaba özel sektör yatırımları 1967'de çok mu parlak gitmiştir?

Hayır! Tersine, 1967 yılında özel sektör yatırımlarının sabit fiyatlarla yüzde 21.7 artacağı tahmin edilmiş olduğu halde, gerçekleşmenin çok daha düşük oranda olacağı, hatta bir gerilemenin söz konusu olabileceği söylenebilir.

Kaldı ki özel sektör yatırımlarının yapıldığı kadarı da geniş ölçüde, nitelik bakımından, sektörlere dağılımı açısından, plân hedeflerine aykırıdır.

Buna rağmen, hükümet ve plâncılar, 1968 yılında özel sektör yatırımlarının hızla artacağını (1967 sabit fiyatlarıyla) 8 milyar 600 milyon liradan, 9 milyar 700 milyon liraya çıkacağını kabul etmişlerdir.

Plân Hedefleri Yatırımlar

Sonuç olarak 1968 yatırımları konusunda şunu söyleyebiliriz:

Eğer daha gerçekçi tahminler yapılarak Türk ekonomisinin 1968'de karşılaşıacağı iç ve dış finansman güçlüklerini yenmek üzere ciddi tedbirler

alınmazsa, o arada gerek devlet sektörüyle gerek özel sektörle ilgili, ileride değineceğimiz düzen değişiklikleri yapılmazsa, bu yıl özel sektör yatırımlarının 700 milyon lira, İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımlarının 800 milyon lira, başka kamu yatırımlarının da 1 milyar 500 milyon lira; yani toplam olarak tüm yatırımların 3 milyar lira, plân hedefleri gerisinde kalması beklenmelidir.

Esasen, 1968 yılında "kamu kesiminin" gerçek finansman açığı'nın da 3 milyar lira çevresinde olacağı ve yine Türk ekonomisinin "toplam ek tasarruf" ihtiyacının 2 milyar 400 milyonluk önemli bir kısmının "tasarruf açığı" olarak kalacağı, yani karşılanamayacağı hatırlanırsa, bu sonuç bizi şaşırtmamalıdır.

Çelişkiler ve Sonuç

Buraya kadar 1968 Bütçesi'nin dayandığı yanlış hesapları, memleket ihtiyaçlarına aykırılığını, dengesizliğini, gizlenmek istenen açıklarını, kendi içindeki tutarsızlıklarını ve Adalet Partisi'nin programıyla, hükümet programıyla, seçim bildirgesiyle, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'yla ve bütçeden bir hafta önce yayınlanan 1968 Programı'yla çelişen yönlerini, bu şekilde belirttikten sonra bu bütçe hakkında sözü, bir Adalet Partili yetkiliye bırakmak isterim.

İktisadi ve mali konularda iktidar partisinin en yetkili elemanlarından olan ve genellikle bu konularda partisinin meclis sözcülüğünü yapan Adalet Partisi Grup Başkan Vekili Sayın Prof. Aydın Yalçın, 27 Aralık 1967 günü, Milliyet gazetesinde çıkan "Bütçe ve Türkiye" başlıklı yazısında, bu çelişme ve tutarsızlıkların bir kısmını olsun belirtmek mecburiyetinde kaldıktan sonra bakınız, kendi partisinin hükümetince hazırlanan bu bütçeyi, ancak ne gibi ihtirazi kayıtlarla destekleyebiliyor!..

Yazısının sonunda Sayın Prof. Aydın Yalçın şöyle diyor:

"Hülâsa, yukarda da belirttiğimiz gibi plân hedeflerinden bazı sapmalar müstesna, 1968 yılı bütçesi oldukça dengeli, kalkınma ve istikrara yardımcı bir belge intibasını vermektedir. Cari masraflardaki artışlar, amme varidatındaki artış hızındaki yavaşlamalar, özel tüketim hacmini program hedefinden öteye gösterecek eğilimler ve nihayet Türk ekonomisinin kronik problemi olan dış dengesizlik gibi hususlar bir kenara bırakılırsa, bu bütçe, geçen yıllardaki gelişmeler istikametinde düşünülmüş, sistemli bir şekilde tanzim edilmiş, realist bir belgedir."

Oysa Sayın Yalçın'ın saydığı bütün o kusurlar bir yana bırakılacak olduktan sonra en çirkin kadı kızına bile "güzel" demek mümkün olacağı gibi en kötü bütçeye de "realist" demek elbette mümkün olur.

Çelişkiler ve Tutarsızlıklar

Buraya kadar yapmaya çalıştığım karşılaştırma ve çözümlenmeler gösteriyor ki:

Adalet Partisi'nin hükümet programıyla ve parti programıyla, 1968 Bütçesi arasında önemli çelişkiler vardır.

İkinci beş Yıllık Plân'ın kendi içinde büyük tutarsızlıklar vardır.

İkinci Beş Yıllık Plân'la, bu plânın ilk uygulama yılını düzenleyen 1968 Programı arasında çelişkiler vardır.

Gerek İkinci Beş Yıllık Plân'la gerek 1968 Programı'yla 1968 Bütçesi arasında büyük çelişkiler vardır.

Üstelik 1968 Bütçesi'nin kendi içinde tutarsızlıklar vardır.

Dikkate değer olan nokta şudur:

İkinci Beş Yıllık Plân 1967 Mayıs ayı sonunda tbmm'ne sunulmuştur:

1968 Programı 12 Aralık 1967'de, yani sadece altı ay sonra yayınlanmıştır.

1968 Bütçesi ise programdan birkaç gün sonra tbmm'ne sunulmuştur.

Bu kadar kısa aralarla açıklanan ve birbirinin tamamlayıcısı ve uygulama aracı olmak gereken üç önemli belge arasında böylesine büyük çelişmeler oluşu ve birbiriyle böylesine çelişen üç belgenin de altında aynı Bakanlar Kurulu üyelerinin imzaları bulunuşu, devlet yönetiminin sorumluluğu ile bağdaşmasa gerektir.

Bu durum, Adalet Partisi iktidarının, plânı da programı da bütçeyi de ciddiyetten nasıl uzak bir şekilde ele aldığını, tutarsızlıklar ve kararsızlıklar içinde nasıl bocaladığını açıkça göstermektedir.

Türk halkının büyük talihsizliği, plânlı kalkınma ilkesini benimsediği ve plânlı kalkınmaya büyük umutlar bağladığı bir dönemde, devletin başında bu kadar sorumsuz ve kararsız bir idarenin yer alışdır.

Bütçeyi Kim Yapar?

Bütçe konusundaki eleştirileri cevaplandırmak bakımından çaresizlik içinde kalan Sayın Maliye Bakanı kendisini ve hükümetini sorumluluktan kurtarabilmek için garip bir tevil yoluna saptı:

"Sanıyor musunuz ki bütçeyi Maliye Bakanı yapar?.. Bütçeyi Maliye Bakanlığı yapar... Siz memurları kapıkulu mu sanıyorsunuz?" dedi.

Biz memurları kapı kulu saymıyoruz. Memurları kapı kulu sayan zihniyet, Başbakan Sayın Demirel'in zihniyetidir. Kendisi memurların karar yetkileri olmadığını, hükümetin, bakanların direktiflerini yerine getirmekle görevli

olduklarını birçok kereler söylemişti.

Sayın Maliye Bakanı'nın sözleri çok hayret vericidir. Bütçeler hükümetlerin başlıca politika aracıdır. Hükümet kendi bütçesinden sorumlu olmayacaksa neden sorumlu olacak? Nitekim bütçeye red oyu verilince, Maliye Bakanlığı'nın memurları değil, bütçeyi meclise getiren hükümet düşer.

II

DÜZEN NİÇİN VE NASIL DEĞİŞMELİDİR?

Anayasa'nın İsteddiği Düzen Değişikliği

Buraya kadar belirttiğimiz kararsızlıklar, tutarsızlıklar ve çelişkiler, aslında Adalet Partisi'nin temel felsefesinin ve dünya görüşünün eskiliğinden, tutuculuğundan, çağdaş dünya gerçeklerine ve Türkiye'nin gerçeklerine uygunsuzluğundan ileri gelmektedir.

Türkiye'de kurulu ekonomik ve sosyal düzen, bozuk ve adaletsizdir ve Türkiye'nin hızlı kalkınmasına da sosyal adalet içinde gelişmesine de elverişli değildir.

Birinci Beş Yıllık Plân uygulaması sırasında ve yedi-sekiz yıldır yaşadığımız gerçek özgürlük ortamı içinde su yüzüne çıkan bazı gerçekler, bu düzen bozukluğunu bütün açıklığı ile ortaya koymuştur. Bazı yönetsel düzeltme tedbirleriyle bu düzen bozukluğunun giderilemeyeceği artık açıkça anlaşılmıştır.

Ona rağmen, Adalet Partisi iktidarının, düzen değişikliğini önlemedeki ısrar ve inadı, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gelişmesini, süratle bir çıkmaza doğru sürüklemektedir.

Zaman zaman, hava şartları veya olağanüstü bazı imkânlar, kalkınma hızımızda kısa süreler için parlak sonuçlar sağlıyor gibi görülebilir. Fakat istikrarlı bir gelişme için hava şartlarına veya başka türlü şanslara bel bağlanamayacağı Adalet Partisi'nin hazırlattığı İkinci Beş Yıllık Plân'da da belirtilmektedir.

Nitekim Adalet Partisi iktidarı sırasında gelişme hızı bir yıl plân hedefini aşarak yüzde 10'un üstüne varmış, fakat hemen ertesi yıl yüzde 5'in altına düşerek plân hedefinin çok gerisinde kalmıştır.

Herkes Anlıyor, Fakat...

Biz, "Düzen değişmelidir" dediğimiz vakit, Adalet Partisi iktidarının ileri gelen yöneticileri tepki gösteriyorlar. Başlangıçta bu tepkileri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin düzen değişikliği isteğini, tıpkı, "ortanın solu" için veya toprak reformu için yaptıkları gibi bir demagojik istismar konusu yapmak ve halkı aldatarak bizim düzen değişikliği isteğimize karşı tahrik etmek amacını güdüyordu. Fakat son zamanlarda, düzen değişikliğinden kastımızın ne olduğunu

halk anladıkça ve düzen değişikliği için halktan da baskı gelmeye başladıkça, iktidar sorumluları, tepkilerini belli bir huzursuzluk ve sınırlılık içinde göstermektedirler.

İkide birde bize, "Düzen değişikliği ile ne demek istiyorsunuz, açık söyleyin" diyorlar... "Anayasayı mı, demokratik rejimi mi değiştirmek istiyorsunuz" diye soruyorlar.

Düzen değişikliğinden kastımızın ne olduğunu, sık sık, bütün açıklığı ile anlatıyoruz. Fakat anlamıyor, daha doğrusu anlamaz görünüyorlar. Üniversitelerin konferans salonlarında anlatıyoruz, üniversiteli gençler anlıyorlar. Yerin altındaki maden işçilerine anlatıyoruz, onlar anlıyorlar. Tarlalarını süren köylüler anlıyorlar, dağdaki çobanlar anlıyorlar. Fakat Başbakan anlamıyor, Bakanlar anlamıyor, Adalet Partisi'nin yöneticileri anlamıyorlar.

Anayasa Kim Değiştirmek İstiyor?

Hele, "Açık söyleyin, bu Anayasa'yı mı istemiyorsunuz, bu Anayasayı mı değiştirmek istiyorsunuz?" diye meydan okumaları çok garip kaçıyor. Çünkü herkes biliyor ki bu Anayasa'yı istemeyen, ellerine fırsat geçer geçmez bu Anayasa'yı değiştireceklerini açıkça söyleyen, kendileridir.

Cumhuriyet Halk Partisi, 1961 Anayasası'nı, Türk toplumunun en büyük kazançlarından biri sayan bir partidir. Adalet Partisi, köy kent dolaşıp halkı bu Anayasa'ya kırmızı oy vermeye kışkırtırken Cumhuriyet Halk Partisi, Anayasanın halk tarafından benimsenmesi için çalışmış ve bunda başarı sağlamış olan partidir.

chp Anayasa'yı Gerçekleştirmek İsteyen Partidir

Cumhuriyet Halk Partisi, Anayasa'yı değiştirmek değil, Anayasa'yı gerçekleştirmek istemektedir. Anayasanın henüz kâğıt üstünde kalan bazı ileri hükümlerini, halkçı hükümlerini, kâğıt üzerinden toplum yaşantısına geçirmek, yaşar hale getirmek istemektedir.

Anayasa'nın, yeni siyasal düzenle ve hukuk düzeniyle ilgili hükümlerini Cumhuriyet Halk Partisi, 1961-65 arasındaki üç yıl üç aylık iktidarı sırasında gerçekleştirmiştir. Toplum yaşantımıza geçirmiştir. Sosyal ve ekonomik düzenle ilgili hükümlerinden de bazısını, örneğin çalışma düzeni ile ilgili hükümlerini gerçekleştirmiştir.

Fakat daha fazlasını yapmaya imkân bulamadan iktidardan ayrılmıştır.

Düzen değişikliği isteğimizin, Anayasa'yı değiştirmek isteğiyle ilişkisi olmadığı gibi demokrasiden vazgeçmek gibi bir hevesle de ilişkisi yoktur. Tersine, demokrasiyi sağlamlaştırmak için demokrasiyi daha sağlam ekonomik ve sosyal temellere kavuşturmak için de bir düzen değişikliğine ihtiyaç vardır.

İstedikimiz, Anayasa'nın dışında değil, Anayasa'nın gereği olan bir düzen değişikliğidir.

Bunu hâlâ anlamamakta inat edenlere bir kez daha, niçin ve nasıl bir düzen değişikliği istediğimizi birkaç örnekle anlatmak isterim.

Anayasa'nın Henüz Gerçekleşmemiş Hükümleri

Bu birkaç örnek, Anayasa'mızın bazı hayati hükümlerinin henüz gerçekleşmemiş olduğunu ve bu hükümlerin gerçekleşmesine bugünkü iktidarın nasıl engel olduğunu göstermeye yetecektir sanırım.

Anayasa ve Toprak Reformu

Anayasamızın 37'inci Maddesi şöyle der:

"Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır."

Bu Anayasa hükmündeki, "kanun... değişik tarım bölgelerine, çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir" sözünün anlamı açıktır: Bölgelerin ve ürünlerin özelliklerine göre bir kişinin veya ailenin elinde en çok ne kadar toprak bulunabileceği kanunca tespit edilmek ve bunun üstünde kalan toprakların kamulaştırılarak topraksız veya az topraklı çiftçilere verilmek gerekir.

Nitekim bir sonraki maddede, 38'inci Madde de "çiftçinin topraklandırılması" amacıyla toprak kamulaştırılması yapılabileceği daha açık olarak belirtilmekte ve bunun bazı koşulları da tespit edilmektedir; örneğin kamulaştırılan topraklar için ödeme süresinin on yılı aşamayacağı, kamulaştırılan toprak bedelinden, "o toprağı doğrudan doğruya işleten çiftçinin hakkaniyetli ölçüler içinde geçinebilmesi için zaruri olan..." kısmının peşin ödeneceği, Anayasa'da yazılıdır.

Anayasa'nın bu kadar açık olarak toprak reformunu emretmiş olmasına, bunun

için gerekli kamulaştırmanın yolunu yordamını da belirlemiş olmasına rağmen, Adalet Partisi iktidarı, toprak reformu yapmayacağını, kimsenin toprağından bir karışını alıp topraksız köylüye vermeyeceğini açıkça söylemektedir. Nitekim hazırlanan sözde tarım reformu tasarısında da kimsenin toprağının kamulaştırılmasının öngörülmediğı, ilgili Bakan tarafından açıklanmıştır.

Bu durumda, Anayasa'ya karşı gelen, Anayasanın emrettiğı düzeni reddeden, herhalde Cumhuriyet Halk Partisi değildir; Adalet Partisi'dir.

Anayasa ve Özel Teşebbüs

Bir başka örnek... Anayasa'nın 40'inci maddesinde şöyle denmektedir:

"Devlet; özel teşebbüslerin, milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır."

41'inci maddesinde de Anayasa, "yatırımları toplum yararının gerektirdiğı önceliklere yöneltme"nin, devlete verilmiş bir ödev olduğunu yazmaktadır.

Fakat Adalet Partisi iktidarı, Anayasanın bu açık hükümlerine rağmen özel teşebbüsleri, milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmek için ve özel sektör yatırımlarını toplum yararının gerektirdiğı önceliklere yöneltmek için hiçbir etkili tedbir almamaktadır.

Sayın Başbakan, bu konuda özel sektöre ancak öğütler vermekle yetinmekte, fakat herhangi bir müeyyideli direktif vermeye yanaşmamaktadır.

Denilebilir ki özel teşebbüsü belirli yatırım hedeflerine, belirli alanlara yöneltmek için bazı özendirici tedbirler alınmıştır ve alınmaktadır. Bu, doğrudur. Ama böyle özendirici tedbirlerin, şimdiye kadar hemen hiçbir özendirici etkisi görülmemiştir.

Biraz ileride bazı somut örneklerini vereceğim gibi kurulu ekonomik düzende, milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara aykırı faaliyetlerde bulunan özel teşebbüsün, o kadar büyük ve kolay kârlar sağlaması mümkündür ki ve bu gibi faaliyetleri için özel teşebbüs o kadar kolaylıkla o kadar bol kredi bulabilmektedir ki bu avantajlar yanında, vergi bağışıklığı gibi birtakım tedbirlerin özendiricilik kazanması imkânsızdır.

Anayasa ve İnsanca Yaşama Hakkı

Gene Anayasa, 41'inci maddesinde, iktisadi hayatın, "herkes için insanlık

haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre" düzenlenmesini emretmektedir. 52'inci maddesinde de Devlet "tarım ürünleri ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gerekli tedbirleri alır" demektedir.

Oysa Adalet Partisi iktidarının, geniş halk toplulukları için, "insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi"ni değil, "asgari yaşayış seviyesi"ni amaç edindiği, Sayın Başbakan tarafından plân görüşmeleri sırasında, senatoda belirtilmiştir. Kaldı ki uygulama da bu yöndedir, hatta asgari yaşayış seviyesini sağlamak için bile asgari ölçüde çaba gösterilmemektedir.

Geçim endekslerindeki yükselişler, işçi ücretlerindeki artışları ya aşmakta, ya da etkisiz bırakmaktadır. Köylünün yaşayış seviyesi ise yükselecek yerde alçalmaktadır.

Adalet Partisi iktidara geldiğinden beri, devlet açık Anayasa hükmüne rağmen, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gerekli tedbirleri almak şöyle dursun, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerden düşürücü tedbirler almış ve almaktadır. Adalet Partisi'nin sahip çıktığı, korumak istediği, hatta büsbütün kötüleştirdiği düzende de başka türlü olması imkânsızdır.

Nitekim tütün yetiştirici köylünün emeği, bundan üç-dört yıl önceye göre, üçte bir veya yarı yarıya düşük değerlendirilmektedir. Çünkü devlet, bir avuç yerli ve yabancı tüccarın yararına, tütün yetiştirici köylünün kazancını bu oranda düşürmüştür.

Birçok yemiş ve sebzeleri, köylü, birkaç yıl önceye göre daha düşük fiyatlarla satmaktadır.

Birçok tarımsal ürünlerin değeri son yıllarda yükselmemiştir, hatta bazılarındaki düşmüştür. Buna karşılık, bütün tarımsal ürünlerin maliyetleri büyük ölçüde yükselmiştir. Yani köylü, gitgide yoksullaşmaktadır.

Anayasa ve Sosyal Güvenlik

48'inci maddesinde Anayasa, herkesin "sosyal güvenlik hakkına sahip" olduğunu ve bunu sağlamak için gerekli sosyal sigortaları ve sosyal yardım teşkilâtını kurmanın devlete düşen bir ödev olduğunu yazar. Cumhuriyet Halk Partisi, bu yolda ileri adımlar atmıştır. İşçilerin sosyal sigortalarını hem sağladığı haklar bakımından, hem de kapsam bakımından genişletmiştir. Eğer Cumhuriyet Halk Partisi iktidarda kalmış olsa idi, bugüne kadar esnaf ve sanatkârlarla,

serbest meslek adamlarının da sosyal sigortalara bağlanması ve devlet memurlarının gerçek sosyal güvenliğe kavuşması amacı gerçekleştirilmiş bulunacaktı. Bunlar, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın hedefleri arasında idi ve hazırlıkları ilerlemişti.

chp iktidarı daha geniş vatandaş topluluklarını sağlık sigortasına bağlamak üzere çalışmalara başlamıştı. Bu çalışmalar da yarım bırakılmıştır.

Adalet Partisi üç yıldır iktidarda bulunmasına rağmen, bu yolda henüz hiçbir adım atmış değildir.

Cumhuriyet Halk Partisi yeniden iktidara geldiğinde, Anayasanın ve sosyal hedefleri gerçekleştirilmeden süresi dolmuş Birinci Beş Yıllık Plân'ın bu hedeflerini öncelikle gerçekleştirmek için gerekeni yapacaktır.

Anayasaya Ulaşmak İçin Düzen Değişikliği

Anayasa ile ilgili olarak verdiğim örnekler daha çoğaltılabilir. Fakat bu birkaç örnek bile, Anayasanın gerekli kıldığı ekonomik ve sosyal düzen ile bugün var olan ekonomik ve sosyal düzen arasındaki farkları, hatta uçurumları göstermeye yetecektir sanırım.

Bizim istediğimiz düzen değişikliği, işte bu farklılıkları kapatmaya yarayacaktır.

Böyle bir düzen değişikliğiyle, Anayasa'dan uzaklaşmış olmayacak, tam tersine Anayasa hedeflerine ulaşılmış olacaktır.

Örneklerle Bozuk Düzen

Düzen değişikliğine, yalnız Anayasa buyruğu veya sosyal adaletin gereği olduğu için değil, ekonomik gelişmemizi hızlandırmak için de kesin ihtiyaç vardır. Özel teşebbüsün bile memleket yararına gelişebilmesi için düzen değişikliği şarttır.

Bugünkü düzende, iktisadi gelişmemiz niçin özlenen hıza ve istenen yöne giremez? Bunu, hem toplumun bazı kesimlerinden örneklerle hem de devletin açıkladığı bazı resmi bilgilerle anlatmak isterim.

Bu örnekler ve bilgiler, bugünkü ekonomik ve sosyal düzenin, yalnız sosyal adalet içinde kalkınmaya değil, sosyal adaletsiz kalkınmaya bile ne kadar engel olduğunu göstermeye yetecektir sanırım.

Bunun için Türkiye'nin batısından başlayarak doğusuna doğru gidelim ve batıdan doğuya, kuzeyden güneye, halkın nasıl bir düzen altında ezildiğini, ekonomimizin nasıl dar boğazlara saplandığını görelim.

Mandıracılıktaki Düzen

Batı'da, Trakya'da, mandıracılık yapılır. O arada peynir yapılır. Fakat bizim Avrupa ülkelerinde çalışan işçilerimize, beyazpeynir, kaşar peyniri, Türkiye'den değil, Yunanistan'dan, Bulgaristan'dan gider.

Neden Türkiye'den gitmez?

Çünkü Trakya'da, hayvan yetiştiren köylünü parasızlığından, kredisizliğinden ve örgütsüzlüğünden yararlanan bazı büyük peynir yapımcıları, mevsiminden önce köylünün hayvanlarından elde edeceği sütü, çok düşük fiyata kapatırlar. Zamanı geldiğinde, bu sütten imal ettikleri peynir, sütü avans parayla ucuza kapatmış oldukları için kendilerine o kadar ucuza mal olur ki yurt içinde üretimi düşük tutup bu peynirleri yüksek fiyatla satarak büyük kârlar elde edebilirler. Bu kârlar, kendilerini bol bol tatmin eder.

İhracat yapacak olsalar, bugünkü üretim yetmeyeceği için büyük imalata geçmeleri, bunun için de büyük yatırımlara girişmeleri gerekir. Oysa bugün köylünün sütünü ucuza kapatırken bulabildikleri kredi kolaylıklarını, sınai yatırımlar için bulamayacaklardır. Sınai kuruluşlara harcayacakları parayı

yıllarca çıkaramayacaklardır. Bütün bunları göze alıp ihracat için gerekli büyük tesisleri meydana getirdikleri vakit, ihracattan elde edecekleri kâr ise bugünkü soygun düzeninde iç pazarlardan elde ettikleri kârın altında olacaktır.

Ucuza ham madde alıp pahalıya mamul madde sattıkları bugünkü soygun düzeni ile Türkiye'de elde ettikleri karın tadını, dış pazarlarda bulamayacaklardır.

Bu durumda peynir yapımcıları niçin ihracata yönelmenin ve endüstri kurmanın masrafına, zahmetine ve risklerine katlansınlar?

O yüzden hem bu endüstri kolu ülkemizde gelişmemekte hem de Türkiye peynir ihraç edip bir miktar döviz kazanma imkânından yoksun kalmaktadır ve köylümüzün yoksulluğu devam edip gitmektedir.

Burada kabahat, ne hayvan yetiştiren köylünün ne de hayvan ürünlerini avans parayla yok pahasına kapatıp mamul hale getirerek ateş pahasına satan işadamınınındır. Kabahat, düzenindir.

Çünkü bu öyle bir düzendir ki hayvan yetiştiren köylünün emeğini mükâfatlandırmaz; hayvan ürünlerini işleyecek ihracat endüstrisi kurmayı mükâfatlandırmaz; ama bir çeşit tefecilik olan, hayvan ürünlerini avans parayla ucuza kapatmayı mükâfatlandırır. Buna bol bol imkân ve fırsat hazırlar.

Düzen böylesine ters olduğu için de süt mamulleri ve yumurta ihracatımız, bütçe gerekçesindeki rakamlardan öğrendiğimize göre, 1966 Eylülünde 12 tondan, bu kadar cılız bir rakamdan, bir yıl sonra 1967 Eylülünde 2 tona iner. Döviz gelirimiz de aynı dönemde, 17 bin dolardan 1000 dolara, yani on yedi de bire düşer.

Bu düzen değişmeli de ne olmalıdır? Bütün hayvan sürüleri, bütün mandıralar ve bütün hayvan ürünleri endüstrisi devletleştirilmeli midir?

Ortanın Solunda bir parti olarak Cumhuriyet Halk Partisi olarak bizim buna cevabımız, kesinlikle, "Hayır"dır...

Biz istiyoruz ki ülkemizde, halk yararına bir teşebbüs özgürlüğü ve mülkiyet düzeni kurulsun... Trakya'da, hayvan yetiştiren köylüler, devletin yardımıyla, yol göstericiliğiyle kooperatifleşsin; devlet, bu kooperatiflere kontrollü kredi versin... Kredi verirken, karşılık olarak taşınmaz mal aramasın, toprak tapusu aramasın... Köylünün emeğini ve hayvanlarını yeterli karşılık saysın...

Köylü, paraya muhtaç olduğu zaman, tefeciye, aracıya veya büyük

mandıracıya başvurmak zorunda kalmasın... İhtiyacını kooperatifinden karşılayabilsin... Öylelikle hayvanlarının sütünü yok pahasına satmaktan kurtulsun... Köylü, bu şekilde sağlayacağı kazanç fazlasını, gene kooperatifinin yardımıyla, hayvanlarının süt verimini arttırmak için kullanabilsin, süt endüstrisi kurmak için değerlendirebilsin ve bugün işadamlarının yeteri kadar kârlı bulmadıkları için kurmadıkları bir endüstriyi, ihracat da yapabilecek şekilde, kooperatiflerin desteğiyle gerçekleştirebilsin.

Özel kişilere süt endüstrisi kurmak yasak mı edilsin?.. Öyle bir düşüncemiz de yok... Kurulacak yeni düzen içinde havadan para kazanmak imkânsızlaşacağı için onlar da aynı iş kolunda devam etmek isterlerse, ortaklık kurup ciddi yatırım yapsınlar, normal rekabet şartları içinde endüstrileşme yoluna gitsinler...

Bugünkü düzende kolay kazancın yolunu bulmuş olanlardan, bu düzenin devam etmesini isteyenler, böyle bir düzen değişikliğini önlemek için ne yapıyorlar?.. Aristo mantığını dejenere ederek köylüye diyorlar ki:

"Bulgaristan'da kooperatifçilik var. Bulgaristan komünist... öyleyse köylü kooperatifleştiği takdirde biz de Bulgaristan gibi komünist oluruz..."

Böyle bir mantık şu noktaya kadar götürülebilir:

"Bulgaristan'da güneş Doğu'dan doğar, Bulgaristan komünisttir. Öyleyse güneşin Doğu'dan doğduğu her ülke komünisttir..."

Kooperatifçilik aleyhindeki bu propagandayı, Trakya'da bazı araçlar, ayçiçeği kooperatifçiliğine engel olmak için de yapmışlar. Fakat ayçiçeği kooperatifleri kurulmaya başlayınca, köylünün kazancı da bu sayede artınca, şimdi aynı kimseler, "komünistliktir" diye önlemeye çalıştıkları kooperatiflerin yönetimini ele geçirmek üzere mücadeleye girişmişlerdir.

Balıkçılıktaki Düzen

Bu örneği bırakıp biraz daha Doğu'ya, İstanbul'a gelelim... Boğaziçi'nde, Rumelikavağı'nda balıkçılar vardır... Küçük motor sahibi; yani hem sermayesiyle hem de emeğiyle çalışan, ayrıca işçi de çalıştıran balıkçılar...

Bu balıkçılar, bugünkü düzenden şöyle dert yanarlar:

"Biz" derler, "Karadeniz'in dalgalarıyla boğuşur, tonlarla balık tutarız... Balık, çabuk bozulan bir şeydir. Bir soğuk depoda korunması gerekir. Bizler, yeterli kredi alamadığımız için soğuk depo kuramayız. Devletin, Et ve Balık Kurumu'nun, soğuk depolarını yüzümüze kapalı buluruz. İstanbul'da, depo sahibi

birkaç aracı vardır. Balıklarımızı bunlara götürürüz. Bize, depolarının dolu olduğunu söylerler, balıklarımızı almak istemezler... Ancak biz, çaresiz kalıp da 500 kuruşluk balığı, 40-50 kuruşa, hatta bazen 5-10 kuruşa indirirsek, depolarının kapılarını aralarlar... Çoğu zaman, balıklarımızın büyük kısmını da denize dökmeye bizi mecbur bırakırlar... Biz bol balık tuttuğumuz veya tutabileceğimiz halde, bu yüzden piyasaya az balık çıktığı için piyasada balık fiyatlarını diledikleri gibi ayarlarlar. Bizden aldıklarının 10 misli, 20 misli fazla fiyatla halka yedirirler..."

Sorduk bu balıkçılara:

"Bu düzen değişse... Et ve Balık Kurumu, varlıklılara verdiği avansı sizlere, gerçek balıkçılara verse, sizler de aranızda birleşip devletin yardımıyla, kendi soğuk depolarınızı kendiniz kursanız, tuttuğunuz balık miktarı ne kadar artar?"

Dediler ki:

"Ne kadar artacağıнын hesabı kitabı olmaz... Şimdi biz burada oturmuş konuşurken, biliyoruz ki Karadeniz'e birkaç mil açılırsak, birkaç saatte tonlarla balık tutar geliriz. Ama yok pahasına satmak hatta belki de gerisin geri denize dökmek zorunda kalacağımız için balık tutmuyoruz. O yüzden biz kazanamıyoruz; işçimiz aç kalıyor; İstanbul'un, Anadolu'nun dar gelirli halkı da balık yiyemiyor."

Demek ki, üç yanı denizle çevrili, denizleri, gölleri, nehirleri dünyanın en güzel balıklarıyla dolu ülkemizde, bugünkü düzende, balıklar sularımızda serbestçe dolaşır, balıkçılar kahvelerde boş oturur, dar gelirli halk ateş pahasına olduğu için balık yiyemez, beslenemez... Ama birkaç aracı, tefeci, depocu, kurdukları fiili tekeller sayesinde havadan milyonlar kazanırlar.

Buradaki tekeller, aracılar da tıpkı Trakya'nın peynircileri gibi iç pazarlarda, düzen bozukluğundan yararlanarak devletin ve halkın sırtından, o kadar kolay ve o kadar bol para kazanmaktadırlar ki ancak büyük yatırımlar yaptıktan ve bazı riskleri göze aldıktan sonra girebilecekleri dünya pazarlarına girip de bugünkünden daha az kârla yetinmeyi elbette düşünmezler... O yüzden de balık ihracatımız bir türlü gelişmez... Bütçe gerekçesinden öğrendiğimize göre, 1965'te Türkiye 13.591 ton balık ihraç ederken, 1966' da ihracatımız 12.900 tona düşmüş... 1967'de, yani bugünkü iktidarın tutumuyla bozuk düzenin büsbütün bozulduğu bir yılda ise balık ihracatımızdaki düşüşün büsbütün hızlandığı anlaşılıyor.

Burada da gene kabahat, ne balıkçıda ne de aracı veya depocudadır... Kabahat bugünkü düzendedir... Bu düzeni değiştirip de ne yapmalı?.. Denizdeki balıkları, balıkçıların motorlarını ve özel depoları devletleştirmeli mi?..

Ortanın solunda Cumhuriyet Halk Partisi olarak buna da "Hayır" diyoruz.

İstedığımız düzen değişikliği şundan ibarettir:

Devlet, balıkçılık alanında özel sektöre yapacağı yardımı, doğrudan doğruya balıkçılara yapmalıdır. Avansını, krediyi (gene kont-rollü kredi olarak), balıkçıların kuracakları kooperatiflere vermelidir. Onların, kendi soğuk hava depolarını kendilerinin kurmalarına ve kendi kooperatifleri yoluyla balık ihraç etmelerine veya balık ürünlerini meselâ yem sanayiinde değerlendirecek tesisler kurmalarına yardım etmelidir.

Özel depo sahipleri ortadan mı kalsın?.. Hayır, ama onlar da bu alanda çalışmaya devam edeceklerse, daha makûl kârlara razı olsunlar... Ve devletçe asla desteklenmesinler...

Sebze ve Yemişte Düzen

Biraz daha Doğu'ya doğru gelelim...

Elimizde geçen mevsimin makbuzlarından örnekler var... Bizim geçen mevsim çarşıdan, pazardan kilosunu 250-300 kuruşa alabildiğimiz elmalar, bazı Kocaeli, Sakarya köylülerinden kilosunu 30 kuruşa; bizim 200 kuruşa alabildiğimiz erikler, gene o bölge köylüsünden 25 kuruşa alınmış...

Aradaki büyük kâr, nakliyecinin veya manavın cebine mi gitmiş?.. Hayır, onlar da pek az kârla yetinmişler... Ama köylüyü çaresiz, parasız, kredisiz durumda yakalayan birkaç aracı, o yemişleri emek verip yetiştiren köylüden de, taşıyan nakliyeciden de, satan manavdan da kat kat fazla para kazanmışlardır. Bir mevsimde, hemen hiç emeksiz ve risksiz, yüz binlerine yüz binler, milyonlarına milyonlar katmışlardır.

Türkiye'nin neresinde sebze ve yemiş yetişiyorsa, köylülerden pek çoğu için durum budur, bazı yerlerde bundan da kötüdür... Örneğin sınır boyunda, Edirne'de veya Çanakkale'de veya Güney'de, Erdemli'de veya Orta Anadolu'da, Niğde'de durum aşağı yukarı böyledir. Türkiye'nin en varlıklı bölgelerinden olan İçel'de, Erdemli köylülerinin, çoğu zaman sebzelerini 5-10 kuruşa bile satamadıkları için çürümeye bıraktıklarını o bölge köylülerinden daha yeni dinledim...

Gaziantep'in, Maraş'ın, Nevşehir'in, Kırşehir'in üzüm yetiştiren köylüleri için durum aynıdır...

Bu illerimizde pek çok köylü, yetiştirdiği sebze, yemişi, yok pahasına sattığı veya hiç satamadığı için açtır... Şehirlerde ise pek çok işçi, memur, aynı yemişler, sebzeler, piyasada suni darlık yaratılarak ateş pahasına satıldığı için iyi beslenememekte ve bu hayat pahalılığını ağır yükü altında ezilmektedir.

Kabahat, sebze meyve yetiştiren köylünün müdür?.. Hayır!.. Aracının, tefecinin midir?.. Hayır... Kabzımalın mıdır?.. Hayır!..

Kabahat gene düzenin ve kabahat, bu düzeni, bunca kötülüğü ortaya çıktıktan, devletin resmi belgelerinde açıklandıktan sonra bile, "değiştirmeyiz..." diye direnen politikacılarındır.

Gene bu düzende, aracılar ve tefeciler için Ziraat Bankası'ndan aldıkları düşük faizli bol krediyle devleti soyarak köylüyü sömürerek ve kentlerdeki dar gelirli halkı açlığa mahkûm ederek bol para kazanmak o kadar kolaydır ki birçoğu sanayi kurmanın ve ihracata geçmenin külfetine ve risklerine katlanmaz...

"Acı Pirinç"

Şimdi, biraz daha Doğu'ya doğru gelip bir çeltik bölgesine, meselâ Çorum'a geçelim.

Çeltik ekicisine su gereklidir. Çeltik ekimi için su kanalları açılması, tipik bir altyapı yatırımı olduğu halde ve altyapı yatırımlarını öncelikle devletin yapması gerektiğini en liberal görüşlü kimseler bile benimsediği halde, bizde su kanallarını, genellikle devlet ya da kooperatifler değil de birkaç varlıklı insan açar.

Verdikleri suya karşılık Çorum'da çeltik ekici köylüden ürünün yarısını isterler. Oysa çeltiği yetiştirmek, biçmek, harman depolarına çekmek gibi işlerin bütün masraflarını köylü yapar.

Ürünlerini yetiştirmek, biçmek, dövmek için köylü, kendisine suyu veren kişinin veya şirketin alet ve makinelerini kullanmaya mecburdur. Buna karşılık da kendi, yüzde 50 hissesinin yüzde 2.5'ini, su sahibine ayrıca verir.

Eğer köylü, üstüne düşen masraflardan herhangi birini yapmaz veya yapamazsa, ürününe gereği gibi bakamazsa, suyu veren kişi veya şirket bu işi üzerine alır ve ürünün tümüne el koyar.

Köylünün ekeceği ürünün ruhsatını da suyu verenler elinden alırlar.

Ziraat Bankası, ruhsat kimdeyse krediyi ona verir. Yani, "su ağasına" verir. Onun için köylüye suyu verenler bu ruhsatla, köylünün hakkı olan krediyi de bankadan kendileri alırlar veya ortaklarına devrederler.

Çeltik için gereken masrafı yapamayacak durumda olan köylü, bu yüzden yetiştireceği ürünü hepsi elinden gitmesin diye, ruhsatını kaptırdığı su sahibinden borç para ister. Su sahibi,

"Bende para yok ama sana bir ahabımdan buluvereyim"! der ve köylünün ruhsatıyla Ziraat Bankası'ndan, devletin bankasından, çok düşük faizle aldığı kredinin bir kısmını, ortağı vasıtasıyla, bir lütuf ve ihsanmış gibi köylüye ödünç verir. Köylüye bu borcu veren kimse, köylünün hakkı olan devlet parasıyla köylüye tefecilik yapmaktadır. Yani, plândaki bilimsel deyimle, "teşkilâatlanmamış kredi piyasası" erbabıdır. Ziraat Bankası'ndan yüzde 9-10 faizle aldığı paranın bir kısmını beş-altı ay için yüzde 50 faizle, köylüye devreder.

Çeltiği pirinç yaptırmak üzere getirdiği çeltik fabrikasında da pirincinin satışında da türlü oyunlardan, dolaplardan geçen köylü, bunca soygundan sonra elinde birkaç kuruş kalmışsa, onu da günlük ihtiyaçlarını temin etmek için ayrıca asgari yüzde 50 faizle borçlanmış olduğu tefecilere öder.

Böylece bir yıllık ağır emek ürünü olan pirincini elden çıkarıp köye döndüğünde, bir mevsim öncesinden çok daha yoksul, çok daha borçludur.

Sudan para kazananlar, yüz binlerine yüz binler, milyonlarına milyonlar eklemişlerdir.

Soygun bu kadarla da bitmez, pazarlama sırasında da pirincin fiyatı, türlü oyunlarla kırılır. Ama büyük şehirlerdeki tüketicilere, köylüye ödenen bedelin üç misline satılır.

Böylece, devlet soyulur, köylü sömürülür, pirinç çok pahalı olduğu için pirinç almaya gücü yetmeyen dar gelirli halk aç bırakılır.

Üstelik bu sömürü düzeninde verimli çiftçilik yapmak da çok güçleştiği için çeltik verimi gitgide düşmektedir. Öyle ki gene bütçe gerekçesinden öğrendiğimize göre, pirinçte hektar başına verim, 1964'te 2.857 kilodan, 1965'te 2.600 kiloya, 1966'da ise 2.308 kiloya inmiştir.

Burada, düzen değişsin de çeltik tarlaları devlete mi geçsin, köylü devletin

esiri mi olsun istiyoruz?.. Hayır, "ortanın solu"nda bir parti olarak istediğimiz bu değildir. Ama devletin, zaten kamuya ait olan suya sahip çıkmasını istiyoruz. Su kanallarını devletin açmasını veya devlet yardımıyla, köylü kooperatiflerinin açmasını istiyoruz. Banka kredilerinin, doğrudan doğruya, gerçek üreticilere verilmesini istiyoruz.

Böylelikle hem köylü daha çok kazanabilecektir; hem de halk daha ucuza pirinç yiyebilecektir.

Tütündeki Düzen

Tütün bölgelerine gidelim... Bugünkü tütün düzeninde, devlet kaynaklarından aldığı yüzlerce milyon liralık krediyle, köylüden tütün toplayan 90 küsur tacir, ihracatçıların kendi yaptıkları hesaba göre, adam başına yılda 2.5 milyon liranın üstünde kâr sağlarken, hatta daha gerçekçi hesaplara göre bu kâr 3 milyonu aşarken, 454 bin tütün yetiştirici aileden her birine, tüccara satılan tütünden, ortalama net 111 lira 50 kuruş kâr kalmaktadır.

Bu rakam, tüccara satılan bütün tütünlerden elde edilen net toplam kârın 454 bin tütün ekici aileye bölümü ile ortaya çıkan rakamdır. Tütün ekici ailelerden yaklaşık olarak yarısının bütün tütünlerini tüccara, öteki yarısının da bütün tütünlerini Tekel'e sattıkları kabul olunursa, bütün tütünlerini tüccara satan ekici ailelere, aile başına ortalama 223 lira net kâr düşmüş olmaktadır. Bu 223 lira net kâr, bir ailenin bütün bir yıllık emeğinin sonucudur.

Bu hesaplara esas alınan yılda, 1965 yılında, 454 bin tütün ekici aileye toplam olarak 241 milyon lira kredi, 91 tütün ihracatçısına ise 600 milyon lira kredi verilmiştir. Böylece, bir tütün ekici aileye ortalama 531 lira, bir tütün ihracatçısına ise 6 milyon 600 bin lira kredi verilmiş olmaktadır.

Biz, tütün tarımı devletleşsin mi istiyoruz? Asla! Fakat devletin tekeli halk yararına işlesin ve tütün yetiştiricisi köylü, devlet desteğiyle örgütlenerek tütününü kendi işleyip ihraç edebilir duruma gelsin; ihracatçı kredileri, tütün ekicilerin bu amaçlarla kuracakları örgüte verilsin; öylelikle, aracıya kalan kârın büyük bir kısmı ekiciye kalsın istiyoruz.

Buğdaydaki Düzen

Orta Anadolu'ya, buğday bölgesine geçtiğimiz vakit, sömürü düzeninin nasıl işlediğine Konya'nın bazı ilçelerinden bir örnek:

Kış ortasında parasız kalan, borçlu olduğu için veya tapulu toprağı olmadığı

için bankadan da para alamayan Konya köylüsü, sözde toptancılık yapan bazı tefecilere başvurur; metresi 400 kuruluşluk kumaşı, ancak altı ay sonra, Toprak Mahsulleri Ofisi'ne buğdayını sattığı vakit parasını ödeyebileceğinden 600 kuruşa almak zorunda kalır; kendisine kefil olan bir tüccara da ayrıca metre başına 50 kuruş öder; böylelikle metresi 400 kuruluşluk kumaş kendisine 650 kuruşa mal olur. Bu kumaşı paraya çevirmek için de hiç el değdirmeden, aynı toptancı-tefeciyeye 300 ila 350 kuruşa geri satar. Böylelikle köylü, buğdayı karşılığında devletten alacağı paranın yarısını, daha mevsiminden altı ay önce, tefeciye kaptırır; tefeci de o kumaş üzerinden, normal toptancı kârı dışında, metre başına 250 ila 300 kuruş net ve temiz kâr, vergisiz kâr sağlamış olur.

Bu toptancı-tefecilerden hiçbiri, şimdiye kadar parasını sanayie yatırmamıştır. Çünkü parasını sanayie, mesela bir dokuma fabrikasına yaptıracak olsa, binlerce işçinin derdiyle, greviyle, toplu sözleşmesiyle uğraşacaktır. İş müfettişiyle, sigorta müfettişiyle, maliyenin hesap uzmanları ile uğraşacaktır. Bütün bunlara katlandıktan sonra da şimdi, başkasının dokuttuğu kumaş üzerinden tefecilikle sağladığı net kârın onda birini bile belki elde edemeyecektir. Üstelik tefecilik için bulduğu kadar bol ve düşük faizli krediyi de bulamayacaktır.

Fındıktaki Düzen

Konya ovasından kuzeye çıkarsak fındık bölgesine geliriz.

Dünya fındık piyasasına Türkiye hâkimdir. Ona rağmen, fındık ihracatçıları bazen suni olarak dünya fındık piyasasını düşürürler. Gerçi devlet, ihracat için taban fiyat tespit eder. "Bunun altında fiyatla fındık ihraç edilemez" der. Fakat ihracatçılar, fiskobirlik'le rekabet için taban fiyatının altında satış yaparlar. Aradaki farkı, karaborsadan döviz olarak kapatırlar.

Ama gene de büyük kârlar sağlarlar. Çünkü devletin kendilerine çok düşük faizle verdiği ihracatçı kredisini, fındık yetiştiren dar gelirli köylüye yüzde 100 ila yüzde 200 faizle vererek tefecilikten o kadar büyük para kazanırlar ki karaborsadan döviz almak için ödedikleri parayı çıkardıktan sonra hem kendilerine büyük kârlar kalır, hem de fiskobirlik'in ihracat imkânlarını köstekleyebilirler. Böylece dünya piyasasında fındık fiyatlarını kırarak Türkiye'nin "dış ticaret hadlerini" Türk halkının aleyhine bozmuş olurlar.

Doğmadan Satılan Kuzular

Doğu Anadolu'da sömürü düzeni büsbütün korkunç bir hal alır. Hayvancılığı geliştirmek için Et ve Balık Kurumu'nun dağıttığı avanslardan, ancak varlıklı

kimseler yararlanabilmektedir. Köylülerin çoğu, ne Et ve Balık Kurumu'ndan avans ne de Ziraat Bankası'ndan kredi alabilirler. Kredi alanlardan çoğunun da eline, yılda 200-300 lira kredi ancak geçer. Esasen doğu Anadolu'da dağıtılan hayvancılık kredisi hayvan başına yılda 100-125 kuruştan ibarettir. Yani bir hayvanı nallatmaya bile yetmeyecek kadar azdır. Ondan da bir avuç insan faydalanır. Et ve Balık Kurumu'nun ve Ziraat Bankası'nın imkânları kendilerine açık olan bu bir avuç kimseden çoğu, tefecilik yoluyla halkı, kaçakçılık yoluyla da devleti soyarlar.

Doğu'da, kış ortasında parasız kalan köylü, henüz doğmamış kuzuları, 50 liradan satar. Doğduktan sonra bu kuzuları altı ay otlatır, besler, piyasada 150 lira edecek hale geldiğinde, altı ay önce 50 liradan satmış olduğu kimseye teslim eder.

Doğu'da, köylünün yoksulluğundan yararlanan, fiyatları üçte bire kadar kırılarak toplanan hayvanlar, büyük kârlarla sınırdan dışarıya kaçırılır.

Devlet yönünden bu durumun sonucu nedir?

Birkaç yıldır Doğu Anadolu'dan yurt dışına giden hayvan sayısı büyük ölçüde arttığı, hatta ihraç edilmek üzere, Orta Anadolu'dan Doğu'ya hayvan götürüldüğü halde, bu ihracat kaçakçılık yoluyla yapıldığı için, hayvan ihracından elde ettiğimiz döviz sürekli olarak düşmektedir.

Resmi rakamlara göre, ihraç edilen hayvan sayısı, 1965'te 1.235 binden, 1966'da 632 bine düşmüştür, yani yarı yarıya azalmıştır. Daha doğrusu azalmış gibi görünmektedir. Çünkü kaçırılan hayvan sayısı bu rakama dahil değildir. Canlı hayvan ihracından elde edilen gelirden, 1965'te 17 milyon 499 bin dolardan, 1966'da 10 milyon 146 bin dolara inmiştir.

Demek ki bugünkü düzende, devlet hayvancılığı destekleme görünümü altında, köylüyü sömüren ve kaçakçılık yaparak Türkiye'nin büyük döviz kaybına sebep olan bir avuç çıkarıcıyı desteklemiş, beslemiş olmaktadır.

İpotek Altına Alınan İnsan Emeği

Doğu Anadolu'da, daha güneye doğru, Ağrı'ya, Van'a Hakkâri'ye doğru indikçe, birçok köylüler, anasının karnındayken üçte bir fiyata satabilecekleri kuzulardan da yoksundurlar. Onlar, "teşkilatlanmamış kredi piyasası"nda, ancak kendi emeklerini ortaya koyabilirler. Yazın, işin nispeten çok olduğu aylarda, işçi veya ırgatların gündeliği 15 liraya kadar yükselir. Kış ortasında parasız kalan köylü de yaz ayları için emeğini, daha kış ortasında gündeliği 5 liradan kiralar.

Yani, bu kadar düşük bir fiyatla, kendi emeğini ipotek altına aldırır.

Her Yerde Bu Düzen

Türkiye'nin neresine giderseniz, buna benzer sömürü örneklerine rastlarsınız.

Anadolu'yu, sadece nutuk çekmek için halkı aldatmak için halkı aldatıp oylarını alabilmek için dolaşan politikacılar, elbette bu gerçekleri öğrenemezler. Halkın meselelerini halktan öğrenmek isteyenler, halkın derdini biraz deşerlerse, böylesine acı, insafsız ve insanlık dışı bir sömürü düzeninin nasıl işlediğini kolaylıkla görebilirler.

Böyle bir sömürü düzenini göre göre, bile bile, "Bu düzen değişmesin!" demek, "Türk halkı, Türk köylüsü sömürülmeye, Türk devleti soyulmaya devam etsin" demektir...

Düzen Bozukluğunun Ekonomik Sonuçları

Bu sömürü düzeni, Türkiye'de sadece sosyal adaletsizlik yaratmakla kalmıyor. Ekonomimizin kısırlığında, gelişmemizin yavaşlığında, hatta özel teşebbüsün yetersizliğinde, güçsüzlüğünde ve topluma yararlı olmayışında başlıca etken de bu düzen bozukluğudur, bu sömürü düzenidir.

Sayın Başbakan veya ilgili Bakanlar, sık sık, özel teşebbüse nasihat verirler, özel teşebbüsten ricada bulunurlar; özel teşebbüsü daha çok sınai yatırım yapmaya veya daha çok ihracata teşvik etmek isterler.

Fakat bu nasihatleri, ricaları, telkinleri, hiçbir etki yapmaz.

Bundan bir süre önce, Ankara'da toplanan Dördüncü Sanayi Kongresi vesilesiyle de Sayın Başbakan, güzel bir konuşma yaptı. Bu nasihatleri, ricaları, telkinleri tekrarladı. Büyük hedefler gösterdi.

"Milletçe sanayileşmeye karar verdik" dedi, "mutlaka sanayileşmeliyiz" dedi... "Özel sektör sanayicilerimiz çekingenlikten kurtulmalıdır..." dedi. İhracatımızı behemehal arttırmamız gerektiğini, yoksa dış ödeme dengemizdeki dar boğazdan kurtulamayacağımızı ve yeterince sınaileşemeyeceğimizi söyledi.

Bunların hepsi güzel sözler, doğru sözler... Bizzat Sayın Başbakan'ın, kendi sözleri hakkında, o konuşmasında söylediği gibi bütün bunlar "kimsenin itiraz edemeyeceği sözler..."

Ama Sayın Başbakan, acaba bu düzeni değiştirmedikçe, bu düzeni değiştirme yoluna girmedikçe, bu "kimsenin itiraz edemeyeceği"ni söylediği sözlerini nasıl gerçekleştirecektir?..

Düzen değişmedikçe, bu sözlerin gerçekleşemeyeceğinin acı itirafları ve açık delilleri, biraz önce açıkladığımız gibi İkinci Beş Yıllık Plân'da da 1968 Bütçesi'nde de görülmektedir.

Adalet Partisi, temel felsefesiyle, karma ekonomiyi geçici bir dönem olarak kabul ediyordu. Türkiye'de, gitgide, kamu yatırımlarını azaltıp özel yatırımları arttırmak, kamu kesimini daraltıp özel kesimi genişletmek istiyordu. Seçim programı da hükümet programı da bu felsefeyi yansıtıyordu. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nı, bu açıdan eleştirmiş, kamu yatırımlarına fazla yer ayrılmasını

uygun görmemişti.

Fakat işbaşına geldikten sonra Adalet Partisi, bu düzenle bu felsefenin yürümeyeceğini görmüştür. Özel kesimin, konut yapımına, hem de Türkiye ölçüleriyle lüks konut yapımına yönelmekte devam ettiğini, kendisine verilen hedefleri gerçekleştiremediğini görmüştür. Onun için de yatırımlarda devlet kesiminin payını arttırmaya mecbur kalmıştır.

Demek ki özel teşebbüsçü olan Adalet Partisi'nin, "Değiştirmeyeceğiz" dediği bu düzen, aslında yalnız sosyal adalete aykırı değildir; yalnız halkın sömürülmesine, devletin soyulmasına sebep olmakla kalmamaktadır; aynı zamanda, memleketin özel teşebbüs eliyle kalkınmasına, özel teşebbüs yatırımlarıyla gerçek anlamda sınaileşmesine de engel olmaktadır ve Türkiye'nin gelişmiş ülkeler kervanına katılma çabasını geciktirmektedir.

Çünkü bu düzende bir insan parasını memlekete ne kadar yararsız şekilde işletirse o kadar çok kazanacaktır. Kalkınmamız ne kadar çok baltalanırsa, o kadar kâr edebilecektir.

Sayın Sanayi Bakanının, zaman zaman sabrı tükenip bazı sanayicileri, fahiş kârlar sağladıkları için pahalıya üretim yaptıkları için azarladığını ve kâh tekdirle kâh bazı suni tedbirlerle, fiyatlarını biraz kırdırmaya çalıştığını duyuyoruz.

Gerçekte kızılacak olan, o sanayiciler değildir, gene bu düzendir.

Ankara Sanayi Odası'nın geçen yıl yayınlanan Türkiye'nin Endüstrileşme Sorunu adlı bir incelemesinde açıklandığına göre, bugün Türkiye'de öyle bir düzen vardır ki bir varlıklı kimse, sanayie yatıracığı paradan, yılda yüzde 25'in üstünde kâr sağlayamayacaksa, parasını sanayie değil, arsaya veya binaya yatırması, yani toprağa taşa gömmesi daha kârlıdır. Tabii, bir yolunu bulup da parasını tefecilikte veya aracılıkta işletmesi ise parasını taşa toprağa gömmekten de daha kârlıdır.

Örneğin, özel teşebbüsün katkısıyla kurulan çimento fabrikalarından bazıları, yıllardır hissedarlarına hiç kâr dağıtamamışlardır; işçi ücretlerini 16 liranın üstüne yükseltememişlerdir. Ama o fabrikaların çimentosunu, torbası 875 kuruştan alıp dışarıda, yerine ve mevsimine göre 12 liraya, 15, hatta 20 liraya, Hakkâri'de 30 liraya kadar satan bazı aracılar kısa zamanda yüz binler, milyonlar kazanabilmektedirler.

Öyle Bir Düzen ki...

Kısacası, bugün Türkiye'de öyle bir düzen vardır ki bu düzende:

Parayı taşta toprağa gömmek, o parayla toprağın üstüne bir fabrika kurmaktan daha kârlıdır.

Devletten avans alıp resmi veya özel bankalardan düşük faizle kredi alıp tarımsal veya sınai ürünlere aracılık yapmak, devletten döviz alıp ithalâtçılık yapmak, sermaye yatırıp emek verip kafa yorup o ürünleri meydana getirmekten daha kârlıdır.

Düşük faizli krediyle yoksul köylüye tefecilik yapmak, o krediyle fabrika kurmaktan kat kat daha kârlıdır.

Hele tutulmuş balığı denize döktürmek veya emek verilip yetiştirilmiş sebzeyi, yemişi çürümeye bıraktırmak, o balığı, o sebzeyi, o yemişi, makûl fiyatla yarı aç yaşayan insanlara satmaktan da döviz karşılığı ihraç etmekten de kıyas edilemeyecek kadar daha kârlıdır.

Biz, "Bu düzen değişsin" derken, teşebbüs özgürlüğünün kaldırılmasını istemiyoruz. Ama teşebbüs özgürlüğü, devleti soyma ve halkı sömürme özgürlüğü olmaktan çıkıp memlekete ve halka yararlı hale gelsin, Türkiye'nin kalkınmasına, sınaileşmesine gerçekten hizmet etsin istiyoruz.

Belgelerle Bozuk Düzen

Acaba Türkiye'de bir sömürü düzeninin varlığını resmi bilgiler ve belgeler de doğruluyor mu?..

Kredi Düzeni

Örneğin, kredi düzenine bakacak olursak, resmi bilgiler ve belgeler, kredi düzeninin sıhhatli bir ekonomik ve sosyal gelişmeyi ve toplum yararına bir teşebbüs özgürlüğünü engelleyici nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

1967'nin Eylül ayına kadar özel sektöre verilen krediler, yaklaşık olarak 22 milyar liradır.

Bunun ancak 4.5 milyar çiftçilere, 540 milyonu esnaf ve sanatkârlara, 1 milyar 13 milyonu sanayicilere, 14 milyar 500 milyon liraya yakın bir kısmı da tüccara verilmiştir.

Demek ki bugünkü düzende kredilerden aslan payını, Türk ekonomisine hiçbir şey katmayan, halkımızın kalkınmasına yardım etmeyen, hatta ekonomimizin gelişmesini engelleyen ve halkımızı gitgide yoksullaştıran tefeciler ve büyük aracılar almaktadır. Hatta 4.5 milyar liralık tarım kredisinin de büyük kısmı onlara gitmektedir. Ticari kredilerden bir ölçüde sanayicilerin de yararlandığı ileri sürülebilse bile, ticari kredi koşullarının sınai gelişmeye elverişli olmadığı, bazı sanayicilerin ancak çaresiz kaldıkları için bir ölçüde bu kredilere başvurdukları açıktır.

Çiftçiler, Türkiye nüfusunun dörtte üçüne yakın oldukları halde ve tarım kesimi toplam milli hâsılanın yarısına yakın bir kısmını ürettiği halde, çiftçilerimiz toplam kredilerin dörtte birinden daha azını alabilmektedirler.

Tarımsal Kredi Dağılımı

Üstelik bu 4.5 milyar liranın çiftçiler arasında dağılımı büsbütün adaletsizdir. Çünkü Ziraat Bankası kredilerinden tarımsal işletmelerin ancak üçte biri yararlanabilmektedir. Bu üçte birin de yarısı, yılda 300 bin liranın altında kredi alabilmektedir.

Yüksek çiftçi kredilerinin ortalaması ise adam başına yılda 600 bin liranın

üstündedir. Hatta bu arada, Ziraat Bankası'ndan milyonlarca lira kredi alan kimseler bulunmaktadır. Üstelik bunlardan bazılarının ziraat ile ve çiftçilik ile hiçbir ilişkileri de yoktur...

Bunlar, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın geçen yıl hazırlanmış bir raporunda açıklanan resmi rakamlardır.

Böylesine adaletsiz ve dengesiz bir kredi düzeninde, yoksul köylü, hiç kredi alamayan veya yeterince kredi alamayan köylü ne yapmaktadır?.. Devletten aldığı kredilerle tefecilik yapan mutlu kişilere başvurmaktadır.

Bunun da bir örneğini gene Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bir raporunda okuyoruz. Bu raporun belirttiğine göre, Hatay'ın Altınözü ilçesinde bir kredi araştırması yapılmış ve şu durum ortaya çıkmıştır: Altınözü'nün 19 köyünde, köylüler bir yıl içinde Ziraat Bankası'ndan ancak 696.758 lira alabilmişlerdir, fakat tefecilerden yüzde 50, yüzde 100 faiz ödeyerek aldıkları kredi, 889 bin lirayı bulmaktadır.

Acaba Ziraat Bankası'nın toplam kredilerinin arttırılacağına dair son zamanlarda yayılan haberler, bu adaletsizliği ve dengesizliği düzeltebilecek midir? Köylüyü tefecinin elinden kurtarabilecek midir?

Bugünkü düzende buna da imkân görmüyoruz.

Toprak Dengesizliği, Kredi Dengesizliğini Doğuruyor

Çünkü gene Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bir raporunda açıklandığına göre Türkiye'de, (cümleyi rapordan aynen alıyorum) "Tarımsal kredinin dengesiz dağılımını yaratan, toprak varlığının işletmelere dengesiz dağılmış olması keyfiyettir."

Gene Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın tespit ettiğine göre Türkiye'de işlenen toprakların yüzde 70'i tapusuzdur. Ancak yüzde 30'u tapuludur. Tarımsal işletmelerin de ancak üçte biri, yani yaklaşık olarak yüzde 30'u, kredi alabildiğine göre iki rakam birbirini tutmaktadır.

Kredi Dengesizliği de Toprak Dengesizliğini Arttırıyor

Dengesiz toprak dağılımı, tarımsal kredi dağılımında dengesizlik yarattığı gibi kredi yetersizliği ve kredi dağılımının da dengesizliği de toprak dağılımındaki dengesizliği ve adaletsizliği arttırıcı bir etken olmaktadır.

Çünkü çaresizlik içinde tefeciye ve aracıya karşı, altından kalkamayacağı

kadar ağır borç yükü altına giren ve toprağını ipotek ettiren birçok köylüler, zamanla topraklarını, borçlu oldukları kimselere, tefeci ve aracılara, büyük toprak sahiplerine devretmek zorunda kalmaktadırlar.

Toprak Düzeni

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bir raporunda okuduğumuza göre, bugünkü düzende köylü, "gelir yönünden de öte sömürülmekte"dir. "Köylünün sömürülmesi, toprağından olmaya kadar" varmaktadır.

Topraktaki veraset sistemimizin toprakları ufalayıcı etkisi de buna eklenince, küçük topraklar gitgide küçülüp cüceleşmekte ve büyük toprak sahipleri bunları yutarak gitgide devleşmektedir. Yani zaman içinde toprak adaletsizliği, azalacak yerde artmaktadır.

Toprağıın Dağılışı

Türkiye'de, toprak dağılımı adaletsizliği ne ölçüdedir?.. Bunu öğrenmek için de Devlet Plânlama Teşkilâtı raporlarına bakalım. Bu raporlarda görüyoruz ki Türkiye'de, çiftçi nüfusun yüzde 40'ı, ekilen toprakların yüzde 82'sini; çiftçi nüfusunun yüzde 60'ı ise ekilen toprakların ancak yüzde 18'ini işleyebilmektedir.

Bu toprak düzeninde, yer yer, az sayıda insanın elinde fazlasıyla geniş topraklar, çok sayıda insanın elinde de geçimlerini sağlayamayacak kadar küçük topraklar vardır. Öte yanda, hiç topraksız, ırgat, yarıcı veya kiracı olarak çalışan büyük köylü topluluklarına rastlanmaktadır.

Verimsiz İşletmecilik

Bu tasarruf şekillerinin üçü de hem sosyal adalete hem verimli tarımsal işletmeciliğe aykırıdır.

Topraksız köylünün işlediğı toprak verimli olamamaktadır... Çünkü işlediğı toprak kendisinin değildir... Çocuğına, torunlarına kalmayacaktır. Onun için o toprağı gereğı gibi bakmamaktadır, yatırım yapmamaktadır, istese de yatırım yapacak gücü bulamamaktadır.

Küçük topraklarda da memleketimizde kooperatifler yoluyla işletmecilik ve pazarlama henüz gelişmediğı için verimli bir çalışma olamamaktadır. Çünkü işletme maliyeti yükselmektedir. Küçük toprak sahibi köylü yeterince kredi de bulamadığından toprağına daha verimli kılıcı tedbirleri alamamaktadır.

Büyük özel işletmelerin verimsizliği ise genellikle bu toprakların sahiplerinin

bizzat çiftçilik yapmamalarından veya topraklarının tümünü kendi başlarına işlemeleri imkânsız olduğundan ileri gelmektedir.

Öyle ki Devlet Plânlama Teşkilâtı raporlarında açıklandığına göre, devlet çiftliklerindekiyle aynı miktar ürünü elde edebilmek için orta boy aile işletmelerinde devletin yaptığından 1.5-2 misli, büyük özel çiftliklerde ise 3 ila 10 misli fazla yatırım yapılması gerekmektedir.

Sıhhatsiz Göç

Küçük toprakların ufalanması ve gitgide cüceleşip dev çiftliklere yem olması karşısında, yıldan yıla pek çok köylü topraksız kalmaktadır. Topraksız kalan köylüler de ya başkasının toprağında ırgat olmakta ya da kentlere göç etmektedirler.

Bu, sıhhatsiz bir göçtür. Çünkü kentlerde yaşama alanları açılmasının sonucu olan, sınaileşmenin çekimi sonucu olan bir göç değildir bu... Köyde yaşama imkânının tükenmesi sonucu, yani toprağın itmesi sonucu bir göçtür.

Topraksız kalan veya yeterli toprağı kalmayan köylülerden pek çoğu, hepsine iş alanı açmaya yetecek hızda bir sınaileşme olmadığı halde, kentlere göç etmeye mecbur kalmaktadırlar. Çünkü büyük toprak sahipleri, fazla insan gücü kullanarak onların dertleriyle uğraşmaktansa, makine kullanmayı tercih etmektedirler.

Makineleşmede Adaletsizlik

Tarımda bir ölçüde makineleşmek elbette iyi bir şeydir. Ama makineden azami yararlığı sağlayıcı bir düzen kurmak şartıyla... Bu düzen kurulmadıkça, makineleşme de fayda vermemektedir.

Türkiye'de tarım makinelerinin dağılımına baktığımız vakit, orada da büyük bir dengesizlik ve adaletsizlik görüyoruz.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün bundan birkaç yıl önce yapılmış bir traktör sayımında tespit ettiğine göre, bu sayım yapıldığı sırada Türkiye'de 42.136 traktör varmış. Bunların 40.857'si şahıs malı imiş; 1.255'i devlet malı imiş; 6'sı orta malı, 5'i ortak malı imiş; 12'sinin mülkiyet şekli bilinmiyormuş ve 42.136 traktörden ancak 1 tanesi kooperatif malı imiş.

Traktörden ve başka tarımsal makinelerden en iyi, en verimli yararlanma şekli kooperatifçilik olduğu halde bir tek kooperatif malı traktör... Traktörün ve başka tarımsal makinelerin en verimsiz olduğu topraklarda büyük özel işletmeler

olduğu halde, bunlardan 40.857 traktör...

Resmi belgelerde verilen bu bilgiler ve rakamlar doğruysa, bu durum, milli servet ve döviz israfı değil de nedir?..

ap'nin Direnişi

Bütün bu gerçekler ortada durduğu halde, hem de Adalet Partisi iktidarı zamanında, bu iktidarın başi olan Sayın Başbakan Demirel'e bağlı Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından ortaya konduğu halde ve tarımdaki gelir ve verim düşüklüğünün, köylüler arasındaki sefaletin başlıca nedeninin toprak dağılımındaki dengesizlik ve adaletsizlik olduğu gene Devlet Plânlama Teşkilâtı raporlarında belirtildiği halde, bunun da çaresi, esasen Anayasa emri bulunan toprak reformu olduğu halde, Adalet Partisi iktidarı, hâlâ toprak reformu yapmamak, tarımla ilgili bir düzen değişikliği yapmamak için direnmektedir.

Sadece tarım reformu yapacağını söylemekte ve bunun için de bir tasarı hazırlamış bulunmaktadır. Oysa bu tasarı, ancak tarım işletmeciliğiyle ilgili bazı teknik tedbirleri kapsıyor. Dünyanın hiçbir yerinde böyle teknik tedbirlere "reform" adı verildiği duyulmamıştır.

Verim Düşüklüğu

Kaldı ki tarımda gerekli düzen değişikliğini sağlayıcı bir toprak reformu yapılmadıka, verim arttırıcı teknik tedbirler de geniş ölçüde faydasız kalmaktadır. Nitekim 1954-63 arasında verimi arttırıcı çeşitli teknik tedbirler alınmış olduğu halde, sağlanabilen verim artışı son derece düşük kalmıştır.

Ne kadar düşük kaldığını da gene Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın verdiği rakamlara dayanarak göstermek isterim.

1954-63 arasında, tarımsal üretimde bir ölçüde artış sağlanabilmiş olmakla beraber, bu üretim artışının büyük kısmı, tarıma açılan toprakların genişlemesinden ileri gelmektedir. Oysa bilindiği gibi Türkiye, artık tarıma açılabilir topraklarının sınırına varmış, hatta ormanlardan kesmek, otlaklardan kısmak pahasına, bu sınırı da aşmıştır. Artık yaygın tarımdan yoğun tarıma geçilmez, verimi arttırıcı hem teknik hem de hukuki ve sosyal tedbirler alınmazsa, hızla artan nüfusuyla, Türkiye'yi gitgide şiddetlenecek bir beslenme sorunu beklemektedir.

1954-63 arasında, buğdayda üretim yüzde 55 artmıştır. Fakat bunun yüzde 51'i yaygın tarım sonucudur, ancak yüzde 4'ü verim artışındandır.

Çavdarda üretim yüzde 30 artmıştır. Fakat bunun yüzde 28'i yayılmaktan, ancak yüzde 2'si verim artışındandır.

Arpada, üretim yüzde 41 artmıştır. Bunun da yüzde 33'ü yayılmaktan, yüzde 8'i verim artışındandır.

Çağımızda, değişik ürünlere göre on yılda sağlanabilen verim artışının yüzde 2 ile yüzde 8 arasında kalması, tarımımız için yüz kızartıcı bir durumdur. Bu oranda verim artışları başka ülkelerde, hatta komşu ülkelerde, on yılda değil genellikle bir yılda sağlanmaktadır.

Verim arttırıcı teknik tedbirlerin yanı sıra, o arada, daha bilgili tarımın, daha iyi tohumluğun, daha iyi gübrelemenin, daha iyi sulamanın, daha çok makineleşmenin yanı sıra, toprak düzenini değiştirici, sosyal bakımdan daha âdil, ekonomik bakımdan daha dengeli ve yeterli hale getirici bir reform da yapılmazsa, bu yüz kızartıcı durumdan kurtulmak mümkün olamayacaktır.

Âdil bir toprak dağılımıyla beraber yürümeyen teknik tedbirler, bizim, geçmiş yıllardaki tecrübelerine dayanan tahminimizin aksine, verimi önemli ölçüde arttırma sonucunu verirse, bu da Türkiye'de, özellikle köylüler yönünden sosyal adaletsizliği büsbütün arttıracak, tarım alanında servetler arası uçurumları büsbütün derinleştirecek ve kentlere akın eden işsizler ordusunu günden güne genişletecektir.

Toprak Adaletsizliğinin Siyasal Sakıncası

Bugünkü adaletsiz toprak düzeni, yalnız sosyal ve ekonomik bakımlardan değil, siyasal bakımdan da sakıncalıdır. Çünkü böylesine adaletsiz bir toprak düzeninde, demokrasi de yeterli duruma gelemmez.

Belirli kişilerin veya zümrelerin elinde büyük ekonomik güç toplanırsa ve bu ekonomik güç, yoksul halk topluluklarını ezici bir ölçüye varırsa; günlük geçimleri bakımından, yaşayabilmeleri bakımından, onları o güçlü kişilere veya zümrelere bağımlı kılıcı bir nitelik edinirse; o halk toplulukları, bir ülkede demokrasinin gerçekten var olduğunu iddia edebilmek için gerekli oy eşitliğinden ve irade serbestliğinden yoksun kalırlar.

Bir kişinin, bir ailenin elinde 10 bin, 20 bin, 30 bin, 40 bin, 50 bin, hatta 75 bin dönüm toprağın bulunduğu, bir kişinin veya bir ailenin, içindeki Türk vatandaşlarıyla birlikte köylere sahip olduğu bölgelerde, o toprakları işleyen, o köylerde yaşayan insanlardan pek çoğu, topraklarının sahipleri hangi partiye oy vermelerini isterlerse o partiye oy vermeye kendilerini mecbur hissetmektedirler.

Onların isteklerine boyun eğmezlerse, topraksızlıkları bir yana, yaşama imkânlarının da ellerinden gidebileceğini bilmektedirler.

Nitekim bu açı gerçeği, bilimsel bir ifadenin örtüsü altında, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın geçen yıl basılan bir raporu da açıklamaktadır. Raporda şöyle denmektedir:

"Topraksız ya da yetersiz toprağa sahip olanların kendi hesaplarına üretimde bulunabilmeleri çok defa büyük fedakârlıklar pahasına gerçekleştirilebilmektedir. Bu durumda, mevcut olacak üretim organizasyonu, kamu menfaati ile fert menfaatini ve kişisel hürriyetleri birleştirici niteliğe ulaştırılamamaktadır."

Ekonomik Özgürlük Siyasal Özgürlüğün Gereğidir

Bu bilimsel ifadeyle belirtilmek istenen şudur:

Ekonomik bakımdan özgür olmayan kişi, siyasal bakımdan da özgür değildir.

Sayın Başbakan, özel teşebbüsten, "hür teşebbüs" diye söz eder... Konuşmalarında kişi hürriyetine en büyük değeri verir gibi görünür ve partisini Türkiye'de kişi hürriyetinin şampiyonu gibi göstermek ister... Geçen gün, Ziraat Odaları Birliği Beşinci Genel Kurul toplantısında yaptığı konuşmada da köylünün hürriyetine değer vermek gerektiğini söylüyordu. Oysa işte, doğrudan doğruya kendisine bağlı, başbakanlığa bağlı en yetkili bir resmi müessesenin açığa vurduğu gerçek odur ki bu toprak düzeni değişmedikçe, yani Adalet Partisi'nin reddettiği toprak reformu yapılmadıkça, pek çok Türk vatandaşı, demokrasinin temel şartı olan kişi özgürlüğünden, hürriyetinden de yoksun kalmaya mahkûmdur.

Sandıktan Çıkmak

Sayın Başbakan, bir ara meclis kürsüsünde, "sandıktan çıkmış" olmakla öğünmüştü... Sandıktan çıkmak güzel şeydir... Demokraside, gerçekten, ancak sandıktan çıkarak iktidara gelmelidir... Ama bununla övünmeye hak kazanabilmek için her vatandaşın, sandığa oyunu atarken, Sayın Demirel kadar, benim kadar, Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri kadar hür olmaları gereklidir.

Oysa pek çok vatandaşın hiç de öyle olmadığını, sandıktan çıkmakla övünebilen ve bu düzenin değişmesini önlemek isteyen iktidarın resmi raporları söylemektedir.

Toprak Reformunun Engellenişi

Böylesine açık bir sömürü düzeninin değişmemesini isteyenler, halkı sömürenlerden aldıkları maddi güçle, şimdiye kadar halkı aldatabilmiş, halkın sömürülmesini devam ettirebilmiş olanlardır.

Onlar, 1945'te ilk toprak reformu denemesi yapılırken, Cumhuriyet Halk Partisi içinde muhalefet bayrağını açmış ve bu partiden kopup örgütlenerek halkı aldatmış, halkın oylarıyla topraksız halkın toprağa kavuşmasını önlemiş olanlardır.

Onlar, yirmi yıl sonra 1965 de, gene Cumhuriyet Halk Partisi'nin hazırladığı daha yeterli ikinci bir toprak reformu tasarısı meclise geldiğinde, Cumhuriyet Halk Partisi'ni iktidardan düşürmüş ve bir avuç toprağı olan köylülere giderek onları, "Cumhuriyet Halk Partisi iktidara gelirse sizin de topraklarınızı alacak, toprağınız da dininiz de elden gidecek, memlekete komünizm gelecek" yalanlarıyla aldatmış ve öylece topraksız köylülerin toprağa kavuşmasını bir kez daha önlemiş olanlardır.

Gazetelerin yazdığına göre, geçen gün Tarım Bakanı, büyük çiftçilerin bir toplantısında konuşurken, toprak reformu isteyenlerden, "Satılmışlar" diye söz etmiş...

Toprak reformu istemeyenlerin, Anayasa emrettiği halde toprak reformuna "hayır" diyenlerin, satılmış olabileceklerinden şüphe edilebilir. Çünkü onları satın alabilecek kadar güçlü ve zengin kişiler vardır.. Ama toprak reformu isteyenleri kimler satın almış olabilir?.. Çocuğuna ilâç bile satın alabilecek güçten yoksun, topraksız köylüler mi?..

Elmalı Kaymakamının İstifası

Tarım Bakanı'nın bu çirkin sözü gazetelerde çıktığı gün, gazeteler bir başka haber daha yayınlıyordu: Elmalı Kaymakamı'nın istifası haberini yayınlıyordu. Bu istifasında, Elmalı Kaymakamı Mehmet Tuncer aynen şöyle diyordu:

"Elmalı ve Finike toprak ağaları Subaşılar'ın ve Baysarılar'ın ağır tazyik ve baskılarına mukavemet edemeyerek tamamen partizan bir tutum ve davranış içerisinde birkaç toprak ağasının şahsi ve keyfi istek ve arzularını yerine getirmek maksadıyla Sandıklı Kaymakamlığı'na naklen tayinim yapılmış bulunmaktadır. Ağaların vaki şikâyetleri üzerine Elmalı'ya tetkik ve tahkikata gelen mülkiye müfettişlerinin lehimde vermiş oldukları rapora rağmen, Antalya Vali Vekili Ömer Naci Bozkurt'un indi ve keyfi mütalâası üzerine kışın ortasında

yapılan bu tayin, Kaymakamların Nakil ve Tayin Yönetmeliği'ne tamamen aykırı bulunmaktadır...

"Son zamanlarda gerek Başbakanlık gerekse İçişleri Bakanlığında gelen ve idareciler ile bilûmum devlet memurlarının... Prensiplerime uygun hareket etmelerini isteyen tamimlerini sevinçle karşılamıştım. Zira tamimde riayet olunması istenen hususlar benim öteden beri tatbik etmeye çalıştığım şeylerdi. Fakat iktidar sahiplerinin özü ile sözünün birbirine uymadığını esefle müşahede etmiş bulunuyorum..."

"Antalya'ya tayin edildiğim ilk günlerinde Elmalı'ya gelerek, 'Bütün kaymakamlık işlerini bir tarafa bırakın, sizden yalnız ağaların toprak davasını halletmenizi istiyorum' diyen Antalya Vali Vekili Ömer Naci Bozkurt ve İçişleri Bakanı Sayın Faruk Sükan'dan soruyorum" diyor eski Elmalı Kaymakamı, "kış kıyamette naklimi gerektiren sebepler ve suçum nedir? Sayın Sükan ve Bozkurt herhangi bir suç bulamayacaklar ve (görülen lüzumdan) başka bir cevap veremeyeceklerdir."

Devam ediyor eski Elmalı Kaymakamı:

"Ben ise suçumu biliyorum. Elmalı'dan naklimi icap ettirecek başlıca iki önemli suç işlemiş bulunuyorum:

1. Elmalı'da fukara halkın çocuklarının lise tahsili yapabilmesini temin maksadı ile bir lise binası inşaatına teşebbüs ederek bu uğurda olağanüstü bir gayret sarf etmiş olmam.

2. Elmalı toprak ağaları aleyhine ve köylüler lehine Danıştay'ca verilen yürütmenin durdurulması kararının nazarı dikkate alınmaması ve uygulanmaması yolunda Antalya Vali Vekili Ömer Naci Bozkurt tarafından telefonla verilen kanunsuz müteaddit şifahi emirleri dinlememiş olmam..."

Bu şartlar altında görevime devama imkân göremediğimden istifa ediyorum..."

Suçları, partizanlıkları ve Anayasanın "hiçbir kişiye, aileye, zümreye imtiyaz tanınmaz" demesine rağmen, birtakım nüfuzlu kişilere ve zümrelere kanunsuz imtiyazlar tanımak istedikleri, bir kaymakam tarafından böylesine yüzlerine vurulan siyaset ve idare adamları, gerçek bir demokraside bir gün bile yerlerinde duramazlar.

Ekonomik Tutsaklığın Zincirleri Kırılacaktır.

Ama nasıl aldatıldıklarını öğrendikçe ve haklarının bilincine vardıkça,

ekonomik tutsaklığın zincirlerini de kırmasını öğrenen halkımız, onları ve onlar gibileri bir gün, hem de yakında bir gün, iktidardan indirmesini bilecektir.

Ve ancak o gün Türkiye'de demokrasi, halk yararına işleyen gerçek demokrasi haline gelebilecektir.

Elmalı Köylüleri

Ben, köyleri jandarmalarla sarılmış, toprakları kendilerinden tel örgülerle ayrılmış, haklarını istiyorlar diye, ettikleri toprağı biçmek istiyorlar diye, yaşamak istiyorlar diye, kadınlı erkekli, haftalarca tutuklanmış, jandarmadan dayak yemiş, Elmalı köylülerini gördüm... Elmalı köylerindeki tüm erkeklerin, kadınların, çocukların bir gece vakti gaz lambaları ışığıyla aydınlanan yüzlerinde ve gözlerinde, kendi kurtuluş günlerinin ağarışını gördüm... Haklarının bilincine varmış insanların kararlılığını ve korkusuzluğunu gördüm.

Düzen, Halkın Oylarıyla Değişecektir

Siz istediğiniz kadar, sosyal adalet getiren, topraksız köylüye toprak verilmelidir diyen, köylü emeğinin gereğince değerlendirilmesini isteyen Anayasayı uygulamaktan kaçınınız; istediğiniz kadar, mecliste o Anayasayı değiştirici suni çoğunluklar elde etmek için tertipler hazırlayınız; köylünün ve bütün ezilenlerin, sömürülenlerin hakkını savunanlara, cami kürsülerinden, bazı sahte din adamları ağzıyla istediğiniz kadar sövdürünüz; hakkını arayan köylüleri istediğiniz kadar dövdürünüz; halktan ve halktan yana yöneticileri istediğiniz yere sürdürünüz... Köylü artık gerçekleri görmekte, nasıl ezildiğini, sömürüldüğünü ve şimdiye kadar nasıl aldatıldığını anlamaktadır, haklarının bilincine ve haklarını almanın gücüne erişmektedir.

Siz istediğiniz kadar "bu düzen değişmez" deyiniz, halk bu düzenin değişmesini istemektedir. O halk, "bu düzen değişmez" diyenleri değiştirecektir ve bu düzen halkın isteğiyle, halkın oylarıyla değişecektir.

Halk çoğu zaman bu iktidarın partizanlığından şikâyetçidir. Oysa Elmalı'da bu iktidar, partizan bile değildi... Çoğu Adalet Partili olan Elmalı köylülerinin hakkını bir avuç çıkarıcı almak istediğinde, bu iktidar, o bir avuç çıkarıcıdan yana çıkmış, devletin kanatlarını onların üstüne germiştir.

Bu durumda artık pek çok Adalet Partili de kendi yollarıyla Adalet Partisi'nin yollarının ayrıldığını görmektedirler.

Emirdağlı Bayram

İşte geçen gün Emirdağ'da bir Adalet Partiliden aldığım tel:

"Toprak reformu hakkında meclis ve kongrelerde vaki beyanlarımız halk üzerinde müspet tesirler husule getirmiştir. Bundan aydınlanan kazamız köylerinden fakir bir vatandaşımız, yakınlarda Ankara'ya gitmiş, Köyişleri Bakanlığı'na müracaat ederek köylerindeki milyoner kişilerin hazine arazisini tek kuruş vergi ödemeksizin sürmekte olduklarını bildirmiş, bu araziden kendileri gibi müstahaklara da verilmesini talep etmiştir. Bu vatandaşımız köyüne döndüğünde, köy ortasında güpegündüz milyonerlerin evlâtları ve adamları tarafından 28 Ocak 1968 günü elli yedi yerinden çeşitli silahlarla vurulmak suretiyle hunharca öldürülmüştür."

Devam ediyor Adalet Partili vatandaş:

"Toprak reformuna ait kanunun meclisten çıkarılmasını, mümkünse bunun acilen sağlanmasını, değilse, bari kazamızda olduğu gibi fakirlerin zenginler tarafından öldürülmesini önlemek bakımından vazgeçilmesini, vatandaşların selâmeti bakımından arz ve rica ederim."

Pek çok Adalet Partililer de dahil milyonlarca vatandaş bugün böyle konuşuyor ve Adalet Partisi'nin Tarım Bakanı, toprak reformu isteyenlere "satılmış"lar diyor.

Sayın Maliye Bakanı benim bu konuda yanlış bilgi verdiğimi söyledi. Emirdağlı Bayram'ın, elli yedi değil, bir yerinden; toprak değil, kumar yüzünden vurularak öldürüldüğünü söyledi.

Öyle olsa bile ne değiştirdi?.. Emirdağlı Bayram elli yedi değil de bir yerinden vuruldu diye, toprak değil de kumar yüzünden vuruldu diye, Türkiye'de büyük toprak adaletsizliği bulunduğu, her yıl yüzlerce insanın toprak açlığı veya yetersizliği yüzünden öldürüldüğü veya mahkemelerin toprak davalarına ait dosyalarla dolup taşıdığı gerçeği değişir miydi?

Fakat biz, Bakan'ın yalanlaması üzerine konuyu bir kez daha yerinde inceledik. Emirdağ'a ve Bayram'ın köyüne giden bir arkadaşımız ap'li belediye meclisi üyesinin, ap'li köy muhtarının, daha birçok yetkililerin ve tanıkların ifadelerini banda aldı ve kendilerine imzalatıldı. Bu ifadelere ve belgelere dayanarak Emirdağlı Bayram'ın gerçek hikâyesini bir broşür halinde bastırdık. Sayın milletvekillerinin dolaplarına dağıttık. Bu broşürü okumak zahmetine katlananlar, düzen bozukluğunun, toprak adaletsizliğinin nasıl facialar doğurduğunu daha iyi anlamak imkânını bulurlar.

Maddiyatçıların Maneviyatçılığı

Burada bir maddecilik, maneviyatçılık edebiyatına da değinmek isterim. Sayın Başbakan, Ziraat Odaları Birliği'nin genel kurul toplantısında bu edebiyatı uzun uzadıya yapmıştır.

Ne zaman köylünün, işçinin haklarından bahsetsek, karşımıza birtakım sözde maneviyatçılar çıkar. Oysa maddeye en büyük değeri verenler onlardır. İnsanları sömürerek servet yapma hakkı, onlarca maneviyatçılıktır. Toprak mülkiyetine dokunulmazlık tanınması, onlarca maneviyatçılıktır. Fakat biz, "Köylünün, işçinin alın teri sömürülmesin" dediğimizde, dini, imanı, milli örf ve âdetleri reddeden birer maddeci oluruz.

Oysa bizim kendi milli örf ve âdetlerimizin gereği olan toprak düzeninde, özel toprak mülkiyeti diye bir şey yoktur. Bizim istediğimiz toprak reformu, İslâm toprak düzeninin de Osmanlı toprak düzeninin de sağında kalır.

"İstihsal Vasıtası" Olarak İnsan

Sayın Başbakan, aynı toplantıdaki konuşmasında, "İnsanı sadece bir istihsal vasıtası halinde değil, insanı insan gibi düşünmek ve insanın insan gibi yaşamasını sağlayacak şartları yaratmak... Milletimiz, bu felsefeyi benimsemiştir" diyordu.

Oysa aynı Başbakan'ın korumak istediği düzendir ki insanların çoğunu sadece bir istihsal vasıtası olarak düşünmektedir.

Ege'de, devlet tekelinin eliyle kaderi doksan bir aracıya teslim edilen tütün yetiştirici köylü; Doğu'da, çaresizliğinden yararlanılarak emeği üçte bir fiyata kırılan ırgat; Orta Anadolu'da buğday parasını daha almadan yarısını tefeciye kaptıran küçük çiftçi... Bunlar ve daha bunlar gibi milyonlarca insan, bu düzenin birkaç kişiye istismar ettirdiği istihsal vasıtalarıdır.

Gene Sayın Başbakan, 8 Ekim 1967 günü Kırıkkale'de yaptığı konuşmada, düzen değişikliğine itiraz ederken:

"Çalışmayan insanı, çalışan insanın kazancı ile mi geçindireceğiz" diye soruyordu...

Oysa aynı Başbakan'ın korumak istediği düzendir ki çalışmayan bir avuç insanı çalışan milyonlarca insanın kazancı ile geçindirmekte, gece gündüz çalıştığı halde çocuklarını doyuramayan milyonlarca insanın alın teriyle zengin etmektedir.

Toprak Reformu, Tarım Reformunu da Kapsar

Toprak reformu, bu sömürü düzenini değiştirmenin, şüphesiz tek şartı değildir, ama temel şartlarından biridir.

"Toprak reformu" deyince, chp'nin sadece toprak dağıtımını düşünmediği açıktır. chp'nin bunu böyle düşünmediğini şüphesiz ap yöneticileri de bilirler. Çünkü toprak reformu ile chp'nin ne kastettiği, 1965 Seçim Bildirgesi'nde açıklandığı gibi bir tasarı olarak da tbmm'ne sunulmuştur. Ama bilmezmiş gibi görünürler.

chp'nin istediği toprak reformunun içinde, Adalet Partisi'nin, "tarım reformu" derken düşündüğü bütün teknik tedbirler de elbette vardır.

Fakat o teknik tedbirlerin topluma yararlı olması, sosyal adalet içinde uygulanması ve gerek tarımsal, gerek genel anlamda ekonomik gelişmemize gerçek katkıda bulunması, ancak âdil bir toprak düzeninde uygulanırsa sağlanabilir.

Bugünkü toprak düzeninde, birçok teknik tedbirlerin, daha iyi tarım yöntemlerinin, umulan sonucu vermediği ve veremeyeceği, biraz önce sözünü ettiğim resmi belgelerde de belirtilmektedir. Nitekim son on beş- yirmi yıldır bu gibi tedbirlerden birçoğuna geniş ölçüde başvurulduğu halde, verim artışının ne kadar cılız kalmış olduğu, bu resmi belgelerden aldığım rakamlardan da açıkça görülmektedir.

Toprak Reformunun Ekonomik Önemi

Toprak reformu, bazılarının sandığı gibi sadece sosyal yönden veya siyasal yönden önemli değildir. Ekonomik yönden de önemlidir.

Âdil bir toprak reformu uygulayan, bunu, âdil bir kredi ve vergi düzeniyle ve güçlü ve yaygın bir kooperatifçilikle birlikte yürüten memleketlerde, hem tarımsal üretim artmış, toprak verimi yükselmiş hem de ekonomik gelişme hızlanmıştır.

Bugün, çok geniş toprağı olan kimseler, o kadar büyük toprağı kendi başlarına bakamadıkları için topraklarının büyük bir kısmını kiracıya, yarıcıya veya ırgata bırakmaktadırlar. Onlar da toprak kendilerinin olmadığından, toprakla gereği gibi ilgilenmemekte veya ilgilenme imkânını bulamamaktadırlar.

Gene büyük toprak sahipleri, genellikle fazla emek vermeksizin, fazla yatırım yapmaksızın, başkalarının emeğiyle bol kazanç sağlayabildikleri için verim

arttırıcı tedbirlere, yatırımlara, genellikle ihtiyaç duymamaktadırlar.

Oysa kişiler elinde toplanan çok büyük toprakların bir kısmı kamulaştırılsa, on yıl taksitle bedelleri ödenerek kamulaştırılsa, büyük toprak sahibi, kendisine kalacak toprağı üzerinde, meselâ Orta Anadolu'da veya Güney Doğu Anadolu'nun kurak bölgelerinde, 2.500 dönüm toprak kendisine kalacağına göre, bu 2.500 dönüm toprak üstünde, eskiden, 10 bin, 20 bin dönüm toprağına sahipken elde edebildiğı kazancı elde etmek isterse, daha iyi, daha bilimsel çiftçilik yapmak zorunluluğunu duyacak, yaygın tarımdan yoğun tarıma geçecektir.

Şimdiye kadar ekip biçtiğı topraklar kendisinin olmadığı için o topraklara bir ağaç bile dikmek ihtiyacını duymayan, çünkü dikeceğı ağacın gölgesinde kendi çocuğunun, torununun oturabileceğinden emin bulunmayan topraksız köylü ise toprak reformu yapıp da kendi toprağına kavuştuğı vakit, o toprağına artık kendi malı olarak bakacaktır. O toprağın kendi çocuklarına, torunlarına kalacağını bilecek, varını yoğunu o toprağına vererek o topraktan azami verimi almaya çalışacaktır.

Bu köylüler, kooperatifler yoluyla ihtiyaçlarını ucuza temin edip maliyetlerini düşürebileceklerdir. Gerek kooperatifler gerek daha âdil ve daha etkin bir kredi politikası sayesinde, tefeciden kurtulup borç yükünü üstlerinden atabileceklerdir. Kooperatifler yoluyla tarımsal makineleri ortaklaşa kullanarak makineli tarıma geçebileceklerdir. Gene kooperatifler yoluyla ürünlerini topluca pazarlayabileceklerinden, şimdi aracılar gitmekte olan kâr kendilerine kalacak, öylelikle kazançları yükselecektir.

Öte yandan, hem üretimin artması hem de maliyetin düşmesi ve araçların ortadan kalkması ile bir yandan köylünün, çiftçinin kazancı artarken, bir yandan da çarşıda pazarda ürünlerin fiyatları ya düşecek ya da makûl seviyelerde kalacak, öylelikle, şehir ve kasabalardaki dar ve orta halli halk da daha iyi beslenebilecektir.

Toprak reformu ile topraklarının bir kısmı kamulaştırılan eski büyük toprak sahipleri, kamulaştırma bedelinin bir kısmını plân amaçlarına uygun sınıai kuruluşlara yatırmaya teşvik edileceklerdir. Bunun için özendirici tedbirler alınacaktır. Öylelikle, eski düzenin büyük toprak sahipleri, yeni düzenin büyük sanayicileri olabileceklerdir. Milliyetçi Çin'de özel sanayi, geniş ölçüde toprakları kamulaştırılan eski büyük toprak sahipleri tarafından kurulmuştur.

Gene, âdil ve etkin bir kredi düzeniyle ve devletçe de desteklenecek yaygın ve çok yönlü bir kooperatifçilik hareketiyle birlikte yürütülecek bir toprak reformu,

tefecilik ve aracılık yoluyla büyük servetler yapılması yollarını kapsayacağından, o kimseler de eğer kazanmaya devam etmek isterlerse, sermayelerini daha verimli alanlara, özellikle sanayiye yatırmak zorunluluğunu duyacaklardır.

Hele, tarımsal toprak düzeninden başka, kentlerdeki arsa düzeninde de gerekli değişiklik yapılırsa, sanayi dışı alanlarda aşırı kâr imkânları ortadan kalkacağı için Türkiye'yi gerçekten kalkındırabilecek ve Türk halkını refaha kavuşturacak verimli sanayi dallarına yatırım yapanlar çoğalacaktır.

Toprak Reformuna İtirazlar

Bu konuyu bitirmeden önce, toprak reformuna yöneltilen belli başlı itirazlara kısaca değinmek isterim.

Bu itirazların başında, toprak reformunun, özel toprak mülkiyetini ortadan kaldıracığı iddiası gelmektedir.

Toprak Reformuyla Mülkiyet Kalkmaz, Yaygınlaşır

Bu iddianın gerçekte ilişkisi yoktur. chp'nin istediği ve Anayasamızın emrettiği toprak reformu, toprakta özel mülkiyeti kaldırmayacak, yaygınlaştıracaktır. Şimdi, ekip biçtiği toprağın mülkiyetine sahip olmayan birçok köylüleri de toprak mülkiyetine kavuşturacaktır.

Toprak reformunun özel mülkiyeti kaldıracağı yolundaki asılsız iddia, onun kadar asılsız bir başka iddianın da temeli olmaktadır: Toprak reformu, özel toprak mülkiyetini kaldıracağına göre, komünizmi getirecektir iddiası...

Toprak Reformu Komünizmi Önler

Bu iddia da temelinden sakattır. Tersine, asıl bugünkü adaletsiz ve dengesiz toprak düzeni komünizme yol açabilir.

Bugünkü düzenin komünizme nasıl yol açabileceğini bir örnekle göstermek isterim.

20-30 bin dönüm toprak, yirmi-otuz köy sahibi bir ağanın köylerinden birine bir Komünizmle Mücadele Derneği üyesi gitse ve o ağanın yarı kölesi durumundaki ırgatlara dese ki:

"Sakın ola komünizme kapılmayasınız... Çünkü komünizm gelirse, bütün toprakları devlet alır, kimse kendi toprağının sahibi olamaz. Hepiniz, devletin

istihsal aracı olarak yarı köle durumunda çalışırsınız..."

Komünizmle Mücadele Derneği üyesi böyle dese, köylülerin içinden ona şöyle cevap vermek geçmez mi:

"Devlet bizim neyimizi alsın?.. Ekip biçtiğimiz toprak zaten bizim değil... Köyümüz, hatta köydeki evimiz bile bizim değil... Şimdi biz, devletin değil, bir adamın istihsal araçları durumundayız, ona köle gibi hizmet etmek zorundayız... Devlet alırsa, onun topraklarını alır. Biz de kula kul olacağımıza, hiç değilse devlete kul oluruz. Devlet de bize belki daha iyi bakar" demezler mi, veya böyle demeyi düşünmezler mi?

Fakat o bölgede toprak reformu yapılırsa... Bütün köy halkı, kendi topraklarının tapulu sahibi olsa... Ondan sonra o köye bir komünist ajanı gitse ve:

"Ne diye hepiniz böyle bölük pörçük topraklarda çalışıp yoruluyorsunuz? Bütün topraklarınızı devlet elinde toplansa da devlet size baksana, daha iyi olmaz mı?" diye konuşacak olsa, eminim ki bütün köylüler o propagandacıya haddini bildirirler.

Toprak reformuna bir başka itiraz şudur:

Reformun, toprakları küçük küçük parçalara böleceği, o yüzden de verimli tarım yapılamayacağı ileri sürülür.

Küçük Topraklarda Verimli İşletmecilik

Oysa bizim istediğimiz toprak reformu ile birlikte çok yönlü kooperatifçilik de gelişecektir. Küçük toprak sahiplerinin topraklarını, ortaklaşa makinelerle sürebilmeleri sağlanacaktır. Öylelikle, küçük toprak parçalarında yoğun tarım ve teknik tarım yapılarak maliyet düşürülecek; pazarlama kolaylıkları sağlanarak bugünkünden çok daha iyi çiftçilik yapmak ve çok daha fazla kazanmak mümkün olacaktır.

Kaldı ki küçük toprakların, yoğun tarımla daha verimli işletilmesi sorunu bugün de vardır ve bu hususta hiçbir şey yapılmamaktadır.

Türkiye'de, "nüfus toplamı 10 milyonu bulan 2 milyon civarında az topraklı veya topraksız" çiftçi ailesi olduğunu söyleyen; bu ailelerin "bu durumdan kurtarılmasına, insan haysiyetine yaraşır bir hayat yaşamasına ve memleket ekonomisine katkıda bulunur hale getirilmesine şiddetle ihtiyaç" bulunduğunu söyleyen; ayrıca memleketimizde bu imkân da mevcuttur" diyen; fakat ihtiyaç ve imkânı belirttiği halde, başındaki birkaç büyük toprak sahibinin baskısıyla,

toprak reformuna karşı bir tutum alan Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin açıkladığına göre: Türkiye'de bugün, 50 dönümden az toprağa sahip tarımsal işletmeler, bütün işletmelerin yüzde 70'ini bulmaktadır.

Demek ki biz, büyük toprakları bölsek de bölmek de küçük tarımsal işletmelerde daha verimli ve yoğun işletmecilik yöntemlerini geliştirmeye esasen mecburuz.

Dağıtılacak Toprak Vardır

Toprak reformuna karşı ileri sürülen bir başka itiraz, topraksız köylülere yetecek kadar dağıtılacak toprak bulunmadığı, bölünüp dağıtılabilecek toprakların çok az olduğu gerekçesine dayandırılmaktadır. Bu iddiayı desteklemek için de kamulaştırıp dağıtılabilecek topraklara dair bazı küçük rakamlar verilmektedir.

Fakat bu rakamlar aldatıcıdır.

Aile Mülkiyeti

Çünkü toprak reformu sözü çıktığından beri, büyük toprak sahiplerinden çoğu, topraklarını, çocukları arasında, aile üyeleri arasında muvazaalı olarak dağıtmışlardır. Oysa bizim istediğimiz toprak reformu, zaten şikâyet konusu olan bugünkü toprak veraseti sistemini de değiştirecek ve toprakta aile mülkiyetini getirecektir. Öylelikle, hem büyük toprakların reform kapsamı dışına kaçmak için danışıklı olarak bölünmesi önlenecek, şimdiye kadar yapılmış bu gibi danışıklı bölünmeler etkisiz kılınacak; hem de küçük işletmelerin, aile reisi öldükten sonra çocuklar arasında bölünüp ufalanmasına ve cüce işletmeler haline gelmesine son verilecektir.

Aile mülkiyeti esasının getirilmesi, toplumda aile birlik ve bütünlüğünün korunmasını da sağlayıcı bir etken olacaktır. Bunu, toprak reformu ile ülkemize komünizmin geleceği ve ailenin ortadan kalkacağı yolundaki iddianın nasıl kasıtlı bir yalan olduğunu göstermek için de belirtmek isterim.

Toprak İşleyenindir

Dağıtılacak toprak miktarı hakkında verilen resmi rakamların aldatıcı oluşunun bir nedeni daha vardır:

Bugün büyüklü küçüklü bazı topraklar, özellikle birçok büyük topraklar, sahipleri tarafından işlenmemektedir. Birçok toprakların hukuki sahipleri kentlerde oturmakta, başka işler yapmakta veya yarıcıya, kiracıya bıraktığı

toprağının geliriyle, hiçbir iş yapmadan geçinmektedir.

Toprak reformu ile bu gibi topraklar da kamulaştırılarak işleyenlere verilecektir.

Bu, bütün demokratik toprak reformlarının başlıca ilkelerinden biridir. O kadar ki komünizmin en koyu düşmanı olan Milliyetçi Çin'de, Amerikan etkisiyle uygulanmış olan toprak reformu kanununun adı bile "Toprak İşleyenindir Kanunu"dur.

Toprak Mülkiyeti ve Başka Mülkiyetler

Nihayet, toprak reformuna karşı ileri sürülen bir itiraz da şudur:

"Apartmanları olan vatandaşın bir kısım apartmanlarını, fabrikaları olan vatandaşın bir kısım fabrikalarını kamulaştırmayıp da büyük toprak sahibi vatandaşın bir kısım toprağını kamulaştırmak, eşitsizliktir, adaletsizliktir" denmektedir.

Oysa toprak mülkiyetiyle başka mülkiyetler arasında temelden ayrılık vardır.

Bir insan, parası varsa, Türkiye toprakları üzerinde dilediği kadar apartman yaptırabilir. Dilediği kadar fabrika da kurdurabilir. Ama başka ülkelerin topraklarını işgal etmedikçe, Türkiye'nin topraklarına hiç kimse, ne kadar parası olursa olsun, bir karış daha toprak ekleyemez.

Dağıtılmayacak Topraklar

Kaldı ki chp'nin önerdiği toprak reformunda, zeytinlik gibi turunçgil veya başka yemiş bahçeleri gibi tarımsal işletmelerin dağıtılması da düşünülmemektedir. Çünkü onların, tıpkı bir sınai işletme gibi verimi yıllar sonra alınabilen uzun vadeli yatırımlarla meydana getirildiği göz önünde tutulmaktadır.

Kısacası, apartman sayısı arttırılabilir; fabrika sayısı arttırılabilir; ama toprak yüzeyi arttırılamaz. O halde, geçimi topraktan olanları, Tanrı'nın verdiği kadar toprakla geçindirmeye mecburuz.

Nasıl ki bir savaş olduğunda, köylü, bu topraklar uğruna, herkesten önce can veriyorsa, bu topraklar da o köylüye can verecektir; o köylüyü yaşatacak, insanca yaşama olanağına kavuşturacaktır.

Toprak Demokrasisi

Halkının çoğunun geçimi, yaşamı topraktan olan bir ülkede, toprak adaleti yoksa o ülkede adalet yok demektir.

Gene, halkının çoğunun geçimi, yaşamı topraktan olan bir ülkede, toprağı işleyenlerden bir kısmı, işledikleri topraklar üzerinde yarı köle durumdaysalar, o ülkede toprak demokrasisi yok demektir ve o ülkenin demokrasisi, toprağı ayak basmamış, toprağı kök salmamış, yüzeyde kalmış bir demokrasi demektir.

İnsanları, gerektiğı zaman uğrunda öldükleri topraklarda insanca yaşar duruma getirebilmek için onları işledikleri toprağın gerçek sahibi yapabilmek için sömürülmekten ve yarı kölelikten kurtarabilmek, onları kendi topraklarında özgür kılabilmek için Anayasamızı raftan indirip kâğıt üstünden çıkarıp toprağı dikebilmek için ve demokrasiimizi geniş ve sağlam temellere dayandırabilmek, toprakta da demokrasiyi gerçekleştirebilmek için âdil ve demokratik bir toprak reformu yapılması şarttır.

Üstelik daha önce resmi belgelere dayanarak gösterdiğimiz gibi tarımda verimi arttırabilmek için de tarım kesiminin toplam gelirini arttırabilmek için de toprak reformu şarttır.

Bir Başka Örnek

Bu resmi belgelerden bir başka örnek vermek isterim. Geçen yıl Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile İmar ve İskân Bakanlığı'nın ortak çalışması sonucu olarak Ege Bölgesi için bir resmi rapor yazıldı yayınlandı. Bu rapora yazdığı önsözde, İmar ve İskân Bakanı Sayın Haldun Menteseoğlu, raporu hazırlayanları tebrik ediyor, bundan sonraki çalışmalara rehberlik edeceklerini söylüyordu. İşte Sayın Bakan'ın bu kadar övdüğü raporun bir yerinde bakınız Toprak Reformu için ne deniliyor:

"Geniş ovaların muayyen şahısların mülkiyetinde bulunduğu göz önüne alınırsa, toprak reformunun Ege için lüzumu daha iyi anlaşılır."

Sınaileşme ve Düzen Bozukluğu

Tarımdan Sanayie Nasıl Kaynak Aktarılır?

Adalet Partisi iktidarı, sanayii sürükleyici sektör haline getirmek istiyor.

Bunun başlıca çarelerinden biri olarak da tarımdan sanayie kaynak aktarılacağını ileri sürüyor.

Bu görüş, İkinci Beş Yıllık Plân'da da belirtilmektedir...

Fakat bugünkü toprak ve tarım düzeni değişmedikçe, tarımdan sanayie nasıl kaynak aktarılabilir; tarım, sanayi için itici gücü haline nasıl getirilebilir?..

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın geçen yıl bastırılan ve İkinci Beş Yıllık Plân'a temel olması gereken araştırmalarından birinde açıklandığına göre, bugünkü toprak düzeninde birçok işletmeler, –rapordan aynen alıyorum– "pazar için üretimi ve tarımsal üretimi geliştirmek için sermaye terakümü sağlama değil, kendi kendilerine bile yetmez hale gelmektedirler."

Rapor şöyle devam ediyor:

"Tarım sektöründeki üretimin çok düşük oluşu yüzünden, tarımsal işletmelerde sermaye birikimi gerçekleştirilememekte, tarımsal gelir, tarımsal üretimin artırılmasında dahi değerlendirilememektedir."

Devletin en yeni resmi raporları, bugünkü düzende, tarım sektörümüzün, kendi kendine bile yetmediğini belirtirken, bir yandan tarımın daha hızlı gelişmesi bir yandan da tarımdan sanayie kaynak aktarılması nasıl mümkün olacaktır?..

Bunun iki yolu vardır:

Birincisi; bol kazançlı çiftçilerden daha çok vergi almak...

İkincisi; dar gelirli çiftçiyi, yoksul köylüyü daha da yoksullaştırmak ve onu daha yoksullaştırarak elde edilecek tasarrufu sanayi kesimine aktarmak...

Çok Kazanan Çiftçiden Vergi

ap Hükümeti, bu yollardan birincisini düşünmemektedir. Tarımsal Gelir Vergisi'nde ancak ufak tefek bazı düzeltmelerle yetinme kararındadır. Bugün,

yılda milyonlar kazanan birçok büyük çiftçiler, bir fabrika işçisi kadar vergi ödemedikleri halde, Adalet Partisi iktidarı, o çiftçilerden elde edilebilecek vergi gelirini artırmak için hiçbir ciddi tedbire başvurmayı kabul etmemektedir. Geçen yıl bütçe görüşmeleri sırasında Sayın Başbakan bunu açıkça ifade etmiştir.

Köylünün Yoksullaştırılması

O halde, bugünkü çelimsiz, kendi kendine bile yetersiz tarım sektörümüzden, sanayi sektörüne kaynak aktarmak, tarım sektörünü, öylelikle sınaileşmenin itici gücü haline getirmek için ortada, ancak ikinci yol kalıyor: Yani yoksul köylüyü daha da yoksullaştırma yolu...

Adalet Partisi de zaten iktidara geldiğinden beri, açıkça bu yolu tutmuş bulunmaktadır.

Belki bir-iki ürün istisna edilecek olursa, belli başlı bütün tarımsal ürünlerde maliyetler yükselmiş, ama köylünün, üreticinin geliri azalmıştır. Üstelik artan hayat pahalılığı yüzünden, dolaylı vergilere yapılan büyük zamlar yüzünden, köylünün geçim masrafı da önemli ölçüde yükselmiştir.

Birkaç örnek vermek isterim:

Tütün yetiştirici köylü, üç yıldır tütününe, bundan üç-dört yıl önce aldığı kadar ancak yarısı kadar para alabilmektedir. Oysa o tütünden yapılmış sigaraya daha çok para ödemektedir. Tütünün maliyeti büyük ölçüde yükselmiştir. Köylünün geçim masrafı artmıştır.

Hayvan yetiştiren köylülerden çoğu, hayvanlarının yününü, ya üç-dört yıl öncekinden daha düşük fiyata ya da aynı fiyata satmaktadırlar. Oysa o yünden dokunmuş kumaşları, üç-dört yıl öncekinden daha pahalıya almaktadırlar. Üstelik hem hayvanların bakım masrafı, hem de kendilerinin geçim masrafı önemli ölçüde artmıştır.

Pancar yetiştirici köylü, pancarına, üç-dört yıl önce ne para alıyorsa şimdi de aynı parayı almaktadır. Ama pancardan yapılan şekerin kilosu 50 kuruş yükselmiştir. Üstelik köylü, pancarına devletçe aynı para ödendiği halde, gerçekte, üç-dört yıl öncekine nazaran çok düşük gelir elde edebilmektedir. Çünkü pancar yetiştirici köylüye ödenen avans azaltıldığı gibi kendisinden satın alınan pancarların bedeli de üç yıldır, büyük gecikmelerle ödenmektedir. Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin son genel kurul raporunda açıklandığına göre, pancar yetiştiricilerinden geçen mevsim satın alınan pancarlar için yılbaşına kadar ancak 250 milyon lira ödeme yapılmıştır, oysa daha 460 milyon lira ödenmesi

lâzımdır. Yani devlet, pancar yetiştirici köylüye, aylardır, 460 milyon lira borçludur. Köylü devlete borçlandığında, faiz öder. Fakat devlet köylüye borçlandığında faiz de ödememektedir. Böylece, avansı azalan veya pancar bedelinin büyük kısmını aylarca alamayan pancar yetiştirici köylü, ya bankaya ya da daha büyük ölçüde tefeciye borçlanma zorunda kalmakta ve pancardan elde ettiği gelirin bir kısmını, bankaya veya tefeciye vermektedir.

Köylülerimizin büyük kısmı buğday yetiştirir. Buğday yetiştiren köylünün gelirinde de üç yıldır önemli azalışlar olmuştur. Bu durumda, buğday üreticisinin emeğini değerlendirici tedbirler almak, kaçınılmaz duruma gelmiştir.

Nitekim gene Türkiye Ziraat Odaları Birliği raporunda açıklandığına göre, "Akaryakıt, şeker ve tekel maddelerine yapılan bazı zamlar, yedek parça, gıda ve yiyecek maddelerine de intikal etmiş olduğundan, buğday üreticimizin satın alma gücü azalmış bulunmaktadır."

Demek ki buğday üretici köylümüz, çiftçimiz de üç yıldır büyük ölçüde yoksullaşmıştır.

Denebilir ki tarımda kullanılan bazı girdilerin, yani maliyeti teşkil eden bazı unsurların, fiyatı düşürülmüş veya düşük tutulmuştur. Örnek olarak da bir kısım suni gübrelerin fiyatlarındaki küçük indirimler gösterilebilir. Fakat fiyatları düşen girdiler, fiyatları yükselenlerin yanında pek az ve pek önemsiz olduğu gibi bu fiyat indirimlerinden de birçok durumlarda, köylü değil, çiftçi değil, gene aracılar, tefeciler yararlanmaktadır. İşte buna, Türkiye Ziraat Odaları Birliği raporundan bir örnek... Son genel kurula sunulan raporda şu satırlar yer alıyor:

"Gübre, çiftçiye, birkaç el değiştirdikten sonra intikal etmekte ve tespit edilen fiyatın yüzde 30-40 fazlasıyla çiftçiye mal olmaktadır... Ziraî Donatım Kurumu gübresi bir kapital kaynağıdır. Şöyle ki tüccar tarafından verilen teminat mektupları, bu işin ticaretini yapan tefeci şahıslar tarafından satın alınarak Ziraî Donatım Kurumu'ndan satıcı adına gübre alınmakta ve bu gübreler yüksek fiyatla vadeli olarak çiftçiye satılmaktadır. Böylelikle, tüccarın banka teminat mektubu nakit paraya çevrilmekte, bu arada birkaç şahsın açıktan elde ettikleri kazanç gübrenin satış fiyatlarına eklenmektedir."

Görülüyor ki yurdumuzun tarım düzeni değişmedikçe, devlet yardımıyla, devlet desteklemesiyle düşürülen veya düşük tutulan bazı girdi fiyatları bile köylüye bir şey kazandırmamakta; fakat köylünün, halkın ve devletin sırtından geçinen tefecilerin, aracılardan kazancını arttırmaya yaramaktadır.

Hükümetin Verdiği Yanlış Bilgiler

ap iktidarı zamanında köylünün gitgide yoksullaştığına, ürün fiyatlarından çoğunun düştüğüne veya maliyetin yükselmesine rağmen sabit kaldığına dair iddialarımızı çürütmek için iktidar sözcüleri meclis kürsüsünde bazı yanlış bilgiler verdiler.

"Üzüm 180 kuruştı, 280'e çıktı", dediler... Ne zaman 180 idi, ne zaman 280'e çıktı, bunu söylemediler. Gerçekte 1963-64'te kuru üzüm için Tariş baremi 245 kuruştı... 1964-65'te 235 kuruştı. 1965'ten 1968'e kadar ise müdahale baremi 227 kuruş olarak kaldı.

Ege'de incir 80 kuruştı, bugün 130 kuruş dediler... Oysa 1963-65 arasında incir 135 kuruştı.

Kiminin fiyatı yerinde sayan, kiminin fiyatı gerileyen, pek azının fiyatı da birkaç kuruş artan bütün bu gibi ürünlerin maliyetlerinde ise son üç yılda büyük yükselişler olmuştur.

En geniş köylü topluluğunu ilgilendiren buğday fiyatlarına gelince, bu konuda gerek Sayın Başbakan'ın senatoda konuşması ile gerek mecliste Sayın Bakanların konuşmaları ile yanlış bilgi verilmiştir. Millet aldatılmak istenmiştir.

Senato ve mecliste hükümet adına yapılan konuşmalarda, ap iktidarının ekmeklik buğday fiyatına kiloda 10 kuruş zam yaptığı ileri sürüldü. Oysa buğdaya son zam 1965 Haziranı'nda, Ürgüplü Hükümeti zamanında, Adalet Partisi'nin hiçbir vakit kendi hükümeti saymadığı Ürgüplü Hükümeti zamanında yapılmıştır. O zaman da 10 kuruşluk değil 5 kuruşluk zam yapılmıştı.

chp iktidarı ise 1962 Haziranı'nda ekmeklik buğday fiyatına 19 kuruşluk bir zam yapmıştı. Hem de buğday fiyatlarını bu kadar yükseltirken, enflasyonu önlemiş, genel fiyat istikrarını sağlamıştı. Oysa 1965'te buğday fiyatına 5 kuruş zam yapıldığından beri fiyatlar ve maliyetler büyük ölçüde yükselmiştir.

Şimdi sosyal adalet yönünde öncelikle alınması gereken bir tedbir, Türk halkının büyük çoğunluğunu teşkil eden buğday yetiştirici köylüleri bir ölçüde sıkıntıdan kurtarmak üzere, buğday fiyatlarına zam yapmak veya en azından girdilerin fiyatlarını düşürmektir. Aksi halde buğday yetiştirici köylünün durumu günden güne bozulmaya devam edecektir.

Mart 1968'de Uluslararası Buğday Anlaşması değiştirilmiş ve dünya piyasalarında buğday fiyatları yükseltilmiştir. Bu durum, Türk köylüsünün

buğdayına değer fiyatının verilmesi için yeni ve güçlü bir gerekçe daha kazandırmaktadır.

Bitmeyen Çile

Sayın Başbakan, senatoda yaptığı bütçe konuşmasında, "Herhalde hiç kimse iki yıllık iktidarın... Türk halkını fukara bıraktığını, Türk halkını çilenin içine soktuğunu... söyleyemez" dedi.

Oysa işte bu hesaplar, bu gerçekler gösteriyor ki bugün Türk köylüsünün çoğunluğu, iki yıl, üç yıl öncekinden daha fakirdir, daha çok çilelidir.

Yalnız köylü mü?.. Memurlar da eskisinden daha fakir, daha çilelidir. Toplu sözleşme yapma imkânını bulan işçilerden bile birçoğu, ücretlerindeki artışlar fiyat artışlarına yetişemediği için bugün üç-dört yıl öncekinden daha fakirdir, daha çok çilelidir.

Cıvız Çiftçiyle Sanayi Güçlenemez

Acaba, yoksul köylü daha yoksullaştırılarak onun cebinden alınan parayla sınaileşmemiz hızlanabilir mi? Gitgide cıvızlaştırılan çiftçimizin itici gücüyle, sürünen bir tarım sektörüyle, sanayi, sürükleyici sektör durumuna getirilebilir mi?.. Bu da mümkün değildir.

Yoksul köylü yoksullaştırılarak ondan alınan fazla paranın büyük kısmı, sanayicinin cebine değil, aracının cebine, tefecinin cebine, ithalâtçının cebine ve örtülü ithalât yapan, ithalâtçılıktan çok daha büyük bir kazanç yolu, bir vurgun yolu tutturmuş olan, montajcının cebine aktarılmaktadır.

Bugünkü düzende tefecilik, aracılık, montajcılık gibi işler kişisel açıdan o kadar kârlı kazanç yollarıdır ki bu yollardan kazanılan paralar gene o yollara dökülerek çığ gibi büyümekte, bir kısmı lüks harcamalarla tüketilmekte, bir kısmı arsa spekülasyonunda kullanılmakta veya lüks yapılara yatırılmakta, bir kısmı da yurt dışına kaçırılmaktadır.

Özetleyecek olursak:

Sanayii sürükleyici sektör haline getireceğini ve bunun çarelerinden biri olarak da tarımdan sanayie kaynak aktarılmasını sağlayacağını söyleyen Adalet Partisi iktidarı, bunu gerçekleştirmek üzere, büyük çiftçilerden alınan vergiyi arttırma yoluna gitmesi gerektiği halde bunu yapmamakta, hatta düşünmemekte; çok yönlü bir toprak reformu yaparak köylünün, çiftçinin üretimini ve gelirini arttırabileceği halde, bunu kesinlikle reddetmekte; ancak sosyal yönden, insani

yönden en zararlı yolu anlaşılmaz bir inatla izleyerek zaten yoksul köylüyü büsbütün yoksullaştırmaktadır.

Sanayii Güçlendirmenin İki Yolu

Sosyal kaygılar, sosyal adalet ilkeleri tamamıyla bir yana bırakılsa ve Adalet Partisi'nin bazen açık bazen kapalı ifade ettiği gibi "biz önce ekonomimizi geliştireceğiz, sonra sosyal adalet getireceğiz" dense bile, az gelişmiş veya gelişme halindeki bir ülkede sınıileşmeyi hızlandırmak, yerli sanayii genişletip güçlendirmek için iki yol düşünülebilir:

1. Sanayie ucuz ham madde sağlayabilmek üzere köylüyü sömürmek...
2. Köylüyü daha çok kazandırıp onu müşteri olarak güçlendirmek...

Köylüyü Sömürmenin Yararsızlığı

Köylünün sömürülmesi pahasına sanayiinin ham maddelerinde sağlanacak ucuzlamanın sanayiciye faydası olmadığını, bugünkü düzende bunun, ancak köylüyü, bütün dar gelirli halkı ve devleti olduğu kadar gerçek sanayicileri de sömüren aracı, tefeci, montajcı zümrelerine yaradığını yukarıda izah ettim. Kaldı ki bir an için sanayici eline ham maddenin bir miktar daha ucuzlatılarak geçirildiğini tasavvur edelim, gene de yerli Türk sanayii, daha uzun bir süre, dünya pazarlarındaki rekabet şartlarına ayak uyduramaz... Dış pazarlara dayanarak gelişme şansına sahip bir ihracat endüstrisi haline gelemez. Nitekim ihracat şansı en çok görünen dokuma endüstrimiz bile bütün çabalara, bütün özendirici tedbirlere, vergi indirimlerine rağmen, ihracat yoluyla Türkiye'ye pek az döviz sağlayabilmektedir.

Daha uzun bir süre, yerli sanayiimizin dış ödeme dengemize yardımı, ihracat sanayii yoluyla değil, daha çok ikame sanayii yoluyla mümkün olabilecektir. İleride ihracata yönelecek sanayilerin bile önce iç pazara hitap eden ikame sanayiileri olarak kurulmaları ve bir süre sonra sağlam ve geniş bir iç pazara dayanarak maliyetlerini düşürüp ihracata geçmeleri gerekecektir.

Öyleyse, yerli sanayiimiz, gelişebilmek, güçlenebilmek için şimdilik dış pazarlara dayanamayacağına göre, iç pazara dayanmak, iç pazarını genişletip geliştirerek oradan güç kazanmak zorundadır.

Bu da geniş halk topluluklarının satın alma güçlerinin artmasına bağlıdır.

Sanayiinin Güçlenmesi Köylünün Güçlenmesine Bağlıdır

Bir başka deyişle, yerli sanayiimizi genişletip güçlendirebilmek için köylüyü sömürmek değil, köylüyü daha çok kazandırıp onu müşteri olarak güçlendirmek, onun tüketim gücünü, harcama gücünü arttırmak gerekir. Yani, bugün Adalet Partisi'nin izlediği yolun tam tersi yolu tutmak, köylüyü yoksullaştıracak yerde, köylüyü zenginleştirmek gerekir.

Bunun delilini dokuma endüstrimizde görürüz. Bu endüstri, ekonomik durumun duyarlı bir barometresi niteliğindedir. İyi bir üretim yılı olduğunda veya devletin yüksek fiyatla ve ileri bir sosyal anlayışla destekleme alımları yaptığı yıllarda, dokuma endüstrimizin satışı artar, kazancı artar, yüzü güler. Ama üretim düşük olur veya devlet iyi destekleme yapmaz da o yüzden köylünün eline az para geçerse, dokuma endüstrisinde derhal bunalım başlar... Satışlar düşer, stoklar yığılır, tezgâhlar yavaşlar.

Bundan çıkarılacak bir ders vardır: Biz, köylülerimizin –tabii, yalnız köylülerimizin de değil, aynı zamanda işçilerimizin, memurlarımızın– tüketim gücünü, harcama gücünü kıyarak onları yoksul bırakarak veya yoksullaştırarak sanayiimizi ve genellikle iş hayatımızı geliştiremeyiz.

Sanayiimiz İç Pazarda Büyüyecektir

Yerli sanayiimiz, kendi iç pazarımızın beşiğinde, kucağında büyüyecek, ancak ondan sonra belirli bir büyüme noktasına ve güce eriştikten sonra dış pazarlarda rekabet için gerekli sıçramayı yapabilecek, dünyaya açılacak ve büyük çapta ihracata geçerek Türkiye'nin dış ödemeler dengesini düzeltmeyi sağlayabilecektir.

Bu gerçeği görebilen sanayiciler vardır, fakat ne yazık ki sayıları çok azdır.

Sanayiciler ve Düzen Değişikliği

Bu gerçeği görebilen büyük sanayicilerimizden birinden şu sözleri dinledim:

"Toprak reformu, biz sanayicilerin lehinedir... Bunu teşvik etmemiz gerekir. Çünkü biz, şimdi, yaptığımız fabrikanın mallarını küçük bir pazara satabiliyoruz. Toprak reformu yapılırsa, köylünün satın alma gücü artacak ve bizim pazarımız çok daha genişleyecektir. Biz de ancak o zaman, büyük bir sanayi kurmak ve maliyetimizi düşürmek imkânını bulabileceğiz..."

Birçok sanayiciler, bu gerçeği göremedikleri için toprak reformuna sahip çıkmamaktadırlar. Toprak reformunda sanayicilerin yararı, işçilerinkinden daha açık seçik görüldüğü halde, işçiler, sendikacılar, toprak reformunun önemini

kavramakta, fakat sanayicilerimizin çoğu henüz kavrayamamaktadırlar.

Aralarında, düzen değişikliğinin önemini kavrayanlar da maalesef henüz çok azdır.

Kendilerinin o kadar yatırım yaparak risk ve yükümler göze alarak sanayi kurup ürettikleri malları satarken aracılık yapanların veya o mallar üzerinde tefecilik yapanların, sanayicilerden çok daha fazla ve kolay kredi alabilmelerine, çok daha kolay ve bol kazanç sağlayabilmelerine karşı henüz isyan hissi duymamaktadırlar. Odalar Birliği içinde, büyük araçların kendilerini ezmelerine karşı bile yeterince seslerini yükseltememektedirler.

Böyle yapacak yerde, onlardan da bazıları,

"Mademki Türkiye'de bir vurgun ve sömürü düzeni var, biz de o düzenden, araçlar, tefeciler kadar, ithalâtçılar veya bir kısım ihracatçılar kadar, montajcılar kadar istifade etmenin yolunu bulalım" diye düşünmekte, böyle düşündüklerini, ileri sürdükleri isteklerle belli etmektedirler.

Dördüncü Sanayi Kongresi, bu durumu göstermek bakımından, yürekler acısı idi. Evvelce, bu vurgun düzeni içinde, devletten "faizsiz kredi, bedelsiz arsa" isteyerek ortaya atılmış olan bazı sanayi temsilcileri, o kongrede daha aşırı talepler ileri sürdüler.

Sömürü düzeninin çarklarından akan kolay ve bol kârın, kendilerine de daha geniş ölçüde akması için devleti ikna edebilirler. Besleme özel teşebbüs olarak kapıkulu özel teşebbüs olarak devlet ve halk sırtından, belki bir ölçüde istedikleri kârı elde edebilirler.

Ama taşıma suyla bu çark ne kadar döner?..

Daha doğrusu, bu değirmenin suyu nereden gelecektir?..

Kendi devletini ve kendi halkını sömürerek bir özel teşebbüs, bir yerli sanayi ne kadar gelişebilir?

Kendi Kendini Sömürme

Bir memleket ekonomisinin, başka devletleri ve başka milletleri sömürerek gelişmesi bir ölçüde mümkün olabilir. Ama ekonominin, kendi devletini ve kendi halkını sömürerek gerçek bir gelişme sürecine girmesi imkânsızdır. Bir ekonomi, kendi devletini ve milletini sömürerek semiremez. Hem devletinin ve milletinin gücünü tüketir hem de kendi gücü tükenir ve giderek bir sömürge

ekonomisi haline gelir.

Sanayiciler, işadamları, halk kalkınmadıkça, köylünün satın alma gücü yükselmedikçe, kendi kazançlarına ve gelişmelerine süreklilik kazandıramayacaklarını görmeli ve halkı soyanlarla, sömürenlerle işbirliği yapmayı düşünecek yerde, onu soyulup sömürülmekten kurtarıcı, öylelikle yerli sanayi için daha güçlü bir müşteri haline getirici bir düzen değişikliğini, ortanın solunda bulunanlarla birlikte istemelidirler.

Ortanın solunda Cumhuriyet Halk Partisi, özel teşebbüsün aleyhinde değildir. Bizim bir kısım özel teşebbüsümüz, kendi kendisinin aleyhindedir, kendi kuyusunu kazmaktadır, kendi bindiği dalı kesmektedir.

Tasarrufla Tüketimin Uzlaştırılması

Bir yandan yatırım hacmini arttırabilmek ve sınaileşmeyi hızlandırabilmek için tasarrufları yükseltmek; öbür yandan da yerli sanayii ve genellikle üretimi desteklemek için halkın tüketim gücünü arttırmak... Bunun ikisini bir arada, dengeli olarak yürütmek mümkündür. Yatırımların plânlanması gibi tasarruf ve tüketim de bu dengeyi sağlayacak şekilde plânlanabilir.

Bu amaçla, örneğin şunlar yapılmalıdır:

1. Memleket kalkınması için yararsız ve verimsiz alanlarda tasarrufların kullanılması cazip olmaktan çıkarılmalıdır. Öylece bu alanlarda çekilecek tasarrufların da verimli yatırımlara yönelmesi teşvik edilmelidir.

2. Lüks yatırım ve harcamaları güçleştirici tedbirlere ağırlık verilmeli; etkinlik kazandırılmalıdır.

3. İç ve dış pazarlar için aracılık aşamaları asgariye indirilerek tüketim harcamalarının daha geniş oranda sanayiciye ve üreticiye intikali sağlanmalıdır.

4. İhraç edilebilir ürünlerin ve mamullerin, içerde tüketimini kısıcı tedbirler alınmalıdır.

5. Sosyal güvenlik genişletilerek bu şekilde arttırılacak kurumsal tasarruflar verimli yatırımlara yöneltilmelidir.

6. Dar ve orta gelirli veya ücretli halk, gelir artışlarından sağlayacağı tasarrufla, plânın öncelik verdiği alanlarda toplu yatırımlara yöneltilmelidir.

Ekmeğine Göz Dikilen Halk

Bu tedbirlere ve benzerlerine başvurarak özellikle sosyal güvenliği yaygınlaştırarak tasarrufla harcamayı, tüketimle yatırımı, ekonomik gelişmeyle sosyal adaleti bağdaştırma yoluna gidecek yerde, bugünkü iktidar ve bugünkü iktidarın dayandığı iş çevreleri, yoksul halkın biraz daha kemerlerini sıkmaya kalkışmakta, onları biraz daha yoksullaştırmaya uğraşmakta, hatta onların ekmeğine göz dikmektedirler.

Bu ekmeğine göz dikme sözünde hiç de mübalâğa olmadığının bir yeni delilini göstermek isterim.

Adalet Partisi'nin, üzerine toz kondurmadığı, hakkında söz söyletmediği bir büyük toprak ağası vardır... Bilinçli bir toprak ağası... Yani kendi sınıfının bilincine varmış bir toprak ağası.. Bu zat, toprak reformunun baş düşmanıdır ve sözüm ona köylünün, çiftçinin haklarını koruyacak en büyük kuruluşun, Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin Genel Başkanı'dır... Birliğin son genel kurul toplantısında, 9 Şubat 1968 günü, bu zat, Türkiye'de her vatandaşın yılda ortalama 250 kilo ekmeği yemesine itiraz ederek bakınız ne demiştir:

"Bu bir lükstür, israftır. Halbuki öteki ülkelerde bu miktar çok düşüktür. Ekmekten yapacağımız tasarrufla memleketimize önemli sayılabilecek döviz getirebiliriz..."

Demek ki bugünkü iktidarın tarım alanında başlıca sözcülerinden, bugünkü iktidarın tarım politikasının başlıca temsilci ve savunucularından biri olan bu zata göre, yatırım için gerekli tasarruf, döviz gelirimizi arttırmak için gerekli kaynak, ancak fakir halkın ekmeğinden kısılarak sağlanabilecektir.

Buğday fiyatları 1965'ten beri sabit kaldığı halde, –Ziraat Odaları Birliği'nce bile belirtildiği gibi– buğday yetiştiren köylünün geçim masrafının ve üretim maliyetinin büyük ölçüde yükselişi; hemen hemen bütün tarımsal ürünlerden köylünün geliri azalırken, ekim ve geçim masraflarının artışı göz önüne alınacak olursa, Birlik Genel Başkanı'nın tavsiyesine bugünkü iktidarca zaten uyulmakta olduğu kendiliğinden ortaya çıkar...

Fakirin Lüksü Ekmek

Türkiye'de fakirin lüksü ekmektir...

Zenginlerin lüksünden, asıl döviz kaybına sebep olan lükslerinden en küçük ölçüde bir kısıntı yapılmaya kalkışıldığı vakit, Türkiye'de servet düşmanlığından, komünizme yol açıldığından söz edilir... Ama fakirin lüksü olan ekmeğe kolaylıkla el uzatılır.

Bugün Türkiye'de varlıklı veya orta halli insanların sofralarındaki eti veren hayvanları dağda bayırda olatıp yetiştiren köylüler bile, evlerine yılda iki defa et sokamazlar. Onun için çaresizlikten, onların bile baş yiyeceği ekmektir.

Yazın 15 lira edecek emeğini, çaresiz kalıp kış ortasından, 5 liraya satan ırgat, daha başka, daha güzel şeyler yemeği düşünemediği için değil, hele hele lükse düşkün olduğu için hiç değil, başka yiyeceğe parası yetmediği için günde 1 kilo ekme yemek zorundadır.

Tütün işçisine, pamuk işçisine, hele devlet 10 lira asgari ücret tespit ettiği halde, 3-5 liradan fazlasını alamayan zeytin işçisine, zeytin ekmekten başka, soğan ekmekten başka şeyler de yiyecekler, on binlerce dönüm toprak sahibi bir Ziraat Odaları Birliği Genel Başkanı'nın yiyebildiği yemekleri yiyecekler imkânını, gücünü verdiğiniz gün, onun ekme tüketimi kendiliğinden azalır.

Bugünkü düzende, Türkiye'de, yoksul halk çoğunluğu için ekme yemek lüks değildir, ekme yememek lüktür... Çünkü ekmeği kısılan vatandaşın, aynı besini elde edebilmek için yiyeceği yiyeceklerden çoğu ateş pahasıdır. Aracılık yüzünden, tefecilik yüzünden, gelir dağılımı dengesizliği yüzünden, kısacası, bu bozuk düzen yüzünden ateş pahasıdır.

Pasta mı Yesin?

Ekme yemesin de ne yesin fakir Türk vatandaşı: Pasta mı yesin, pırzola mı yesin?..

Yoksul Türk halkı için, "Bu kadar ekme yemeyiversinler" diyebilen bir Ziraat Odaları Birliği Başkanı, çağımızın sosyal ve ekonomik görüşünden, geçmiş zamanın ekme bulamayan uyruklarına pasta yemelerini salık veren kraliçesi kadar uzaktır. Çağımızdan da halkımızdan da en az o kadar uzaktır... Ama ne çare ki bu düzenin seçim mekanizması, henüz, köylüyü, köylünün dertlerinden, sorunlarından bu kadar uzak kimselere, köylüyü sömürme zihniyetinin böylesine şampiyonu olan kimselere temsil ettirmektedir.

Bu Çember Kırılacaktır

Ama bu çemberin kırılması yakındır. Çünkü Türk köylüsü, girdiğimiz özgürlük ortamı içinde gerçekler deşilip açıldıkça, kendi kurtuluş yolunu da her gün biraz daha iyi görmektedir.

Halk Sektörü

Harcamayla tasarrufu, tüketimle yatırımı, ekonomik gelişmeyle sosyal adaleti

uzlaştırıp bağdaştırıcı tedbirlerden biri olarak da dar ve orta gelirli veya ücretli halkın, gelir artışlarından sağlayacakları tasarrufla, toplu yatırımlara yöneltmeleri gerektiğini savunmuştum.

Halk bunu bir ölçüde kendiliğinden yapmaya başlamıştır.

Yurt dışındaki işçilerimiz, tasarruflarıyla Türkiye'de sınai yatırımlara girişmektedirler.

Ordu Yardımlaşma Kurumu, ordu mensuplarının tasarruflarını büyük sınai yatırımlarda değerlendirmektedir.

türk-iş'in Girişimi

Yıllardır ileri sürdüğümüz bir dilek de gerçekleşme yoluna girmiş ve Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, yeni Sendikalar Kanunu'nun verdiği imkândan yararlanarak işçi tasarruflarıyla kooperatifler kurmak ve yatırımlar yapmak üzere teşebbüse geçmiştir. Bu amaçla bir kanun teklifi hazırlamıştır.

Gördüğüm ilk şekliyle, bu kanun teklifinde büyük aksaklıklar olduğunu, söylemeye mecburum. Bilinmez hangi düşünceyle, kanun teklifini hazırlayanlar, kendilerini baltalamak isteyebilecek, kendilerine rakip olacak durumdaki çevrelerin temsilcilerine de bu yatırımlarda söz hakkı tanımayı öngörmektedirler.

Bu, hayırlı bir girişimin daha başından kösteklenmesi veya daha kötüsü, bozuk düzenin çarkları arasına kaptırılması demek olur.

Dilerim ki türk-iş, kendi hazırlattığı kanun teklifini, mecliste görüşülmeye başlamadan değiştirerek bu gibi kusurlardan kurtarsın... Yoksa İş Kanunu'nu birçok noktalarından tanınmaz hale sokan bir iktidarın elinde, bu kusurların düzeltilebileceğini sanmıyorum.

Kaygım odur ki türk-iş, bazı çevrelerden gelen ve iktidarı da etkileyen engelleme çabalarından kurtulmak umuduyla bu tavizi vermiştir... Oysa bu tavizi verirken, kendisini baltalamak isteyenlerin ağına düşmüş olmaktadır.

Köylüler de Yatırıma Yönelebilir

Toprak reformu yapıldığı, toprak reformu ile bağlantılı olarak ve devletin önderlik ve yardımıyla köylülerimiz arasında çok yönlü kooperatifçilik geliştiği takdirde, köylülerin de özellikle kendi üretim faaliyetlerini ilgilendiren alanlarda, sınai yatırımlar yapmaları mümkündür.

Tarımdan sanayie kaynak aktarmanın en âdil bir yolu, bir kısım sınaı yatırımları, tarımda kaynak yaratanlara yaptırmaktır.

Örneğin, montajcılığın ötesinde gerçek bir traktör sanayiini, tarım makineleri sanayiini, köylülerin kooperatifleri kurabilir.

Tarım ürünlerini işleme sanayii, gene bu kooperatifler yoluyla kurulabilir.

Birçok Batı ülkelerinde, köylünün kalkınması da tarımla ilgili sanayiın gelişmesi de geniş ölçüde bu yoldan sağlanmıştır.

Örneğin, Hollanda'da köylünün süper fosfat ihtiyacının yüzde 35'i, köylülerin, çiftçilerin tarım kooperatifleri birliğince kurulan fabrikalarda yapılmaktadır. Gübre ve hayvan yeminin yüzde 70'inin alımı ve dağıtımı da gene kooperatifler birliği tarafından yapılmaktadır. Hem de, Batı Avrupa ülkeleri arasında bile en ucuz maliyetlerle yapılabilmektedir.

Gene Hollanda'da sütün yüzde 75'i, Almanya'da sütün yüzde 82'si, tereyağının yüzde 74'ü, peynirin yüzde 65'i bu gibi üretici köylü kooperatiflerinin imalathanelerinde, fabrikalarında işlenmekte veya imal edilmektedir.

Fransa'da şarabın yüzde 30'unu, zeytinyağının yüzde 30'unu gene köylü, çiftçi kooperatifleri yapmaktadır.

Demek ki o ülkelerin köylüleri, çiftçileri, kendi gelirleri kısılıp başkalarına aktarılarak değil, kendi gelir fazlalarını kendileri arttırıp değerlendirerek yatırım hacminin büyümesine, ülkelerinin sınaileşmesine, ekonomilerinin gelişmesine hizmet etmektedirler.

Özel Girişimin Yaygınlaşması

Bu gibi dar ve orta gelirli veya ücretli halk topluluklarının toplu yatırımlara girişmeleriyle, özel sektör ortadan kalkmayacak, küçülmeyecek, tersine asıl o zaman büyüme imkânına kavuşacaktır.

chp, ne özel mülkiyet ne de özel girişim düşmanıdır. Tersine, chp nasıl toprak reformu ile özel toprak mülkiyetinin yaygınlaştırılmasını istiyorsa, ekonomimizde geniş bir halk sektörü yaratılarak özel girişimin de yaygınlaştırılmasını, mümkün olduğu kadar geniş halk topluluklarının sermayeci ve girişimci duruma getirilmesini istemektedir.

Halkın Üstünde Güç Olmayacak

Bugün Türkiye'deki siyaset alanında, bir yanda chp'nin daha solunda, devletin ekonomik gücünü fazlasıyla arttırmak isteyenler vardır. Onlar amaçlarına erişirlerse, devlet o kadar güç kazanacaktır ki halkın kendi kendini yönetmesi demek olan demokrasi, muhtemelen işleyemez olacaktır.

chp'nin sağında, bireylerin, bazı küçük zümrelerin ekonomik gücünü arttırmak, halk ve devlet sırtından arttırmak isteyenler, daha doğrusu, arttırmakta olanlar vardır. Bireylerin veya küçük zümrelerin ekonomik gücü bir ölçünün üstünde artınca da o bireyler veya zümreler o kadar güç kazanmış olacaktır ki demokrasimiz gene işleyemeyecektir. Nitekim şimdiki aksak işleyişinin başlıca nedeni de budur.

Ama ekonomimizde halk sektörü genişleyip de ulusal ekonomiye halkın kendisi hâkim olunca, bu ülkede, halkın üstünde bir siyasal güç de olamayacaktır.

chp'nin solundakiler, bütün halk devlet için çalışsın isterler. Bu yolun, devleti gerçek bir halk devleti haline getiremediği, halkı kölelikten kurtaramadığı, dünyanın birçok yerlerindeki deneylerden görülmektedir.

chp'nin sağındakiler, halk da devlet de bir avuç mutlu azınlık için büyük işadamları ve büyük toprak sahipleri için çalışsın isterler. Bu yolun da ne demokrasiye gerçeklik kazandırabileceği, ne de hatta ekonomik gelişmemizi yeterince hızlandırabileceği, kendi ülkemizdeki durumdan görülmektedir.

Ortanın solunda Cumhuriyet Halk Partisi'nin, kurulmasını istediği düzende ise devlet de olacaktır, özel girişim ve özel mülkiyet de olacaktır. Ama bunların hepsi halkın hâkimiyetinde ve halkın hizmetinde bulunacaktır.

Halkın üstünde hiçbir güç olmayacaktır.

Bozuk Düzende Yabancı Sermaye ve Kalkınmamız

Kalkınmamız için umut bağlanan bir tasarruf kaynağı da yabancı sermaye yatırımlarıdır.

Fakat 1954'te çıkarılan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nun teşvik edici hükümlerine rağmen, Türkiye'de yatırım yapacak yabancılara, Amerikalılar tarafından kullanılan deyimle çok "tatlı kârlar" sağlanmasına rağmen, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye son derecede azdır ve büyük bir artış eğilimi de göstermemektedir.

Kaldı ki Türkiye'ye gelen yabancı sermayenin de genellikle Türkiye'ye bir hayrı dokunmamaktadır. Hatta hayırdan çok zararı dokunduğunu düşünmek için ciddi nedenler vardır.

Getirdiği Sermayeden Daha Çok Kredi Alıyor

Örneğin, 38 yabancı sermaye ortaklığı üzerinde yapılan bir araştırma sonuçlarına göre, bu 38 firmanın Türkiye'ye getirdiği sermaye toplamı, 379.262.414 liradır. Fakat Türkiye'de kendi iç kaynaklarımızdan aldığı kredi 440.870.000 liradır. Yani getirdiği sermayeden yüzde 116 fazlasını, Türkiye'den kredi olarak sağlamıştır.

Aşırı Kâr

Yüzde 70'i yabancı olmak üzere, 1951'de 1.400.000 liralık sermaye ile kurulan bir ilâç firması da 1955 yılında 2.731.000 lira kâr etmiştir. Yıllık kârı, 1956'da 6 milyonu, 1959'da ise 7 milyon lirayı aşmıştır.

Bu yabancı sermaye ortaklıklarından, kısa zamanda kendi yağ piyasamızı kontrolü altına almış olan bir firma da yüzde 80'i yabancı sermaye olarak 1952 yılında 5 milyon lira sermaye ile kurulmuş ve yalnız 1954'te 7.744.000 lira kâr sağlamıştır. Firmanın yıllık kârı gitgide artmış ve 1962'de 20.997.000 liraya kadar varmıştır. 1954'le 1962 arasında kâr toplamı 117.295.000 liradır.

Yabancı Sermaye Uğruna Ürün Fiyatının Düşürülmesi

ap iktidarı zamanında, köylü ürünlerinden birçoğunun fiyatlarının düşürüldüğünü, köylünün büsbütün yoksullaştırıldığını iddia etmem üzerine, bir

Bakan, ap Hükümeti'nin bazı ürünlere taban fiyatlar koyarak değerlerini yükselttiğini ileri sürdü. Örnek olarak da eskiden Trakya'da ayçiçeğinin (gündoğdunun), 80 kuruşa satıldığını, ap Hükümeti'nin 180 kuruş taban fiyat koyarak bu fiyatı yükselttiğini söyledi.

Oysa gerçek bunun tam tersi idi.

Hükümet ay çiçeği için taban fiyat değil, TAVAN fiyat tespit etmişti. Trakya'da yer yer kooperatifleşip aracından kısmen kurtulan köylünün, bir ara ayçiçeğini 200-210 kuruşa satma imkânını bulması üzerine, ap Hükümeti'nin o zamanki Ticaret Bakanı bu kadar kazancı köylüye çok görmüş ve 180 kuruş TAVAN fiyat tespit ederek, "Ayçiçeğinizi bu fiyatın üstünde satamazsınız" demişti. Onun üzerine de fiyatlar 180 kuruşun da altına düşmüştür.

Başbakan Sayın Demirel, bizim bu gerçeği hatırlatmamız üzerine, Bakan'ın yanlış bilgi vermiş olduğunu, ayçiçeği için "taban" değil "tavan" fiyat konmuş bulunduğunu itiraf etti. Gerekeç olarak da:

"Biz bu taban fiyatı koymasaydık, ayçiçeği daha yüksek fiyata satılacak, o zaman da Vita yağı pahalılaşacaktı" dedi.

Başbakan'ın, meclis kürsüsünden adıyla bahsettiği "Vita" yağı, yukarıda sözünü ettiğimiz yabancı yağ şirketinin mamulüdür.

Demek ki 5 milyon sermaye ile yurda gelip sekiz yılda 117 milyon lira kâr eden bir firmanın daha da çok kazanması veya bu kazancını devam ettirebilmesi için ap Hükümeti, Türk köylüsünün ürün fiyatlarını suni tedbirlerle düşürecek kadar ileri gitmektedir.

Getirdiğinden Çok Götürüyor

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, yabancılara elde ettikleri net kârın tamamını döviz olarak dışarıya transfer etme, getirdiği sermayenin de tamamını istediği zaman geri götürme yetkisini tanımaktadır. Buna göre, yukarıda verilen misalle sonucun ne kadar aleyhimizde olduğu görülüyor. Üstelik bu firma, aynı alanda gelişmeye başlamış olan yerli endüstrimizi de baltalamış, âdeta öldürmüştür. Tamamıyla Türkiye'de imal edilebilecek bir gıda maddesi için şimdi Türkiye, her yıl milyonlarca liralık dövizin dışarıya transferine razı olmak durumundadır.

Evvelce, ithal edilirken 20 bin liraya satılan bir traktörün fiyatı, şimdi, yabancı sermayenin montaj fabrikalarında yapılmaya başladıktan sonra 40 bin liraya

kadar çıkmıştır. Bundan elde edilen kârlar döviz olarak dışarıya transfer edilebileceğine göre, bu türlü sözüm ona "yerli" imalatın, hem halkımıza çok pahalıya mal olduğu hem de ithalâtta daha çok döviz kaybına yol açtığı açıktır. Yabancı sermaye ile kurulan fabrikaların, fatura şişirmek veya türlü muvazaalara başvurmak suretiyle ithal ettikleri ham maddelerin ve parçalarında fiyatlarını çok yükseltmek imkânını buldukları, bu yüzden hem maliyeti yükselttikleri hem döviz kaybımızı arttırdıkları, bilinen gerçeklerdir.

Bu gibi örnekler daha da çoğaltılabilir.

Görülüyor ki Türkiye'ye yabancı sermaye getiren firmalardan birçoğu;

1. Kendi kredi kaynaklarımızı tüketmekte,
2. Türkiye'nin büyük döviz kaybına sebep olmakta,
3. Maliyeti büyük ölçüde yükseltmekte,
4. Gerçek Türk sanayiinin gelişmesini ciddi olarak engellemektedirler.

Kapitülasyon Tehlikesi

Cumhuriyet Halk Partisi yabancı sermayeye aleyhtar değildir. Yabancı sermaye aleyhtarlığının çağımız gerçeklerine ne kadar aykırı düşeceğini de bilmektedir. Bugün, Batı'nın kapitalist ülkelerinden sermaye ithal eden komünist ülkeler bile vardır. Ancak gelecek yabancı sermayenin getirdiğinden fazlasını götürmemesi, Türk ekonomisine ve Türkiye'nin dış ödemeler dengesine gerçek bir katkıda bulunması, bir boşluğu doldurması ve herhalde yerli sermaye ile yerli teknik bilgi ile başarabileceğimiz iş alanlarına elini uzatmaması gerekir.

Kanunda ve uygulamada bu bakımdan köklü değişiklikler yapılmazsa, yabancı sermaye, yeni bir dış sömürü unsuru olarak gelişecek ve bunların çığ gibi büyüyen kârlarının transferinde karşılaştığımız güçlükler zamanla büsbütün artacağı için Türk ekonomisi ipotek altına girme tehlikesine düşecek, kapitülasyonların geri gelmesi ciddi bir ihtimal olacaktır.

Bu tehlikeler belirgin duruma geldiği halde, Adalet Partisi iktidarının hâlâ ciddi tedbirler almak ihtiyacını duymaması, tersine, şimdi, Yetki Kanunu'na göre kurulan yeni komisyon eliyle, yabancı sermayeye tavizciliği büsbütün arttırması, büyük bir sorumsuzluk örneğidir. Herhalde iktidarın bu tutumu, memleket için körü körüne bir yabancı sermaye aleyhtarlığından çok daha zararlıdır.

Yeraltı Varlıkları

Türkiye'nin ekonomik gelişmesi bakımından, özellikle sanayiinin ham maddesi ve ihracat geliri bakımından en büyük kaynaklarından biri, yeraltı varlıklarıdır.

Fakat Adalet Partisi iktidarı bu kaynakları da gereği gibi değerlendirmeyi imkânsız kılıcı bir tutum izlemektedir.

Birinci Dünya Savaşı öncesinden beri, Türkiye'nin yeraltı kaynakları, birçok büyük devletlerin emellerinin topraklarımız üzerinde toplanmasına yol açmıştır.

Topraklarımızın Altına Göz Dikenler

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'yi aralarında bölmek isteyen büyük devletler, gerçekte topraklarımızın üstüne değil, topraklarımızın altına göz dikmişlerdir. Daha önce de aynı devletlerin, borçlarını ödeyemeyecek durumda olduklarını bildikleri Osmanlı devletine borç verme yarışına girmelerinin başlıca nedeni, Türkiye'yi taşıyamayacağı yükler altına sokarak yeraltı kaynaklarını ipotek altına almaktı. Yabancı devletler dışişleri bakanlıklarından bazılarının son zamanlarda açıklanan, o döneme dair gizli arşivleri, bu niyetleri açıkça ortaya koymaktadır.

Kanla Kurtarıldı, Kanunla Verildi

Kurtuluş Savaşı sırasında, türlü yokluklar ve güçlükler içinde, kanlarını dökerek, canlarını vererek Anadolu'yu kurtaran Türk halkı, topraklarımızın üstünü olduğu kadar, hatta ondan daha çok, topraklarımızın altında yatan ve Türkiye'ye hayat katabilecek zenginlikte olan kaynakları da kurtarmış oluyordu.

Fakat 1950'den sonra işbaşına gelenler ne yaptılar?.. Uğrunda kan dökülerek, can verilerek kurtarılan yeraltı kaynaklarımızı, devletler üstü yabancı şirketlere kendi elleriyle sundular.

Petrolde Türkler ve Yabancılar

1954'te, Cumhuriyet Halk Partisi muhalefetinin uyarılarına ve direnişine rağmen çıkarılan Petrol Kanunu, bunun açık bir belgesidir.

Bu kanunla Türk Devleti, kendi vatanında ve Anayasaya göre devlet malı olan petrolünü bulmak ve işletmek için kuracağı ortaklığa, bütün yabancı ortaklıklara olduğu gibi bir bölgede ancak sekiz arama ruhsatı verebilmektedir.

Bu milli Türk kurumu kısa zamanda, nispeten yetersiz teknik bilgisine ve çok sınırlı maddi olanaklarına rağmen, her biri her bölgede ayrı ayrı sekizer ruhsat alarak petrol bakımından en verimli olabilecek bölgelerimizi aralarında bölüşen

o dev yabancı petrol ortaklıklarıyla kıyas edilemeyecek kadar çok petrol buldu.

Kendi işletmemizde, kendi mühendislerimizin, teknisyenlerimizin elinde olağanüstü bir güç mü vardı? Hayır!.. Yalnız yurt sevgileri ve iyi niyetleri vardı.

Yabancılar Türkiye'de Petrol Çıkarmak İstemezler

Yabancı ortaklıklara gelince, onlar için önemli olan, hiç değilse şimdilik, Türkiye'de petrol çıkarmak değil, Türkiye'de petrol çıkarılmasını önlemektir. Çünkü Ortadoğu'nun başka yerlerinde ve dünyanın başka bölgelerinde, düşük maliyetle işletmekte oldukları zengin petrol kaynakları, daha uzun yıllar, kendilerinin ve dünyanın ihtiyacını karşılamaya yeteceği gibi artacaktı da... Onların Türkiye'de yeni petrol çıkarmaya ihtiyaçları yoktu. Başka yerlerde çıkarttıkları petrolü Türkiye'ye satmaya, yani Türkiye'yi pazar olarak kullanmaya ihtiyaçları vardı. Bir de karışık bir bölge olan Ortadoğu'da, siyasal gelişmeler işletilmekte olan petrol kuyularını tehlikeye düşürdüğü zaman kullanılmak üzere Türkiye'deki kaynakları yedek olarak el altında tutmak istiyorlardı.

Nitekim ne zaman Ortadoğu'da ciddi bir bunalım çıksa ve oradaki petrol kuyularına ciddi bir tehlike yönelse bu ortaklıklar, hemen dünyaya, Türkiye'de zengin petrol kaynakları buldukları yolunda haberler yaymışlar, fakat Ortadoğu'da bunalım yatışınca bu haberleri ya yalanlamış, ya da unutturmuşlardır.

Normal zamanlarda, bu ortaklıkların, Türkiye'de petrol bulmaları, kendi çıkarlarına aykırıdır.

Kaldı ki yabancıların Türkiye'de petrol bulmalarında bizim de pek çıkarımız yoktur. Çünkü Petrol Kanunu'na göre bu ortaklıklar, Türkiye'de çıkarttıkları petrol karşılığında dışarıya o kadar çok döviz transfer edebilirler ki bizim için bu, döviz ödeyerek petrol ithal etmekle hemen hemen aynı hesaba gelir.

Baskı Altında Üretim Artışı

Yabancı petrol ortaklıkları, ancak son Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında, hükümetin baskısı ve Petrol Kanunu'nu değiştirmek üzere gerekli hazırlıkların yapılması üzerinedir ki petrol üretimini arttırma yoluna gitmişlerdir.

Şimdi, bazı yabancı ortaklıklarda bu eğilim devam ediyorsa, hiç şüphe edilmesin ki bunun başlıca etkeni, bu konuda bilinçlenen kamuoyumuzun baskısıdır ve yabancı petrol ortaklıklarının, kendilerine en yatkın kimseler iktidarda bulunsalar bile, bu baskıyı üzerlerinde duymalıdır.

Fakat yabancı ortaklıkların, eskisine oranla bolca petrol ürettikleri alanlar genellikle, Cumhuriyet Halk Partisi iktidardayken, bu iktidarın zorlamasıyla petrol bulmuş oldukları alanlardır. Şimdi bu ortaklıklar, arama faaliyetlerini gene yavaşlatmışlardır.

Kendi Kendimizi Baltalama

Uzun yıllar, dar imkânlarına ve kanuni engellere rağmen, Türkiye'de petrol üretimine öncülük etmiş olan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın, son zamanlarda üretimde geri kalmasının önemli bir nedeni ise Batı Raman bölgesinde, CHP zamanında hazırlanmış yeni teknik tedbirlerin, Adalet Partisi iktidara geldikten sonra uzun bir süre geciktirilmiş olmasıdır.

Öte yandan, petrol rafinerileri konusunda, özel teşebbüse ve yabancılara verilen bazı taviz ve imtiyazlarla, şimdi de kendi rafinerilerimizi baltalama yoluna gidilmektedir.

Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın 1964'te Yüksek Plânlama Kurulu'nda kabul edilen bir raporu gereğince, bu Türk kuruluşunun yeni bir rafineri kurması öngörülmüştü.

Bu rapora uygun olarak kurulacak İzmir Rafinerisi'nin iki buçuk-üç yılda tamamlanması ve çalışmaya başlaması mümkündü. Fakat yıllardır bu rafinerinin sözü edildiği halde, henüz projesi bile yapılmamıştır. Bu arada, bir yandan yabancılara ait Ataş Rafinerisi'nin genişletilmesine bir yandan da Marmara Bölgesi'nde bir başka rafinerinin özel girişim eliyle kurdurulmasına karar verilmiştir.

Ataş'a yetmiş beş yıl için verilen ek petrol işleme yetkisi ile bu yabancı ortaklık, dışarıya, her yıl döviz olarak 100 milyon liralık kâr transferi yapabilecektir.

Ayrıca, 1968 Programı'yla, hisselerinin yüzde 49'u Caltex'e ait olan İzmit Rafinerisi'nin genişletilmesi de kararlaştırılmıştır.

Bu şekilde yaratılacak kapasite fazlalığı yüzünden, kendi rafinerilerimiz uzun zaman düşük kapasiteyle çalışmak zorunda kalacaklardır ve Türkiye, yabancı ortaklıkların transferleri dolayısıyla büyük döviz kaybına uğrayacaktır.

Plâna Aykırı Tutum

Adalet Partisi iktidarı tarafından hazırlanan İkinci Beş Yıllık Plân bile, yeni kurulacak petrol ürünleri sanayiinin kamu kuruluşları tarafından

gerçekleştirileceğini "rafinerilerin üretim programlarının en az döviz sarfına sebep olacak şekilde düzenleneceği"ni belirttiği halde; yabancı sermayeye ve bu alanda yabancı sermaye ile işbirliği yapan özel girişime, kendi ulusal endüstrimizi kösteklemek, baltalamak pahasına verilen bu yeni tavizler, Adalet Partisi iktidarını, ulusal yararlarımızı göz önünde tutmaktan, iktisadi alanda milliyetçilikten ne kadar uzak olduğunu gösteren yeni delillerdir. Millet Meclisi Petrol Araştırma Komisyonu'nun, uzun araştırma ve görüşmeler sonunda aldığı kararlar da bu konuda Adalet Partisi iktidarının tutumunu mahkûm etmektedir.

Nitekim bu komisyon, memleket sorunları masa üzerine serilince, milliyetçilikleri partacilik mülâhazalarından daha ağır basan Sayın Adalet Partili üyelerinin de katılmasıyla aldığı kararlarda:

- Petrol boru hattı hisselerinin özel sektöre devrinin uygun olmayacağı,
- Ataş Rafinerisi'nin genişletilmesinin ulusal yararlarımıza uygun olmayacağı,
- Petrol Kanunu'nda ulusal yararlarımıza uygun olmayan hükümler bulunduğu ve bunların değiştirilmesi gerektiği, sonuçlarına varmıştır.

Ona rağmen, Adalet Partisi Hükümeti, hâlâ petrol konusunda yabancılara taviz politikasını ısrarla, inatla devam ettirmektedir.

İktidarın Engelleme

Gerek petrolle gerek madenlerle ilgili yasaların, ulusal yarar açısından değiştirilmesi gerektiğini, bu amaçla hazırlanan kanun değişikliklerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne getirilmek üzere bulunduğunu, Üçüncü İnönü Hükümeti'nin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Hüdayi Oral, 1 Şubat 1965 günü, senatodaki bütçe görüşmeleri sırasında açıklamıştı.

Bunun hemen ardından Cumhuriyet Halk Partisi iktidardan ayrılınca, yapılan kanun hazırlıklarından biri, Cumhuriyet Halk Partili Milletvekilleri tarafından Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur.

Fakat işine öyle geldiği vakit, meclislerin çalıştırılmadığından şikâyet eden Adalet Parti Hükümeti, şimdiye kadar bu kanunun görüşülmesini engellemiştir.

Esasen, parlamento komisyonlarında, memleketimizin ekonomik bağımsızlığını güçlendirici, halkımızı bir ölçü de olsun sömürülmekten kurtarıcı ne kadar kanun teklifi varsa, bunların hepsi, iktidar tarafından engellenmektedir. Sonra da iktidarın başı, hem muhalefetin parlamentoda engelleme yaptığını, hem de düzen değişikliği isteklerini kanun teklifleri haline sokarak parlamentoya

getirmediğini iddia etmeye kalkışmaktadır.

Mecliste asıl engellemeyi yapan bugünkü iktidardır; üstelik iktidar bu engellemeyi, memleketin ve halkın menfaatlerine karşı yapmaktadır.

Başka Yeraltı Kaynaklarına Yönelen Tehlikeler

Adalet Partisi, değerli yeraltı kaynaklarımızı dış sömürücülükten koruyucu yasa çalışmalarını yapmadığı, geciktirdiği veya engellediği gibi bu alanda, petrolden başka konularda da yabancılara tavizler ve imtiyazlar vermeye devam etmektedir.

Volfram gibi dünyada pek az bulunan bir maddenin işletmesinde yabancılara taviz verilmek istenmesi buna bir örnektir.^[4]

Şimdi de bor madeni konusunda bazı yabancı oyunların hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Bor Üzerinde Yeni Oyunlar

Adalet Partisi iktidarı, borla ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının izlemiş olduğu politika üzerinde, bazı sözde belgeler yayınlarak verilmemiş imtiyazları verilmiş gibi göstermeye kalkışarak, bazı kaypak ifadelerin ve teknik terimlerin ardına sığınarak, halkı aldatmaya uğraşmaktadır. Fakat bunda da muvaffak olamayacak ve gerçeklerin gün ışığına çıkmasını önleyemeyecektir.

Bu konuda gereken tedbirleri zamanında almazsa, Adalet Partisi iktidarı, millet önünde ve tarih önünde sorumluluktan kurtulamayacaktır.

Türkiye'nin bor mineralleri üzerinde tekel kurmak isteyen ve dünya piyasalarında fiyatları yüksek tutabilmek için de Türkiye'nin çok değerli bor hazinelerini uzun zaman âtil bırakmış olan; eline fırsat geçerse gene âtil bırakmaya niyetli olan bir yabancı firmaya, iktidar sözcülerince iddia edildiği gibi Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı sırasında hiçbir imtiyaz verilmiş değildir.

Bu teknelci yabancı şirketin bor minerallerimiz üzerine çöreklenmesi ve ilk işletme imtiyazını alması, 27 Ekim 1950 tarihini taşıyan Bakanlar Kurulu kararı ile mümkün olmuştur.

Demokrat Parti iktidarının ayağının tozu ile verdiği bu imtiyaz kararnamesini, 1955'te, 1959'da, 1960'da yenileri izlemiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı döneminde ise bu yabancı şirketin oyunları

bozulmuş ve milli bir müessese olan Etibank'ın bu alanda yabancılara karşı güçlü bir rakip haline getirilmesi için çalışılmıştır.

Fakat Adalet Partisi iktidara geldikten sonra bu yabancı şirkete yeniden arama ruhsatları verilmeye başlamıştır. Dünyanın en zengin bor minerallerinin bulunduğu Eskişehir'in Kırka mevkiinde birkaç kişinin elinde bulunan alanların ruhsatlarını kısmen Demokrat Parti zamanında toplayan bu şirket, beş önemli ruhsatı da Adalet Partisi iktidarı zamanında, 1966 yılında ele geçirerek yeniden hâkimiyetini kurma yoluna girmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında, bor minerallerinin önemi ve bu konudaki yabancı oyunları hakkında hazırlanmış raporlar (ki bu raporların sonuncusu 7 Ocak 1965 tarihini taşır) Kırka bölgesindeki rezervlerin dünyanın en zengin rezervlerinden biri olduğunu açıkça ortaya koyduğu halde, Adalet Partisi iktidarı neden bu kadar önemli bir alanda beş ruhsatı birden, geçmiş, sabıkası belli bir tekeli yabancı şirkete vermiştir?

Neden değeri 100 milyar lirayı aşan, bazı tahminlere göre belki 200 milyar liranın da üstüne çıkan, bu bölgedeki rezervlerin yabancılar tarafından sömürülmesine göz yumulmaktadır?

Bor konusunda dönen yabancı oyunları üzerine, bazı vatansever memurlar; örneğin Maden Dairesi Başkanı Sayın Kâmil Haznedaroğlu, madenlerimizi yabancı sömürücülüğünden korumak için bir kanun tasarısı hazırlamışlardır.

İktidar bu kanunu neden hâlâ meclise getirmemektedir?..

Bırakınız bu kanunu meclise getirmeyi, Haznedaroğlu, böyle bir kanun hazırladığı için yani milliyetçi olduğu, vatansever olduğu için görevinden uzaklaştırılmıştır.

Tıpkı, petrolde milliyetçi olduğu için bir İhsan Topaloğlu'nun; bir Kenan Onat'ın; madende milliyetçi olduğu için bir Tahsin Yalabık'ın görevden uzaklaştırılmaları gibi...

İktisadi Milliyetçilik

Adalet Partisi, milliyetçi bir parti olmak iddiasındadır. Oysa çağımız dünyasında ve Türkiyesinde, petrolde milliyetçi olmayan, borda, bakırda, volframda milliyetçi olmayan, kısacası, yeraltı kaynaklarında ve ekonominin tümünde milliyetçi olmayan bir insan veya parti, hiçbir alanda milliyetçi sayılamaz.

Yeraltı kaynaklarımızın yabancılara kaptırılması, Kurtuluş Savaşlarımızın amaçlarına ihanettir.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidara geldiğinde, bütün yeraltı kaynaklarımızı millileştirerek ve bunlardan önemlilerini devletleştirerek bu ihanete, kesin olarak son verecektir.

Bu alanda yapacağı düzen değişikliğiyle Cumhuriyet Halk Partisi, yeraltı kaynaklarımız üzerindeki bütün yabancı sömürücülüğünü sona erdirecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin, ortanın solu hareketinin ekonomideki tutumu, kısaca belirtmek istenirse: "İçeride halkçılık, dışarıya karşı milliyetçiliktir."

Gitgide bütün Türk halkınca benimsenmekte olan Adalet Partisi içindeki birçok gerçek vatanseverleri ve milliyetçileri de etkilemeye başladığından emin olduğumuz bu iktisadi halkçılık ve milliyetçilik akımının karşısında, ne dev şirketlerin maddi gücü ne de iktidarın direnişi, uzun zaman devam edebilecektir.

Devlet Kesiminde Bozuk Düzen

Türkiye ekonomisini güçlendirmenin temel koşullarından biri de devlet kesiminde bir düzen değişikliği yapmaktır ve devlet kesimini daha iyi, daha verimli işler duruma getirmektir.

Devlet Kapitalizmi

AP iktidarının, "devlet işletmeciliği kötü işletmeciliktir" görüşü yanlıştır. Gerçek, Adalet Partisi iktidarı elinde devletçiliğin, devleti soyanlar ve halkı sömürenler yararına işleyen bir kötü devlet kapitalizmi haline geldiğidir.

Bu devlet kapitalizmi, üstelik işçilerin siyasal kanıları, eğilimleri, oyları üzerinde de bir baskı aracı olarak işlemektedir ve demokrasimiz bu yüzden dejenere edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Başka Ülkelerde Devlet İşletmeleri

Bugün birçok komünist ülkeler bile devlet işletmelerini, devlete ve halka yük olmaktan çıkarmanın, verimli işletmecilik zihniyetiyle çalışan kuruluşlar haline getirmenin yolunu bulmuşlardır.

Bunu da devlet işletmelerini daha çok baskı altına sokarak değil, parti çıkarlarına alet ederek değil, bu işletmelerde devlet müdahalesini arttırarak değil, onlara geniş serbestlik vererek sağlamaktadırlar.

Demokratik ülkelere bakacak olursak, onlarda da; örneğin bir devlet işletmesi olan Renault otomobil sanayiinin, en başarılı işletmelerden biri olduğunu; Batı Almanya'da Volkswagen fabrikalarının devlet işletmesiyken de büyük başarı gösterdiğini; Birleşik Amerika'da Tennessee Vadisi Otoritesi'nin gene başarılı bir devlet işletmesi olduğunu; İngiltere'de devlet işletmeciliğinin, birçok alanlarda üstün başarı sağladığını; üstelik bu işletmelerden, yalnız ekonomik değil, büyük sosyal faydalar da sağlandığını görürüz.

Türkiye'nin Devletçiliğe İhtiyacı

Hele Türkiye gibi özel sermaye birikimi, özel girişim eliyle hızlı kalkınmaya yetersiz olan; özel teşebbüs elinde biriken sermayeden büyük bir kısmı da kolay kazanç yollarından gelip yine kolay kazanç alanlarına akan, özellikle aracılığa,

tefeciliğe akan veya taşa toprağa, lüks yapılara veya arsalarla gömülen bir ülkede, plân hedeflerine ulaşma umudumuzu, çağdaş uygarlık düzeyine erişme umudumuzu, özel girişimin kısır yatırımlarına bağlayamayız.

Nitekim özel sektörcü ap Hükümeti'nin bütçe gerekçesinde de belirtildiği gibi "özel sektör yatırımları, çeşitli teşvik tedbirlerine rağmen, hızlı bir gelişmenin gerektirdiği ölçüde imalat sanayiine doğru kaydırılmamış ve konut yapımı ön plânda bir yer işgal etmiştir."

Öte yandan, çağdaş teknoloji büyük yatırımları gerekli kılmaktadır. Oysa bugünkü sermaye kısırlığı ile mevcut sermayeyi verimsiz alanlara yöneltme eğilimiyle, özel sektörün, görevini yerine getiremeyeceği de gene Bütçe Gerekçesi'nde belirtilmektedir.^[5]

Demek ki daha uzun bir süre sanayi alanında büyük yatırımları, kilit yatırımları, stratejik yatırımları yapmak en başta devlete düşecektir.

Dengeli Bölünmüş Bir Ekonomi

Türkiye ekonomisinin bir özelliği şudur:

Devlet kesimimiz, komünist ülkeler dışında hemen hiçbir ülkede rastlanamayacak kadar geniştir. Özel sektörümüz de hiçbir komünist ülkenin kabul edemeyeceği kadar geniştir.

Ekonomimiz, devlet kesimiyle özel kesim arasında dengeli olarak ikiye bölünmüştür. Hatta değerini bilen bir iktidarın elinde, devlet kesimimiz, ekonomimize yön verebilecek önemli bir plân uygulama aracı olabilecek güçtedir.

Devlet kesiminin bu kadar geniş ve güçlü olduğu bir ekonomide, eğer o kesim iyi işlemezse, verimli çalışmazsa, bütün ekonomi aksar.

Ekonomik Sorunlar Öğütle Çözülemez

Adalet Partisi iktidarı ise devlet kesiminin verimli çalışmasını, iyi işlemlerini önleyici bir tutum içindedir ve bu kesimin ekonomimize yön verici, plân disiplini sağlayıcı gücünden gereği gibi yararlanmamaktadır.

Zaman zaman Başbakan Sayın Demirel'in, devlet işletmeleri yöneticilerine öğütler verdiğini, onlardan "tüccar zihniyetiyle çalışmalarını" istediğini duyuyoruz.

Oysa ekonomik sorunlar ögütlerle çözülemez. Hele verilen ögütlerle izlenen politika çelişiyorsa, ögütlerin hiçbir yararı olmaz.

Komünist Ülkelerden Çok Hükümet Kontrolü

Bizim ekonomimizin, hele ap iktidarı sırasında, bir başka önemli özelliği de şudur: Devlet kesimimizde hükümet kontrolü, belki Kızıl Çin veya Arnavutluk hariç, bugün artık hiçbir komünist ülkede bile rastlanamayacak kadar ağır ve sıkıcıdır. Buna karşılık, özel kesimimizde hükümet kontrolü, Batı'nın hiçbir demokratik kapitalist ülkesinde bile rastlanamayacak kadar gevşek ve yetersizdir.

Devlet kesimindeki ağır ve sıkıcı hükümet kontrolü ve baskısı kamu iktisadi kuruluşlarını daha verimli ve toplum açısından daha kârlı işletmeciliğe yöneltici nitelikte asla değildir. Bu kuruluşlar üzerindeki hükümet kontrolünün ve baskısının amacı, ekonomimizin bu büyük ve güçlü kesimini bir partizanlık aracı haline getirmektir. Hatta hükümet, bu amacı da aşarak devlet kesimini, devlet eliyle fert zengin etmenin, besleme bir özel teşebbüs, kapıkulu özel teşebbüs yaratmanın başlıca aracı olarak kullanmaktadır.

Partizanlık

Adalet Partisi iktidarı zamanında, bu işletmelerde tutunabilmek ve yükselebilmek için iyi bir işletmeci, iyi bir ustabaşı veya iyi bir işçi olmak gerekmez. Sadece, iyi bir Adalet Partili partizan olmak veya öyle görünmek gerekir. Eğer öyle iseniz, iyi bir Adalet Partili partizansanız, bütün terfi ve terfih yolları önünüzde açıktır; değilseniz, bütün o yollar, toplu sözleşme düzeninin elverdiği ölçüde kapalıdır.

Eğer Adalet Partisi, bugünkü zihniyet ve tutumuyla, toplu sözleşme düzeni kurulmadan önce iktidara gelmiş olsaydı, partizanlığı üzerinde toplu sözleşme düzeninin bir ölçüde frenleyici etkisi de bulunmasaydı, devlet kesimi çoktan müflis duruma gelmiş olurdu.

Krom işletmelerini âdeta çökmüş bir durumda, işçi ücretlerini ödeyemez durumda devralıp kâra geçiren ve ihracat yapabilir duruma getiren bazı değerli işletmecileri, sırf partizan olmadıkları için bu iktidar işten uzaklaştırmıştır.

Zonguldak Örneği

Ereğli Kömür İşletmeleri'nin en başarılı işletmecilerini, gene bu iktidar, partizan olmadıkları için işten uzaklaştırmıştır. Bu yüzden, Cumhuriyet Halk

Partisi iktidarı zamanında, zarardan kurtulup iki yılda 40 milyon lira kâr eden o işletmeler de 2 yılda 200 milyon liraya yakın zarar etmiştir.

Bu zararları kapatabilmek için de kömüre büyük ölçüde zam yapılmıştır. Partizanlığın ve göz yumulan yolsuzlukların bedeli, böylece halka ödetilmektedir.

Ereğli Kömür İşletmeleri'nde partizanlık ve baskı, Adalet Partili işçilerin bile tahammül edemeyecekleri ölçülere varmıştır.

Geçen yıl, bu müessesede nasıl bir tutum izlenmesi gerektiği hakkında başbakanlığa verilmiş bir rapor açıklandı. Bu rapor, bir utanç belgesiydi. Sayın Başbakan, raporu aldığını reddetti. Ama raporda ne yazıyorsa hepsi uygulandı... Sonuç: O zaman da uyarmış olduğumuz gibi işçilerin huzursuzluğu patlama noktasına vardı ve yaygın bir işçi ayaklanması oldu.

İzlediği partizanca ve baskıcı bir tutumdan, ancak bu türlü acı olayların doğabileceğini iktidar da biliyor olmalıydı ki bir yandan bu tutumu izlemeye koyulurken, bir yandan da maden ocaklarının arasına askeri birlikleri, jandarma birliklerini, toplum polisini yığmıştı. Bazı ocakları tel örgülerle çevirmişti. İşçileri, âdeta bir esir kampında gibi çalıştırmaya ve göz hapsinde tutmaya başlamıştı.

Fakat bu tutumun ve bu tedbirlerin sebep olduğu isyan duygusu ve patlama o kadar büyük oldu ki bütün bu tedbirler de işe yaramadı.

İşçilerin, haklarını kanun dışı yollardan aramalarını, hatta en haklı isyan duygularını bile kanun dışı yollardan ortaya vurmalarını asla tasvip etmeyiz. Böyle davranmak, ancak serbest oy mekanizmasının işlemediği toplumlarda mazur görülür. Zonguldaklı işçiler, bütün işçiler, kendilerine dost olmadığını, kendilerini arkadan vurduğunu anladıkları kimseleri, oylarıyla iktidardan indirebilecek güçtedirler ve hiç şüphe etmiyorum ki bu yolu, bu gücü kullanacaklardır.

Ama Zonguldak işçilerinin son davranışlarını mahkûm etmeden önce de bu davranışın ardındaki nedenleri araştırmak gerekir.

Herkesi isyan ettirecek ölçülere varan baskılara, partizanlıklara ve onur kırıcı güvenlik tedbirlerine ek olarak Zonguldak'ta işçiler, büyük bir geçim sıkıntısının da ağırlarını omuzlarında duymaktadırlar.

Müessesenin yüz milyonlarca lira zarar ettiğini, o yüzden kendi ücretlerinden

kanun gereğince kestiği sendika ödentilerini aylarca sendikaya yatırmaktan bile aciz kaldığını, birçok işçiler bilmektedirler.

Müessesenin, partizanlık, yolsuzluk ve kötü yönetim yüzünden girdiği büyük zararların, ancak kömüre büyük zamlar yapılarak kapatılmaya çalışıldığını, işçiler bilmektedirler.

İkinci toplu sözleşmeyle, 1965 Temmuzunda ücretlerine zam yapıldıktan sonra Zonguldak'ta, ücret zammını çok aşan bir hayat pahalılaşması olduğunu, işçiler, kendi günlük hayatlarında duymuşlardır.

Nitekim Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odaları, Temmuz 1965'ten Şubat 1967'ye kadar, Zonguldak'ta hayat pahalılığının yüzde 29.6 arttığını tespit etmiştir. Zonguldak'ta kurulan mahalli asgari ücret komisyonu, bu durumda, toplu sözleşme ile 1965 Temmuzunda 15 lira olarak tespit edilmiş olan yeraltı asgari ücretinin 20 liraya çıkarılmasını karara bağlamıştır. Ancak bu kararın Ankara'da, hükümet etkisiyle bozularak asgari ücretin 14 liraya, yani toplu sözleşmedekinin de altına indirildiğini; böylece işçilere âdeta, "ücret zammı istemeyin de halinize şükredin" dendiğini de şüphesiz, Zonguldaklı işçiler bilmektedirler.

Ereğli Kömür İşletmeleri'ndeki yolsuzluk söylenti ve delilleri, iktidar partisinin kendi meclis grubuna getirilmek istendiği vakit bile, bunların örtbas edilmesi yoluna gidildiğini ve konuyu meclis grubuna getirmek isteyen bir Zonguldak Milletvekili'nin Adalet Partisi'nden atıldığını da işçiler bilmektedirler.

Bütün bunları bilen, gören, duyan işçiler, elbette büyük kaygı ve huzursuzluk içine düşerler ve Zonguldak'ta her türlü kışkırtmaya elverişli bir ortam meydana gelmiş olur.

Hükümetin Engellemesi

Hükümetin iktidar partisinin, böylesine partizanca baskılarla elini kolunu bağladığı, âdeta zorla zarara, verimsiz çalışmaya mahkûm ettiği devlet işletmelerine,

"Tüccar gibi çalışın!" diye öğüt vermesi, bu işletmelerle âdeta alay etmektir.

Adalet Partisi, devlet işletmelerini, kötü işletmeciliğe, kendi tutumuyla mahkûm etmekte, sonra da milletin karşısına geçip

"Devlet işletmelerinin halini görüyorsunuz, ne kadar kötü çalışıyorlar; bu da devletçiliğin kötü bir şey olduğunu gösteriyor!" demektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı sırasında, 1964'te çıkarılan 440 Sayılı Kanun, İktisadi Devlet Teşekkülleri'ne geniş özgürlük tanınmasını, bunlar üzerinde hükümet müdahalesinin asgariye indirilmesini öngörüyordu. Fakat Adalet Partisi Hükümeti, bu kanun hükümlerine ve plân ilkelerine rağmen, İktisadi Devlet Teşekkülleri'ne partizanca hükümet müdahalelerini, şimdiye kadar görülmedik ölçülere çıkarmıştır.

Gene 440 Sayılı Kanun'a göre, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin yeniden düzenlenmesi için yapılması gereken çalışmalar, hükümetçe bugüne kadar ele alınmamıştır. Oysa bu çalışmaların çoktan bitirilmiş olması gerekirdi.

Bugüne kadar, komisyonca hazırlanan tasarılarından herhangi biri, henüz ne meclise sevk edilmiş ne de Bakanlar Kurulu'nda incelenmiştir. Yeniden Düzenleme Komisyonu'nun görev süresi 1968 Mart'ında sona ermiş; yapması gereken işler bitmediği halde hükümet görev süresini uzatmayı reddetmiş ve komisyonu dağıtmıştır. Bu son hareketi ile Sayın Demirel'in bu konularda samimiyetten ne kadar uzak olduğu bir kere daha ortaya çıkmıştır.

Sanayimizin, özellikle devlet kesimindeki sanayimizin daha verimli çalışması için gerekli tedbirleri tespit etmek üzere, gene Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının hazırladığı bir kanun gereğince kurulan Milli Prodüktivite Merkezi de Adalet Partisi iktidarı tarafından, kasıtlı olarak engellenmiş ve bu önemli kuruluştan beklenen faydalar, bu yüzden bugüne kadar sağlanamamıştır. Bu engellemenin başlıca nedenlerinden biri de Milli Prodüktivite Merkezi'nin başına, yetkili seçim kurulu tarafından bir işçinin, türk-iş Genel Sekreteri'nin seçilmiş olmasıdır.

İş çevrelerinin etkisi altında, Adalet Partisi Hükümeti, böyle bir kuruluşun başında, bir işveren değil de bir işçi bulunmasını hazmedememektedir.

Uygulanmayan Kanun

440 Sayılı Kanun, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nde işçilerin yönetime katılmalarını, kârdan pay almalarını, ayrıca, kendi buluş veya gayretleriyle sağlanacak verim artışından veya maliyet düşüşünden prim almalarını emreder.

Adalet Partisi iktidarı, kanunun bu hükümlerini de fiilen işlemez hale getirmiştir.

Bildiğimiz kadar, henüz hiçbir işletmede, bu kanunun hükümleri gereğince işçilere verilmesi gereken ikramiye ve primler verilmemiştir.

İşçilerin yönetime katılmasına ilişkin kanun hükmü de ancak, yedi kuruluştaki uygulanmaktadır. Bu yedi kuruluştaki bu hükmün uygulandığından da çoğu işçilerin haberi bile yoktur. Çünkü teşekküllerin yönetim kurullarındaki işçi temsilcileri, işçilerin kendilerine seçtirilmemektedir.

chp iktidarı, devlet işletmelerinde en küçük atölyelerden başlayarak işçilerin yönetime katılmaları için hazırlık yapmıştı. 440 Sayılı Kanun'un yönetime iştirakle ilgili hükmü, ancak o şekilde etkili olabilirdi. ap iktidarı buna hiç yanaşmamıştır.

Zonguldak işçilerini, kanunlara karşı gelmekle suçlayan ap iktidarının asıl kendisi kanunlara karşı gelmektedir. 440 Sayılı Kanun'la işçilere tanınmış olan hakları işçilerden esirgemektedir.

İşçiler Yönetime Gerçekten Katılsa

Oysa bu kanun, hükümleri gereği gibi uygulansaydı, demokratik kurallara ve kanunun amacına uygun olarak uygulansa idi, eminim ki Zonguldak olayları gibi olaylar olmazdı... Neden olmazdı?..

Çünkü bu kanun hükümleri gereği gibi uygulansaydı, işçiler yönetime gerçek anlamıyla katılabilirdiler, kârdan veya verim artışından, maliyet düşüşünden pay alma durumunda olsalardı, en küçük bir partizanlığın veya yolsuzluğun karşısına, daha başlangıçta işçiler dikilirdi. Partizanca atamaları ve işten atmaları önlerlerdi. Böyle eğilimler gördükleri vakit, idarenin karşısına geçebilir:

"Siz, şu şu haksızlıkları, şu şu partizanlıkları yapmakla, şu şu yolsuzluklara göz yummakla, işletmenin kâr etmesini, verimin yükselmesini, maliyetin düşmesini önlüyorsunuz; o yüzden de bizim, kârdan, verim artışından, maliyet düşüşünden, hakkımız olan payları almamızı engelliyorsunuz" derlerdi...

İşçilere bunu dedirtmemek içindir ki devlet işletmelerinde rahatlıkla partizanlık yapmaya ve partizanlarının yolsuzluğuna göz yummaya devam edebilmek istediği ve devlet eliyle fert zengin etme politikasını yürütmeye kararlı olduğu içindir ki Adalet Partisi iktidarı bu kanun hükümlerinin gereği gibi uygulanmasını önlemektedir.

İstikrarsız Yönetim

İşletmecilikte başarılı ve güvenli çalışabilmenin temel şartlarından biri de yönetimde istikrardır. Oysa gene partizanlık yüzünden, Adalet Partisi iktidarı zamanında, devlet işletmelerinin üst kademelerinde sürekli değişiklikler

yapılmaktadır. Birkaç örnek istenirse, Adalet Partisi'nin iktidarda bulunduğu üç yıllık süre içinde, Etibank'ın, Sümerbank'ın,, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın, Devlet Demiryolları'nın genel müdürleri ikişer defa değiştirilmiştir. Bir genel müdür, daha işe intibak etme fırsatını bulamadan uzaklaştırılmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında tâyin edilmiş birçok değerli işletmecileri tasfiye etmesini bir yana bırakıyorum. Adalet Partisi iktidarı kendi tayin ettiği yüksek kademelerdeki işletmecilerden birçoğunu bile bir yıldan, iki yıldan çok yerinde tutmamaktadır. Orta ve alt kademelerde değişiklikler bazen bundan da sık olmaktadır.

O yüzden şimdi devlet işletmelerinde herkes güvensizlik, huzursuzluk içindedir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri'nde, Adalet Partisi'nin bu partizanca tutumu yüzündendir ki kanun, plân dinlemeyen, yolsuzluklara göz yuman, güven ve istikrar bırakmayan tutumu ve devlet eliyle fert zengin etme zihniyeti yüzündendir ki –daha önce de belirttiğimiz gibi– bu teşekküllerden birçoğu işletme açıkları vermekte ve yeni yatırımlar için kaynak yaratma gücünü yitirmektedir ve o yüzden de bütçeye yük olmaktadır, devlete yük olmaktadır, halka yük olmaktadır.

Devlet Kesiminde Neler Yapılmalı?

İktisadi Devlet Teşekkülleri'ni bu durumdan kurtarabilmek için gelişmemize hız katıcı, ekonomimize güç ve yön verici bir duruma getirebilmek için neler yapılmalıdır?

Bu amaçla alınabilecek tedbirler ikiye ayrılabilir:

I. Teknik tedbirler;

II. Düzen değişikliği tedbirleri...

Teknik tedbirler kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Bazı kuruluşların öz sermayeleri arttırılmalı ve borç yükleri azaltılmalıdır. Bu ihtiyacı daha iyi gösterebilmek için şu örnek verilebilir: Şeker şirketinin borçları sermayesinin yirmi sekiz katına varmıştır.

2. Kaçınılmaz sosyal zaruret olan durumlar dışında bu teşebbüslere, özel teşebbüsle eşit rekabet imkânını kaldıran yükler yüklenmemelidir. Örneğin, özel kara yolları ulaştırmacılığı ile Devlet Demiryolları İşletmesi'nin yükümlülükleri

arasında, devlet sektörü aleyhindeki eşitsizlikler ortadan kaldırılmalıdır.

3. Milli Prodüktivite Merkezi'nin, verim arttırıcı tedbirleri bulup uygulayabilmesi için önce kendisi verimli çalışma imkânına kavuşturulmalı ve bu merkezin çalışmalarından, bulgularından, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin daha yeterli bir şekilde yararlanmaları sağlanmalıdır.

4. İktisadi Devlet Teşekkülleri'ne ait sınai tesislerin tam kapasiteyle çalışmaları sağlanmalıdır.

Düzen Değişikliği Tedbirleri

Alınması gerekli düzen değişikliği tedbirleri de şöyle özetlenebilir:

1. İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin yönetimi, merkeziyetçilikten ve hükümetin baskı ve müdahalesinden kesin olarak kurtarılmalıdır. Bunun için bu teşekküllere, geniş özerklik ve plân ilke ve hedeflerinin sınırları içinde tam serbestlik verilmelidir.

2. İktisadi Devlet Teşekkülleri'ne bu özerklik ve serbestlik verilirken, onların kendi aralarında daha uyumlu çalışabilmelerini, daha verimli işbirliği yapabilmelerini sağlayacak bir mekanizma kurulmalıdır.

3. Her İktisadi Devlet Teşekkülü'nün ve bu teşekküllere bağlı her müessesenin iç yönetiminde sınai demokrasi ilkeleri en geniş ölçüde uygulanmalıdır. 440 Sayılı Kanun'un bunu öngören hükümleri genişletilmeli, bu teşekkül ve müesseselerde çalışan bütün işçiler ve işletmeciler, yönetime etkili biçim ve ölçüde katılmalıdırlar. Kârdan, kendi gayret ve buluşlarıyla sağlanacak verim artışından ve maliyet düşüşünden yararlandırılmalıdırlar.

4. Edinilmiş haklar bir ölçüde korunmakla beraber, devletin, karma teşebbüsler kurmasına son verilmelidir.

5. İktisadi Devlet Teşekkülleri, kendi ihtiyaçlarının sağlanmasında olsun, mallarının iç ve dış pazarlanmasında olsun, büyük araçlarla işbirliği yapma durumundan mümkün olduğu kadar kurtarılmalıdırlar.

Düzen Değişikliğiyle Sağlanacak Sonuçlar

Bu düzen değişikliği tedbirleri alınmakla, devletçiliğimiz bir devlet kapitalizmi durumundan kurtulmuş, demokratik bir devletçilik haline gelmiş olacaktır.

İktisadi Devlet Teşekküllerimiz ellerini kollarını bağlayan, verimli

çalışmalarını engelleyen, günlük siyasi baskılardan kurtulmuş olacaklardır.

Partizanlıktan kurtulmuş olacaklardır.

Devlet eliyle fert zengin etme oyunlarının kurbanı olmaktan kurtulmuş olacaklardır.

Gene bu düzen değişikliği yapılmakla, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin işçisinden, yöneticisine kadar bütün personeli, o teşekkülleri, o teşekküllere bağlı bütün müesseseleri, bütün işletmeleri, kendi öz malları gibi görececek, onların verimini, kazancını, yatırım gücünü arttırmaya, maliyetini düşürmeye, daha büyük bir heves ve azimle çalışacaklardır.

Nihayet bu düzen değişikliği yapılmakla, siyasal demokrasimizi, devlet sektöründe, sınıai demokrasiyle de tamamlanarak çok daha güçlenmiş olacaktır. Demokratik yaşama düzeni, işçilerin, devlet sektöründe çalışanları, günlük yaşantılarına kadar girmiş olacaktır. Demokrasi, bir haklar rejimi olduğu kadar, bir sorumluluklar rejimidir de... Bu düzen değişikliğiyle, devlet sektöründe çalışan herkes, elde ettiği haklar oranında sorumluluk da yüklenmiş olacaktır.

Gene bu düzen değişikliğiyle, Türkiye'de devletçilik, bazı partizan politikacıların günahları yüzünden üstüne vurulan haksız damgadan, "devlet işletmeciliği kötü işletmeciliktir" damgasından da kurtulmuş olacaktır.

Devlet İşletmeleri Milletin Malıdır

Partisinin mülkiyet hakkını yaygınlaştırmak istediğini söyleyen Maliye Bakanı, mecliste, "mülkiyeti yaygınlaştırma" tedbirlerinden biri olarak İktisadi Devlet Teşekkülleri hisselerinin tasarruf bonoları karşılığında kişilere devredileceğini açıkladı.

Hükümet, muhtemelen, tasarruf bonolarının karşılığını ödeme yükümünden kurtulmak için bu sözde halkçı tedbire başvurmak istiyor olsa gerektir. Oysa bu durumda, şimdiye kadar tasarruf bonolarının olduğu gibi hisseler de gene belirli ellerde toplanacaktır.

Kaldı ki böyle bir tedbir, mülkiyet hakkını yaygınlaştıran değil, daraltan bir tedbir olur. Çünkü bugün, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin sahibi bütün millettir... 33 milyon vatandaşdır. Bu tedbirle, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin mülkiyeti, milletten alınıp bir avuç insana verilmiş olacaktır.

Biz, milletin malının kimseye devrine razı değiliz.

Kaldı ki toprakta mülkiyet düzenini değiştirmedikçe "mülkiyeti yaygınlaştırma" iddiaları havada kalmaya mahkûmdur.

Özel Sektörde Düzen Değişikliği

Devletçilik Türkiye'de gerçek bir ihtiyacı karşılamakla beraber, devlet kesiminin ekonomimiz üzerinde aşırı güç kazanması, bazı siyasal sakıncalar doğurabilir.

Demokrasiyi yaşatabilmek için devlete de özel servete de aşırı güç kazandırmamak, halkın güçlenmesini sağlamak gerekir.

Halka Yönelmiş Özel Girişim

Bu amaçla, daha önce de gerekliliğine ve yararlılığına değindiğim gibi bir halk sektörü yaratılmalıdır.

Dar gelirli, orta halli veya ücretli halkın tasarruflarıyla meydana gelecek bu halk sektörü, sosyalleşmiş bir özel girişim olacaktır.

Bugünkü özel girişimimizin yapmadığı, yapamadığı; ama ekonomimizin muhtaç bulunduğu büyük yatırımlar, devlet eliyle olduğu gibi halk sektörü eliyle de yapılabilecektir.

Öylelikle, devlet sektörünün tehlikeli ölçüde büyümesi de önlenmiş olacaktır.

chp ve Özel Girişim

Bunu isteyen, bunu özleyen chp, görülüyor ki bazılarının iddia ettikleri gibi özel girişim düşmanı olmak şöyle dursun, tersine, özel girişimi yaygınlaştırmak, halklaştırmak ve o yoldan güçlendirmek istemektedir.

chp, ancak halk sırtından özel girişimciliğin karşısındadır; devlet kasasından özel girişimciliğin karşısındadır; tekelci veya zümreci özel girişimciliğin karşısındadır ve memleket ekonomisine hiçbir şey katmayan, "milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun" yürümeyen,^[6] yani Anayasaya uygun işlemeyen özel girişimin karşısındadır.

Özel Sektör ve Plân Disiplini

Öte yandan; gerek halk sektörü olarak gerek kişisel girişim olarak özel sektörü, plân disiplini içine sokacak etkin tedbirler alınması gereklidir.

şimdiye kadar, Başbakan Sayın Süleyman Demirel, öğüt ve rica ile Sanayi

Bakanı Sayın Mehmet Turgut da herhangi bir hukuki dayanağı olmadığı için yapmacık ve etkisiz kalan bazı zorlama teşebbüsleriyle, özel sektöre yön vermeye uğraşmışlardır.

Bu gibi yöntemlerden hiçbir sonuç alınamayacağını, alınamadığını ise bütçe gerekçesinde özel sektörle ilgili olarak yer alan itiraflar ve ithamlar açıkça göstermektedir.

Kapitalizmin bayraktarlığını yapan Birleşik Amerika'da bir devlet başkanının, özel sektöre memleket çıkarlarının gerektirdiği biçimde yön verebilmek için ne kadar sert ve etkin tedbirler alabildiği, son aylarda Başkan Johnson'un açıkladığı ve uygulamaya başladığı kararlarla görülmüştür.

Bizde de özel sektörü disiplin altına almak için özel teşebbüsleri memleket yararına işler duruma getirmek için fazla değil, kapitalist Amerika'da, Fransa'da, Batı Almanya'da uygulananlar kadar etkin tedbirler alınması, büyük başarı sayılacaktır.

Şimdiye kadar özel girişim için yalnız özendirici bazı tedbirler düşünülmüş, fakat bunların yetersizliği -bütçe gerekçesinde de itiraf edildiği gibi- görülmüştür.

Bunların yanı sıra, daha etkin bazı tedbirler de almak şarttır.

Hele, verimsiz, yararsız alanlardan, vurgun yollarından kolay servet yapma imkânı mutlaka kapanmalı; bu imkânı kapayacak düzen değişiklikleri mutlaka yapılmalıdır.

Eğitim-Kalkınma ve Bozuk Dúzen

Ekonomik ve sosyal gelişmemizi hızlandırabilmenin, plân hedeflerine erişebilmenin ve Anayasaya uygun bir düzen kurabilmenin temel şartlarından biri de eğitimde köklü reformlar yapılmasıdır.

Bilgili ve iyi yetişmiş insan gücü, kalkınmanın hayati ve vazgeçilmez unsurudur. Herhalde sermayeden çok daha önemli bir unsurdur.

Bugünkü Eğitim Politikasının Sakıncaları

Oysa Türkiye'de bugün izlenmekte olan eğitim politikası, daha doğrusu bugünkü eğitim politikasızlığı, ekonomik ve sosyal gelişmemizi önemli ölçüde engellemektedir. Bu yüzden, Anayasamızın emrettiği eğitim eşitliği, fırsat ve imkân eşitliği de sağlanamamaktadır.

Gene Adalet Partisi iktidarının eğitim alanındaki tutumu yüzünden, Türk toplumunun sınıf duvarlarıyla bölünme tehlikesi de artmaktadır.

1968 Bütçesi, eğitimle ilgili bu tehlikeleri önleyecek bir karakter taşımaktan çok uzaktır.

Öğrenci Piramidinde Dengesizlik

Eğitim yapımıza baktığımız vakit, öğrenci piramidinde büyük bir dengesizlik olduğunu görürüz.

1966-67 ders yılında bu piramit şöyle bir durum göstermektedir:

İlköğretimde 3.875.349 çocuk vardır. Ortaokul öğrencileri sayısı, büyük bir düşüşle 448.656'ya inmektedir. Lise ve dengi okullarda bu sayı, gene büyük bir düşüşle 175 bine inmektedir. Buna karşılık, yüksek öğrenim seviyesinde nisbi bir şişkinlik olmaktadır. 83.000 genç, yani lisede bulunanların yarıya yakını, üniversite veya yüksek okullara gitmektedir.

Türkiye'de yüksek öğrenim yapan öğrencilerin tüm nüfusa oranı, 1965 istatistiklerine göre, on binde 26'dır. 1955'te, yani bizim ele aldığımız yıldan on yıl önce bu oranın, İsviçre'de on binde 23, Almanya'da on binde 24, Hollanda'da on binde 27 olduğu göz önünde tutulacak olursa, yüksek öğrenim yapan

gençlerimizin sayısının, kendi imkânlarımıza göre hiç de azımsanamayacak bir miktara vardığı görülür.

Bu kadar çok yüksek öğrenim yapan gence sahip olmak iyi bir şeydir. Ama bir şartla: Gençlerin yüksek öğrenim dalları arasındaki dağılımlarının memleket isterlerine, plânın insan gücü hedeflerine uygun olması şartıyla...

Fakat durum bu bakımdan yeteri kadar sevindirici değildir. Çünkü ihtiyaçlarımız bakımından öncelik taşıyan fen ve teknik alanındaki ve sağlık alanındaki üniversite ve yüksek okul öğrencilerinin toplamı, sosyal bilimler, sanat ve edebiyat alanlarında öğrenim yapanların yarısından azdır.

Teknik Eğitim Yetersizliği

Öte yandan, Türkiye'nin kalkınma bakımından en büyük ihtiyacı, orta seviyede, ortaokul veya lise seviyesinde eğitim görmüş teknik elemanla, daha basit meslek eğitimi görmüş vasıflı işçi ve ustabaşılardır.

Fakat bu seviyelerde eğitim görmüş elemanlarımızın sayısı, ihtiyacın çok altındadır. Hele modern endüstrinin belkemiği olan vasıflı işçileri ve ustabaşılıarı yetiştirme çabaları çok yetersiz kalmaktadır.

Bu seviyedeki teknik eğitimde en çok sanayicilerin büyük yararı bulunduğu için Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı, sanayicilerin de katkısıyla iş başında vasıflı işçi ve ustabaşı öğretimini örgütleyip düzenleyecek bir kanun tasarısı hazırlamıştı. Fakat Adalet Partisi iktidarı, kendi çıkarları uğrunda da olsa hiçbir yüküm altına girmeye kolay kolay razı edilemeyen bazı işverenlerin etkisinde kalarak bu tasarının kanunlaşmasını önlemiş, daha doğrusu tasarımı rafa kaldırmıştır. Oysa bu kanun çıkmadıkça veya yeterli nitelik ve sayıda vasıflı işçi ve ustabaşı yetiştirmek için başka etkili tedbirler alınmadıkça, sınaileşmemiz, insan gücü bakımından büyük yetersizlikler içinde bunalmaya devam edecektir.

Dinsel Eğitim

Eğitim düzenimizde plân hedefleriyle büyük bir çekişme de şu noktada görülmektedir: 1967-68 ders yılındaki parasız yatılı öğrenci sayısına bakacak olursak, İmam Hatip Okulları'yla Mesleki ve Teknik Okullarda parasız okuyan öğrenci sayısı eşittir; 3.600'dür. Oysa mesleki ve teknik okullarda toplam öğrenci sayısının 62.875 olmasına karşılık, İmam Hatip Okulları'nda toplam öğrenci sayısı 29.090'dır. Mesleki ve teknik okulların öğrencilerin, ancak yüzde 5.7'si, İmam Hatip Okulları'nda ise toplam öğrencilerin yüzde 12'si parasız yatılı okumaktadır.

Bu tabloya bakan bir tarafsız gözlemcinin, Türkiye'de ekonomik kalkınmanın hemen hemen tamamlandığı, gereken ölçüde sınaileşmenin sağlandığı ve artık ağırlığın dini alanda kalkınmaya verildiği kanısına varmaması imkânsızdır.

Bu kanıyı doğrulayacak bir başka etken de şudur:

1967-68 ders yılında 3 kız enstitüsü, 3 sanat enstitüsü ve 6 lise açılmasına karşılık, tam 18 yeni İmam Hatip Okulu açılmıştır.

Böylelikle, Türkiye'de, son yıllarda açılan İmam Hatip Okulları'nın sayısı 58'e varmış olmakta ve Osmanlı çağından bu yana açılmış liselerin sayısı 216'dan ibaret olduğuna göre lise sayısının dörtte birini aşmış bulunmaktadır.

Bu durum, insanda ister istemez, kalkınmamızın Allah'a kaldığı düşüncesini uyandırıyor.^[7]

İmam Hatip Okulları'ndaki genel kültür derslerinin yetersizliğini, hatta meslek derslerinin zayıflığını ve bazı bakımlardan gerçeklerle tutarsızlığını göz önünde tutacak olursak, kalkınabilmek için çağdaş uygarlık düzeyine bir an önce erişebilmek için muhtaç olduğumuz insan gücünü sağlamak bakımından ve dünya görüşü değişikliğini gerçekleştirip yaygınlaştırmak bakımından, eğitimimizin ne kadar dengesiz ve yetersiz olduğunu görürüz.

Eğitimde Sosyal Adaletsizlik

Eğitim düzenimizde sosyal adalet bakımından dengesizlik büsbütün belirlidir. Lise ve ortaokul seviyesinde öğrencilerin, ancak binde 63'ü parasız yatılı okuma imkânını bulabildiğine göre yoksul halk çoğunluğunun çocuklarından büyük kısmı, ilkokul seviyesinden daha yüksek bir eğitim imkânından yoksun demektir. Esasen, ilkokul öğrencileri sayısı ile ortaokul ve lise öğrencileri sayısı arasındaki büyük fark da yeni yetişen gençlerimizden büyük çoğunluğunun, ilköğrenimin üstüne çıkamadıklarını gösterir.

İlkokuldan sonraki eleme, çocukların yeteneğine veya eğilimine göre değil, ailelerinin maddi durumuna göre olmaktadır. Her yıl, ilkokuldan ayrılıp hayata atılmak zorunda kalan milyonlarca çocuk arasında, hiç şüphesiz, fırsat bulsalar büyük bilim adamı, büyük yönetici, değerli birer teknik eleman veya politikacı olabilecek nitelikte, yetenekte, sayısız çocuk vardır. Bugünkü toplum düzeni ise ilkokulun 5. sınıfından itibaren, onların önüne aşılmaz bir duvar çekmektedir.

Toplumun Sınıf Duvarlarıyla Bölünüşü

Bu duvar, eğitim alanı dışında, hayatta da toplumu kalın sınıf duvarlarıyla bölmektedir. Türk toplumunun en sıhhatli bir yönü olan sınıflar arası akışkanlık (seyyaliyet) geleneği, böylece yıldan yıla yok olup gitmektedir.

Bugün Türkiye'de, orta öğrenim seviyesinde parasız yatılı okuyan öğrenci sayısının toplamı, 40 bini öğretmen okullarında olmak üzere, 51.700'den ibarettir. Yılda 100 milyon liralık bir ödenek artırımıyla, bu sayıyı üç-dört misli arttırmak mümkündür. Böylece, hem eğitimdeki sosyal adaletsizlik hem de – burslar plân hedeflerine daha uygun dağıtılmak şartıyla– orta seviyede yetişmiş insan gücümüzdeki eksiklik, büyük ölçüde azalmış olacaktır.

Bu 100 milyon lira nereden bulunabilir?..

Bütçe Komisyonunun, yetkisini kullanarak ve kaynakları şişirerek bütçe giderlerine bu yıl yaptığı ilave bunun çok üstündedir.

Onu bırakınız, İstanbul köprüsüne her yıl ayrılacak para, herhalde bu miktarın kat kat üstünde olacaktır.

Kalkınmamız için en acil ihtiyaç olan insan gücü mü, yoksa hiçbir gerçek ihtiyacı karşılamayan İstanbul köprüsü mü?..

Bu iktidar, İstanbul köprüsünü seçiyor.

Oysa bugünkü arsa düzeniyle, İstanbul köprüsünün iki yakadaki ayaklarının yere degeceği çevredeki toprak parçalarının, arsaların sahipleri, o devlet yatırımı sayesinde, kendileri hiçbir şey yapmaksızın ve hiçbir emek vermeksizin, belki 100 milyonun çok üstünde servet sahibi olacaklardır.

Arsa bakımından bir düzen değişikliği yapıp kamu yatırımlarıyla arsalarda meydana gelen değer artışının kamuya mal edilmesi bile, bütün eğitim ihtiyacımızı karşılayacak kadar, on binlerce köylü çocuğunu parasız okutabilecek kadar imkânı devlete sağlayabilir.

Ama bu yola gitmeyi düşünebilmek için her şeyden önce, insana gereken değeri vermek gerekir.

İnsana Değer Vermeyen İktidar

Adalet Partisi iktidarı ise insana değer vermekten çok uzaktır. Çok uzak olduğu içindir ki kalkınmayı, hiçbir sosyal adalet tedbiri almaksızın yürütmeye çalışmaktadır.

İmam Hatip Okulları'yla Teknik Meslek Okulları arasındaki ve bu okullarda okuyan çocuklara devletin sağladığı imkânlar arasındaki dengesizlik, Adalet Partisi'nin maneviyata verdiği değerle izah edilmek istenebilir.

Oysa maneviyata değer veriyor sayılabilmek için ilkin insana değer vermek gereklidir. İnsana değer vermenin kesin ölçüsü de sosyal adalete ve sosyal güvenliğe önem vermektir. Adalet Partisi'nin bu bakımdan ne kadar geride olduğu ise ortadadır.

Spor Toto Gelirlerinden Eğitimde Yararlanılmalı

Eğitim konusu ile ilgili olarak Spor Toto gelirleriyle yapılan yatırımlara da kısaca değinmek isterim.

Maneviyata, mukaddesata herhalde pek sığmayacak olan Spor Toto gelirleriyle, her yıl Türkiye'nin birçok yerlerinde sayısız spor alanları ve salonları yaptırılmaktadır. Asıl bu yatırımları manevi kalkınma alanında biraz daha iyi değerlendirmek gerekir. Büyük masraflarla yapılan bu yapılar, şimdiki durumlarıyla, gençlerin sadece beden eğitimine hizmet etmektedir. Oysa bu yapılar değişik amaçlara hizmet edebilecek şekilde yapılır ve içlerinde sanat ve kültür faaliyetinin de yürütülebileceği imkânlar bulunursa, gençlerin beden eğitimine olduğu kadar, ruh ve kafa eğitimine de hizmet etmiş olurlar.

Güzel Sanatlar İçin Özerk Kuruluş

Eğitim, kültür ve sanat konularına değinirken, devletin çok yetersiz olan ve ancak birkaç büyük şehre inhisar eden güzel sanatlarla ilgili çalışmalarını daha yaygın ve yeterli duruma getirmek ve her türlü siyasal etki dışında tutmak için yurt ölçüsünde güzel sanatlar çalışmalarını yürütecek bir özerk kamu kuruluşunun da kurulmasına ihtiyaç olduğunu belirtmek isterim.

Öğretmen ve Huzur

Eğitimle ilgili bölümün başında, kalkınmanın en önemli unsurunun insan gücü ve onun eğitimi olduğunu belirtmiştim.

Eğitimin en önemli unsuru da öğretmendir.

Öğretmenlerimizin türlü sorunları vardır. Bu sorunların en önemlilerinden biri de huzur sorunudur.

İnsan yetiştirme görevini, görevlerin bu en yücesini yaparken, öğretmenin her şeyden önce huzura ihtiyacı vardır. Oysa bugün en çok yoksun olduğu şey,

huzurdur.

İnsanların uyanışından, bilinçlenişinden sanki içgüdüsel bir korku duyanlar, Türk çocuklarına, Türk gençlerine bir şeyler öğreten, gerçekleri anlatan her öğretmene düşman gibi bakmaktadırlar.

Bugün iktidarın en ağır baskısı öğretmenler üzerindedir. Toplumun belki en huzursuz zümresi öğretmenlerdir.

Ama iktidar öğretmene baskı yaptıkça, haksızlık yaptıkça, değerbilir Türk halkı, haksızlığa hiçbir vakit razı olmayan Türk halkı, öğretmenlerle daha çok beraber olmaktadır ve olacaktır.

Çalışma Düzeni ve AP'nin Tutumu

Adalet Partisi'nin iktidara gelmesiyle, sosyal adaletin, sosyal devlet ilkelerinin tehlikeye düştüğü bir başka alan da işçi hakları alanıdır.

chp ve İşçi Hakları

Bu iktidarın Çalışma Bakanı, geçenlerde bir sendika kongresinde, chp için işçilere şöyle demiş:

"Devri iktidarlarında sizlerin kanına ekmek doğrayarak yiyenler bugün bir peygamber temizliği içinde karşınıza çıkararak nutuklar çekmektedirler" (Adalet gazetesi, 22 Ocak 1968).

Bu sözleri söyleyen Bakanın partisi, bir ucundan iktidara geldiğinin daha haftasına kalmadan, Zonguldak'ta elini işçi kanına bulamış partidir.

Bu çirkin sözlere hedef alınan partinin kurucuları ise daha Anadolu'da Kurtuluş Savaşı'nı yürütürlerken, Zonguldak'taki kömür işçilerinin haklarını ve güvenliğini korumak için ilk Türk yasasını çıkartmışlardı. 1921 yılında çıkarılan yasanın adı, Ereğli Havzai Fahmiyesi'ndeki Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'dur.

Cumhuriyet kurulduktan sonra da Türkiye'de işçi haklarıyla ve sosyal güvenlikle ilgili hemen bütün kanunları, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarları çıkarmıştır.

Çalışma Hayatında Düzen Değişikliği

Nitekim bu partinin son iktidarı sırasında da toplu sözleşme ve grev hakları kanunlaşarak, yeni sendikalar kanunu çıkarılarak, Türk çalışma hayatında, Anayasamızın emrettiği ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1953'ten beri söz verdiği demokratik düzen değişikliği gerçekleşmiştir.

Şimdi toprak alanında istediğimiz düzen değişikliği için "komünizm" diyenler olduğu gibi bu kanun çıkıncaya kadar da çalışma hayatında istediğimiz düzen değişikliği için "komünizm" diyenler vardır.

Oysa Türk işçi hareketi, bu düzen değişikliğinden sonra komünizme karşı

eskisinden çok daha fazla bağımsızlık kazanmıştır.

Çünkü Türk işçileri, sendikacıları bilmektedirler ki kendilerini ezilmekten, sömürülmekten kurtulma olanağına kavuşmuş, toplumda kendilerine daha çok saygınlık kazandırmış olan toplu sözleşme, grev hakları ve sendika özgürlüğü, hiçbir komünist ülkede yoktur.

ap İktidarının Niyet ve Tertipleri

Şimdi Adalet Partisi, işçilere tanınan bu haklarda kısıntı yapmanın gayret ve tertipleri içindedir. Grev hakkını büyük ölçüde ortadan kaldıracak (hak ihlâli dolayısıyla grev hakkını kaldıracak) bir kanun tasarısı hazırlamıştır. Ancak sendikaların ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin kararlı tepkisi üzerinedir ki şimdilik bundan vazgeçmek zorunda kalmış görünüyor.

Gene son kısa iktidarı sırasında, Cumhuriyet Halk Partisi, işçilerin devlet sektöründe yönetime ve kâra katılmalarını sağlayan kanunu çıkartmıştı.

Adalet Partisi iktidarı ise, –daha önce de belirttiğimiz gibi– bu yoldaki kanun hükümlerini birçok devlet işletmelerinde hiç uygulamamakta, bazılarında ise tamamıyla etkisiz hale getirmiş bulunmaktadır.

İş Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler

Bütçe Gerekçesi'nin 214'üncü sayfasına baktığımız vakit, Adalet Partisi iktidarının "sosyal konular üzerindeki çalışmalar"ı hakkında sadece bir cümle yer aldığını görüyoruz. İki buçuk-üç yılda, Adalet Partisi'nin sosyal alanda yapabildiği bütün çalışmalar bu tek cümlede ifade edilebilmektedir.

O cümle şudur:

"Geçen teşri yılda, iş hayatımız üzerinde geniş etkileri olan ve işçilerimizin daha iyi şartlar altında emniyetle çalışmalarını düzenleyecek İş Kanunu ve Deniz İş Kanunu tasarıları kanunlaşmıştır."

Oysa bu kanunların ikisi de Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı tarafından hazırlanıp meclise sunulmuştu. Adalet Partisi iktidarı, şimdi sahip çıktığı, fakat kendi hazırlamadığı bu iki tasarının kanunlaşmasını da uzun süre geciktirmiş; sonunda birçok bakımlardan tanınmaz hale getirerek amaçlarından uzaklaştırarak gerçekleştirmiştir.

İktidar, bu tasarılarla işverenlerin istedikleri bütün değişiklikleri yapmaya uğraşmış, bu değişikliklerden ancak bir kısmı, başta Cumhuriyet Halk Partisi

Grupları olmak üzere, muhalefetin direnişii ile önlenebilmiştir. Yapılan değişikliklerle ise kanunlar önemli şekilde zedelenmiştir. Bütün işçilerin kanun kapsamı içine alınması gerekirken, tasarıların en büyük yeniliği bunu öngörmesi iken küçük işyerlerindeki işçiler kanun kapsamı dışında bırakılmıştır. İşçi haklarını çığneyen işverenlere verilecek cezalar o kadar hafifletilmiştir ki hak ihlâli ile elde edilebilecek kazanç, şimdi, bu yüzden ödenecek cezaların çok üstünde kalmaktadır.

Geciktirilen Çalışmalar

Cumhuriyet Halk Partisi, iktidardan ayrılacağı sırada Tarım İş Kanunu ile ilgili bütün ön çalışmaları bitirdiği halde, bu tasarı hâlâ, değil meclise gelmek, Bakanlar Kurulu'na bile getirilememiştir.

Daha önce de belirttiğim gibi birinci plân hedefleri arasında yer alan sosyal güvenlik tedbirleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin getirdiği noktada bırakılmış, bu tedbirleri bir adım daha ileri götürmek için herhangi bir çalışma bile yapılmamıştır.

Kıdem Tazminatı'na Yönelen Tehlike

Üstelik son olarak da "işsizlik sigortası" getirildiği görünümü altında, işçilerin en büyük güvencesi olan, 1936'dan beri hakları bulunan kıdem tazminatı kaldırılmak istenmektedir.

Hazırlanan tasarıya göre, on yıl çalışmış 1.000 lira aylıklı bir işçi, işinden çıkarılırsa, ancak 2.250 lira işsizlik ödeneği alabilecektir. Bu işsizlik ödeneği için üstelik prim de ödemiş olacaktır. Dolayısıyla gerçek kazancı 2.250 liranın da altında olacaktır. Oysa aynı işçi bugün işsiz kalsa, hiç prim ödemediği halde, 5.000 lira kıdem tazminatı alır.

Kıdem tazminatından yararlanma imkânları çok geniş olduğu halde, işsizlik sigortasından yararlanma imkânları da çok sınırlı olacaktır.

Üstelik kıdem tazminatı, işçi tasfiyesini güçleştirici bir müessesedir. Kıdem tazminatı kalkarsa, işverenler, hiçbir yük altına girmeksizin, kolaylıkla işçi tasfiye edebilirler. Böylelikle, sendikaya giren veya grev yapmaya hazırlanan işçileri her an işten çıkarabilir veya işten çıkarmakla tehdit edebilirler. Bu da toplu sözleşme ve grev hakkını fiilen işlemez hale getirebilir.

Kıdem tazminatı ile işsizlik sigortasının belki birbirini tamamlayıcı hale getirilmesi düşünülebilirdi. Fakat kıdem tazminatının yerini işsizlik sigortasının

alması asla düşünülemez.

İlerleyen Türkiye, işçi haklarında, bir adım bile geri götürülemez.

Bu yönde atılmak istenecek en küçük bir adım, karşısında sendikalar kadar, işçiler kadar, bütün gücüyle Cumhuriyet Halk Partisi'ni de bulacaktır.

Şimdi, sendikaların ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin tepkisi karşısında, Adalet Partisi Hükümeti, bu konuda garip bir savunma ve tevil yoluna sapıyor. Kıdem tazminatını kaldırmaya, işçi haklarını geri götürmeye niyeti olmadığını, bu hükmün Çalışma Bakanlığı'nca tasarıya konmuş olmasının bakanlıkça benimsendiği anlamına gelmediğini söylüyor.

Bunu, Başbakan böyle söylüyor... İşin daha garibi, tasarıya kıdem tazminatının kaldırılması hükmünü koyan, başka bakanlıklara, işçi ve işveren kuruluşlarına tasarımı o şekilde gönderen, Çalışma Bakanı böyle söylüyor.

Bunda ciddiyet var mıdır?

Demek ki bu hükümet, tepki görmese, göze alabilse, işçi haklarında ve genel olarak sosyal adalet alanında her türlü gericiliği yapabilecektir. Nitekim bunu birkaç defa denemiş, her seferinde, kamuoyunun tepkisi karşısında dönüş ve tevil yoluna sapmıştır. Kabine üyeleri bu yüzden birbirlerine düşmüştür.

Şimdi Odalar Birliği, hükümetçe açılmak istenen bu gedikten yararlanarak, kıdem tazminatının Sosyal Sigortalar Kurumu'nca ödenmesini ileri sürmektedir. Çalışma Bakanı'nın da bu görüşü benimsediği anlaşılmaktadır. Bu durumda işverenler, biraz önce de değindiğim gibi hiçbir maddi yük altına girmeksizin işçi çıkarma kolaylığına kavuşmuş olacaklardır.

Hayat Pahalılığı ve Toplu Sözleşmeler

Öte yandan, Adalet Partisi iktidara geldiğinden beri hayat pahalılığında görülen büyük artış, birçok kesimlerde toplu sözleşmelerle sağlanan işçi ücreti artışlarını silip götürmüş, öylece toplu sözleşme hakkını geniş ölçüde etkisiz bırakmıştır.

Gelir Politikası İçin Üçlü Kurul

Sosyal alanda Cumhuriyet Halk Partisi, birçok demokratik batı ülkelerinde olduğu gibi devletin gelir politikasına, ücret politikasına yön verecek, yüksek kademedeki bir istişari kurul kurmak kararındaydı. Hükümet, işçi ve işveren temsilcilerinden meydana gelen bir kurul olacaktı bu... chp bu kararı,

iktidardan ayrılmadan kısa bir süre önce, 25 Ocak 1965'te açıklamıştı.

Öyle anlaşılıyor ki Adalet Partisi iktidarı, daha böyle bir tasavvurun önemini ve anlamını bile kavrayamamış ve bu konuda en küçük bir adım atmamıştır.

Doğu'da Bozuk Düzen

Adalet Partisi iktidarı, insanlar arasında sosyal adaleti ihmal ettiği gibi bölgeler arasında da sosyal adaleti ihmal etmektedir.

Bugüne kadar Doğu'yu kalkındırmak üzere belirli hiçbir şey yapılmamış olması, İkinci Beş Yıllık Plân'da da hiçbir somut tedbir gösterilememesi, bu ihmali açıkça ortaya koyuyor.

Bu konuda öğrenmek istedikleri Keban Barajı'nın yapımına Cumhuriyet Halk Partisi iktidardayken başlanmıştı.

Doğu ve Güneydoğu ile ilgili bazı sulama projeleri, Cumhuriyet Halk Partisi iktidardayken ele alınmıştı.

Süt endüstrisi, hayvan ürünleri endüstrisi ile ilgili çalışmalar ve yatırım hazırlıkları, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı tarafından hazırlanmış, hatta kısmen başlatılmıştı.

Öte yandan, Milli Birlik Hükümeti ve Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetleri zamanında Doğu'da başlatılan sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi çalışmaları, Adalet Partisi iktidarı zamanında ilerlemek şöyle dursun, gerilemiştir.

Daha önce de belirttiğim gibi Doğu köylerindeki sağlık ocaklarının hemen hiçbirinde doktor, birçoğunda hastabakıcı veya sağlık memuru bile kalmamıştır.

Sömürü

Üstelik Doğu köylüsünün sömürülmesi ve yoksulluğu gitgide artmaktadır. Çünkü bozuk düzen, Adalet Partisi iktidarında daha da bozulmaktadır.

Yer yer içinde yaşadıkları köy evleri bile kendilerinin olmayan, topraksız Güneydoğu ve Doğu köylülerini toprak köleliğinden kurtaracak toprak reformunu yapmayacağını ise Adalet Partisi Hükümeti açıkça söylemektedir.

Doğu köylüsünün nasıl sömürülmekte olduğunu, daha önce bazı örnekler vererek anlatmıştım. Hayvan kaçakçılığının devlete ve bölge halkına nasıl zarar verdiğini de anlatmıştım.

Kaçakçılık

Bölgede, hayvan kaçakçılığını önlemek hususunda devlet, en yetkili mahalli idarecilerinin ağzından, aczini itiraf etmektedir. Fakat önlenemeyen kaçakçılığı önlemek bahanesiyle, mesela bir Çukurca halkına, müstemleke hayatı yaşatılmaktadır. Bazı yerlerde Türk vatandaşları kendi köylerine kasabalarına bir çeşit pasaportla girebilmektedir. Buralara günlük ihtiyaçların sevki sınırlandırıldığı için en basit ihtiyaç maddelerini, o en yoksul halk, birkaç misli fiyatla alabilmektedir.

Sebebi de güya kaçakçılığı önlemektir.

Oysa asıl kaçakçılık, birtakım nüfuzlu kimselerin imtiyazı olarak, rahatça, neredeyse açıkça, yürütülmektedir.

"Kürtçülük"

Doğu sorunlarına değinmişken, Doğu'da bir Kürtçülük akımı olduğu yolundaki iddia ve kaygılara da kısaca değinmek isterim. Doğu'da, şüphesiz, münferit bazı Kürtçüler vardır, olabilir... Ama halk arasında tutunmuş bir Kürtçülük hareketi yoktur.

Bu bölge halkı, Türkiye'den kopmanın değil, daha çok Türkiye'den olmanın özlemi içindedir. Kürtçe konuşmanın değil, Türkçe öğrenebilmenin isteklisidir.

Birkaç ay önce bir Doğu kasabasında, bir kahve toplantısında, bir Doğulu genç kalktı:

"Bizim davamız, Kürtçülük, Türkçülük davası değil... Bizim davamız, sefalet davasıdır..."dedi.

Bu sözü, o kahvedeki acılı halk, gözleri yaşararak alkışladı.

Türklüğe Asıl İhanet Edenler

Türklüğe ihanet edenler, o bölgenin temiz halkı arasında, o bölgenin bu yurdu savunmak için her zaman canlarını ortaya koymuş aziz halkı arasında aranmamalıdır. Türklüğe ihanet edenler, Türklüğü bir kafatası hesabı haline getiren, o yolda yayınlarıyla, o bölge halkını yüreğinden yaralayan birkaç kafadan sakat insandır.

Doğu Nasıl Kalkınır?

Doğu'yu kalkındırmaya başlamak, Doğu halkını sefaletten kurtuluş yoluna sokmak, aslında o kadar güç ve pahalı bir iş de değildir.

Bu bölgeyi ekim ayında dolaşanlar, 1.500-3.500 metre yükseklikler arasında, ekinin hâlâ yeşil olduğunu, biçilmeden donmuş olduğunu görürler. Verim bire bir, bire ikidir... Bazı yerlerde bire hiçtir...

Ona rağmen, otlak olarak kullanılsa, Türkiye'nin bütün et ihtiyacını karşılayabilecek, geniş ölçüde hayvan ihracını ve döviz kazancını gerçekleştirebilecek bu bölge halkı, ekmeksizlikten dolayı, otlaklardan, çayırlardan büyük bir kısmını buğday tarımına ayırmak zorunda kalmıştır.

Oysa yurdun başka bölgeleri, Doğu'yu ekmeklik buğday bakımından beslese, Doğu, bütün Türkiye'yi etle besleyebilir.

Kalan otlakların birçoğu da Allah'ın dağına bile sahip çıkan birtakım sömürücülerin elindedir. Köylülere bu otlaklar büyük bedeller karşılığında kiralanmaktadır.

Otlaklar azaldığı veya zenginlere kaptırıldığı için sıcak aylar da çok kısa olduğu için ve yeterli yem sanayii de kurulmadığı için hayvanların çoğu cılızdır, birçoğu kıştan yazaya sağ çıkmamaktadır.

Onun için bir yandan otlaklar genişletilmeli ve köylünün hizmetine sunulmalı, bir yandan da Et ve Balık Kurumu'nun ağalara verdiği, ağaların da yüzde 100, yüzde 200 faizle yoksul köylülere devrettiği avans kaynaklarıyla, bu bölgede süratle bir yem endüstrisi kurulmalıdır.

Hayvan ürünleri endüstrisi, gene devlet eliyle tamamlanmalıdır.

Kaçakçılık önlenmeli, köylüler kendi hayvanlarını yurt dışına kendileri satabilecek şekilde, devlet önderliği ve yardımıyla örgütlenmelidir.

Türkiye'nin en verimli toprakları arasında olan Kağızman-Iğdır bölgesi, bazı sosyal ve ekonomik düzen değişikliği tedbirleriyle, kullanılmayan bir kısım toprakları için alınacak teknik tedbirlerle, kolayca bütün Doğu'yu besleyebilecek, Türkiye'ye büyük döviz getirebilecek zengin bir tarım bölgesi haline gelebilir.

Denecek ki "bütün bunlar için para lâzım..."

Devlet bütçesinden, Yetki Kanunu ile her yıl yüzlerce milyon lirayı ayırıp özel teşebbüse vermek isteyen hükümet, besleme özel teşebbüs yaratma sevdasından vazgeçip Doğu halkını kurtarma amacını benimsese, beş yılda yüz milyonları, hatta milyarları aşan mali imkân ve kaynakları Doğu'yu kalkındırmak için kullansa birkaç yıl içinde bu bölge tanınmayacak kadar geliştirilebilir.

O zaman da Doğu'da ne bölücülere ve sömürücülere, ne ağalara ve şeyhlere yaşama alanı kalır.

Şeyhler, Ağalar...

Doğu'nun şeyhleri, ağaları... Bunlardan bir kısmı aslında Doğu'da, devletin bıraktığı boşluğu doldurmakta veya o boşluğu doldurur gibi görünüp o boşluktan yararlanmaktadırlar.

Yabancılar Kadar İlgi Gösterilse

Türkiye'nin Doğusu'na bazı yabancı devletlerin kendi çıkarları açısından gösterdikleri ilgiyi Türk Devleti gösterse, birkaç yıl içinde Türkiye'nin Doğu sorunu diye bir şey kalmaz...

Ama nasıl Demokrat Parti iktidarı, 1950'de iş başına gelir gelmez, "Türkiye'nin Doğusu-Batısı yoktur" demagojisiyle, bütçeye Doğu için konmuş fonları bütçeden çıkarttıysa, Adalet Partisi iktidarı da gene Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının, Doğu için almaya başladığı tedbirleri, ya yavaşlatmış ya ihmal etmiştir ve bölge planlaması çalışmalarına son verdiği gibi İkinci Beş Yıllık Plân'a da Doğu ile ilgili elle tutulur hiçbir tedbir koymamıştır.

Düzen Değişikliği ve CHP

Adalet Partisi sözcüleri, o arada Sayın Başbakan sık sık, Cumhuriyet Halk Partisi'ni özel teşebbüs düşmanlığı ile olduğu kadar kâr düşmanlığı ile de itham ederler.

Nitekim 1968 Bütçesi'yle ilgili senato konuşmasında, Sayın Başbakan,

"Türkiye'nin iktisadi gelişmesi için zararlıdır, kârdan korkmak..." diyor. "Makûl kârdan korkmamalı; alın terinin verdiği, sermayenin, emeğin, teşebbüsün beraberce ortaya çıkardığı kârdan korkmamalı" diyor... "Bu, zararlıdır" diyor.

Haksız ve Yararsız Kâr

chp'nin korktuğu, chp'nin istemediği, öylesi kâr değil... chp'nin istemediği, karşısında olduğu kâr, devletin ve halkın sırtından ve topluma bir şey vermeden, kalkınmamıza katkıda bulunmadan elde edilen kârdır.

Devlet kaynaklarından alınan faizsiz avansla veya düşük faizli krediyle, yüzde 100 ila yüzde 200 faiz olarak tefecilik yapmak, bu yoldan büyük kârlar sağlamak makûl müdür?

Üzerine sahibinin veya bir işçinin bir damla alın teri düşmemiş bir arsa parçasının değeri, on yılda 1000 liradan, yerine göre 100 bin liraya, 1 milyon liraya, hatta 10 milyon liraya çıkarsa, bu kâr makbul müdür? Bir arsayı boş bekletmek, bir arsanın üstüne bir atölye, hatta bazen bir fabrika kurmaktan daha çok kâr getirirse, bu, kalkınmamıza yararlı mıdır?..

Zirai Donatım'ın köylü için dağıttığı suni gübre, araya giren bazı kişilerin elinde, Ziraat Odaları Birliği'nin deyimiyle, bir "kapital kaynağı" haline gelirse, bu yoldan elde edilen kâr, meşru mudur?

Köylünün yazın 15 lira edecek emeğini, kış ortasında 5 liraya ipotek altına alarak elde edilen kâr, insani midir?

Ürününe alın teri veren, emek veren, sermaye veren köylü, o ürününü 30 kuruşa satıp masrafını çıkaramazken, ona hiçbir emek vermemiş aracının en azından kiloda 200 kuruş kâr etmesi haklı mıdır?

Yurda getirdiği dövizden daha fazla parayı bizim mali kaynaklarımızdan kredi

olarak alan ve yurda getirdiği sermayeden daha fazlasını bir yılda yurt dışına çıkararak yabancı sermayenin kârı ülkemize yararlı mıdır?

Yabancı sermaye ile kurulmuş bir sözde fabrikanın, şişkin faturalarla parçalarını ithal ederek Türkiye'de traktör monte ettikten sonra ithal fiyatının iki katına satıp elde ettiği kâr; hele o traktörlerin her biri için köylülerden en az 10'ar bin lira avans toplayıp böylece meydana gelen milyonlarca lirayı işleterek elde edilen kâr, haklı kâr mıdır?

Kanun Suçu Değil Ama İnsanlık Suçu

Sayın Başbakan, senatodaki bütçe konuşmasında, özel teşebbüsten söz ederken, "soygun", "vurgun" gibi kelimeler kullanılmasına da itiraz etti. "Sadede davet ederiz, vaka isteriz, açıklığa, vuzuha davet ederiz ve bu Türk kanunlarının suç saydığı bir şeydir", dedi.

İşte, Türkiye'nin Doğusu'ndan, Batısı'ndan, her köşesinden, bu kadar örnek verdim... Vaka gösterdim, mahal gösterdim.

Tefecinin yaptığı, birçok aracının yaptığı, soygun değil de, vurgun değil de, nedir? ap iktidarının Devlet Plânlama Teşkilâti'nin resmi raporları bile, Türk halkının nasıl sömürüldüğünü, bu "sömürülme" kelimesini de kullanarak, delilleriyle ortaya koyuyor. Adalet Partisi iktidarının kendi Sanayi Bakanı bile, bazı sanayicilerin, bazı montajcılarının halkı soymasından şikâyet ediyor.

Bunlar vurgundur, soygundur, sömürüdür. Ama ne çare ki bunlar Türk kanunlarına göre "suç" sayılmamaktadır. chp kanun suçu olmasa da onun çok ötesinde, toplum suçu olan, insanlık suçu olan bu suların işlenmeyeceği, işlenemeyeceği, kimsenin devlet sırtından vurgun vuramayacağı, kimsenin halkı smremeyeceği bir düzen istemektedir.

Bunları istemek suç mudur?

Sayın Başbakan'ın böyle bir soruya ne cevaplar vereceğini de biliyorum...

Birincisi, Anayasanın 53'üncü maddesini gösterecektir... Nitekim senatodaki bütçe konuşmasında öyle yapmıştır.

İkincisi, "Düzen böyle ise bunda bizim suçumuz ne?" diyecektir... "Biz, sizden devraldığımız düzeni yürütüyoruz, koruyoruz", diyecektir... "O kadar yıl iktidarda kaldınız da niye bu düzeni siz değiştirmediniz?" diyecektir... Nitekim gene senato konuşmasında öyle demiştir... Başka birçok konuşmalarında öyle demiştir.

Şimdi, kısaca ilk bakışta bazılarına haklı gibi görünebilecek bu cevapları, çözümlmek, eleştirmek isterim.

53'üncü Madde

Sayın Başbakan, sosyal ve ekonomik alanda geciktirilen, ihmal edilen bütün işler için senatoda, Anayasanın 53'üncü maddesine sığınmıştır. Bir cankurtaran simidi gibi o maddeye sığınmıştır.

Ne der, o madde?

"Devlet, bu bölümde (yani Anayasa'nın Sosyal ve İktisadi Haklar ve Ödevler bölümünde) belirtilen iktisadi ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini, ancak iktisadi gelişme ile maddi kaynakların yeterliği ölçüsünde yerine getirir."

Anayasa'nın o bölümünün bir gereği olan toprak reformunun yapılmasına, hiç değilse yapılmaya başlanmasına, iktisadi gelişmemizin veya maddi kaynaklarımızın yetersizliği mi engel olmuştur?.. Elbette hayır!.. Bütün hazırlıkları Cumhuriyet Halk Partisi iktidardayken yapılmış olan Tarım İş Kanunu'nun bugüne kadar meclise getirilmesini, Birinci Plân hedefleri arasında yer alan, esnaf, sanatkâr ve serbest meslek adamlarının sosyal güvenliğe kavuşturulmasını, hangi maddi kaynak yetersizliği bugüne kadar önlemiştir? Türkiye'deki sistemle, sosyal güvenlik, devletten maddi kaynak isteyen değil, ona maddi kaynak getiren bir şeydir.

Mali kaynaklarımız eskiden yeterliyken şimdiki yetersiz hale gelmiştir de, iktisadi gelişmemiz eskiden ileriye şimdi gerilemiştir de onun için mi Anayasa hükmüne rağmen, köylü ürünlerinin daha iyi değerlendirilmesi yolunda değil de, değerden düşürülmesi yolunda adımlar atılmıştır?

Hiçbir hükümet, kendi beceriksizliğini, kendi sosyal görüş eksikliğini, kendi ekonomik tutum yetersizliğini ve kendi başarısızlığını, Anayasanın 53'üncü maddesinin ardına sığınarak mazur gösteremez.

Düzen Neden Düzeltilemedi?

Başbakan'ın verebileceği, vermekte olduğu ikinci cevaba gelince... Yani "Düzen böyleyse, bizim bunda suçumuz ne, siz niye düzeltmediniz?" yolundaki cevabına gelince...

Tek Partili Dönemin Özelliği

Cumhuriyet Halk Partisi, Sayın Başbakan'ın da senatoda belirttiği gibi uzun

yıllar, Türkiye'nin tek partisi olarak kalmıştır. Bir ülkede tek parti varsa elbette politika yapmak isteyen herkes, yolunu bulup o partinin çatısı altında toplanır.

Tek partili dönemde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin çatısı altında da yıllar yılı, bu partinin programını okumuş-okumamış, bu partinin programını benimseyen veya sadece benimser görünen, sömüren veya sömürülen, bazı reformları isteyen veya istemeyen insanlar bir araya gelmişlerdir. Devrimcisi, tutucusu, bu parti içinde uzun zaman yan yana görünmüşlerdir.

Toprak Reformu Nasıl Engellendi?

Onun için de saflarındaki bazı tutucu güçlerin etkisiyle, programını bilinçli olarak benimsememiş kimselerin etkisiyle, liderlerinin devrimciliğine ve halkçılığına rağmen, geniş kadrolarının ilericiliğine rağmen, bu parti, bazı çevrelerin çıkarlarına dokunan reformları gerçekleştirmekte bazen büyük güçlükler çekmiştir. Toprak reformu bunun tipik örneğidir. Büyük Atatürk, 1937 yılında, meclisi açış konuşmasında, ileri anlamlı bir toprak reformu yapılmasını istiyordu. Fakat o sıralarda, hükümetin başına, sonradan toprak reformunu ne kadar istemediği ortaya çıkan bir kimse geldi... Toprak reformu da tabiatıyla gerçekleşemedi... İkinci Dünya Savaşı biter bitmez, Cumhuriyet Halk Partisi Atatürk'ün vasiyetine uyararak, ilk toprak reformu denemesine girişecek oldu... Bu sefer, başlarında 1937-38 yıllarının Başbakanı bulunan kimse olmak üzere, bazı Cumhuriyet Halk Partililer, toprak reformu vesilesiyle parti içinde ilk ciddi muhalefeti meydana getirdiler, ayrılıp başka parti kurdular ve iktidara gelip toprak reformunu engellediler.

Yirmi yıl sonra yeni bir toprak reformu, yani tarımda daha köklü bir düzen değişikliği teşebbüsüne geçilecek oldu... Bu sefer de ilk toprak reformuna karşı muhalefet bayrağını açmış olanların izinde yürüyenler, Cumhuriyet Halk Partisi'ni iktidardan indirdiler ve toprak reformunu gene engellediler.

chp'deki Değişiklik

Son iktidarı sırasında, hâlâ Cumhuriyet Halk Partisi'nin içinde onu, reformcu yolundan, düzen değişikliği teşebbüslerinden alıkoymak isteyen tutucu unsurlar yok muydu? Açıkça itiraf etmeli ki elbette vardı! Nitekim onlar da Cumhuriyet Halk Partisi'ni, reformcu tutumundan, "ortanın solu" yolundan, düzen değişikliği yolundan alıkoymayacaklarını anlayınca, parti teşkilâtının bu yolda ne kadar kararlı olduğunu görünce, ayrılıp başka parti kurdular.

Artık Cumhuriyet Halk Partisi'ni, reformcu yolunda ayaklarından çekebilecek

olanlar, çelmeleyebilecek olanlar, bu partinin saflarında değildirler ve olamazlar.

Ortanın solu hareketiyle chp'nin kendi içinde bir yapı değişikliği olmuştur. Öylelikle chp, istediği düzen değişikliklerini gerçekleştirebilecek bir yapıya ve iç tutarlığa kavuşmuştur.

Şimdi, Cumhuriyet Halk Partisi, "ortanın solu" yolunda, her zamankinden daha serbest, daha rahat, daha kararlı yürüyebilecek; evvelce ya dışardan ya içerden engellendiği için yapamadığı reformları, düzen değişikliklerini, iktidara geldiğinde daha kolaylıkla yapabilecek bir bünyeye kavuşmuştur.

Kaldı ki kuruluşundan beri, bütün iç ve dış engellemelere rağmen, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yapabilmiş olduğu reformlar, devrimler, dünyada başka pek az devrimci partinin tarihinde görülebilecek kadar çoktur...

Son iktidarı sırasında da, örneğin çalışma düzenini temelinden değiştirme imkânını bulabilmiştir.

"Neden eskiden yapmadınız, neden eskiden söylemediniz?" diye, kınayanların unuttukları bir gerçek daha var: Bazı sorunlar, bazı düzen bozuklukları, ancak her şeyin açık açık söylenip tartışılabildiği geniş özgürlük ortamında meydana çıkar, yüzeye çıkar... Türkiye de, bu ölçüde bir özgürlük ortamına, ancak 1960'dan sonra kavuşabilmiştir. Toplumun birçok sorunları, birçok düzen bozuklukları, bu özgürlük ortamında belirgin duruma gelebilmiştir. Üstelik bu sorunlar, bu düzen bozuklukları, Türkiye'nin ekonomisinde değişmeler oldukça daha iyi anlaşılmaya, daha çok oluşmaya başlamıştır...

Cumhuriyet Halk Partisi, bazı düzen bozukluklarını, eskiden de görmekle beraber, engellendiği için çözümediyse, bazılarını da su yüzüne yeni çıktığı için veya bugünkü ölçüsüne yeni eriştiği için ancak son yıllarda ele almıştır.

"Reddi Miras" mı?

Hükümet sözcüleri, meclisteki bütçe görüşmelerinde bu konuda bütün söylediklerimi dinledikten sonra gene "bu düzeni biz mi kurduk" özürünü tekrarladılar. chp'ye, "Reddi miras ediyorsunuz" dediler.

Tekrar söylüyorum: chp devrimci partidir. Kendi kendini yenilemesini bilen partidir. Geçmişini hiçbir vakit inkâr etmeyen, kendi geçmişinin vebalini de sevabını da taşımayı şeref bilen, ama gerektiğinde yeni hamleler yapabilmek için reddi miras edebilen partidir.

Ama ne gariptir ki ap, hem chp'nin geçmişteki bütün icraatını kötüler hem de

biz, "Bu düzen değişmelidir" deyince, bizim kurduğumuzu ileri sürdüğü düzene kendisi sahip çıkar, chp'ye ait olduğunu söylediği mirasa kendisi sarılır.

Bir kere bu miras sadece chp'nin değildir. Bu mirasta Cumhuriyet öncesi idarenin payı vardır, itiraf ediyorum, tek parti döneminin payı vardır, dp'nin ap'nin payı vardır. chp'nin düzeni değiştirme çabalarına da zaman zaman dışından ve içinden engel olunmuştur.

Bugün, chp kendi içindeki engellerden kurtulmuştur. Dışındaki engellerden de halkın düzen değişikliğini benimsememesiyle kısa zamanda kurtulacaktır.

Devrimcilik ve Tutuculuk

Nasıl değişen bir toplumun sorunları sürekli değişirse, devrimci bir partinin, bu sorunlar karşısındaki genel tutum ve yönü değişirse bile bulacağı çözüm yolları elbette değişebilir, değişmelidir.

Cumhuriyet Halk Partisi tutucu değil, devrimci partidir... Elbette kendi kendini yenileyecektir... Elbette eski hamlelerini, yeni hamleler izleyecektir.

Fakat tutucu partilerin, durucu partilerin, bunu kavrayabilmeleri gerçekten güçtür.

Başbakan Sayın Demirel'in veya başka bazı ap yöneticilerinin, "Bu düzeni biz mi böyle kurduk" demeleri şu bakımdan da sakattır: Herhalde bir iktidar, kendini, yalnız kendi devrinde ortaya çıkan meselelerin çözümünden sorumlu tutamaz. Eğer eskiden kalmış bazı düzen bozuklukları varsa iyi niyetli bir iktidar elbette onları da düzeltmeye mecburdur.

Kaldı ki chp bu düzeni, Anayasanın emrettiği yönde değiştirmek üzere bazı köklü reformlara giriştiği zaman, ap'nin gayretiyle iktidardan düşürülmüştür.

Karanlıktan Aydınlığa

Buraya kadar anlattıklarımın ortaya belki bir karanlık tablo çıkmaktadır.

Ama bu, Türkiye'nin geleceğinin karanlık oluşundan değil, Adalet Partisi iktidarının tutumundan gelen karanlıktır.

Halkı ezenlerle birlik olan ve oy alabilmek için memleketi Ortaçağ karanlığına götürmek isteyenlere bile taviz verebilen bir partinin, daha doğrusu öyle bir parti yönetiminin, ülkemize getirdiği geçici bir karanlıktır bu...

Öyle sanıyorum ki bu kitapta yazdıklarımızla bu karanlıktan kurtulmanın,

aydınlığa çıkmanın; Türkiye'yi, kimsenin kimseyi ezemeyeceği, hiçbir oyunun gizlenemeyeceği aydınlık bir düzeye eriştirebilmenin yolunu da göstermiş oluyoruz. Devletler ve uygarlıklar kurmuş büyük Türk halkını, yaratıcı ve yapıcı gücünün bütün potansiyeliyle yeniden harekete geçeceği bir verimli ve âdil ortama ulaştırabilmenin; ve bu insan halkı, lâıyk olduğu insanca düzene kavuşturabilmenin yolunu da göstermiş oluyoruz.

Türk Ulusunun Öncülük Ödevi

Türk Ulusu, Kurtuluş Savaşı ile bağımsızlık mücadelesi yapan bütün uluslara öncülük etmiştir.

Şimdi, gene Türk Ulusu'nu bekleyen bir ödev, özgürlük içinde, demokratik rejim içinde, insanlık onuruna saygılı ve âdil bir düzen içinde kalkınabilmenin mümkün olduğunu da bağımsızlığına yeni kavuşmuş ve gelişme halindeki uluslara göstermek, bu yönde de onlara öncülük etmektir.

"Ortanın solu" bu öncülüğün yoludur.

Türk Ulusu'nun bu öncülük ödevini de yerine getirmesi, onun, insanlığa ve demokrasiye en büyük hizmeti olacaktır.

III

CHP'NİN DEVRİMCİLİĞİ VE DEMOKRASİ

Devrim ve İhtilâl

Meclisteki bütçe görüşmelerinde bir hükümet sözcüsü, "Düzen değişikliği isteyenler 'revolution' istiyorlar... Tekâmülcü değildirler" dedi. "Bu Anayasa ile reform yapılabilir ama, devrim yapılmaz" dedi.

chp'nin tekamülcü değil, devrimci olduğu doğrudur.

Ama Cumhuriyet Türkiyesi'nin dilinde, "devrim", "ihtilâl" değil, "inkılâp" karşılığı olarak kullanılır. Evrimin karşıtıdır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde, "devrim" sözü şöyle tanımlanmaktadır:

"Pek kısa bir zaman içinde meydana gelen temelli ve önemli değişiklik, inkılâp.... Zaman süresi bakımından evrim karşıtı..."

chp'nin kurucuları, ancak bir kez ihtilâl yapmış sayılabilirler: 1919'da... O da ihtilâlden çok, bir ulusal kurtuluş savaşıdır.

Ondan sonra chp devrimlerini, ihtilâlcî yöntemlerle yapmaya asla teşebbüs etmemiştir. Tersine, gerici ihtilâl veya ayaklanma teşebbüslerine rağmen, bütün devrimleri hukuk devleti anlayışı içinde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Hatta 1945'ten itibaren, devrimleri tam demokratik rejim içinde yürütme yoluna girmiştir.

Biz, halkı ikna edebildiğimiz ölçüde, halkın isteği ile ve desteği ile devrim ve reformlar yapmak isteyen partiyiz. Bunun için ne kadar uzun süre muhalefette kalmak gerekirse, beklemeye razıyız. Bir tek şartımız vardır: Partilere, halkı ikna etme imkânını sağlayan demokrasi zedelenmeden, yozlaştırılmadan, meclis içinde ve dışında sopalı ve tabancalı saldırılarla soysuzlaştırılmadan devam etsin...

Bu şartı koşmak da demokrasiye gerçekten bağlılığın gereğidir.

Fakat halk, demokratik ortam içinde, tartışma ve anlatım özgürlüğü içinde kendi yararına devrimlerin ve reformların lüzumuna ikna edildikçe, ap'nin huzursuzluğu, gözle görülür şekilde artmaktadır.

Başbakan, meclis kürsüsünde büyük insafsızlıkla, chp Genel Başkanı'nın

ihtilâlê yeşil ışık verdiği ithamında bulundu. Bu kadar haksız ve insafsız bir ithamda bulunanlar, elbette hak ettikleri cevabı alacaklardır.

chp ihtilâlcî yoldan, "revolution" yolundan devrim ve reformlar yapmayı kabul etseydi, belki de 22 Şubat ve 21 Mayıs hareketleri olmazdı. chp bunu kabul etseydi, bugün de Türkiye'de bambaşka havalar eserdi ve demokrasi çoktan göçüp giderdi. Fakat demokrasiye tehlike, yalnız demokratik yöntemlere sabırları yetmeyen tahammülsüz ilericilerden, devrimcilerden gelmez. Demokrasiye tehlike, halk yararına demokratik devrimleri her ne pahasına olursa olsun önlemek isteyenlerden, tutucu güçlerden de gelir.

Belirli çevrelerin çıkarlarını her ne pahasına olursa olsun korumak isteyen tutucu güçler, demokrasiye ancak bir noktaya kadar tahammül gösterirler.

O çevrelerin çıkarları, halkın gerçekleri görmesi karşısında tehlikeye düşünceye kadar... O noktadan itibaren onların da demokrasiye tahammülleri tükenir. Müsamahanın yerine zorbalık, hür tartışmanın yerine sopalar ve silahlar gelir.

Nitekim bunun belirtileri birkaç yıldır görülmeye başlamıştır. Bu belirtilerin en belirlisi, bundan iki yıl kadar önce, Başbakan'ın açıkça halkı silahlanmaya hatta gerekirse ayaklanmaya teşvik edişidir. Daha sonra halk, en sorumlu ağızlardan sokaklarda, taşıtlarda, devrimcilere, reformculara hadlerini bildirmeye teşvik edilmiştir. Mecliste bazı zorbalı, 27 Mayıs devrimcilerine karşı saldırıya gelmişlerdir. Bu zorbalıkları yapanlardan bazısı, Sayın Başbakan'ın refakatinde, yurt dışı resmi gezilere götürülerek mükâfatlandırılmıştır. Nihayet, mecliste silah çekilerek daha açık ve kanlı bir saldırıya geçilmiştir.

İktidarın Anayasa dışına çıkmakla suçladığı bir partiye karşı, hukuk devleti kuralları içinde, kanun yolundan harekete geçilecek yerde, tehdit ve zorbalık usûllerine başvurulmuştur. Meclisteki partizanların saldırıları, emniyet kuvvetlerinin gözleri önünde, hatta himayesi altında, başkent sokaklarında devam ettirilmiş, elleri sopalı militan partililer meşru toplantı yapan vatandaşlara saldırtılmıştır. Öte yandan, devrimci bir Anayasaya karşı vatandaşlar sürekli tahrik edilmekte, bir karşı devrim hareketine kışkırtılmaktadır. Cami kürsülerinde, vatandaşları birbirine düşürücü, milletimizi ikiye bölücü tahriklere, dinin siyasete açıkça alet edilmesi olaylarına göz yumulmakta, hatta destek olunmaktadır.

Gerici İhtilâl

İhtilâl, ille ordu ile yapılmaz. Ellerine kudret geçenlerin, o kudreti meşru kılan Anayasa düzenine karşı bu şekilde harekete geçmeleri de bir çeşit ihtilâl teşebbüsüdür. Anayasa emri olan halk yararına bir toplum düzenini maddi veya manevi baskılarla, zorbalıklarla, hukuk dışı davranışlarla önlemeye kalkışmak da bir anlamda bir ihtilâl teşebbüsüdür. Bir karşı ihtilâl, bir gerici ihtilâl, en hafif deyimle bir karşı devrim teşebbüsüdür. Davranışlarının bu şekilde adı konduğu vakit, belki iktidarda bulunanlar telaşa kapılırlar. Böyle bir amaçları olmadığını, belki de samimi olarak ileri sürebilirler. Nitekim artık sık sık patlamaya başlayan mezhep kavgaları, Osmaniye olayı gibi irtica olayları, meclis ve sokak kavgaları, belli ki ap'nin başında bulunanları da telâş ve kaygıya düşürmeye başlamıştır. Oysa bütün bu kıpırdanışlar, iktidar başındakilerin sorumsuz tahrikleri ve davranışları sonucunda ortaya çıkan ve istense bile kolay kolay kontrol altına alınamayan hareketlerdir.

chp Her Türlü İhtilâlin Karşısındadır

chp ihtilâlin her türüsünün, kesin olarak karşısındadır. Gerici ihtilâlin de ilerici ihtilâlin de karşısındadır. chp halk için yapmak istediği her şeyi halkın rızası ile yapmak kararındadır. Şunu bütün içtenliğimle söylemek isterim ki demokrasinin bittiği yerde chp'nin de ömrü biter.

Fakat demokrasi de yalanların, iftiraların, serbestçe söylenebilip bazı gerçekleri söylemenin önlenebildiği bir rejim değildir. Bu rejimde her şey halka serbestçe ve korkusuzca söylenir. Halka güvenenler, halkın sağduyusuna inananlar, siyaset alanında hiçbir düşüncenin söylenmesinden, hiçbir gerçeğin açığa vurulmasından korkmazlar. Halk her söyleneni dinler ve kendi sağduyusu ile bir yargıya varır.

chp, o yargı ne olursa ona razıdır. İktidar da razı ise hoşlanmadığı düşüncelerin karşısına tahrikle, tehditle, sopayla çıkmaktan vazgeçmelidir.

Büyük İnsafsızlık

Başbakan, bütçe görüşmeleri sırasındaki kanlı olaydan sonra yaptığı konuşmada, gene geçmişle ilgili bir iddiayı tekrarladı. Kendi iktidarları zamanında parti binalarının taşlanmadığını söyledi. Oysa kendi iktidarları zamanında, bırakınız parti binalarını, meclisin içinde baskınlar ve silahlı saldırılar olmaktadır. Alanlarda meşru siyasal toplantılara, emniyet kuvvetlerinin himayesinde saldırılmaktadır. Başbakanın ikide bir sözünü ettiği parti binalarının taşlanmasına gelince... Bir ihtilâlden yeni çıkılmış olduğu, silahlı darbe teşebbüslerinin birbirini kovaladığı o günlerin şartlarını hatırlamadan böyle bir

ithamda bulunmak, büyük insafsızlıktır. O günler, Anayasanın meşruluğunu belirttiği bir ihtilâlle devrilmiş bir eski cumhurbaşkanını eski yerine oturtma azminin; yani açıkça bir karşı ihtilâl teşebbüsünün sokaklarda ve gazetelerde haykırıldığı günlerdi. ap'nin tahrik ve iştirakiyle hazırlanan bir büyük konvoy halinde bu teşebbüsün başkent sokaklarına döküldüğü günlerdi. Nitekim bu tahrikler, o günlerde ap'nin Genel İdare Kurulu'nda da huzursuzluklar yaratmış, Sayın Demirel'in de dahil bulunduğu, on iki parti ileri geleni bu kuruldan istifa etmişlerdi. O şartlar altında hükümet, ana muhalefet partisinin binasına yapılan saldırıları önlemek için elinden geleni yapmıştır.

Bu gibi saldırılar üzerine, zamanın Başbakanı Sayın İnönü'nün, meclis kürsüsünde söylediği sözler şunlardı:

"Demokratik rejimde hükümetin şerefi ve ilk vazifesi, muhalefette bulunan partinin her türlü emniyetini temin etmektir. Bu beyanımdan sonra mecliste muhalefette bulunan arkadaşlarımın, bu hadisede ap'nin uğradığı tecavüzlerden şahsen ve hükümet adına duyduğumuz derin teessürü samimiyetle anlayacaklarını ümit ederim... Demokratik rejimin emniyet içinde işlemesi için geniş müsamaha ve sükûnet vazifesi muhalefetten evvel iktidara teveccüh eder... İktidar bizdedir. Bütün vatandaşların emniyetini korumak bize teveccüh etmektedir. Vazifemizi ifa etmek mecburiyetindeyiz. Bu vazife duygusu sarsılmaz bir surette yüreklerimizde yaşamaktadır."

Başbakan Sayın Demirel, kendi zamanında, kendi bakanlarından birinin tahriki ile ve mecliste kendi grup üyelerinden bazısının, sokakta kendi partisinden eli sopalı militanların hareketleriyle yapılan tecavüzleri bu açıklıkla takbih etmiş midir?..

Zorba ve Suçlu

Başbakan bunu yapmadıkça, kendi partililerinin sorumlusu olduğu zorbalıkları bu açıklık ve içtenlikle takbih etmedikçe, hele zorbalıkların mağdurlarını suçlu gibi göstermeye devam ettikçe, belki aslında kendisinin de tasvip etmediği ölçülere varan olayların sorumlusu olmaktan, belki kendisinin de istemediği gelişmelerin hazırlayıcısı durumuna düşmekten kendini kurtaramayacaktır.

İtirafı

AP grubunun bir başkan vekili, kendi grubunda yaptığı ve gazetelerin yazdığı bir konuşmasında, ap saflarında "hiçbir suretle demokratik oyunun kaideleri ile kendini bağlı hissetmeyen bir mutaassıp çevre bulunduğunu" söylemiştir.

"Yalnız partide değil, fakat zararlı davranışlarla bütün memlekette bölücülüğü tahrik eden kimselere kesin ihtarda bulunma zamanının geldiğini" söylemiştir.

Bu sözlerin söylenişinden bu yana uzun süre geçmiştir. ap'nin baş sorumlusu olan Başbakan o günden bu yana ne bu sözlerin doğruluğunu reddetmiş, ne de herhangi bir ihtarda bulunmaya veya tedbir alma yoluna gitmiştir.

Gerçek Lider

Belki olaylar, Sayın Başbakan'ın niyetini, maksadını aşmaktadır. Ama gerçek lider, hiç değilse kendi partisindeki davranışların kendi maksat ve niyetlerini aşmasını önleyebilen liderdir. Hele öyle davranışlara taviz vermeyi, öyle davranışların ardında sürüklenmeyi asla kabul etmeyen kimsedir. Liderin Türkçesi önderdir. Önde gitmedikten, hele zararlı kişilerin ve niyetlerin ardında sürüklendikten sonra önderlik nerede kalır?..

Sayın Demirel, belki istediği zaman kontrol altına alabileceğini sandığı –ama bunda çok yanıldığı– karşı devrimcilere, her alandaki ve her anlamdaki karşı devrimcilere en ileri tavizleri vermektedir. Kâh kendisinin veya yakın arkadaşlarının teşvik ve tahrik ettiği, kâh ister istemez arkalarından sürüklendiği bu karşı devrimciler arasında, bu gerici ihtilâl heveslileri arasında, Atatürk devrimlerine karşı olanlar vardır, lâik devlete karşı olanlar vardır, 27 Mayıs devrimine karşı olanlar vardır, sosyal adalete karşı olanlar vardır, Anayasa'ya karşı olanlar vardır.

Zaman olmuştur ki bütün bunları korumanın sorumluluğunu tek başına bir Yargıtay Başkanı yüklenmiştir. O zaman, bütün o karşı kuvvetler devrim tarihimizde bir yıldız gibi bir umut ışığı gibi parlayan o insana da karşı olmuşlardır. Hiçbir hukuk devletinde en yüksek yargı organlarının başında bulunan kimselere reva görülemeyecek hücumları ona yöneltmişlerdir. İktidar bunlara da kayıtsız kalmıştır.

Sayın Başbakan meclis kürsüsünde yaptığı bir konuşmada, adaletin mahkûm ettiği bir şairi büyük şair saymanın en büyük tahrik olduğunu söylemiştir. Bu en büyük tahriktir de gene Türk adaletinin daha hafif olmayan suçlarla mahkûm ettiği bazı siyaset adamlarını "gönüllerde taht kurmuş kimseler" olarak ilân etmek, en az o kadar büyük bir tahrik değil midir? Vatandaş, gönlünde istediği kimseye istediği yeri verir. Ama bir başbakan, kendisini bağlayan, kendi iktidarına meşruluk sağlayan Anayasanın suçlu ilân ettiği kimselerden böyle söz etmeye yetkili değildir.

Son Söz:

Demokrasinin Üstünlüğü

Demokraside ne muhalefet iktidarın tutumunu beğenmeye, ne de iktidar muhalefetin sözünü dinlemeye mecburdur. Ama iktidar da, muhalefet de demokrasinin kurallarına kayıtsız şartsız uymaya ve rejimin temeli olan Anayasayı saymaya mecburdur.

ap Hükümeti'nin 1968 Bütçesi'ni beğenmiyoruz. Sosyal ve ekonomik tutumunu beğenmiyoruz. Hatta ülkemizin sosyal adalet içinde gelişmesini köstekleyici sayıyoruz.

Fakat halk öyle istediği sürece bu hükümetin yönetiminde yaşamaya gönül rızası ile katlarız. Demokratik rejim içerisinde en kötü yönetimi, sağcı veya solcu bir dikta rejimi içinde en iyi yönetime tereddütsüz tercih ederiz.

Onun için bütün dileğimiz, iktidarın Türkiye'yi yeni bir rejim buhranına sürükleyebilecek davranışlardan veya tavizci bir tutumla öyle davranışlara isteyerek veya istemeyerek cesaret vermekten kaçınmasıdır.

IV

EK

BU DÜZEN DEĞİŞMELİDİR!..

NIÇİN VE NASIL?*

Önsöz

"Ortanın solu" konusundaki yalan ve iftiraların artık etkisiz kaldığını görenler, şimdi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin "düzen değişmelidir" sözünü ele alarak, buna yanlış anlamlar vermekte ve yurttaşlarımızın zihnini bulandırmaya, bu konudaki yalan ve iftiralarla chp'yi yıpratmaya uğraşmaktadırlar.

Özellikle bazı Bakanlar son zamanlarda yaptıkları hemen her konuşmada bu iftiraları tekrarlamaktadır.

chp Genel Sekreteri Bülent Ecevit, 12 Kasım 1967 günü verdiği bu demeçle "düzen değişikliği" konusundaki yalan ve iftiraları cevaplandırmakta, "düzen değişikliği"nin niçin gerekli olduğunu ve ne anlama geldiğini açıklamaktadır.

Bu Düzen Değişmelidir!

Hem kendilerinden önce yapılmış her şeyi reddedenler, Atatürk devrini bile kötüleyenler, hem de "düzen değişmelidir" sözüne karşı, "Atatürk'ün eseri olan düzen mi değişecek?" diye, Atatürk adına sığınanlar... Hem, "yeterli çoğunluğu sağlarsak Anayasa'yı değiştireceğiz" diye taraftarlarını Anayasa'ya karşı kışkırtıp, hem de "düzen değişmelidir" sözüne karşı Anayasacı kesilerek, "açık konuşun, bu Anayasa düzenini iktidar... Başbakanından bakanlarına ve genel merkezdeki sözcülerine kadar, bütün ileri gelen yöneticileriyle, şimdi, halktan gelen ve chp'de dile getirilen "düzen değişmelidir" isteğinin korkusu, telaşı içindedir.

Başbakanın, "biz bu gezileri parti propagandası için yapmıyoruz" yollu sözlerine rağmen, özel uçaklar tutarak büyük kabileler halinde devlet parasıyla yapılan temel atma, kurdele kesme gezilerinde, artık, başlıca bu düzen değişikliği konusu işlenmektedir. chp'nin "düzen değişmelidir" sözü ele alınarak, ana muhalefet partisine, yalanlarla, iftiralarla hücum edilmekte, vatandaşın zihni bulandırılmaya çalışılmaktadır.

Çabaları Boşunadır

Ama bütün çabaları boşunadır. Biz, gittiğimiz her yerde, düzen değişikliğinden muradımızın ne olduğunu açık açık anlatıyoruz. Okuryazar olmayanlar bile

anlıyorlar ve bizim anlattıklarımızda kendi dert ve özlemlerini buluyorlar. Son olarak bu konuda bize "gafiller" diyecek kadar sınırları bozulan ap yöneticileri, işi gaflete vurup da, bizim düzen değişikliği ile ne kastettiğimizi anlamaz göründükçe, halk, devlet yönetme iddiasında olan bu kimselerin akıllarından da şüphe etmeye başlamaktadır.

Sınırlarının bozulmasına sebep, şimdiye kadar ap'yi desteklemiş yurttaşlardan da pek çoğunun, ortalık aydınlanıp gerçekler anlaşıldıkça, "düzen değişmelidir" demeye başlamış olmasıdır. Çünkü ap'li-chp'li, partili-partisiz ayrımı olmaksızın, büyük halk çoğunluğu, Türkiye'deki düzen bozukluğunun sıkıntısı içindedir ve bu düzen bozukluğunun, bu düzeni değiştirme gerekliliğinin bilincine ermektedir.

chp'nin İsteddiği

Bizim "düzen değişmelidir" derken istediğimiz, Anayasa'ya aykırı bir düzen kurulması değildir. Bizim istediğimiz, bugünkü düzenin yürürlükteki Anayasa'ya aykırılıklarının giderilmesi ve Anayasa'ya uygun bir düzen kurulmasıdır.

Anayasa, 37. maddesinde, "Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeterli toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir" demektedir.

Türkiye'nin her yerinde toprak düzeninin bu Anayasa emrine uygun olduğu iddia edilebilir mi?.. Bazı bölgelerde, belirli kişilerin elinde on binlerce dönüm toprak vardır; milyonlarca köylü ise topraksız veya çok az topraklıdır ve büyük toprak sahiplerinin emrinde yarı aç yarı tok yaşamaktadır. Bazıları, diledikleri gibi oy kullanamamaktadırlar.

Anayasa, 52. maddesinde, "Devlet... tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gerekli tedbirleri alır" demektedir.

Oysa, köylü, tütününü birçok yerlerde zararına satarken, bir avuç büyük aracı, tütünden yüz milyonlar kazanmaktadır. Elimizde, daha geçen yaz, köylüden 30-40 kuruşa alınan elmaların şehirde 200-250 kuruşa, köylüden 25-30 kuruşa alınan eriklerin şehirde 150-200 kuruşa satıldığını gösterir faturalar vardır.

Anayasa, 45. maddesinde, "Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır" demektedir.

Oysa, Doğu Anadolu'nun birçok yerinde insan emeği, kış aylarından gündeliği 5 liraya kapatılarak, gündeliğin 15 liraya çıktığı yaz aylarında, bazı köylüler 5 liradan çalıştırılmaktadır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın daha yeni açıkladığına göre, Ziraat Bankası kredilerinden çiftçilerin ancak üçte biri yararlanabilmekte; kredi alanların yarısı da ancak yılda 300 lira kredi alabilmektedir. Buna karşılık Ziraat Bankası'ndan, on binlerce yüz binlerce lira kredi alan, büyük toprak sahipleri veya büyük işadamları vardır. Onlar, Ziraat Bankası'ndan yüzde 8-9 faizle aldıkları kredilerin, hatta Et ve Balık Kurumu'ndan faizsiz olarak aldıkları avansların büyük kısmını, yüzde 100-200 faizle köylüye devretmektedirler. Gene, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın açıklandığına göre, dar gelirli köylü, bankalardan aldığı krediden daha çoğunu, bu gibi zenginlerden böyle yüksek faizlerle almaya mecbur kalmaktadır.

Ankara Sanayi Odası'nın daha yeni yayınladığı "Türkiye'nin Endüstrileşme Sorunu" adlı incelemesinde açıklandığına göre, bugünkü düzende, bir sanayici, sınıai yatırıma yönelttiği sermayeden yılda yüzde 25'in üstünde kazanç sağlayamazsa, parasını arsaya veya yapıya yatırması, yani taşa toprağa gömmesi, daha kârlı olmaktadır. Demek ki bugünkü düzen, bırakınız köylüyü işçiyi, sanayicinin bile o kadar aleyhindedir ki, parasını sanayiye yatıran bir müteşebbis vatandaş, ancak, yüzde 25'in üstünde kâr sağlayıp da halkı soymak şartıyla kazançlı bir iş yapmış olmaktadır.

Bunlar, Türkiye'deki düzen bozukluğunun sadece birkaç örneği...

Bugünkü Düzen!

Bugünkü düzende, bir insanın parasını toprağa gömmesi, o parayla toprağın üstüne fabrika kurmaktan daha kârlı olabilmektedir.

Devletten düşük faizle kredi veya faizsiz avans alarak, tarımsal veya sınıai ürünlere büyük ölçüde aracılık yapmak, sermaye yatırıp veya emek verip o ürünleri meydana getirmekten daha kârlıdır.

İthalât, imalattan çok daha kârlıdır.

Hele düşük faizli kredi veya faizsiz avans alıp yoksul insanlara tefecilik yapmak, krediyle fabrika kurmaktan kat kat daha kârlıdır.

AP sözcüleri, "artan gelirden ve yükselen refahtan herkesin çalışması ve kabiliyeti ölçüsünde pay alması"ndan söz ediyorlar. Oysa bugünkü düzende çok

çalışan milyonlarca insan yarı aç yaşamakta, ama hiç çalışmayan bir avuç insan, devletin sağladığı imkânlarla ve halkın mutluluğa ve esenliğe kavuşturmak için çırpınan nice kabiliyetli ve çalışkan insan sürünürken, düzen bozukluğunun sağladığı fırsatları ve soygun imkânlarını iyi değerlendirmekten başka bir kabiliyeti olmayan bazı kimseler büyük servetler yapabilmekte ve bazıları bu servetlerinin büyük kısmını yurtdışına kaçırmaktadırlar.

Sayın Başbakan, 8 Ekim 1967 günü, Kırıkkale konuşmasında, "Çalışmayan insanı çalışan insanın kazancı ile mi geçindireceğiz?" diye soruyordu. Oysa bugünkü düzen, çalışmayan insanı, çalışan insanların kazandırıp zengin ettiği bir düzendir.

Gerçek Demokrasi İçin Savaşıyoruz

Biz, ortanın solunda chp olarak, işte böylesine bozuk, adaletsiz ve insanlık dışı bir düzeni değiştirmek istiyoruz. Yerine koyacağımız düzende, ap yöneticilerinin iddia ettikleri gibi, demokrasi ortadan kalkmayacak, tersine, bütün vatandaşların, her türlü iktisadi baskıdan kurtulmuş olarak, tam bir özgünlük içinde oy kullanabilecekleri gerçek demokrasiye ulaşılmış olacaktır.

Kuracağımız düzende özel mülkiyet ortadan kalkmayacak, tersine, bugün özel mülkiyetten yoksun bulunan milyonlarca köylü de, işlediği toprağın mülkiyet hakkına kavuşacaktır.

Kuracağımız düzende teşebbüs özgürlüğü son bulmayacak, tersine, teşebbüs özgürlüğünün halk ve memleket yararına işlemesi, verimli ve faydalı alanlara yatırım yapanların, tefecilerden, soygunculardan daha çok kazanabilmeleri sağlanacaktır.

Kuracağımız düzenle memlekete komünizm gelmeyecek, tersine, komünizm tehlikesi, hiçbir baskı tedbirinin sağlayamayacağı kesinlikle önlenmiş olacaktır.

Biz, Anayasa'nın buyruğu olan, insanlığın emri olan, adaletin gereği olan bir düzen değişikliği istemekteyiz.

Bu, halkın isteğidir. Çalışanların ve hakları çiğnenenlerin isteğidir.

Bu düzen değişikliği, Anayasa değiştirilerek değil, Anayasa tam uygulanarak; demokratik rejimden vazgeçilerek değil, demokratik rejime uygun olarak; millet iradesine karşı gelinerek değil, millet iradesine uyularak gerçekleştirilecektir.

İktidar başındakilerin telâşı, bizim "düzen değişmelidir" sözümüzden çok, millet iradesinin gitgide bu yolda oluşmasından, yoğunlaşmasından ileri

gelmektedir.

Onun için, hiçbir kuvvet bu düzen değişikliğini önleyemeyecektir.

Asıl gafiller, bu düzen değişikliğinin yalanla veya baskıyla önlenebileceğini sananlardır.

EK

BOZUK DÜZENİ DEĞİŞTİRECEĞİZ*

Düzen Değişikliği Ne Demektir?

SORU: chp "Ortanın Solu" politikasını benimsediği günden bu yana bugünkü düzenin değişmesi gerektiğini söylemektedir.

Düzen değişikliği derken anladığınız şey nedir? Bir rejim ya da anayasa değişikliği mi?

CEVAP: Hayır.

Düzen değişikliği derken bir rejim ya da anayasa değişikliğini değil, tam tersine, demokratik rejimin büsbütün yerleşmesini sağlamak amacıyla, Türkiye'de 1961 Anayasası'nın öngördüğü düzenin bütünüyle kurulmasını anlıyoruz.

SORU: İyi ama, bugün Türkiye'de yürürlükte olan düzen 1961 Anayasası'nın öngördüğü düzen değil midir zaten?

CEVAP: Bir bakıma evet, bir bakıma hayır.

1961 Anayasası Türkiye'ye yalnız bir siyasal ve hukuki düzen değil, aynı zamanda bir sosyal ve ekonomik düzen getirmeyi de öngörmüştür. chp, 1961-65 yıllarında iktidarda bulunduğu üç yıl, üç ay içinde Anayasa'nın siyasal ve hukuki düzenle ilgili hükümlerini gerçekleştirmiş, Türkiye'de demokrasinin yeniden kurulmasını sağlamıştır.

Fakat bu demokrasinin biçimde kalmaması, her vatandaşın gerçekten hür ve ötekiyle eşit olması için, Anayasa'nın sosyal ve ekonomik düzenle ilgili hükümlerini de uygulama alanına koymak lâzımdır.

Anayasamıza Göre, Devletin Sosyal ve Ekonomik Görevleri

SORU: Bize bu hükümlerden birkaç örnek verebilir misiniz?

CEVAP: Elbette.

Örneğin yeni anayasa vatandaşa çalışma imkânının yaratılması için devlete iş alanları açmak, ekonomik hayatı buna göre düzenlemek, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek görevini verir.

Örneğin, topraksız köylünün toprak sahibi olmasını sağlamak için devlete büyük toprakları kamulaştırmak ve topraksız köylüye dağıtmak görevini verir.

Örneğin, köylü çocuğunun okuyabilmesini sağlamak için devlete parasız eğitim imkânları yaratmak; köylünün doktorsuz, ilaçsız kalmamasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak görevini verir.

Örneğin, her Türk vatandaşının geleceğinden güven duymasını sağlamak için, devlete, bir sosyal sigorta sistemi kurmak görevini vermiştir.

chp iktidarda bulunduğu süre içinde yalnız anayasamızın getirdiği siyasal ve hukuki düzeni kurmakla kalmamış, sosyal ve ekonomik düzenle ilgili hükümlerinden de bazılarını, örneğin çalışma düzeniyle ilgili olanları gerçekleştirmiştir. Fakat, bunların hepsinin gerçekleşmesini kendi çıkarlarına aykırı bulanların birleşmesi sonunda, daha fazlasını yapmaya imkân bulamadan iktidardan ayrılmıştır.

Anayasa'nın sosyal ve ekonomik düzenle ilgili hükümleri de yürürlüğe konmadan, Türkiye'de 1961 Anayasası'nın getirdiği düzenin tam olarak kurulduğunu söylemek mümkün değildir.

Adalet Partisi, ağıdan aracıdan yana çıktı

SORU: chp, işbaşından ayrıldıktan sonra işbaşına gelen Adalet Partisi iktidarı ne yaptı? Anayasa'nın sosyal ve ekonomik düzenle ilgili hükümlerini gerçekleştirmeye çalışmadı mı?

CEVAP: Tam tersine.

İktidara gelir gelmez Anayasa'nın bu konudaki hükümlerini bir tarafa itti ve yalnızca büyük toprak sahiplerinden, büyük aracıdan yana olan geleneksel düzeni sürdürmeye devam etti.

Örneğin, Anayasa'nın açık hükmüne rağmen toprak reformu yapmayacağını, kimsenin toprağında bir karışını alıp topraksız köylüye vermeyeceğini söyledi.

Örneğin, Anayasa'nın açık hükmüne rağmen özel teşebbüsü ulusal ekonominin gereklerine ve özel sektör yatırımlarını toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek için etkili hiçbir tedbir almadı.

Örneğin, Anayasa'nın "tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gerekli tedbirleri" almak buyruğuna rağmen, buğdayı, tütünü, üzümü fındığı desteklemedi, köylü ürününün aracılara düşük fiyatla

geçmesine seyirci kaldı.

Örneğin, Anayasa'nın açık hükmüne rağmen, köylü çocuğunun parasız okuyabilmesi konusunda, köylü sağlığı konusunda hiçbir olumlu davranışta bulunmadı.

Örneğin, Anayasa'nın açık hükmüne rağmen sosyal güvenlik konusunda ileriye doğru hiçbir adım atmadı.

Bugünkü Düzen, Bozuk Bir Düzendir

SORU: Düzen değişikliğinden ne kastettiğiniz şimdi daha iyi anlaşılıyor.

Yalnız bir sorum var: Türkiye'deki geleneksel sosyal ve ekonomik düzeni neden değiştirmek istiyorsunuz? 1961 Anayasası'nın sosyal ve ekonomik hükümlerinin gerçekleştirilmesini neden bu kadar ısrarla savunuyorsunuz?

CEVAP: Türkiye'deki geleneksel sosyal ve ekonomik düzeni değiştirmek, onun yerine 1961 Anayasası'nda öngörüleni kurmak istiyoruz, çünkü bu geleneksel düzen bozuk bir düzendir.

SORU: Neden?

CEVAP: Bozuk bir düzendir, çünkü halkın çoğunluğundan yana değil, bir avuç büyük aracıdan, faizciden yana işlemektedir.

Halk çoğunluğunun emeği bu düzende kendisini değil, bir avuç aracıyı, tefeciye daha çok zenginleştirmekte; bütün çalışmalarına rağmen, bu çoğunluğun hayat düzeyi ya geriye gitmekte, ya yerinde saymakta ya da olması gerektiğinden çok daha az hızla ilerlemektedir.

SORU: Aracı, tefeci derken kimleri kastediyorsunuz?

CEVAP: Aracı derken kastettiğimiz, üreticinin malını ucuz fiyatla kapatıp bunu çok yüksek fiyatlarla iç ve dış piyasaya süren kimselerdir.

Tefeci diye de, devletten ucuz ve uzun vadeli kredi bulamayan üreticiye çok kısa süreli ve çok yüksek faizli borç para veren varlıklı kişilere diyoruz. Bazı bölgelerde bunlara faizci de denir.

Başkasının emeği ile zenginleşenler

SORU: Bu aracı ve tefecilerin bugünkü düzendeki yerlerini bize örneklerle anlatır mısınız?

CEVAP: Elbette.

Örneğin Trakya'da. Aracıların hayvan yetiştiren köylünün parasızlığından, kredisizliğinden ve örgütsüzlüğünden, bazı kimselerin, mevsiminden önce,

köylünün hayvanlarından elde edeceği sütü çok düşük fiyata kapattıklarını görüyoruz. Zamanı geldiğinde bu süttten yaptıkları peynir ve sütü avans parayla önceden ucuza kapatmış oldukları için kendilerine o kadar ucuza gelir ki, bundan büyük kârlar ederler. Süt üreticisi ise fakirlikten kurtulamaz.

Örneğin İstanbul'da, yeterli kredi alamadıkları için soğuk depo kuramayan, Et ve Balık Kurumu'nun depolarını da kendilerine kapalı bulan balıkçılar, balıklarını depo sahibi birkaç kişiye götürmek zorundadırlar. Bu depo sahipleri, kendilerine muhtaç olan balıkçıların getirdikleri balıklara istedikleri düşük fiyatı biçerler, sonra da bunları yüksek fiyatla piyasaya sürerler. Balıkçının hayatını tehlikeye atarak tuttuğu balıklar depo sahiplerini zengin eder, balıkçı fakirlikten kurtulamaz.

Örneğin Kocaeli'nde, bütün hayatını bahçesine bağlamış olan elma yetiştiricisini, devletten yeterli krediyi sağlayamadığından, elmalarını kendisini çaresiz durumda yakalayan birkaç aracıya yok pahasına satar; aracı yüz binlere lira kazanırken, kendisi gelecek mevsime nasıl hazırlanacağını kötü kötü düşünür.

Bu durum Edirne'de, Çanakkale'de ya da Güney'de, Erdemli'de ya da Orta Anadolu'da, Niğde'de yemiş ve sebze yetiştiricileri için de böyledir.

Gaziantep'in, Maraş'ın üzüm yetiştiren köylüleri de, Tekel, zamanında piyasaya girip destek alırları yapmadığından aracının elinden kurtulamamaktadır. 1961-64 arasında 130-140 kuruştan Tekel'e satılan üzüm, şimdi aracılar 70-90 kuruştan satılmaktadır.

Tütünün zengin ettikleri

SORU: Tütün ekicilerinin durumu herhalde biraz daha iyidir.

CEVAP: Ne gezer?

Tütün ekicilerinin bazıları, Adalet Partisi iktidarının izlediği yanlış ve yetersiz destek fiyat politikasından büyük zararlara uğrar ve üç yıldır, içtikleri sigara birkaç defa pahalılandığı halde tütünlerine bundan 3-4 yıl önce aldıklarını ancak yarısı kadar para alabilirken, bazıları da bu politikadan yararlanıp tütünlerini ucuza kapatan aracılara eline düşmekten kurtulamamaktadırlar.

Tabii, ürünlerini daha önceden kredisizlik yüzünden tefecinin birine kaptırmamışlarsa.

Kuşkusuzca söylenebilir ki, bugün tütün, yetiştiriciyi değil, tütün alım-satım

yapan aracıyı zengin etmektedir.

SORU: Bunu neye dayanarak söylüyorsunuz?

CEVAP: Bizzat aracılardan kendi yaptıkları hesaplara. Bu hesaplara göre bugün Türkiye'de 454 bin tütün yetiştiricisi aile, buna karşılık 91 büyük tütün tüccarı vardır.

Bu tüccarlardan her biri yetiştiriciden ucuz fiyatla satın aldıkları tütünlerden yılda 2.5 milyon liranın üzerinde kâr sağlarken, 454 bin tütün yetiştiriciden tütünlerini tüccara satanların her biri, kişi başına değil, işçilik, ilaçlama masraflar çıktıktan sonra aile başına ancak yılda 223 lira net kâr elde edebilmektedir.

Tefeciliğe birkaç örnek

SORU: Bu gerçekten büyük bir adaletsizlik. Şimdi aracılardan bozuk düzendeki yerini ve rolünü daha iyi anlıyorum. Peki, bize biraz da tefecilikle ilgili örnekler verir misiniz?

CEVAP: Size bu konuda, biri Orta Anadolu'dan, öteki Karadeniz'den, üçüncüsü de Doğu Anadolu'dan olmak üzere, üç örnek vereyim.

Konya Ovası'nda, kış ortasında parasız kalan, devletten gerekli krediyi sağlayamayan köylü, buğdayını yok pahasına tefeciye kaptırır. O köylü ki, suni gübreyi, yapılan sözde fiyat indirimine rağmen, aracılardan, hükümetçe tespit edilen fiyatın yüzde 30-40 yükseğine almaktadır...

Karadeniz'de, devletin kendisine çok düşük faizle verdiği ihracat kredisini, ihracatçı, kredi sıkıntısı içinde kıvranan fındık yetiştiricisine yüzde 100-200 faizle verir.

Doğu Anadolu'da, kış ortasında parasız kalan köylü henüz doğmamış kuzularını 50 liradan tefeciye satar. Doğduktan sonra bu kuzuları altı ay otlatır, besler, piyasada 150 lira edecek hale gelince götürür tefeciye teslim eder. Tefeci de, köylünün yoksulluğundan yararlanarak üçte bir fiyatına aldığı bu hayvanları, büyük kârlarla sınır dışına çıkarır.

Aracı ve tefeci devletçe besleniyor

SORU: Aklımı kurcalayan bir nokta var.

Deminden beri bir kredi yokluğundan söz ediyorsunuz. Süt üreticisi kredi bulamıyor; balıkçı kredi bulamıyor; sebze, meyve, çeltik, tütün, buğday ve fındık

yetiştiricisi kredi bulamıyor; hayvancılık yapan köylü kredi bulamıyor.

Peki, bugünkü iktidar hiç kimseye kredi vermiyor mu?

CEVAP: Hiç vermez olur mu? Adalet Partisi yoksuldan krediyi esirgerken, aracıya ve tefeciye her türlü kolaylığı göstermektedir. Bankaların 1967 Eylül ayına kadar özel sektöre açtığı krediler, yaklaşık olarak 22 milyar liraydı.

Bunun 15 milyar lirası tüccara verilmiş. Bunun içinde aslan payını alan araçlar ve tefecilerdir. Türkiye nüfusunun dörtte üçüne yakın oldukları halde, çiftçiler ancak kredilerin dörtte birinden daha azını alabilmişler. Yani, aşağı yukarı, 4.5 milyar lira kadarını...

SORU: Tarım sektörünün milli gelire katkısının yüzde 40 dolaylarında olduğu düşünülürse, bu hiç de fazla bir para sayılmaz. Peki, bari bu 4.5 milyar lira iyi dağıtılabilmiş midir?

CEVAP: Köylü nüfusun büyüklüğüne ve milli gelire katkısına oranla bu 4.5 milyar liranın yetersizliği bir yana, dağıtımını da çok adaletsizdir.

Çünkü, devletin açtığı tarım kredilerinden ancak çiftçilerin üçte biri yararlanmaktadır.

Bu üçte birin içinde en büyük payı alanlar da, zaten varlıklı olan büyük toprak sahipleridir. Bunlara verilen kredilerin ortalaması adam başına yılda 600 bin liranın üzerindedir.

Bu mutlu üçte birin içine girebilen yoksul köylünün yarısı ise, yılda 300 liranın altında kredi alabilmektedir. İşte bu yüzdendir ki köylü, aracının, tefecinin eline düşüyor.

Toprak Dağılımındaki Bozukluk

SORU: Diyelim ki devlet tarım kredilerini arttırdı. Bu artış bugünkü adaletsizliğin ve dengesizliğin düzelmesini sağlayabilir mi? Köylüyü tefecinin elinden kurtarabilir mi?

CEVAP: Bugünkü düzen devam ettikçe, hayır.

Nasıl üreticiler kooperatifler çevresinde örgütlendirilip üretilen malın araçlar olmaksızın iç ve dış piyasaya kendileri tarafından sürülmesi sağlanmadıkça Türk köylüsü, çiftçisi, balıkçısı, hayvan yetiştiricisi yoksulluktan kurtarılamazsa; toprak dağılımındaki bugünkü dengesizlik giderilmedikçe de tarım kredileri bir düzene bağlanamaz. Türk köylüsü tefecinin elinden kurtarılamaz.

İki yönlü dengesizlik

SORU: Toprak dağılımındaki dengesizlik derken, ne anlatmak istiyorsunuz?

CEVAP: Bugün Türkiye'de, yer yer az sayıda insanın elinde kendi geçimi için gerekli olanın çok üzerindeki büyüklükte topraklar varken, çok sayıda insanın elinde de geçimlerini sağlayamayacak kadar küçük topraklar vardır. Öte yandan, gene yer yer hiç topraksız, ırgat, yarıcı ya da kiracı olarak çalışan büyük köylü topluluklarına rastlanmaktadır.

Bu dengesizlik yalnız mülkiyet konusunda da değil, işletmelerin büyüklükleri konusunda da göze çarpıyor. Nitekim, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın raporlarına göre, Türkiye'deki çiftçi nüfusun yarısından azı işlenen toprakların yüzde 80'den fazlasını işlerken, çiftçi nüfusun yarısından çoğu işlenen toprakların yüzde 20'den azını işleyebilmektedir.

Verimsiz işletmecilik

SORU: Bu iki yönlü dengesizliğin tarımsal verimin düşüklüğünde önemli bir payı olsa gerek.

CEVAP: Elbette.

Topraksız köylünün işlediği toprak verimli olmaz. Çünkü işlediği toprak kendisinin değildir. Çocuğuna, torunlarına kalmayacaktır. Onun için toprağa

gereği gibi bakmamaktadır. Yatırım yapmamaktadır. Yapmak istese de, bunun için gerekli gücü bulamamaktadır.

Küçük topraklarda yapılan işletme ise, ülkemizde kooperatifçilik ve pazarlamak henüz gelişmediği için, verimli olamamaktadır. Çünkü işletme maliyeti yükselmekte, üstelik gereği kadar makineli tarıma geçilememektedir. Bundan başka, küçük toprak sahibi köylü yeterince kredi de bulamadığından toprağını daha verimli kılıcı tedbirler alamamaktadır.

SORU: Bari büyük toprak sahiplerinin yaptığı çiftçilik verimli oluyor mu?

CEVAP: Hayır, çoğunlukla onların da verimi düşük oluyor. Çünkü, bu toprakların sahipleri çoğunlukla topraklarını kendileri işlememekte, yarıcıya ya da kiracıya vermektedirler.

Zaten, bazılarının elindeki topraklar o kadar büyüktür ki, isteseler bile kendi başlarına işletemezler. Bugün, Türkiye'nin bazı bölgelerinde, bir kişinin, bir ailenin elinde 10 bin, 20 bin, 30, 40, 50 hatta 75 bin dönüm toprağın bulunduğunu; bir kişinin ya da bir ailenin, içindeki Türk vatandaşlarıyla birlikte köylere sahip olduğunu biliyoruz.

Ekonomik bakımdan hür olmayan, siyasal bakımdan da hür olamaz

SORU: Bir insanın çalıştığı toprağa sahip olamamasının, başkasının köyünde yaşamak zorunda kalmasının siyasal bazı sonuçları da oluyor mu?

CEVAP: Tabii...

Başkasının toprakları üzerinde yaşayanlar, genellikle, kendilerini, toprağın sahibi hangi partiye oy vermelerini isterse o partiye oy vermeye mecbur hissetmektedirler. Toprak sahibinin isteğine boyun eğmezlerse, topraksızlıkları bir yana, yaşama imkânlarının da ellerinden gidebileceğini bilmektedirler.

Daha açık bir deyişle, ekonomik bakımdan hür olmayan kişi, siyasal bakımdan da hür olamaz. Anayasadaki siyasal hürriyetler, ekonomik hürlük gerçekleşmedikçe, yoksullar için kâğıt üzerinde kalır: Yalnızca varlıklılar için işler.

Toprak reformu

SORU: Peki bugün hem sosyal, hem ekonomik hem de siyasal bakımdan çok çeşitli sakıncalar yarattığı anlaşılan bu bozuk toprak düzenini düzeltmenin yolu nedir?

CEVAP: Bu bozuk toprak düzenini düzeltmenin tek yolu toprak reformudur.

SORU: Toprak reformu sözünden ne anlıyorsunuz?

CEVAP: Toprak reformu denince anlaşılana, toprak düzeniyle ilgili bir tedbirler dizisidir. Bu tedbirlerin başında da özel kişilerdeki büyük toprakların bir kısmının kamulaştırılarak, elverişli hazine topraklarıyla birlikte, topraksız köylüye dağıtılması geliyor.

Kooperatifleşme

SORU: İyi ama, tek başına toprak dağıtımını köylüyü bugünkü yoksulluğundan kurtarmaya yetecek midir?

CEVAP: Elbette hayır...

Biraz önce de söylediğimiz gibi toprak reformu bir tedbirler dizisidir ve toprak dağıtımının, başarılı olabilmesi için, birtakım yan tedbirlerle desteklenmesi gereklidir.

Bunların başında, köylünün kendi arasında kooperatifleşmesi geliyor. Köylüler bu kooperatifler yoluyla ihtiyaçlarını daha ucuza temin edip maliyetlerini düşürebileceklerdir. Kooperatifler yoluyla ortak tarım makineleri satın alıp makineli tarıma geçebileceklerdir, yani verimi artıracaklardır. Gene kooperatifler yoluyla ürünlerini topluca pazara, yani doğrudan doğruya tüketiciye sürebileceklerinden, şimdi aracılar gitmekte olan kâr kendilerine kalacak, böylece kazançları yükselecektir.

Bundan başka, devletin toprak sahibi olan köylüyü hem âdil bir kredi düzeniyle hem de teknik bilgi ile desteklemesi de gereklidir.

SORU: Peki, toprak reformu yapılıncaya elindeki topraklar kamulaştırılan büyük toprak sahipleri ne yapacaklar?

CEVAP: Toprak reformu ile topraklarını bir kısmı kamulaştırılan eski büyük toprak sahipleri kamulaştırma bedelinin bir kısmını kalkınma plânının amaçlarına uygun sınıai kuruluşlara yatırmaya teşvik edileceklerdir. Bunun için özendirici tedbirler alınacaktır. Böylelikle, eski düzenin büyük toprak sahipleri, yeni düzenin büyük sanayicileri olabileceklerdir.

SORU: Ya aracılar ve tefeciler?

CEVAP: Âdil bir kredi düzeniyle ve devletçe de desteklenecek yaygın ve çok

yönlü bir kooperatifçilik hareketi ve toprak reformu, tefecilik ve aracılık yoluyla büyük servetler yapılmasını elbette önleyecektir.

Eğer bugünkü düzenin araçları ve tefecileri kazanmaya devam etmek istiyorlarsa, yeni düzende sermayelerini daha verimli, daha üretici olanlara, özellikle sanayiye yatırmak zorunluluğunu duyacaklardır.

Kasıtlı itirazlar

SORU: Bazıları toprak reformunun özel toprak mülkiyetini ortadan kaldıracığını, Türkiye'ye komünizmi getireceğini söylüyorlar. Buna ne dersiniz?

CEVAP: Böyle konuşanların kendileri de doğru söylemediklerini biliyorlar. Ama böyle konuşmak işlerine, çıkarlarına geliyor.

Bizim yapmak istediğimiz toprak reformu özel toprak mülkiyetini kaldırmayacak, tam tersine yaygınlaştıracaktır. Bugün topraksız olan pek çok köylüyü toprak sahibi edecektir.

Toprak reformunun Türkiye'ye komünizmi getireceği iddialarına gelince, bu iddiaları ileri sürenler de pek iyi biliyorlar ki, eğer komünizme yol açabilecek bir düzen varsa, o da bugünkü adaletsiz ve dengesiz toprak düzenidir.

SORU: Bugünkü toprak düzeni nasıl komünizme yol açabilir?

CEVAP: Bunu size bir örnekle anlatayım.

20-30 bin dönüm toprak, 20-30 köy sahibi bir ağanın köylerinden birine bir Komünizmle Mücadele Derneği üyesi gitse ve o ağanın yarı kölesi durumundaki ırgatlara dese ki:

"Sakın ola komünizme kapılmayasınız... Çünkü komünizm gelirse, bütün toprakları devlet alır, kimse kendi toprağının sahibi olamaz. Hepiniz, devletin emrinde, yarı köle durumunda çalışırsınız..."

Komünizmle Mücadele Derneği üyesi böyle dese, köylülerin içinden ona şöyle cevap vermek geçmez mi?

"Devlet bizim neyimizi alsın? Ekip biçtiğimiz toprak zaten bizim değil ki... Devlet alsa ağanın toprağını alır. Biz de, kula kul olacağımıza, hiç değilse devlete kul oluruz. Devlet de bize belki ağadan iyi bakar."

Fakat o bölgede toprak reformu yapılsa. Bütün köy halkı kendi topraklarının tapulu sahibi olsa... Ondan sonra o köye bir komünist ajanı gitse ve dese ki:

"Ne diye hepiniz böyle bölük pörçük topraklarda çalışıp yoruluyorsunuz? Bütün topraklar devlet elinde toplansa da siz kendinize alışacağınıza devlete çalışsanız..."

Köylüler bu adamın dediğine kapılırlar mı?

SORU: Toprak reformu Türkiye'ye komünizmin gelmesini önleyecektir derken ne demek istediğiniz şimdi daha iyi anlaşılıyor. Sanırım ki, toprak reformuyla ilgili olarak öne sürülen öteki itirazlar da kasıtlı ya da yanlış itirazlardır.

CEVAP: Maalesef yle.

Örneğin, toprak reformunu tamamlayıcı öteki tedbirleri hiç düşünmeden, reformun toprakları küçük parçalara bleceğini ve verimi azaltacağını ileri sürenler var.

Örneğin, aldatıcı rakamlara dayanarak, topraksız köylülere yetecek kadar dağıtılacak toprak bulunmadığını, bölünüp dağıtılabilecek toprakların çok az olduğunu söyleyenler var. Örneğin, toprak mülkiyetiyle diğer mülkiyetler arasındaki temelden başkalığı unutarak, öteki mlkiyetlere dokunmadan toprak mülkiyetine dokunmanın eşitsizlik olduğunu iddia edenler var.

Bu itirazların hepsi, kendi yerleşmiş çıkarlarını korumak için toprak reformunu engellemeye çalışan kimselerin yaydığı, gerçekle ilgisi olmayan itirazlardır.

Orman köylerinin durumu

SORU: Biliyorsunuz bugün Türkiye'deki köylü nüfusun yaklaşık olarak üçte biri ya orman içindeki ya da orman kenarındaki köylerde yaşamaktadır ve bu orman köylüleri Türkiye'nin en yoksul, iş imkânları genellikle en dar insanlarıdır.

chp, bu orman köylerinin kalkındırılması konusunda ne düşünmektedir?

CEVAP: Türk köylüsünün önemli bir bölümünün olduğu gibi, orman köylülerinin yoksulluğunun birinci nedeni de topraksızlıktır.

Elimizdeki bilgilere göre, orman köylerinde hiç topraksız ailelerin oranı pek yüksek olduğu gibi, elinde toprak bulunanların toprakları da, büyük ölçüde, kendilerini geindiremeyecek kadar azdır.

Topraksız köylüyü toprak reformu yoluyla toprak sahibi yapmaya yanaşmayan bugünkü düzende, birçok köylüler ormanlara doğru itilmekte ve geçimini

sağlamak için ya ormana hayvan sokmakta, ya kaçak ağaç kesip taşımakta ya da ormanı yakarak kendisine tarla açmayı denemektedir.

SORU: Orman köylüsünün bu yaptıkları Türkiye'nin zaten çok olmayan ormanlarını tüketici ve kanuna aykırı davranışlar değil midir?

CEVAP: Elbette öyle...

Zaten öyle olduğu içindir ki Türkiye'nin orman varlığı her gün biraz daha eksilmekte ve orman köylüsünün başı kanunla devamlı olarak derde girmektedir.

Üstelik, ormanların tahribi selleri ve toprak kaymalarını artırdığı için orman dışı topraklara da büyük zarar vermektedir.

"Kütükten önce insan"

SORU: Doğrusunu isterseniz, geçimi için çaresiz kalınca orman köylüsü ne yapsın?

CEVAP: Gerçekten de, orman köylüsünün bugün bir yandan tabiatla, öte yandan da kanunla giriştiği mücadelenin sorumlusu kendisi değildir. Bugünkü düzendir.

Bugünkü düzen insandan önce kütüğü, ormanı görüp içindeki insanı görmediği içindir ki, orman köylüsünün durumunu düzeltmek konusunda hiçbir çaba harcamamaktadır. Tam sersine, son chp iktidarlarının bu konuda aldığı bazı tedbirlerin uygulanmasını da durdurmuştur.

Oysa, ortanın solundaki bir düzende, insan kütükten önce gelir.

SORU: Bununla chp, orman köylüsüne toprak açmak için ormanların kesilmesine, yakılmasına göz yumacak mı demek istiyorsunuz?

CEVAP: Hayır.

İkinci Beş Yıllık Plân'da da belirtildiği gibi, Türkiye'deki her yüz orman köyünden 62'si, devletin izleyeceği bilinçli bir politika ile, orman tahribine yol açmadan, çeşitli başka çarelerle buldukları yerde kalkındırılabilirler.

SORU: Peki, ya orman tahribine yol açmadan, buldukları yerde kalkındırılmayacak durumda bulunan köyler ne olacak?

CEVAP: Bir ülkenin orman varlığı yalnızca çam, meşe, kayın vb. ağaçlardan kurulu değildir.

İyi yetiştirilen ve bakılan zeytinlikler, meyvelikler de ülkenin orman zenginlikleri içindedir. Bunlar da genellikle çam, meşe, kayın vb. ormanları gibi toprak korunmasına yardım ettikleri gibi, üstelik, meyveleriyle köylüye geçim de sağlarlar.

Bu bakımdan, orman sınırları içine giren bazı topraklarda, zeytin ağacı, çeşitli meyve ağaçları gibi ağaçlar yetiştirmek iznini vermek, üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken bir noktadır.

SORU: İyi ama, meyvelik ya da zeytinliğe elverişli olmayan yerlerdeki orman köylüleri nasıl kalkındırılacak?

CEVAP: Bunlar için de, köylerinde veya doğup büyüdüğü yerlere mümkün mertebe yakın merkezlerde yeni çalışma ve kazanç alanları açmak gerekir. Örneğin, devlet yardımıyla tavukçuluk, arıcılık ve el sanatları geliştirilebilir. Özellikle orman ürünlerini değerlendirecek sanayiler kurulabilir.

Toprak reformuyla birlikte yürütülecek bir sanayileşme politikası bütün tarım kesimindeki nüfus fazlasının gizli işsizlikten kurtulmasını sağlayacağı gibi, hiçbir biçimde buldukları yerde kalkındırılmayan orman köylülerinin de geçimini kurtaracaktır.

SORU: chp iktidardayken bu gibi tedbirleri düşünmedi mi?..

CEVAP: Düşündü... Hatta bir ölçüde uygulamaya da başladı. Ama ap iktidarı bu tedbirlerle ilgili çalışmaları durdurdu.

SORU: Orman köylerindeki fazla nüfustan bir kısmını başka alanlara aktarmak mümkün müdür?

CEVAP: Bir ölçüde ve kendi isteklerine bağlı olmak şartıyla mümkündür. Nitekim son chp, hükümeti, işçi olarak yurtdışına gitmek isteyen orman köylülerine, köylerini iktisadi bakımdan güçlendirici kooperatifler kurmaları ve bu kooperatiflere yardım etmeleri şartıyla öncelik tanımayı kararlaştırmıştı. ap iktidarı bu kararın uygulamasını da durdurmuştur.

Düzen Değişikliği ve Ulusal Sanayi

SORU: Tarım konusundaki görüşlerini öğrendik. Peki, chp'nin Türkiye'nin sanayileşmesi konusundaki görüşleri nelerdir?

CEVAP: chp Türkiye'nin hızla sanayileşmesini, hem Türk ekonomisini dış pazarlara bağılılıktan kurtulması, hem de her yıl biraz daha çoğalan Türk vatandaşlarına yeni çalışma alanları açılması bakımından çok hayati bir gerek olarak görmektedir.

Fakat, Türkiye'nin hızla sanayileşmesi de bugünkü düzende mümkün değildir.

SORU: Neden?

CEVAP: Çeşitli nedenlerle.

Birincisi, bugünkü iktidar Türkiye'nin sanayileşmesinin özellikle tarımdan endüstriye aktarılacak kaynaklarla gerçekleştirilebileceğini söylemekte; fakat gereğini yapmamaktadır.

Yoksul köylü daha da yoksullaşıyor

SORU: Toprak düzeniyle ilgili olarak söylediklerinizden, bugünkü düzende, tarım sektörümüzün kendi kendine bile yetmediğini anlıyoruz. Bu kendine yetmeyen sektörden sanayiye kaynak aktarılması nasıl mümkün olabilir?

CEVAP: Bunu iki yolu vardır.

Birincisi, bol kazançlı çiftçilerden daha çok vergi almak ve toprak reformu yapmaktır.

İkincisi, dar gelirli çiftçiyi, yoksul köylüyü daha da yoksullaştırmak ve donu daha da yoksullaştırarak elde edilecek tasarrufu sanayiye aktarmak.

SORU: Bugünkü iktidar bunların hangisini yapmaktadır?

CEVAP: Tabii, ikincisini...

Yoksuldan değil, varlıklıdan yana olan Adalet Partisi iktidarı bol kazançlı çiftçileri daha çok vergilemeyi hiç düşünmemektedir. Tarımsal gelir vergisinde ancak ufak tefek bazı düzeltmelerle yetinmek kararındadır. Bugün yılda

milyonlar kazanan birçok büyük çiftçi bir fabrika işçisi kadar bile vergi ödemediği halde, Adalet Partisi iktidarı onlardan elde edebilecek vergi gelirin arttırmak için hiçbir ciddi tedbirlere başvurmayı kabul etmemektedir.

Böyle olunca da bugünkü cılız, kendi kendine bile yetmeyen tarım sektörümüzden sanayi sektörüne kaynak aktarmak, tarım sektörünü bu yoldan sanayileşmenin itici gücü haline getirmek için, ortada ikinci yol kalıyor: Yani, yoksul köylüyü daha da yoksullaştırmak yolu.

Adalet Partisi de, zaten iktidara geldiğinden beri, açıkça bu yolu tutmuş bulunmaktadır.

Köylünün cebinden aracının, tefecinin cebine

SORU: Toprak düzeniyle ilgili olarak söylediklerinizden, bugünkü düzende, tarım sektörümüzün kendi kendine bile yetmediğini anlıyoruz. Bu kendine yetmeyen sektörden sanayiye kaynak aktarılması nasıl mümkün olabilir?

CEVAP: Bunun iki yolu vardır.

Birincisi, bol kazançlı çiftçilerden daha çok vergi almak ve toprak reformu yapmaktır.

İkincisi, dar gelirli çiftçiyi, yoksul köylüyü daha da yoksullaştırmak ve onu daha da yoksullaştırarak elde edilecek tasarrufu saniye aktarmak...

SORU: Bugünkü iktidar bunların hangisi yapmaktadır?

CEVAP: Tabii, ikincisini...

Yoksuldan değil, varlıklıdan yana olan Adalet Partisi iktidarı bol kazançlı çiftçileri daha çok vergilendirmeyi hiç düşünmemektedir. Tarımsal gelir vergisinde ancak ufak tefek bazı düzeltmelerle yetinmek kararındadır. Bugün yılda milyonlar kazanan birçok büyük çiftçi bir fabrika işçisi kadar bile vergi ödemediği halde, Adalet Partisi iktidarı onlardan elde edebilecek vergi gelirin arttırmak için hiçbir ciddi tedbirlere başvurmayı kabul etmemektedir.

Böyle olunca da, bugünkü cılız, kendi kendine bile yetmeyen tarım sektörümüzden sanayi sektörüne kaynak aktarmak, tarım sektörünü bu yoldan sanayileşmenin itici gücü haline getirmek için, ortada, ikinci yol kalıyor: Yani, yoksul köylüyü daha da yoksullaştırmak yolu. Adalet Partisi de, zaten iktidara geldiğinden beri, açıkça bu yolu tutmuş bulunmaktadır.

SORU: Acaba yoksul köylü daha da yoksullaştırılarak onun cebinden alınan parayla sanayileşmemiz hızlanabilir mi?

CEVAP: Eğer yoksul köylüyü daha da yoksullaştırmak pahasına onun cebinden alınan para sanayi sektörüne aktarılabilseydi, belki sanayimiz yoksul köylünün sırtından bir ölçüde gelişebilirdi. Tabii, büyük bir adaletsizlik pahasına...

Fakat gelip görünüz ki, yoksul köylü daha da yoksullaştırılarak onun cebinden alınan para sanayi sektörüne aktarılmamaktadır. Aracının cebine, tefecinin cebine, ithalâtçının cebine, görünüşte ithalâtçılık yapan, fakat aslında ithalâtçılıktan çok vurgun peşinde olan montajcının cebine aktarılmaktadır.

SORU: Hangi yolla?

CEVAP: Bugünkü iktidarın yalnızca aracından ve tefeciden yana olan kredi politikası yoluyla...

Tarım kredilerinden bahsederken, bugünkü iktidarın özel sektöre açtığı krediler 1967 yılının eylül ayına kadar yaklaşık olarak 22 milyar liraydı demiştik.

Bunun ancak 4.5 milyar kadarı çiftçilereydi. Sanayicilere ise, ancak 1 milyar lira kredi açılmıştır. Buna karşılık, tüccara açılan kredi 15 milyar liradır.

Demek ki bugünkü düzende kredilerin aslan payını ne çiftçi, ne de sanayici almaktadır. Aslan payını alan, bir kısım büyük tüccardır. Bunun da kendi içinde aslan payını, Türk ekonomisine hiçbir şey katmayan, halkımızın kalkınmasına yardım etmeyen, hatta ekonomimizin gelişmesini engelleyen ve halkımızı gitgide yoksullaştıran tefeciler ve büyük aracılar almaktadır.

Sanayi ve özel sektör

SORU: Türkiye'nin hızla sanayileşmesi bugünkü düzende mümkün değildir derken, bunun çeşitli nedenleri olduğunu söylemişsiniz. Anlattıklarınızdan, birinci nedenin hükümetin izlediği vergi ve kredi politikası olduğu anlaşılıyor. Peki, öteki nedenler hangileridir?

CEVAP: İkincisi, Adalet Partisi hükümetinin Türkiye'nin sanayileşmesini özel sektörü bırakmak eğilimidir.

Bugünkü düzen değişmedikçe, Türkiye'ni özel sektör eliyle sanayileşmesine de imkân yoktur.

SORU: Neden?

CEVAP: Çünkü bugünkü düzende bir insan parasını memlekete ne kadar yaramaz şekilde işletirse o kadar çok kazanmakta; kalkınmamızı ne kadar baltalarsa o kadar kâr edebilmektedir.

Ankara Sanayi Odası'nın geçen yıl yayınladığı bir rapordan öğreniyoruz ki, bugünkü düzende, bir varlıklı kimse sanayiye yatıracağı paradan yılda yüzde 25'in üzerinde kâr sağlamayacaksa, parasını sanayiye değil, arsaya veya binaya yatırması, yani taşa toprağa gömmesi daha kârlıdır.

Böyle olunca, özel sektörden, bu kolay para kazanmak imkânlarını bir yana bırakıp sanayi alanına yatırım yapması beklenebilir mi?

SORU: Peki, sanayi alanını özel sektör için daha çekici kılmamanın yolu nedir?

CEVAP: Bunun da başlıca iki yolu vardır.

Bu yolların birincisi, verimsiz ekonomik faaliyetlere para yatırılmasını önleyecek bir vergi politikası izlemek ve bunlara kredi akıtan muslukları kapamaktır.

İkincisi de, dış pazarlara ihracat şimdilik güç olacağına göre, iç pazarımızı geliştirip genişletmektir. Varlıklı kişiler verimsiz ekonomik faaliyetlere para yatırmanın artık kendileri için kârlı olmadığını, buna karşılık iç pazarda sanayi mallarına karşı talebin çoğaldığını görünce, paralarını sanayi alanına yatırmaya başlayacaklardır.

Köylü güçlendikçe, sanayi de güçlenir

SORU: Birinci yolu anladık ama, ikincisini nasıl gerçekleştirebiliriz? Yani, iç pazarı nasıl geliştirip genişletebiliriz?

CEVAP: İç pazarı geliştirip genişletmek için, ulusumuzun büyük çoğunluğunu teşkil eden köylüyü daha çok kazandırıp onun tüketim gücünü, harcama gücünü artırmaktan başka çare yoktur. Yani, bugün Adalet Partisi'nin izlediği yolun tam tersi yolu tutmak, köylüyü yoksullaştıracak yerde onu zenginleştirmek gerekir.

Başka bir deyişle, Türk sanayinin güçlenmesi, her şeyden önce Türk köylüsünün güçlenmesine bağlıdır.

Bunun da tek çaresi, düzen değişikliğidir.

Bu düzen değişmedikçe, yani köylünün satınalma gücü köklü biçimde

çoğaltılmadıkça, Türk sanayii gelişemeyeceği gibi, bugün kurulan fabrikalar da uzun süre ayakta duramaz. İşadamları, halk kalkınmadıkça, köylünün satınalma gücü yükselmedikçe kendi kazançlarının ve gelişmelerinin sürekli olmayacağını görmeli ve ortanın solunda bulunanlarla birlikte halkı yerli sanayi için daha güçlü bir müşteri haline getirecek bir düzen değişikliğini savunmalıdırlar.

"Ortanın Solu"nda devletin yeri

SORU: Türkiye'nin sanayileşmesi için ortanın solunda bir düzen değişikliğinin kaçınılmaz olduğu açıkça ortaya çıkıyor. İyi ama, ortanın solunda bir düzende devletin ekonomik hayattaki yeri ne olacak?

CEVAP: Ortanın solunda chp'nin kurulmasını istedi düzende, devlete önemli görevler düşmektedir. Bugün Türkiye'deki siyaset alanında, bir yanda chp'nin daha solunda devletin ekonomik gücünü fazlasıyla arttırmak isteyenler vardır. Onlar amaçlarına erişirlerse, devlet o kadar güç kazanacaktır ki, halkın kendi kendisini yönetmesi demek olan demokrasi muhtemelen işleyemez olacaktır.

Öte yandan, chp'nin sağında, kişilerin, bazı küçük zümrelerin ekonomik gücünü arttırmak, halkın ve devletin sırtından arttırmak isteyenler, daha doğrusu artıranlar vardır. Kişilerin ya da küçük zümrelerin gücü bir ölçünün üstünde artınca da, bunlar o kadar güç kazanmış olacaklardır ki, demokrasimiz gene işleyemeyecektir. Nitekim şimdiki aksak işleyişinin başlıca nedeni budur.

Ortanın solunda chp'nin kurulmasını istediği düzende ise, devlet de olacaktır, özel teşebbüs de olacaktır.

Ama bunların hepsi halkın hakimiyetinde ve halkın hizmetinde olacaktır. Halkın üstünde hiçbir güç olmayacaktır.

Zaten devlete düşen görev de, bunu sağlamaktır.

Devlet, ülkedeki ekonomik, dolayısıyla siyasal gücün birkaç kişinin ya da ufak bir zümrenin eline geçmesini önlemek, üretimin kısır kâr endişelerine göre değil, fakat toplumun çıkarlarına göre düzenlenmesini sağlamak için ekonomik hayata yön vereceği gibi; özel teşebbüsün yapamayacağı ya da özel teşebbüsün elinde olmasında çeşitli sakıncalar bulunan yatırımları kendi eliyle yapacaktır.

Türkiye gibi özel sermaye birikimi özel teşebbüs eliyle hızlı kalkınmaya yetersiz olan; özel teşebbüs elinde biriken sermayeden de büyük bir kısmı kolay kazanç yollarından gelip kolay kazanç yollarına, özellikle aracılığa, tefeciliğe akan ya da taşta toprağa, lüks yapılara gömülen bir ülkede, bütün kalkınma

umudumuzu özel teşebbüse bağlayamayız.

Halk sektörü

SORU: Dar ve orta gelirli halk, hatta köylü, ortanın solundaki bir düzende, gelir artışlarından sağlayacakları tasarruflarla yatırımlara katılabilirler, ekonomik hayattaki halk hakimiyeti daha iyi sağlanmış olmaz mı?

CEVAP: Elbette.

Zaten halk bunu bir ölçüde kendiliğinden yapmaya başlamıştır. Yurtdışındaki işçilerimizin arttırdıkları paralarla Türkiye'de giriştikleri sınai yatırımlar, Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun yatırımları buna en güzel örneklerdir. Öte yandan, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, son chp iktidarının çıkarttığı yeni Sendikalar Kanunu'nun verdiği imkânlardan yararlanarak, işçi tasarruflarıyla kooperatifler kurmak ve yatırımlar yapmak üzere teşebbüse geçmiştir. Bu amaçla, bazı aksaklıkları da olsa bir kanun teklifi hazırlamıştır.

Köylülere gelince, toprak reformu yapıldığı, toprak reformu ile bağlantılı olarak ve devletin önderlik ve yardımıyla köylülerimiz arasında çok yönlü kooperatifçilik geliştiği takdirde, köylülerin de, özellikle kendi üretimlerini ilgilendiren alanlarda, sınai yatırımlar yapmaları mümkündür.

Tarımdan sanayiye kaynak aktarmanın en âdil yolu da, bir kısım sınai yatırımları tarımda kaynak yaratanlara yaptırmaktır. Örneğin, montajcılığın ötesinde gerçek bir traktör sanayini, tarım makineleri sanayini köylü kooperatifleri kurabilir. Tarım ürünlerini işleme sanayi gene bu kooperatifler yoluyla kurulabilir. Yani, konservecilik, şarapçılık, zeytinyağcılık gibi...

SORU: Köylülerin kurduğu kooperatiflerin yaptığı sanayi girişimleri konusunda bize birkaç örnek verebilir misiniz?

CEVAP: Vereyim.

Örneğin, Hollanda'da köylünün süperfosfat ihtiyacının yüzde 35'i, köylülerin, çiftçilerin tarım kooperatiflerinin birliğince kurulan fabrikalarda yapılmaktadır. Gübrenin ve hayvan yeminin yüzde 70'inin alımı ve dağıtımı da, en ucuz fiyatlarla, gene kooperatifler birliği tarafından yapılmaktadır.

Gene Hollanda'da sütün yüzde 75'i, Almanya'da sütün yüzde 82'si, tereyağının yüzde 74'ü, peynirin yüzde 65'i bu gibi üretici köylü kooperatiflerinin imalathanelerinde, fabrikalarında işlenmekte ya da yapılmaktadır.

Fransa'da şarabın yüzde 30'unu, zeytinyağının yüzde 30'unu gene köylü, çiftçi kooperatifleri yapmaktadır.

Demek ki o ülkelerin köylüleri, çiftçileri, kendi gelirleri kısıp başkalarına aktararak değil, kendi gelir fazlalarını kendileri artırıp değerlendirerek ülkelerinin sanayileşmesine yardım etmektedirler.

Yabancı sermaye

SORU: Bu konuda son bir sorum daha var. Acaba yabancı sermaye kalkınmamız için yardımcı olabilir mi?

CEVAP: Genel olarak yabancı sermaye karşıtı olmaya gerek yok. Yabancı sermaye aleyhtarlığı çağımız gerçeklerine aykırı düşmektedir. Örneğin, bugün Batı'nın kapitalist ülkelerinden sermaye ithal eden komünist ülkeler bile vardır.

Ancak, yabancı sermayenin, bugünkü tatbikatta Türkiye'ye faydadan çok zararı dokunmaktadır. Türkiye'ye yabancı sermaye getiren firmaların çoğu ulusal kredi kaynaklarımızdan yararlanıp zenginleşmekte, elde ettikleri net kârın tamamını döviz olarak dışarıya transfer edip büyük döviz kaybına sebep olmakta, şişirme faturalarla maliyeti büyük ölçüde yükselmekte ve ulusal Türk sermayesinin gelişmesini ciddi olarak engellemektedirler.

Ortanın solunda bir düzende gelecek yabancı sermayenin getirdiğinden fazlasını götürmemesi, Türk ekonomisine ve Türkiye'nin dış ödemeler dengesine gerçek bir katkıda bulunması, bir boşluğu doldurması ve herhalde, yerli sermaye ile, yerli teknik bilgi ile başarabileceğimiz iş alanlarına elini uzatmaması gerekir.

Kanunda ve uygulamada bu bakımdan köklü değişiklikler yapılmazsa, yabancı sermaye kısa sürede yeni bir dış sömürü unsuru olarak gelişecek; bunların çığ gibi büyüyen kârlarının transferinde karşılaştığımız güçlükler zamanla büsbütün artacağı için Türk ekonomisini ipotek altına girme tehlikesine düşecek, kapitülasyonların geri gelmesi ciddi bir ihtimal olacaktır.

Öte yandan, petrol ve madenler gibi yeraltı kaynaklarımızı yabancı sermayenin işletmesine bırakmakta kesin sakıncalar vardır. Türkiye bugün bu kaynakları kendi imkânlarıyla işletebilecek yetenektedir.

EK

CHP'NİN DÜZEN DEĞİŞİKLİĞİ PROGRAMINDA

ÇALIŞANLARIN HAKLARI VE ETKİNLİĞİ*

- Anayasa'da işçi hakları
- chp programı işçilere ne getiriyor?
- chp Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 1977 Nisanı'nda Kayseri'de işçiler ve sendikacılarla yaptığı sohbet.

Sunuş

Kabuk Çatladı Bir Kez Yeni Düzen Gecikemez

Bülent ECEVİT

Birdenbire değişmez toplum. Birdenbire bir düzen yıkılıp da başka bir düzen gelivermez. Gerçek ve kalıcı devrimler uzun ve sancılı oluşumlardan doğar.

Bir anda yerin üstünü değiştiren depremler bile yer yapısındaki on binlerce yıllık oluşumundan kaynaklanır.

Demokratik Sol akımın tohumları on bir yıl önce ekildi Türk siyasal yaşamına... Toplumsal gelişmenin elverdiği bir aşamada ekildi. Ne erken ne de geç... Emek verildi, acılar çekildi yıllarca...

Çilesini çekenlere uzun gelse de on bir yıl toplumların gelişme sürecinde kısa bir süredir.

İlkin zor boy attı bu akım. İçinden de dışından da engellendi. Toplumdan aldığı güçle aştı bu engelleri... Büyümesi giderek hızlandı ve sekizinci yılında – 1974'te– Türkiye'nin en güçlü siyasal akımı oldu. On birinci yılındaysa Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin en büyük grubunu oluşturdu.

Yakın günlere dek büyümesini kaygıyla izleyenlerden bile çoğu şimdi bu akıma umut bağlıyor. Türkiye'nin esenliğini de çocuklarının güvenliğini de Demokratik Sol'un iktidar olmasında görüyor çoğu yurttaşımız...

Zamanı gelmemiş değişimleri zorlayanlar da zamanı gelen değişimleri engelleyenler de bunalım yaratırlar toplumda...

Demokratik Sol iktidarın zamanının geldiği şuradan belli ki toplumun giderek genişleyen bir kesimi –Demokratik Sol'u bir bunalım etkeni saymak şöyle dursun– Türkiye'yi bunalımdan ancak bu akımın kurtarabileceğine inanıyor artık.

Türkiye'deki bunalıma, zamanı gelen değişimi zorla engellemek isteyenlerin neden oldukları da çok iyi biliniyor.

Süresi dolmuş bir düzeni sürdürmek için iktidar kavgası yapanlarla zamanı gelmiş bir düzen değişikliğini gerçekleştirmek için iktidar olmaya çalışanların yöntemleri birbirine benzemez.

Süresi dolmuş düzeni sürdürmek isteyenler oyunlarla, taktiklerle, baskılarla yürütürler iktidar kavgalarını... O oyunlar, taktikler, baskılar kurulu düzenin kurallarıyla bağdaşabilir ama kurulmak istenen yeni düzenin kurallarına uymaz.

Demokratik Sol iktidar yakında bir doğal oluşum gibi kendiliğinden gerçekleşecektir. Oyunsuz, taktiksiz, zorlamasız...

Gerçek devrim kıvama erişen evrimin sonucudur.

Toplumdaki evrimin aydınlık sonucu göründü artık...

Eskiyen düzenin kabuğu çatladı.

Bütün oyunlar, taktikler, baskılar boşuna...

Düzenin kabuğu çatladı bir kez.

Yeni bir düzen uzun süre gecikemez.

Anayasa'da İşçi Hakları

Çalışma ve sözleşme hürriyeti

Madde 40:

Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir, özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Kanun, bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.

Devlet, özel teşebbüslerin milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

İktisadi ve sosyal hayatın düzeni

Madde 41:

İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir.

İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak devletin ödevidir.

Çalışma hakkı ve ödevi

Madde 42:

Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır.

Angarya yasaktır.

Memleket ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği olan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir.

Çalışma şartları

Madde 43:

Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılmaz. Çocuklar, gençler ve kadınlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunur.

Dinlenme hakkı

Madde 44:

Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir.

Ücretli hafta ve bayram tatili ve ücretli yıllık izin hakkı kanunla düzenlenir.

Ücrette adalet sağlanması

Madde 45:

Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır.

Sendika kurma hakkı

Madde 46:

İşçiler ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması maksadıyla sınırlar koyabilir.

Sendikalar ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

Toplu sözleşme ve grev hakkı

Madde 47:

İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev hakkına sahiptirler.

Grev hakkının kullanılması, istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.

Sosyal güvenlik

Madde 48:

Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak devletin ödevlerindedir.

chp Programı İşçilere Ne Getiriyor?

Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye'nin en büyük demokratik sol partisidir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin yeni demokratik sol programı kaynağını Türk toplumunun gerçeklerinden almaktadır. Halk için halkla birlikte oluşturulmuştur.

Yeni programın temelinde yatan ilke şudur: Türkiye'de ekonomik büyüme özgürlükçü demokrasi içinde toplumsal adaletle birlikte sağlanmalı ve

hızlandırılmalıdır.

Diğer partilere göre bu üç unsuru bağdaştırma olanağı yoktur. Onlar önce somun büyüsün, somunun adaletle bölüşülmesine daha sonra sıra gelir derler.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin görüşüne göre, bir yandan somun büyüyecek, somun halkın elinde hızla büyüyecek, bir yandan da o somunun dilimleri halk arasında daha adaletle bölüşülecektir.

Bunun için önce bugünkü bozuk ve adaletsiz düzen değişmelidir. Demokratik Sol anlayışın kuralları içinde yeni bir düzen kurulmalıdır. Böylece GELİŞME DAHA HIZLI, DAHA HAKÇA, DAHA DEMOKRATİK OLACAKTIR.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokratik Sol tutumu şu temel kurallara dayanmaktadır: ÖZGÜRLÜK, EŞİTLİK, DAYANIŞMA, EMEĞİN ÜSTÜNLÜĞÜ, GELİŞMENİN BÜTÜNLÜĞÜ, HALKIN KENDİNİ YÖNETMESİ.

Bu kurallara ve Türk Halkı'nın isteklerine uygun bir düzene ulaşmak üzere, Cumhuriyet Halk Partisi'nin bağlı kalacağı ilkeler şöyledir: CUMHURİYETÇİLİK, MİLLİYETÇİLİK, HALKÇILIK, DEVLETÇİLİK, LAİKLİK, DEVRİMCİLİK.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin demokratik sol anlayışı gereğince, ekonomik güç devletten de çok belli kişilerden de çok, doğrudan doğruya halkın elinde toplanmalıdır. Yaşamını emeğiyle kazananların, işçilerin, köylülerin, kamu görevlilerinin, esnaf ve sanatkarların elinde toplanmalıdır. Ekonomik güç bir ölçünün ötesinde devlet elinde toplanırsa, devlet halkı ezer. Ekonomik güç bir ölçünün ötesinde belli kişilerin elinde toplanırsa, o zaman özel sermaye halkı ezer ve sömürür.

Cumhuriyet Halk Partisi, devletin de, özel kişilerin elinde toplanan sermayenin de halkı ezmesine razı değildir, ister ki, ekonomik güç halkta toplansın, dolayısıyla halkın siyasal gücü de artsın. Gerçek demokrasi o zaman gerçekleşmiş olacaktır.

chp Türk İşçisini Halktaki Birleşmenin ve Güçlenmenin Öncüsü Olarak Görür

Cumhuriyet Halk Partisi'ne göre, hiçbir yurttaş kaderine razı edilemez. Kimse, ben yoksul doğmuşum, kaderim buymuş, yoksul yaşamaya razı olayım demez. Rejimin getirdiği siyasi bilinçlenme içinde, işçi hakkını ister, kamu görevlisi

kendi gelirinin işçininkinden aşağı kalmamasını ister; topraksız köylü toprak ister; küçük çiftçi kendi alın terinden sağlanan gelirin aracıya, tefeciye değil kendisine gelmesini ister; herkes çocuğunu okutabilmek, herkes sağlıklı bir evde yaşayabilmek, herkes yeterli sağlık bakımı ister.

Tüm çalışanlar örgütlenmek yoluyla bu haklarına etkinlik kazandırabilirler.

Halktaki bu birleşmenin ve birleştikçe güçlenmenin öncüsü işçilerdir. Üstelik sınaileşmeyle birlikte ekonominin anahtarı işçilerin eline geçer.

1963'te, chp'nin başında bulunduğu hükümetçe çıkarılan Toplu İş Sözleşmesi ve yeni Sendikalar Kanunu, Türkiye'de işçi haklarını, en ileri demokratik ülkeler düzeyine, hatta bazı bakımlardan o düzeyin üstüne çıkarmıştır. Böylelikle, Cumhuriyet Halk Partisi, kurucusu olduğu demokrasiyi de en sağlam toplumsal güvencesine kavuşturmuştur.

Sendika özgürlüğü, toplu sözleşme ve grev haklarını kullanarak işçiler durumlarını düzeltme ve gelirlerini bir ölçüde yükseltme olanaklarına kavuşmuşlardır.

Cumhuriyet Halk Partisi, gelirlerini yükseltme olanaklarından yoksun kalan köylü, kamu görevlileri, esnaf ve sanatkarı yaygın ve etkin örgütlere kavuşturacaktır.

Böylelikle, çalışanlar arasında hak eşitliği ve gelir dengesi, yaşamlarını emekleriyle kazananlar el ele vererek, demokratik dayanışma ve işbirliği içinde gerçekleştirilecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi Emegın En Yüce Değer Olduğuna İnanır

Demokratik Sol anlayışın temel kurallarından biri EMEĞİN ÜSTÜNLÜĞÜ kuralıdır. "Cumhuriyet Halk Partisi'ne göre, yaratıcılığın ve üreticiliğın kaynağı olan emek bir üstün değerdir ve sağlıklı toplumda başlı başına saygınlık nedenidir."

Cumhuriyet Halk Partisi emeğiyle yaşamını kazanan herkesi en yüksek ölçüde saygıya değer insan olarak görür.

Emeğin üstünlüğü kuralını kabul eden Cumhuriyet Halk Partisi'nin yeni programında, bu konuda şunlar yer almaktadır:

Emek, niteliğine, yararlılığına, güçlülüğüne veya tehlikelerine göre maddi ve manevi karşılığını görmelidir.

Emeğin yarattığı değer emeği verenlerde birikmelidir.

Çalışma hakkı herkes için en temel bir haktır.

Herkese çalışma olanağı sağlamak, işsizliği önlemek devletin görevidir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuracağı yeni düzende emeğe en üstün değer verilirken, emek vermeksizin kazanma olanakları da kapatılacaktır. Örneğin, aracılık yoluyla, tefecilik yoluyla, toprak spekülasyonu yoluyla, karaborsacılık, istifçilik yoluyla kazanç sağlama olanakları tıkanacaktır. Gereksiz teşvik tedbirleri kaldırılacak, birtakım sahte ihracata vergi iadesi önlenecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi İşsizliği Gerçek ve Hızlı Bir Sınaileşmeyle Önleyecektir

Cumhuriyet Halk Partisi'ne göre, Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri işsizlik sorunudur, işsizlik her yıl artmakta ve işsiz sayısı 2 milyonu aşmış bulunmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi, işsizliğin hızlı ve gerçek bir sınaileşmeyle önleneceğini düşünür. Yeni programında belirlendiği gibi, işsizlik sorunu, halk kesiminin, köy-kentlerin ve ekonomi alanındaki başka Demokratik Sol çözümlerin iş alanlarını çoğaltmasıyla, ağırlığını yitirmiş olacaktır.

Bu amaçla işsizlik sigortası getirilecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'deki işçi örgütlerinin, işsizlik sorununu da kendi sorunları bilmesini önerir. Bu da, ancak, işçilerin ve tüm çalışanların iktidar olmasıyla sağlanabilir.

İşçiler de iktidarda yerlerini alacaklardır ki, kopmuş, çaresiz, ezilmiş, işsiz insanların sorunlarını da, kendi sorunları bilebilsinler; işçilerle işsizler arasındaki bir acıklı sınıf-içi savaşı kendi elleriyle önleyebilsinler.

Cumhuriyet Halk Partisi Türk İşçi Hareketinin Bölünmesi ve Güçsüzleştirilmesine Karşıdır

Türkiye'nin bugünkü bozuk düzeni içinde hayat pahalılığıyla bir ölçüde olsun yarışmaya çalışabilen tek halk topluluğu, toplu sözleşme ve grev hakkından yararlanabilen işçilerimizdir. O da daha çok sanayi işçilerimizdir. Bu hakları da 1963 yılında, o sırada hükümette bulunan Cumhuriyet Halk Partisi gerçekleştirmiştir.

Bugünkü demokratik ve anayasa rejimimiz içinde bu hakları geri almak artık kolay değil. Fakat bunları etkisiz bırakmak için de türlü oyunlar çevriliyor. Sendika bölünerek, işçi güçsüzleştirilmek isteniyor.

Yeni Demokratik Sol Programı'nda Cumhuriyet Halk Partisi, sendika hareketinin bölünmesine ve o yoldan işçilerin ve işçi haklarının etkinliğinin azalmasına karşı olduğunu açıklamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi, bir yandan sendika seçme özgürlüğünü genişletirken, öte yandan da işçi hareketinin gücünü ve etkinliğini arttırmak üzere sürekli çaba gösterecektir. Bunun için gerekli demokratik önlemler alınacaktır.

İşçiler Siyasete Katılmalıdır

Demokratik bir toplumda siyaseti sadece partiler ve politikacılar yapamaz. Böyle bir toplumda halk değişik yollardan, değişik örgütler aracılığıyla siyasete katılır, siyasete ağırlığını koyar. Siyaset o zaman toplum yararına işleyen bir faaliyet durumuna gelebilir.

Bazı çevreler, yıllardır sendikaların siyasetle ilgilenmelerini önlemeye çalışmaktadırlar. Bunda da büyük ölçüde başarı sağlayabilmişlerdir. Ancak son zamanlarda işçideki siyasal bilinçlenme nedeniyle, bazı sendikalara rağmen, artık işçilerin siyasetle etkin biçimde ilgilenmesi önlenemez hale gelmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi, çalışan halk topluluklarının, o arada işçi sendikalarının siyasete ve devlet yönetiminde etkinlik kazanmasını ister. Bunun demokrasi kurallarına uygun biçimde gerçekleşmesine inanır.

Cumhuriyet Halk Partisi, sendikaların kendi iç düzenlerinde ve işleyişlerinde demokrasi kurallarına daha ileri ölçüde uymalarını gözetecek ve bunun için gerekli yasal düzenlemeler yapacaktır.

Ancak işçilerin gerçek anlamda ve etkin biçimde siyasete ağırlıklarını koyabilmeleri, demokratik işçi hareketinin kendi partisini bulup, onunla bütünleşmesiyle gerçekleşecektir.

Değil mi ki, Türkiye'nin demokratik sol partisi Cumhuriyet Halk Partisi'dir, bu parti Türkiye'deki demokratik işçi hareketiyle bütünleşecektir. Bütünleşmeye mecburdur.

Lokavt Yetkisi Kaldırılacak Referandum Hakkı Tanınacaktır

Cumhuriyet Halk Partisi, lokavt yetkisinin toplumsal bunalımı arttırdığı görüşündedir. Özellikle, lokavtın grev kısıcılığı amacıyla kullanılması sert sınıf

çalışmalarına yol açabilmektedir.

Bu sakıncalar nedeniyle, Cumhuriyet Halk Partisi lokavt yetkisini kaldıracaktır.

Öte yandan, toplu sözleşme yetkisi bakımından anlaşmazlık çıkan durumlarda, işçilerin yetkili sendikayı oylarıyla belirleyebilmeleri için yargıç gözetiminde referandum hakkı tanınacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılmasından Yanadır

Cumhuriyet Halk Partisi, gelişmeyi hızlandırıcı ve hakça bir vergi politikası izleyecektir. Dar ve orta gelir düzeyindeki ücretlere düşen vergi yükü oranı azaltılarak daha adaletli bir vergi düzeni kurulacaktır. Ücret gelirlerinde en az geçim indirimi yükseltilecektir.

En az ücret vergilendirilmeyecektir.

Yurtdışında Çalışanlar ve Oy Hakkı

Yurtdışındaki işçilerimiz, gerek yurda gönderdikleri tasarruflarıyla, gerek yurda dönüşlerinde getirdikleri bilgi ve becerileriyle gelişmemize büyük katkıda bulunmaktadır.

Demokratik Sol tutumu içinde Cumhuriyet Halk Partisi, yurtdışındaki işçilerimizin bu katkılarını en ileri ölçüde değerlendirmeye çalışacaktır.

Yurtdışındaki işçilere oy hakkı tanınacaktır ve bunun için gerekli yasal değişiklik yapılacaktır.

Yurtdışındaki işçilerimizin halk kesimi içinde yatırımlar yapmaları desteklenecektir. Bu şekilde kurulan işletmelerde, yurda dönünce öncelikle iş edinmeleri sağlanacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, yurtdışındaki işçilerimizin her türlü haklarının korunması ve geliştirilmesi için etkin girişimlerde bulunacak, çocuklarının eğitimi için devletçe gerekli tedbirler alınacaktır.

Tarım ve Yapı İşçilerinin Sorunları

Tarım kesimindeki, genellikle mevsimlik veya geçici işlerdeki o arada yapı iş kolundaki işçilerin sorunları, bugüne kadar çözümlenememiştir. Kapıcılar ve ev hizmeti görenler de aynı durumdadır.

Cumhuriyet Halk Partisi, çalışanların bu kesiminin örgütlenebilmelerini, haklarını daha etkin biçimde koruyabilmelerini ve toplumsal güvenlikten eksiksiz yararlanabilmelerini kolaylaştıracaktır.

Devlet İşletmelerinde Yönetimin Çalışanlara Bırakılması

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuracağı halkçı düzende, devlet işletmelerindeki bugünkü partizanca yönetime son verilecektir. Kamu hizmeti öncelik taşımayan devlet işletmelerinin yönetimi, o işletmelerde çalışanlara bırakılacaktır.

Böylelikle, bu gibi fabrikalarda, madenlerde çalışan işçiler, mühendisler ve diğer kamu görevlileri, bu işletmelerin yönetiminde yetkili ve sorumlu olacaklardır.

Kuşkusuz, bu yetki ve sorumluluk toplum yararına ve plan ilkelerine göre kullanılacaktır.

Bu gibi işyerlerinin iyi işletilmesinden doğacak gelir ve verimlilik artışı, belli ölçüler içinde, çalışanlara bırakılacaktır.

Devlet işletmelerinin, mülkiyeti tümüyle kamunun olmak üzere, çalışanlara bırakılması, bu işyerlerinde çalışan işçilerin işlerine yabancılaşmasını önleyecek, partizan ve bürokratik yönetimi ortadan kaldıracak ve demokrasiye daha çok işlerlik kazandıracaktır.

Ekonomik gelişmemiz bu şekilde daha da hızlanacaktır.

chp Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 1977 Nisanı'nda Kayseri'de İşçiler ve Sendikacılarla Yaptığı Sohbet

Değerli işçi arkadaşlarım,

Bu sanayi şehrinde, işçi şehrinde sizlerle birlikte olmak, sendikacı arkadaşlarımla arasında bulunmak benim için en büyük mutluluktur ve şereftir. Hepinize saygılarımı sevgilerimi sunarım.

Cumhuriyet Halk Partisi'nde benim kuşağım ancak, çok kısa süreli yarım iktidarlar dönemlerinde sizlere hizmet olanağı buldu. Ama o kısa dönemleri de işçi yararına değerlendirmeye çalıştık. Örneğin, Sayın Teksif Başkanı arkadaşımızın da büyük bir değerlilikle belirttiği gibi, 1963'te, bir koalisyon hükümetinin başında olmamıza karşın ve Meclis'te çoğunluğumuz bulunmadığı halde, sizlerden, işçilerden de aldığımız güçle, özgür sendika örgütlerinin kurulmasını sağlayan en ileri ölçüde toplu sözleşme grev haklarına işçilerimizi

kavuşturan yasaları çıkartmak, yeni iş yasasını çıkartmak, Sosyal Sigortalar yasasını işçiler ve aileleri lehine genişletmek olanağını bulduk.

Bu kez gelirsek tam geleceğimizi umuyoruz. O zaman doğrudan doğruya sizin iktidarınız olacağız, işçilerin, köylülerin ve tüm çalışanların, esnaf ve sanatkarlarla kamu görevlileri dahil, tüm çalışanların iktidarı olacağız, inşallah bu kez sizden daha büyük güç almış olarak iktidara gelip, daha da çok hizmet etme olanağını bulacağız.

Bu toplantının beni özellikle sevindiren bir yanı da, görebildiğim kadar, türk-iş üyesi ve disk üyesi sendikaların değerli yöneticilerinin, tavandaki ayrılığa aldırış etmeksizin, tabanda birleşmiş olarak burada bulunmalarıdır. Bunun için kendilerini kutlarım, işçinin birliğini ortaya koydukları için kendilerini kutlarım. Umarım ki, bu birlik tavana kadar kendini kabul ettirecektir ve Türkiye'de ancak büyük sermaye çevrelerinin ve bozuk düzeni sürdürmek isteyenlerin işine gelen bölünmeleri, işçi hareketinin içindeki gereksiz ayrılıkları sona erdirecektir.

Bildiğiniz gibi, sömürü çevrelerinin, yerli ve yabancı sömürü çevrelerinin, öteden beri uyguladıkları çok basit bir kural vardır: "Böl ve Yönet." Bunun anlamı "Böl ve Sömür"dür aslında. Sömürebilmek için, işçinin gücünü kırabilmek için onu bölmeye çalışırlar. Çünkü Türkiye'deki toplumsal değişim o noktaya geldi ki eğer işçi bölünmezse, işçi Türkiye'de iktidar olacaktır ve kendisiyle birlikte bütün çalışanları iktidara getirecektir. Bunu önlemenin tek yolu olarak işçilerin bölünmesini görüyorlar.

Geçenlerde Gaziantep'te de sendikacı arkadaşlarımla böyle bir toplantı yaptım. Orada da disk'lisi türk-iş'lisi birlikte toplantıyı düzenlediler. Kayseri'de aynı durumu görüyorum. Demek ki, tabandan tavana doğru yükselen yaygın bir birleşme hareketi var Türkiye'de. Bu bana kıvanç verdi ve gelecek için güvenç verdi.

Değerli arkadaşlarım,

Sendikacılarla toplantılarımız genellikle çok verimli olur. Çünkü uygarca çalışmaya, disiplinli çalışmaya alışmışlardır. Nitekim bu toplantıya gelmeden önce de üzerinde durduğunuz ve benim durmamı istediğiniz konuları ayrıntılı ve sistematik bir şekilde saptamış bulunuyorsunuz. Onlardan hareket ederek yeni programımızın ışığında bazı düşüncelerimi sizlere sunacağım.

Önce sizin sorularınızdan bazılarına değineceğim. Yalnız bunlardan Sosyal Sigortalar'la ilgili sorularınızı cevaplandırmayı doğru bulmuyorum. Neden doğru

bulmuyorum? Onu açıklayacağım. Zaten programımızda da açıklıyoruz.

Türkiye'de politikacıların işçilere, kamu görevlilerine esnaf ve sanatkarlara, hele seçimlere doğru, birtakım haklar bağışlarken, verirken izledikleri bir kolay yol vardır. İşçiye işçinin cebinden, esnafa esnafın cebinden, memura memurun cebinden bağışta bulunurlar. Sosyal Sigortalar'da biriken paralar sizin paranızdır. Emekli Sandığı'nda biriken paralar kamu görevlisinin parasıdır. bağkur'da biriken paralar esnaf ve sanatkarın parasıdır. Bizim görüşümüze göre hükümetlerin bu paralara bir ölçünün ötesinde karışma hakkı yoktur. Politikacıların bu paralara karışma hakkı yoktur. Bu size kendi kesenizden bağışta bulunmak demektir. Bu kurumlar sizindir. Tam sizin olması gerekir. Programımızda onu söylüyoruz. Sosyal Sigortalar Kurumu'nun yönetiminde gerçi bir ölçüde demokrasi kurallarına uyulmuştur, işçiler de işverenler de temsil edilir, ama bu, yönetime gereğince yansımaz. Benim öteden beri düşüncem, Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü'nde ve ona bağlı bütün kuruluşlarda, bütün hastanelerde, yönetim yetkisi tümüyle sigortalıların elinde olmalıdır. Sigortalarda biriken fonlarla ne yapılacağına kendileri karar vermelidirler. Çünkü bu bir hesap meselesidir. Sorumsuz bir politikacı aktüarya hesaplarına hiç bakmadan, seçime doğru "ben senin falan sigorta dalındaki hakkını şu kadar arttırdım, filan sigorta dalındaki hakkını bu kadar arttırdım" diyebilir. Oysa buna karar verme hakkı doğrudan doğruya sigortalıların olmalıdır. Sosyal Sigortalar Kurumlarının yönetimi ve sorumluluğu tümüyle sigortalılara bırakılmalıdır. O zaman hangi hakkı ne kadar genişleteceksiniz, bunun aktüarya hesaplarına yansımaları nedir, buna göre primleri arttıracak mısınız, primleri azaltacak mısınız, veya primleri arttırmayıp da sigorta fonlarının daha verimli işlere yatırılmasını mı isteyeceksiniz, bütün bunlara sizin karar vermeniz gerekecektir. Benim demokrasi anlayışım, Cumhuriyet Halk Partisi'nin demokrasi anlayışı budur. Sanırım bunu sizler de kabul edersiniz.

En az geçim indirimine değiniyorsunuz. Bunun Parlamento'daki mücadelesini tamamıyla Cumhuriyet Halk Partisi yapmıştır. chp'li milletvekili arkadaşlarımız önergeleri vermişlerdir. Fakat Meclis'te çoğunluğa sahip olmadığımız için, Adalet Partisi'nin ve Milli Selamet Partisi'nin oylarıyla engellenmiştir. Bizim arkadaşlarımızın görüşü, en az ücretin en az geçim indirimine esas olmasıdır. Böylelikle hayat pahalılığıyla birlikte en az ücret yükseldikçe, en az geçim indirimi de ücretliler için kendiliğinden yükselmiş olacaktır.

Sağlık Sigortası'yla ilgili görüşümüzü soruyorsunuz. Bizim bu konudaki düşüncemiz yine programımızda açıklamış olduğumuz gibi, toplumda bütün çalışanların sosyal sigortalara kavuşturulmalarıdır. Şimdi sosyal sigortalardan

yararlananlar işçilerdir; bir ölçüde kamu görevlileridir ve yine de ölçüde, sağlık sigortası eksik olmak üzere, esnaf, sanatkar ve serbest meslek adamlarıdır. Burada çok büyük bir boşluk vardır, o da köylü. Nüfusumuzun hâlâ yüzde 60'tan çoğunu oluşturan köylü sosyal güvenlikten yoksundur.

Biz, iktidara inşallah geldiğimizde bütün köylüleri kooperatifleşmeye teşvik edeceğiz. Zorlamak söz konusu olmayacaktır. Bizim öngördüğümüz kooperatifçilik hareketi, bugünkü gibi sömürü düzeninin paravanası niteliğinde birtakım yarı bürokratik, yarı devlet kuruluşu niteliğinde birliklerin gölgesinde de olmayacaktır. köykoop ve tarım kredi kooperatifleri dışında birtakım sözde kooperatif birlikleri vardır ki, bunlar aslında tamamıyla hükümet sultası altındadır. Dolayısıyla hükümette eğer sermaye çevrelerinin işbirlikçileri varsa, onların menfaatlerine paravanalık ve aracılık etmektedirler. Biz hükümetin hiçbir şekilde yönetimine karışamayacağı, ancak kamu yararına etkin bir denetim uygulayacağı, demokratik yönetimli yaygın ve güçlü bir kooperatifçilik hareketi öngörüyoruz. Kooperatiflere devlet çok geniş destekte ve yardımda bulunacak. Teminat karşılığı, ipotek karşılığı kredi yerine proje karşılığı, emek ve iyi niyet karşılığı gereken kredi verilecek.

İşte bu güçlü, yaygın ve demokratik kooperatifçilik hareketine bağlı olarak bütün köylüler de sosyal sigortalara kavuşacaklar. İşçilerin yararlandığı tüm sosyal sigortalara kavuşacaklar. Ayrıca tarım sigortasına kavuşacaklar. Kötü ürün yıllarında tarım sigortasından yararlanacaklar.

Bizim bazı düşüncelerimizi Adalet Partisi yıllar sonra kapıyor ve yozlaştırarak uygulamaya kalkışıyor. Bu arada, örneğin, tarım sigortası için bir yasa hazırladı. Fakat okuduğunuzda görürsünüz ki bu sırf büyük çiftçilerin yararlanabileceği bir şeydir. Gerçek çiftçinin, köylünün yararlanacağı bir şey değildir.

Bu düşüncelerimizi gerçekleştirdiğimizde, yani köylüyü de sosyal sigortalara kavuşturduğumuzda ve bağkur'un sağlık sigortası yönünden eksiğini giderdiğimizde, Türkiye'de bütün çalışanlar sağlık sigortasından, sosyal güvenlik çerçevesinde yararlanmış olacaktır. O zaman ayrı bir sağlık sigortası kurumuna gerek kalmayacaktır. Sosyal Sigortalar çerçevesi içinde tüm halkın sağlık gereksinmesi karşılanmış olacaktır. Bu amaca ulaşıldığında bütün sağlık kuruluşlarından daha verimli biçimde yararlanma olanağı da sağlanabilecektir.

Bir başka sorunuz lokavtla ilgili... Lokavt bir anayasal hak değildir, bir yasal yetkidir. Bu yetkinin büyük ölçüde istismar edildiğini, toplum yaşamına zaman zaman grevden daha çok zarar verdiğini gördük. Onun için lokavt yetkisini kaldıracğız. Bunu programımızda belirtmiş bulunuyoruz.

Kıdem tazminatı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin hazırladığı yasa ile iki katına çıkarıldı. İlk Adalet Partisi ve Milli Selamet Partililer bunu engellemeye çalıştılar fakat güçleri yetmedi. Şimdi Cumhuriyet Halk Partisi kıdem tazminatı konusunda bir ileri adım daha atmayı kararlaştırmıştır. İşçiler, belli suç veya kusurlarından ötürü kıdem tazminatı hakkını yitirebiliyorlar. Biz bunu haksızlık sayıyoruz. Suç işleyen bir işçi, suçunun cezası neyse, öteki yurttaşlar gibi o cezayı çeker. Ama kıdem tazminatı, onun, bütün çalışma yaşamı boyunca alın terinden birikmiş bir hakkıdır. Bu hak ondan alınamamalıdır. Hukukta eşitlik temel ilkedir. Oysa, belli bir suçtan ötürü, işçi olmayan bir kimse, sadece belli bir hapis veya para cezasına çarptırılırken, işçi, bunun üstüne bir de kıdem tazminatını yitiriyor, böylece eşitlik ilkesi bozulmuş oluyor. Bu durumu düzelteceğiz, işçi çıkarmayla ilgili birtakım haksızlıklar, aksaklıklar da bu yoldan giderilmiş olacaktır.

Sorularınızdan birinde, en az ücret komisyonunun kuruluşuna değiniyorsunuz. Bence, komisyonun kuruluşunda bir yanlışlık yoktur. Bildiğiniz gibi, işçi, işveren ve hükümet temsilcilerinden oluşan bir komisyondur bu... Eğer işçiler, işverenden yana bir partinin iktidara gelmesine yol açarlarsa, bu komisyon, elbette, çoğu kez işçiler aleyhine çalışır. Ama işçiden yana bir parti iktidar olursa işçiden yana çalışır. Nitekim 1974'te bizim hükümete gelişimizden önce bu komisyon işçiler aleyhine çalışırdı. Oysa biz, dünya ekonomisindeki ağır bunalımın bütün ülkelerde işçileri güç duruma düşürdüğü bir yılda hükümete geldiğimiz halde, hem en az ücreti büyük ölçüde yükselttik hem de bütün Türkiye için bir tek en az ücret ilkesini getirdik; öylelikle ücret bakımından bölgelerarası adaletsizliği de giderdik. Biz ayrıldıktan sonra en az ücrette yapılan yükseltme ise, fiyat artışlarını karşılayamayacak düzeyde kaldı.

Bütün sorun, işçiden yana, halktan yana bir partinin iktidarda olmasıdır. O zaman bu mekanizma iyi işler, işçi yararına işler.

Buna karşılık, en ileri işçi hakları bile, işçiden yana olmayan bir partinin iktidarında, büyük ölçüde engellenebilir, işlerliğini yitirebilir.

İşçiden yana olmayan iktidarlar, bu hakları etkisizleştirebilmek için, her şeyden önce işçi hareketini bölmeye uğraşırlar.

Nitekim bugünkü hükümet bunu yapıyor. Bir yandan iki büyük konfederasyon arasındaki uzlaşmazlığı derinleştirmeye çalışıyor bir yandan da yeni yeni konfederasyonlar kurduruyor.

Hükümetin kurduğu bu yeni konfederasyonlardan biri, işçilerin "maddiyata

değil, maneviyata" önem vermelerini öğütüyor, işverene, sermayedara vermiyorlar bu öğüdü... O maddiyatla ilgilenecek, işçi ise maneviyatla yetinecek!..

Bir başka konfederasyonu kurduran hükümet ortağı partinin de amacı, fiilen, devlet sendikacılığını getirmek. Güya komünist aleyhtarıdır bu parti, fakat ancak komünist ülkelerde rastlanacak türden bir sözde sendikacılık istemektedir.

İşte bu tür tertiplerle, işçileri bölmeye, tuzağa düşürmeye, etkisizleştirmeye uğraşıyorlar.

İşçiden yana olmayan partilerin iktidara gelmesine olanak verilirse bu türlü oyunların sonu gelmez. Yasalar yeterli olsa da yasaların uygulanmasını engellemenin yolunu bulurlar.

Fakat işçiden yana bir parti, demokratik sol veya sosyal demokrat eğilimli bir parti iktidara gelirse işçilerin hakları etkinlik kazanır, güçleri artar, öyle bir parti bir kez demokratik yoldan iktidara gelip başarılı olursa ve uzunca süre görevde kalırsa, kuracağı düzen kolay kolay bozulmaz duruma gelir. İsveç'te olduğu gibi... Sosyal Demokratlar yaklaşık 40 yıl iktidarda kaldılar İsveç'te... Son seçimlerde, yine en yüksek oyu almakla birlikte, iktidardan ayrıldılar. Ama kurmuş oldukları düzen devam ediyor, değiştirilemiyor.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin, iktidarda, işçi-memur ayırımını nasıl tanımlayacağını soruyorsunuz.

Biz böyle bir ayırımı ve tanımlamayı önemsizleştireceğiz. Çünkü kamu görevlilerini de büyük ölçüde işçi haklarına kavuşturacağız. Özgür sendikacılık ve toplu sözleşme haklarına kavuşturacağız.

Tabii, kamu görevlilerinin işlevleriyle, işçi işlevi arasındaki farklar nedeniyle, belki kamu görevlilerinin bu haklarında bazı değişiklikler olacaktır. Bunun için başka demokratik ülkelerdeki uygulamaları inceliyoruz. Fakat, ilke olarak, etkin sendikacılık ve toplu sözleşme haklarına ve aşamalı olarak da grev hakkına kavuşacaklardır. O nedenle, işçi-kamu görevlisi ayırımı, haklar bakımından, bir sorun olmaktan çıkacaktır.

Aslında bu ayırım hiçbir zaman kesin ve nihai olarak yapılamaz. Çünkü toplum değiştikçe, çalışma yöntemleri ve teknoloji değiştikçe, bu ayırımı belirleyen sınır da sürekli değişir. Fakat dediğim gibi, bizim kuracağımız düzende bu ayırımın önemi ortadan kalkacaktır.

Ayrıca biz kamu iktisadi kuruluşlarına da yeni bir düzen getireceğiz. Bu kuruluşlarda tüm çalışanların kendi kendilerini yönetmeleri, kuruluşları yönetmeleri kuralını uygulayacağız.

Kamu iktisadi kuruluşlarından, ekonomik işlevi ağır basanlarda, bir kamu hizmeti görmekten çok ekonomik işletmecilik niteliği taşıyanlarda, yönetime çalışanlar egemen olacaktır.

Çalışanlar derken, işçilerle birlikte, mühendisleri, teknisyenleri, büro görevlilerini de kastediyoruz.

Bunların hepsi, yasal durumları bakımından işçi sayılacaklar. Genel müdür de, bir anlamda, işçilerin işçisi olacak. Çünkü belli nitelikte adaylar arasından işçiler seçecekler genel müdürü... Öylelikle bu kuruluşlarda kamu görevlisi-işçi ayrımı tümüyle ortadan kalkmış olacak.

Kamu hizmeti işlevi üstlenmiş kamu iktisadi kuruluşlarında, hatta genel olarak devlet dairelerinde de kendi kendini yönetim ilkesini, değişik biçimlerde ve ölçülerde uygulayacağız.

Tabii, yönetim yetkisiyle birlikte sorumluluğu da üstlenmiş olacak işçiler... Fakat devlet, kamu iktisadi kuruluşlarına, ekonomi gereklerini zorlayan birtakım sosyal amaçlı görevler ve yükümlülükler yüklerse, onların bedelini bu kuruluşlara Hazine'den ödeyecek, işçiler üstlenmeyecekler bu yükleri... Kamu iktisadi kuruluşları, devletin sosyal amaçlı bazı politika kararları nedeniyle açık verecek olursa, bu açığı doğrudan doğruya devlet üstlenecek.

Onun ötesinde, işçiler, tamamıyla ekonomik bir işletme gibi çalıştırılabilecekler bu kuruluşları... Verimlilikteki ve kârdaki artışla, işçilerin gelirlerindeki artış da hızlanmış olacak.

Bugün kamu iktisadi kuruluşlarındaki partizanlıktan işçilerin büyük şikayeti olduğunu biliyorum. Kendi kendini yönetim düzeniyle partizanlık da ortadan kalkacak. Partizanlığın girdiği yerde verim düşer, huzurlu çalışma ortamı sağlanamaz olur. Ama yetki ve sorumluluk işçilerde olduğu vakit, kimse bir bakandan kart getirerek işe giremeyecek, partizanca kararlar verilemeyecek. Çünkü millet adına patron, doğrudan doğruya o kuruluşlarda çalışanlar olacak. Kimlerin işe alınacağını da, işletmelerin nasıl yönetileceğini de kendileri kararlaştıracaklar:

Böylelikle hem kamu iktisadi kuruluşları ve devlet kurtulacak, hem işçilerin geliri yükselecek, işçi-kamu görevlisi ayrımı ortadan kalkacak, hem de işçilerin,

yalnız kamu iktisadi kuruluşlarında değil, devlet yönetiminde de etkinliği artacak.

Halk iktidarı işte bu yollardan oluşacak. Demokrasimiz bu yollardan daha çok gerçeklik kazanacak.

Bugün hükümete gelip partizanlık yapanlar, kamu iktisadi kuruluşlarını partizanca amaçlarla kötüye kullanarak ne kadar siyasal güç kazanabiliyorlarsa, bizim kuracağımız kendi kendini yönetim düzeninde işçiler daha çok siyasal güç kazanmış olacaklar. Hem de kamu iktisadi kuruluşlarını, kötüye kullanarak değil, toplum yararına çalıştırarak kazanacaklar bu gücü...

Referandum hakkını soruyorsunuz. Yani işçilerin toplu sözleşme yetkisini hangi sendikaya tanıyacaklarını oylarıyla belirleme hakkı... Biz bu hakkı işçilere tanıma kararındayız. Yalnız demokrasinin gereği olduğu için değil, başka çözüm göremediğimiz için de bu hakkı işçilere tanımak kararındayız.

Sizler benden daha iyi bilirsiniz, iki sendika, örneğin üç bin işçili bir işyeri için, hem de noterde onanmış belgeler getirirler. Üç bin işçi çalışan işyerinde, bir sendika üç bin beş yüz üyesi, öbür sendika üç bin beş yüz üyesi bulunduğunu kanıtlamaya kalkışır, işin içinden çıkılamayınca da, bölge çalışma müdürlüğü veya hükümet hangi sendikayı tutuyorsa, yetki ona verilir.

Cumhuriyet Halk Partisi, işçilerin sendikal haklarını genişletirken, sendikaların iç yönetiminde demokrasi kurallarına da daha çok işlerlik kazandıracaktır. Bugün birçok sendikada, işçiler, sendika yönetimini fiilen denetleyemez, etkileyemez duruma gelmişlerdir. Sendika içi demokrasiyi, her zaman yaptığımız gibi yine işçilere sendikacılara danışarak, daha genişletmek ve etkinleştirmek istiyoruz.

Bu anlattıklarımın dışında, işçiler için işsizlik sigortası kuracağız.

Tarım ve orman işçilerinin, bütün işçi haklarından etkin biçimde yararlanmalarını sağlayacağız.

İşçi hareketini bu yollardan da güçlendireceğiz.

Ayrıca halk sektörü yoluyla, tüm çalışanların ekonomide ve dolayısıyla siyasette çok daha güçlü ve etkin olmalarını sağlayacağız.

Türk Ceza Yasası'nın 141. ve 142. maddelerinden söz ediyorsunuz. Biz, bu maddelerle birlikte, demokratik özgürlükler önündeki bütün sınırlamaları kaldıracacağız. Düşünce ve anlatım özgürlüğü sınırsız olacaktır.

Düşünce gücü, insanın Allah vergisi olan en büyük gücüdür. Bu güç sınırlanamaz. Kimse kimsenin düşüncesine karışamaz.

Toplumun huzurunu, devletin güvenliğini tehdit ettiğinde eylem sınırlanabilir, ama düşünce ve düşüncenin dile getirilmesi sınırlanamaz.

Tabii, bu, hakaret özgürlüğü demek değildir. Toplum için, insanlık için düşüncelerini açıklama özgürlüğüdür.

Ayrıca siyasal örgütlenme hakkını da, örnek aldığımız Batı demokrasilerinde olduğu kadar genişleteceğiz.

Türkiye'de sağcı partiler, rejimimiz demokrasi olsun ama henüz Türk milleti Batı demokrasilerindeki kadar geniş özgürlüklere hazır değildir, diyorlar.

Bu, Türk milletine saygısızlıktır, inançsızlıktır.

Biz, bugünkü Avrupa ve Amerikan uluslarının hepsinden daha eski ve köklü bir milletiz. Devlet tarihimiz hepsinden daha uzundur. Türk halkının siyasal bilinci de başka hiçbir ülke halkının siyasal bilincinden geri kalmamaktadır.

Bu, işçilerimizin, toplu sözleşme ve grev hakkını, hem de bu bozuk düzene karşın, bozuk düzenin koşulları içinde bile, ne kadar sorumlucu kullanmış olduklarından bellidir.

Onun için, Cumhuriyet Halk Partisi olarak biz, örnek aldığımız özgürlükçü demokrasilerde bulunmayan hiçbir hak ve özgürlük sınırlamasını, kendi devletimizde, kendi yasalarımızda barındırmamaya kararlıyız.

[1] CHP, hızlı kalkınma için gerekli fedakârlıklara, gücü yeten bütün yurttaşların katkıda bulunması gerektiği düşüncesindedir. Şüphesiz, şoförlerden de böyle bir katkı beklenebilir. Fakat AP iktidarının şoförlerden bunu beklemeye hakkı yoktur. Çünkü:

1. Âdil ölçülerle vergi ödemeyen veya hiç vergi ödemeyen bazı yüksek kazançlı kimseleri veya teşebbüsleri (örneğin büyük toprak sahiplerini, yabancı sermaye kârlarına aracılıktan veya tefecilikten büyük kazançlar sağlayanları) gereği gibi vergilendirmek için AP iktidarı herhangi bir vergi reformu yapmamıştır ve yapmak eğiliminde de görünmemektedir.

2. Bu vergi, şoförlere AP'nin 1965 seçimlerinden önce verdiği, Başbakan'ın da 26 Ocak 1968 tarihli basın konferansında tekrarladığı sözle çelişmektedir. Bu vergi, her şoförün bir vasıta sahibi olmasını kolaylaştırmak şöyle dursun, belki bazı şoförlerin vasıtalarını elden çıkarmalarına bile yol açacaktır.

[2] Nitekim Maliye Bakanı Sayın Cihat Bilgehan da 15 Şubat 1963 günü Millet Meclisi'nde bütçenin tümü üzerinde yaptığı konuşmada, programla bütçenin birbirine paralel olması gerektiğini belirtmiştir.

[3] Bütçe tartışmaları bittikten hemen sonra 1968 Mart ayı başlarında hükümet kanuni yetkilerine dayanarak "İthalâttan Alınan Damga Resmi"ni yüzde 10'dan yüzde 15'e çıkarmıştır. Bunun neticesi olarak vergi gelirlerinde 250 milyon liralık bir artış beklenmektedir. Fakat aynı günlerde, yine bir kararname ile yabancı turistlere -ve yurt dışında çalışan işçilerimizin gönderecekleri dövizlere- uygulanacak döviz kuru 1 dolar = 12 TL'ye çıkarılmış ve aradaki farkın bütçeden karşılanması öngörülmüştür. Oysa bütçeye bu amaçla bir ödenek konmamıştı. Bu yüzden bütçe giderlerinde beklenmesi gereken artış, Damga Resmi artışından sağlanacak ek vergi hâsılatının çok büyük bir kısmını alıp götürecektir.

[4] Volfram konusundaki sözlerime hükümet adına verilen cevapta, volframın işletme imtiyazı bakımından yabancılara herhangi bir taviz verilmesinin söz konusu olmadığı belirtilmiştir.

Meselenin içyüzü şudur:

Volframın işletme imtiyazı Etibank'tadır. Ancak 1966'da, "Union Carbide" adlı büyük dünya tröstlerinden biriyle Etibank, volfram için müzakereye oturmuşlardır. Yabancı ortaklık, madeni işletmek için yüzde 80 hisse, yönetim komitesinde de üçte iki üyelik istemiştir. Etibank teklifi reddetmemiş, ancak temsil oranının biraz indirilmesini istemiştir.

Bildiğimiz kadar, müzakere, teklif Etibank'ça reddedildiği için kesilmiş değildir. Yabancı ortaklık, biraz daha arama yapılmasını istemiştir. Bu istek kabul edilmiş ve yeni aramalara başlanmıştır.

Bu değerli madenin işletilmesi, ancak 40 milyon liralık bir yatırım gerektirmektedir. Döviz ihtiyacı da 2 milyon dolardan, yani 40 milyon liranın yaklaşık olarak yarısından ibarettir. Bu, Türkiye'nin gücü içinde bir yatırımdır. Bu yatırım, yılda en az 4.5 milyon dolar döviz getirecek; öylelikle, yatırılacak parayı bir yılda çıkaracaktır. Bunun yarısından az bir dövizin bir kez gelmesi uğruna bir yabancı tröstle ortaklığı düşünmek bile yersizdir.

Bütçe görüşmeleri sırasında hükümet adına yapılan açıklamanın şimdi böyle bir anlaşmadan vazgeçildiği anlamına gelmesini dileriz.

[5] 1968 Bütçe Gerekçesi, sayfa 240.

[6] Anayasanın 40'inci Maddesi, "Devlet, özel teşebbüslerin milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır" der.

[7] Bütçe görüşmeleri sırasında, İmam Hatip Okulları'yla ilgili bu rakamları açıkladığımız sırada, AP milletvekillerinin çoğunluğu, koro halinde "Bravo!" diyor, hükümeti alkışlıyordu. Konuşmamı kesip kendilerine sordum: "Hükümete bunun için bravo diyen AP milletvekillerinden hangisi çocuklarını İmam Hatip Okulu'na gönderiyor?" Hepsi sustular. Bir teki "Ben gönderiyorum" diyemedi.

* Bu metin 1967 yılında Ankara'da Ulusal Basımevi tarafından yayınlanmıştır.

* Bu metin 1968 yılında Ankara'da Ulusal Basımevi tarafından yayınlanmıştır.

* Bu metin chp Ankara İl Örgütü İşçi Komitesi Yayını olarak 1977 yılında yayınlanmıştır.